ORTAÖĞRETİM

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

9. Sınıf

DERS KİTABI

Bu kitap, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının **28.05.2018** tarih ve **78** sayılı kararıyla (listenin 43. sırasında) 2018 - 2019 öğretim yılından itibaren, 5 (beş) yıl süreyle **ders kitabı** olarak kabul edilmiştir.

Mustafa Sıddık Özcan



SONUÇ YAYINLARI

Etkin Sonuç Yayıncılık Mat. Dağ. Eğt. San. Tic. Ltd. Şti.

Korkut Reis Mahallesi Sezenler Cad. 16/9 Sıhhıye / ANKARA

Tel: (312) 229 02 81 - 82

Haberleşme Adresi

SONUÇ YAYINLARI

Korkut Reis Mah. Sezenler Cad. No:16/9 Çankaya /ANKARA

tel: (0-312) 229 02 81 belgeç : (0-312) 229 02 82

www.sonucyayinlari.com.tr

e-posta : sonucyayinlari@gmail.com

SERTİFİKA NO : 20300

ISBN : 978-605-2119-29-7

Yazar : Mustafa Sıddık ÖZCAN

Görsel Tasarım Uzmanı : Cem ÜLKÜMEN

Baskı ve Cilt



Adres: Saray Mahallesi 123. Cadde No:2/1
Kahramankazan / ANKARA

Tel: 0 312 384 15 36 **Belgeç:** 0 312 384 15 37

Web: www.ozyurtmatbaacilik.com

Mail: ozyurt@ozyurtmatbaacilik.com

Sertifika No: 13385

Baskı Yeri ve Yılı

ANKARA - 2019



İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

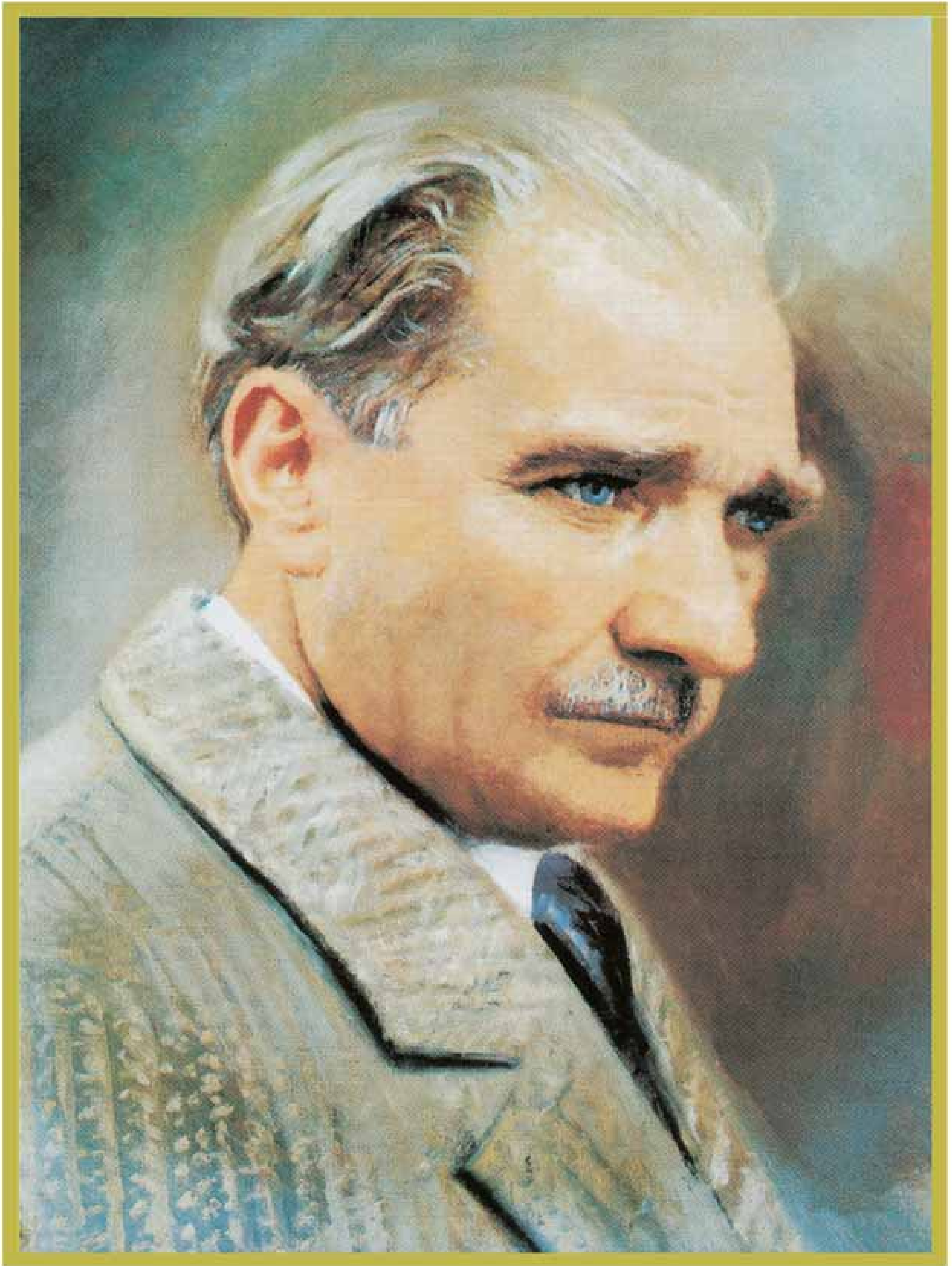
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk



MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

6. ÜNİTE: TİYATRO

7. ÜNİTE: BİYOGRAFİ/OTOBİYOGRAFİ

8. ÜNİTE: MEKTUP/E-POSTA

9. ÜNİTE: GÜNLÜK/BLOG

KİTABIMIZI TANIYALIM



5. ÜNİTE

ROMAN

OKUMA

- Roman ve roman türleri
- Romanın hikâyeden ayrılan yönleri
- İncelenen romanları dünya edebiyatından bir romanla karşılaştırma
- Zamirler ve bunların metindeki işlevleri (dil bilgisi)
- İmla ve noktalama (dil bilgisi)

YAZMA

- Bir romanın bir kesitini, bakış açısı ve anlatıcısını değiştirerek yazma

SÖZLÜ İLETİŞİM

- Hazırlıklı konuşmanın aşamaları

"Sözlü İletişim" bölümünde kullanmak üzere Cumhuriyet Dönemi yazarlarından bir roman okuyunuz.

ÜNİTE GİRİŞLERİ: "Okuma, Yazma ve Sözlü İletişim" konu başlıkları yer almaktadır.

"Sözlü İletişim"de yapılacak uygulama için yapılması gereken hazırlıkları içermektedir.

OKUMA

"Hazırlık, Metin, Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları, Metin ve Türle İlgili Açıklamalar, Yazarın Biyografisi, Dil Bilgisi" başlıkları altında yapılan çalışmalar yer almaktadır.



HAZIRLIK

İşlenecek metne dikkat çekmek, öğrencilerde bir beklenti ve merak oluşturmak amacıyla hazırlanan çalışmaları içermektedir.



METİN

Yazıldığı dönemin dil ve anlatım özelliklerini gösteren metinler yer almaktadır.



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

Metinde geçen, anlamı bilinmeyen bazı kelime ve kelime grupları anlamlarıyla birlikte yer almaktadır.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Metin ve metnin türü ile ilgili kısa açıklamalar yer almaktadır.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

Bu bölümde, metinlerden hareketle kazanımlar; sorular ve etkinlikler yoluyla verilmektedir. Bu bölümde yer alan soruların bir kısmı kitap üzerine bir kısmı da deftere cevaplanacaktır.



YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Bu bölümde metin yazarının hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında kısa bilgi verilmektedir.



DİL BİLGİSİ

Bu bölümde "Dil Bilgisi Kazanımları" kısaca hatırlatılarak kazanımlar soru ve etkinlikler yoluyla verilmektedir.

YAZMA

Bu bölümde "Yazma" kazanımları "Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma" ve "Yazma Tür ve Tekniklerini Uygulama" başlıkları altında verilmektedir.

SÖZLÜ İLETİŞİM

Bu bölümde "Sözlü İletişim" kazanımları "Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma" ve "Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Uygulama" başlıkları altında verilmektedir.



ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Ünitede işlenen kazanımların; açık uçlu, kısa cevaplı, boşluk doldurma, doğru-yanlış ve çoktan seçmeli soruların aracılığıyla ölçüldüğü bölümdür.



1. ÜNİTE

GİRİŞ

OKUMA

- Edebiyat nedir?
- Edebiyatın bilimle ve güzel sanatlarla ilişkisi
- Metinlerin sınıflandırılması
- Dilin kullanımından doğan türleri (dil bilgisi)

YAZMA

- Yazma süreci

SÖZLÜ İLETİŞİM

- İletişim ve ögeleri

"Sözlü İletişim" bölümünde kullanmak üzere "şiir, hikâye, gazete yazısı, el ilanı, söylev, broşür vb." yazı örnekleri getiriniz.

I. OKUMA



HAZIRLIK

1. “Edebiyat” kavramı size neleri çağrıştırıyor?
2. “Edebiyat yapmak” deyiminin anlamını söyleyiniz.
3. Edebiyat kelimesi aşağıdaki cümlelerde hangi anlamlarda kullanılmıştır?
    - Edebiyat öğretmenimiz bizlere güzel bir şiir okudu.
    - Geliştirdiği Latincesi ile hekimlik edebiyatını günü gününe takip ediyor.
    - Edebiyat yapmasan da işini yapsan, diye uyardı.



1. METİN

EDEBİYAT NEDİR?



Arapça edeb kökünden gelen edebiyat aslında ilm-i edeb’in bütün anlamlarını toplayan çoğul bir kelimedir. Tanzimattan sonra Türkçede tekil olarak bugünkü anlamında kullanılmıştır.

Arapçada “edeb”, türlü ma’nâlar taşır: İyi ahlak, terbiye, nezaket, utanma, usul, kural... Bu anlamlar bize de geçmiştir. Bir Arap vecizesi: “Edeb, dinin üçte ikisidir.” der.

Cahiliyet çağında ve İslamlıktan sonra edep, asil ve yüce şeylere bağlılık fikrini belirtmiştir. Bunun için mecazlı olarak: “Kişiyi yüksek kültüre ve felsefeye ulaştıran şeylerin tümüne” edep denmiştir. Hukuk, ahlak, şiir, sanat, felsefe de böylece edebiyatın içinde sayılmıştır.

Türkçede edebiyat kelimesini bugünkü anlamda ilk kullanan, Tanzimat öncülerinden Şinasi’dir. Daha önce edebiyat kurallarını öğreten (bedii, beyan, lügat, iştikak, aruz, kafiye, hat gibi) ilimlere ilm-i edeb deniyordu. Nazım ve nesir edebî eserler de şiir ve inşa diye anılıyordu.

Tanzimatçılar, edebiyatın edep kavramıyle ilgisine önem vermişlerdir. Onlara göre toplumu kalkındırmak ve yüceltmek amacını taşıyan edebiyat, edep dışı, bayağı sözlerle yapılamaz. Ahlaksızlığın ve çirkinliğin edebiyatta yeri olmaması gerekir. Nitekim, Şinasi, ünlü bir tartışmasında, kendisine hakaret eden birini şu tarzda karşılamaktadır:

“Edebiyat fenni, öyle bir marifettir ki insanlara terbiye ve ahlak öğrettiği için ona edep ve mensup olanlarına edib demişlerdir.”

Batı dillerinde, edebiyat karşılığı kullanılan literatür (litterature) terimi, Latince güzel yazı demek olan litterae’dan türemedir.

Literatür, belirli bir ilim dalında yazılmış eserleri de anlatmaya yarar. İktisat literatürü, hukuk literatürü gibi sözler Türkçede de kullanılmaktadır.

Edebiyatın Tarifi



Matematik gibi akılcı ve fizik gibi deneyli ilimlerde tarifler çok önemli ve kesindir. Fikir ve sanat dallarında ise kesin olamayacağı gibi önemli de sayılmaz. Burada tarifin görevi öğretmekten çok düşündürmektir. Söz gelişi şiir kavramının binlerce tarifi yapılmıştır. Hepsi de doğruya benzer. Ama hepsi doğruya benziyorsa hiçbiri doğru değil demektir. Bütün bunlar şiiri "bir başka açıdan" görüşler olduğu için tarif edenin zevkine ve sanat anlayışına göre değişebilir. Edebiyatın tarifi de böyledir. Mesela bir sözlük, onu şu cümleyle tanıtıyor.

"Edebiyat; düşünce, duygu ve hayallerin söz ve yazı hâlinde güzel etkili bir şekilde anlatılması sanatıdır."

Biz de şöyle bir tarif yapabiliriz:

Edebiyat; bilgi, gözlem ve deneyişlere dayalı duygular, düşünceler, hayaller yardımıyla güzel söz ve yazı eserleri yaratma bilgi ve sanatıdır.

Edebiyatın Türlü Anlamları

(...)

Edebiyatın güzel sanatlardan biri sayılması, çok eskiden beri dünyada ve bizde benimsenmiştir. Orta Asya döneminden elimizde kalmış olanlar yalnız edebî verimlerdir. Türkiye Türklüğünün de en çok eser verdiği ve benimsediği güzel sanat dallarından biri edebiyat olmuştur.

Edebiyat, aynı zamanda bir ilim ve öğretim dalıdır. Bu yüzden nesir, nazım türlerine ve sözlü, yazılı eserlerin kurallarına dair bilgi veren eserlere edebiyat denir. Edebiyat dersi, edebiyat kitabı deyişlerinde, kelime bu anlamda kullanılır. Türk edebiyatı, Fransız edebiyatı derken de o dillerle meydana gelmiş edebiyat ürünleriyle onlara bağlı bilgileri anlatmış oluruz.

Edebiyat kelimesi, dilimizde yersiz olarak "boş laf, süslü laf" anlamlarına da gelir. Bir kimse, hiçbir ciddi fikir katmaksızın uzun uzun ve parlak cümlelerle konuşur veya yazarsa onun için: "Edebiyat yapıyor." derler. Bu türlü edebiyattan önemle kaçınmak gerekir.

Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı I. Cilt



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

bedii: Güzellik ölçülerine uyan, gözü gönlü okşayan, beğenilen.

fennî : Fenle ilgili.

lügat: Kelime, söz, sözcük, sözlük.

beyan: Bir eserde düşüncelerin, duyguların, hayallerin doğuş ve değerlerini, bunların anlatımında tutulacak yolları konu edinen bir edebiyat bilgisi dalı.

mensup olmak: Bir şey veya kimseyle bağıntısı olmak.

iştikak: Aynı kökten gelen kelimeleri bir arada kullanma sanatı.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

EDEBİYAT

Edebiyat; düşünce, duygu, olay ve imgelerin insanlarda estetik duygular uyandıracak bir biçimde, dil aracılığıyla söz ve yazıyla anlatımını amaç edinen sanattır. Sözlü ve yazılı olmak üzere ikiye ayrılır. Sözlü edebiyat; anlatım aracı olarak sözün kullanıldığı, yazının bulunmadığı çağlarda üretilmiş, dilden dile söylenerek günümüze kadar gelmiş, halkın ortak malı olmuş edebiyat ürünlerinin genel adıdır. Yazılı edebiyat ise anlatım aracı olarak yazının kullanıldığı, yazarı belli olan, her tür edebiyat ürününün toplu adıdır.

Yazar ve şairlerin ortaya koydukları eserlerde ele alıp işledikleri her şey, edebiyatın konusunu; dil ürünlerinde kullanılan üslup ve tür ise (roman, hikâye, deneme, fıkra, makale vb.) edebiyatın içeriğini oluşturur.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarının anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Daha sonra tahminlerinizi *TDK Türkçe Sözlük*'ten kontrol ediniz.
2. Okuduğunuz metnin yazılış amacını ve hedef kitlesini belirleyiniz. Kendinizi bu metnin yazılmasındaki hedef kitleden biri olarak görüyor musunuz? Neden?
3. “Edebiyat nedir?” sorusunun cevabı olarak “Arapça edeb kökünden gelen edebiyat aslında ilm-i edebin bütün anlamlarını toplayan çoğul bir kelimedir.” ifadesi verilmiştir. Bir kavramın ya da olayın belirgin özellikleriyle tanıtılmasına **tanımlama** denir.

Metinde kullanılan diğer tanımları da siz bulunuz. Düşünceyi geliştirme yollarından biri olan tanımlamanın bir metinde kullanılmasının amacının ne olabileceğini tartışınız.

4. Okuduğunuz metinde “edeb, ahlak, terbiye, ilm-i edeb, felsefe, şiir ve inşa, literatür, sözlük, bilgi, gözlem” gibi kelime ve kelime gruplarına yer verilmiştir. Bu kelime kadrosundan hareketle metnin üslup özellikleri hakkında çıkarımlarda bulununuz.

1. ETKİNLİK

Aşağıda verilen edebiyat tanımlarını, okuduğunuz metindeki edebiyat tanımı ile karşılaştırarak aralarındaki benzerlik ve farklılıkları belirtiniz.

- Edebiyat, hakikatlerin hayalle süslenmesidir.

  Hüseyin Nihal Atsız

- Edebiyat; hayatın yer yer çelişir görünen gerçeklerini idrak ettikten ve onların içinden birtakım ayıklamalar, seçmeler; değiştirmeler ve eklemeler yaptıktan sonra lisanın imkânlarından faydalanarak yeni bir bütünlük, özel bir yapı hâline getirmek, seviyesi yüksek bir haberleşme vasıtası kılmak üzere yapılan çalışmaların sonunda ortaya konan kompozisyondur.

  Prof. Dr. Sadık Kemal Tural

- Edebiyat; malzemesi dil, kaynağı yaşantılar ve hayal gücü olan bir yaratıcılık, başka bir deyişle bir sanat dalıdır.

  Prof. Dr. Gürsel Aytaç

- Edebiyat, dünya vatandaşıdır ve kendini millî gösterdiği ölçüde ilginçtir.

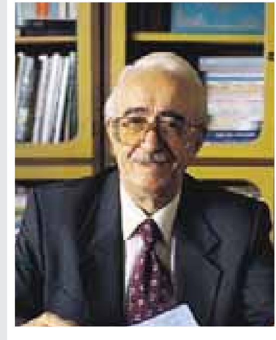
  Goethe



YAZARIN BİYOGRAFİSİ

AHMET KABAKLI (1924-2001)

Ahmet Kabaklı edebiyat faaliyetlerini, başkanlığını yaptığı Türkiye Edebiyat Cemiyeti bünyesinde yürüttü. Bu cemiyetin yayın organı olarak *Türk Edebiyatı* dergisini çıkardı. Türk Edebiyatı Vakfı'nın kurulmasına öncülük etti ve ömrünün sonuna kadar bu vakfın başkanlığında bulundu.



Edebiyat tarihine dair kitabı (*Türk Edebiyatı*, 5 cilt), çıkardığı *Türk Edebiyatı* dergisi ve kaleme aldığı birçok eseri ile Türk kültürüne büyük hizmetlerde bulundu.

"Mâbet ve Millet, Müslüman Türkiye, Sohbetler (2 cilt), Temellerin Duruşması, Şiir İncelemeleri, Sultanü'ş-Şuara Necip Fazıl" eserlerinden bazılarıdır.



DİL BİLGİSİ

DİLİN KULLANIMINDAN DOĞAN TÜRLERİ

Türkçede, kullanımdan kaynaklı olarak günümüze dek "lehçe, şive, ağız, standart dil, argo, jargon" gibi dil farklılıkları ortaya çıkmıştır.

Lehçe: Bir dilin tarihî gelişim sürecinde, metinlerle takip edilebilen dönemlerden önce o dilden ayrılmış ve farklı biçimde gelişmiş kollarına **lehçe** denir. Lehçeler ana dilden ses, şekil ve kelime bakımından büyük ayrılıklar gösterir. Coğrafi değişmeler ve kültürel farklılaşmalar, bu ayrılmada önemli rol oynar. Yakut Türkçesi ve Çuvaş Türkçesi, Türkçenin iki ayrı lehçesidir.

Örnek

Yakut Türkçesi: Ehigini şanga cılınan eğerdeliibin (Yeni yılınız kutlu olsun).

Çuvaş Türkçesi: Sene sul yaçepe salamlatap (Yeni yılınız kutlu olsun).

Şive: Bir dilin izlenebilen tarihî dönemlerinde birbirinden ayrılan kolu olan, bazı kelime ve ses farklılıkları içeren kullanımına **şive** denir. Ayrılıklar lehçede olduğu kadar keskin değildir. Türkçenin Kazak Türkçesi, Uygur Türkçesi, Kırgız Türkçesi, Azeri Türkçesi vb. şiveleri vardır.

Örnek

Türkiye Türkçesi: Yakında bakkal var mı?

Azeri Türkçesi: Bu yahınlarda erzag dükkanı var mı?

Özbek Türkçesi: Yakında bakkal barı mı?

Uygur Türkçesi: Yakinda bakkal dukini barmu?

Ağız: Bir ülke içinde aynı dilin farklı konuşma şekillerine **ağız** denir. Ağız, yörelere göre söyleyiş farklılıklarıdır ve bu farklılıklar yalnızca söyleyişte görülür; yazılış aynıdır.

Örnek

İstanbul ağzı: Ne yapacaksın?

Kayseri ağzı: Nööreceen?

Kütahya ağzı: Netcen?

Argo: Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyimlere **argo** denir. Farklı bir anlaşma biçimi sağlamak üzere oluşturulan argoda ortak dildeki kelimelere özel anlamlar verilir, bazı kelimelerde değişiklik yapılır. Dilin lehçelerinden, eskimiş ögelerinden ve yabancı kelimelerden yararlanılır.

Örnek

Standart dil: çalmak

Argo: araklamak

Jargon: Fikrî, meslekî veya belli bir kesim içinde ortak yönleri bulunan; ortak zevk, iş, uğraş veya birliktelik içinde olan kişilerin kullandığı, zümre dışındakilerin anlayamayacağı şekilde oluşturulan anlamı örtük dile **jargon** denir.

Örnek

Jargon: alabanda (denizcilik), kup (terzi), fiyonta (ayakkabıcı)

Yazı dili (standart dil): Bir dilde birliği ve anlaşma kolaylığını sağlamak için kullanılan dildir. Buna kültür dili ya da edebî dil de denir. Konuşma dili her bölgenin doğal, günlük dili olmasına karşılık yazı dili, okuma yazmada kullanılan ortak dildir.

Bir dil, o dilin lehçe veya ağızlarından birine göre yazılır ve bu yazılış, standart yazı dilini oluşturur. Yazı dili olma vasfını taşıyan ağız, bir memleketin kültür merkezi olarak gelişen yerinin ağzıdır ve konuşma dillerinin en gelişmişidir. Türkiye Türkçesinin yazı dilinde İstanbul ağzı esas alınmıştır.

Örnek

Gittiğin aklıma geldikçe canım çok sıkılıyor. Nasıl dayanacağım yokluğuna, bilemiyorum. Her yerde gözlerim hep seni arayacak. Aşağı mahallede oturduğunu da yeni öğrenmiştim.

Konuşma dili: Günlük hayatta insanlarla iletişim kurmak için kullanılan dildir. Bu dil, doğal olduğu için konuşma esnasında cümlenin kurallı olup olmadığına, kelimelerin doğru sıralanıp sıralanmadığına, söyleyişin doğru olup olmadığına pek dikkat edilmez. Bu sebeple zaman içinde, bölgeden bölgeye değişen birtakım söyleyiş ve kelime farklılıkları ortaya çıkar.

Örnek

Giddiin aklıma geldikce canım çok sıkılıyo. Nası dayanıcam yokluuna bilemiyom. Her yerde gözlerim hep seni arıyacak. Aşşaa maallede oturduunu da yeni orenmişdim.

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurunuz.

a. Aynı meslek veya aynı topluluk sınıfı arasında kullanılan özel kelimeler veya dil olarak da tanımlanan .... için şu örnekler verilebilir: uçlanmak (vermek), papel (para), tüymek (kaçmak), çakmak (sınıfta kalmak veya anlamak) vb.

b .... Bu kelime ve ses farklılığı .... kavramıyla açıklanabilir.

c. ...., bir dilin çok uzun zaman önce, yazılı metinlerle izlenemeyen karanlık dönemlerinde kendisinden ayrılan ve ayrıldığı dilden hem ses hem biçim olarak ayrılıklar içeren koludur.

ç. "Baba" kelimesinin yerine bazı yörelerde "babey" kelimesinin kullanılması .... örneğidir.

d. Türkçenin iki lehçesi vardır: .... ve ....

e. Bir dilin izlenebilen tarihî dönemlerinde ayrılmış koluna .... denir.

f. Türkiye Türkçesi kültür dilinde .... ağzı esas alınmıştır.

g. Bir dilin izlenebilen tarihî dönemlerinde birbirinden ayrılan kolu olan, bazı kelime ve ses farklılıkları içeren kullanımına .... denir.



HAZIRLIK

1. Güzel sanatlar denince akla hangi sanat dalları gelmektedir?
2. Aşağıda verilen "Sanat" şiirinde, hangi güzel sanat dallarının özelliklerine vurgu yapılmıştır?

Şâir kişiler, kuş kuşunuz, dal dalınız./Dallardan renk, kuştan âhenk alınız!
Ses, sâdece mûsıkînin emrinde değil;/ Rengin balı, ressamın değildir, yalnız.

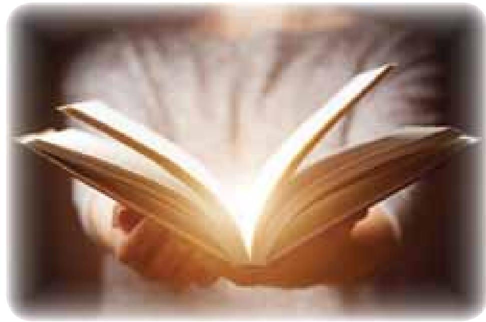
Arif Nihat Asya, Kova Burcu



2. METİN

EDEBİYAT

(…)



Batı'da güzel sanatlarla ilgili teorik konular geliştikçe edebiyat da bu sanatlardan biri olarak benimsenmiş, böylece edebiyatın diğer güzel sanatlarla ortak estetik prensipleri paylaştığına dikkat çekilmiştir. Buna göre her edebî eserin aynı zamanda bir sanat eseri olmasıyla içlem-kaplam (tazammun-şümul) ilişkileri göz önüne alınarak sanatın tarifi, kaynağı, gayesi, din, ahlak, felsefe, toplum vb. alanlarla ilgisi gibi problemler edebiyatın da problemleri olmuştur. (…) Edebiyat hiçbir maddi malzemeye, alete, mekâna bağlı olmayan, tamamıyla zihnî bir sanattır. Duygu, düşünce ve hayalleri diğer sanatların ancak yoruma bağlı sembollerle ifade etmesine karşılık edebiyat, maddi dünya intibalarından şuur, şuur altı, mistik ve metafizik boyutlara kadar insani olan her şeyi apaçık veya alegorik-sembolik şekilde ifadeye muktedirdir.

Edebiyat, diğer sanatlara oranla bu gücünü ve zenginliğini, kullandığı malzemenin "söz" olmasına borçludur. Aynı zamanda günlük hayatın anlaşma vasıtası olan dil, insanlık tarihi boyunca diğer güzel sanatların kullandığı malzemelerle mukayese edilemeyecek seviyede büyük bir gelişme göstermiştir. Bütün kelime, terim, tabir, argo, özel meslek dilleri gibi sözlük çerçevesindeki zenginleşmenin dışında mecazlarla ve sanatkârların şahsi tasarruflarıyla âdeta sınırsız bir büyüme gösteren dil, bu gelişmesini hâlâ devam ettirmektedir. Ancak günlük konuşmada ve diğer alanlarda kullanılan dille edebî dil birbirinden oldukça farklıdır. Günlük dil en yalın ve doğrudan bir anlatımı gerektirirken edebî dil mecazi ve sembolik bir tecrit istikametinde gelişir. Bu husus günlük hayatta mecazların, edebî eserde de yalın ifadenin kullanılmayacağı manasına gelmez. Yalnız kelimelerin sözlük anlamları edebî metinde birtakım sapmalara uğrar. Yazarın edebî bir eser meydana getirme gayesi ve gayretiyle dile tasarruf etmesi bir ölçü olabilir. Ancak böyle bir gayret olmaksızın hazırlanmış bir siyasi nutkun veya bir mektubun zamanla edebî bir değer kazanması bu ölçünün de yeterli olmadığını göstermektedir. Halk dilinde "edebiyat yapmak" deyimiyle sözlük dilinin edebiyattaki sapması yani üslûp hâline gelmesi, biraz da sanat ve edebiyat zevki teşekkül etmiş kişilerin sezgi ve tecrübelerini ilgilendirmektedir.

Edebî eser, herhangi bir aracıya gerek olmaksızın orijinal yapısıyla her seviyeden okuyucusuna doğrudan doğruya ulaşabilen tek sanattır. Bunu da kullandığı malzemenin söz olmasına borçludur. Diğer sanat alanlarında eserler hemen daima tektir ve onu seyretmek-dinlemek için o tek nüsha ile karşı karşıya gelmekten başka yol yoktur. Edebî eser ise yazarının meydana getirdiği orijinal şekliyle her zaman okuyucusuna ulaşabilmektedir.

(...)

M. Orhan Okay, TDV İslâm Ansiklopedisi



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

edebî: Edebiyatla ilgili, edebiyata ilişkin.

intiba: İzlenim.

metafizik: Doğaötesi, fizikötesi.

mistik: Gizemle ilgili, gizeme ilişkin.

muktedir: Bir şeyi yapmaya, başarmaya gücü yeten, erkli.

mücerret: Soyut.

müşahhas: Somut.

tasarruf etmek: Bir malın sahibi olmak, onu istediği gibi kullanmak.

tecrit: Soyutlama.

teorik: Kurama dayanan, kuramsal, nazari.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

EDEBİYATIN GÜZEL SANATLAR İÇERİSİNDEKİ YERİ

Güzel sanatları diğer eserlerden ayıran en önemli özellik, insanda coşku ve estetik haz uyandırmasıdır. Güzel sanatlar için yapılan en iyi sınıflama bu sanatların kullandıkları malzemelere göre yapılan sınıflandırmadır. Edebiyat diğer güzel sanat dallarından, kullanılan malzeme ve kendini ifade ediş tarzı bakımından ayrılır. Edebiyatın malzemesi kelimelerdir ve edebiyat dille gerçekleştirilen güzel sanatlar etkinliğidir. Edebiyatın asıl amacı, güzel sanatların en önemli ögesi olan estetik zevk duygusunu dil aracılığıyla gerçekleştirmektir. Edebiyatta fayda sağlamak, amaç olarak her zaman ikinci plandadır. Bilim nasıl ki akla, mantığa, öğretmeye yönelik ise sanat da insan ruhunu doyurmaya, güzelleştirmeye yöneliktir.

Güzel sanatlar; işitsel (fonetik), görsel (plastik) ve dramatik (ritmik) sanatlar olmak üzere üç gruba ayrılır. Müzik ve edebiyat işitsel sanatlardır; söze, sese biçim verir. Mimari, heykel, resim, hat görsel (plastik) sanatlardır; maddeye biçim verir. Tiyatro, dans, sinema, bale dramatik (ritmik) sanatlardır; harekete biçim verir.

Okuduğunuz metinde edebiyatın tanımı ve diğer sanat dallarıyla ilişkisi üzerinde durulmuştur.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metnin konusu nedir?
2. “Duygu, düşünce ve hayalleri diğer sanatların ancak yoruma bağlı sembollerle ifade etmesine karşılık edebiyat maddi dünya intibalarından şuur, şuuraltı, mistik ve metafizik boyutlara kadar insani olan her şeyi apaçık veya alegorik-sembolik şekilde ifadeye muktedirdir.” cümlesiyle ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. “Edebiyat” metnine göre günlük konuşma dili ile edebî dilin birbirinden ayrıldığı noktalar nelerdir?
4. “Edebiyat” adlı parça ile aşağıdaki parçayı karşılaştırarak konuya bakış açılarının benzer mi yoksa karşıt mı olduğunu değerlendiriniz.

Eski Yunan-Latin çağlarından beri edebiyat (bir anlamda şiir) güzel sanatların beş kolundan biri sayılmaktadır. Faydalıdan ziyade güzeli öne almasıyla ayırt edilebilen bu beş güzel sanat: musiki, resim, mimarlık, heykelcilik ve edebiyattır (şiir).

Eski kültürlerden akıp gelen bu güzel sanatlar anlayışı bugün değişmiş bulunuyor. Artık beş sayısı üstünde durulmuyor. Bale (raks), sinema, fotoğraf, tiyatro vb. güzel sanattan sayılıyor. Hatta faydalılık fikrini öne almakla birlikte ince bir zevk taşıyan zanaat (tahta, demir, bakır, deri) işleri de o tarzda değerleniyor.

Edebiyatın güzel sanatlardan biri sayılması, çok eskiden beri dünyada ve bizde benimsenmiştir. Orta Asya Dönemi'nden elimizde kalmış olanlar yalnız edebî verimlerdir. Türkiye Türklüğünün de en çok eser verdiği ve benimsediği güzel sanat dallarından biri edebiyat olmuştur.

Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı I. Cilt

1. ETKİNLİK

Aşağıda verilen "Çanakkale Yolun Sonu Film Afişi", **"**Çanakkale Türküsü", "Çanakkale Şehitler Abidesi" **ve** "Seyit Onbaşı Heykeli"**ni seçtikleri anlatım yolları bakımından değerlendiriniz.**



Çanakkale Yolun Sonu
Film Afişi

Çanakkale Türküsü

Çanakkale içinde vurdular beni
Ölmeden mezara koydular beni
Of gençliğim eyvah!
Çanakkale içinde aynalı çarşı
Ana ben gidiyom düşmana karşı
Of gençliğim eyvah!
Çanakkale içinde bir uzun selvi
Kimimiz nişanlı kimimiz evli
Of gençliğim eyvah!
Çanakkale üstünü duman bürüdü
On üçüncü fırka harbe yürüdü
Of gençliğim eyvah!
(...)

Anonim



Çanakkale Şehitler Abidesi



Seyit Onbaşı Heykeli

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

ORHAN OKAY (1931-2017)



İstanbul'da doğan Orhan Okay, Vefa Lisesini ardından İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitirdi. Öğrencilik yıllarında Nurettin Topçu, Ahmet Hamdi Tanpınar, Mehmet Kaplan gibi isimlerden ders alan Okay, bir süre liselerde edebiyat öğretmenliği yaptı. Atatürk Üniversitesindeki asistanlık görevinden sonra yine bu üniversitede doktor, doçent, profesör kadrolarında görev aldı. Sakarya Üniversitesinde ve 29 Mayıs Üniversitesinde de çalışan Okay, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*'nde redaktörlük yaptı. Çeşitli dergi ve gazetelerde yazıları yayımlandı. Çalışmalarıyla çeşitli kurum ve kuruluşlardan ödüller alan yazar; Ahmet Hamdi Tanpınar, Necip Fazıl Kısakürek ve Mehmet Âkif Ersoy üzerine biyografi-inceleme türünde eserler verdi. "Sanat ve Edebiyat Yazıları, Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı, Kâğıt Medeniyeti, Edebiyat ve Edebî Eser Üzerine" adlı eserleriyle tanındı.

"Sanat ve Hayat, Abdülhak Hamid'in Romantizmi, Batı Medeniyeti Karşısında Ahmed Mithad Efendi, Mehmet Âkif: Bir Karakter Heykelinin Anatomisi, Bir Başka İstanbul" eserlerinden bazılarıdır.

aA DİL BİLGİSİ

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki mânilerde argo olan kelimeleri bulunuz.

Âşığı yüz öldürür
Zengini göz öldürür
Apaşı bıçak kesmez
Bir kötü söz öldürür.

Kız ... bana kaş göz etme
Bu kadar telaş etme
Beni seviyormuşsun
İnanmam tıraş etme.

Para tıpkı çelik
Fakat cebimiz delik
İflas ettim ezelden
Tutmuyorum metelik.



apaş: Külhanbeyi.

Bahattin Sezgin, Yeni Argo Sözlüğü



HAZIRLIK

1. Herhangi bir buluşun edebî eserlere (roman, hikâye, tiyatro vb.) konu olup olamayacağını tartışınız.
2. “Tarih olmadan edebiyat tarihinden söz edilemez.” sözünden anladığınızı sözlü olarak ifade ediniz.
3. Aşağıda Honore de Balzac’ın (Onör dö Balzak) “Vadideki Zambak” adlı romanından bir parça verilmiştir. Sizce bu parçada hangi bilim ya da bilgi dalından yararlanılmıştır?

Her şeyden önce, bir bütün olarak ele aldığım toplum hakkındaki fikrimin üstünde durun. Ben bu noktaya bir değinip geçtim ama zaten size bir şeyi kısacık anlatmak da yeter. Toplumların kaynağı Tanrısal bir nitelik mi göstermiştir yoksa bunlar insanlar tarafından mı yaratılmıştır, bilmiyorum; hangi yönde gelişme gösterdiler deseniz onu da bilmiyorum ama bence, bu konuda muhakkak olan bir şey varsa o da toplum denen şeyin var olduğudur. Bir kenarda kalıp yaşamak yerine, toplumların içine girmeyi kabul ettiğiniz andan itibaren, onu yaratan kuralların da iyi olduğunu kabul etmek zorundasınız. İşte, yarın bu toplumlarla sizin aranızda da bir anlaşma imzalanacak.



3. METİN

EDEBİYAT TARİHİNE YARDIMCI BİLİMLER



Hemen her bilim; ilgilendiği konu, temel malzemesi, konusuna yaklaşımı bakımından bilim tarihi içindeki en az bir bilimle doğrudan ilişki içindedir. Bilim tarihi birbirinin içinden çıkmış, bilinen tabirle söyleyecek olursak bir nokta iken çoğalmış bilgi alanları ve bilim dalları ile doludur. Fizik ve kimya ya da astronomi ve matematik arasındaki ilişki doğal olarak zaman zaman benzeşen, birbirinden yardım alan çalışma metotlarını ortaya çıkarmıştır. Sosyal bilimlerde de bu tip bir metot ve malzeme benzerliğinin/birlikteliğinin olduğu, bilinen ve kabul edilen bir gerçektir. Bu bakımdan edebiyat tarihine yardımcı bilimlerin olması da kaçınılmazdır. Agâh Sırrı, tarih bilimini edebiyat tarihinin temeli sayar. Ve tarih olmadan edebiyat tarihinden söz edilemeyeceğini, “Temel olmadan çatı kurulamaz.” sözüyle mecazlı bir biçimde ifade eder. Biyografya ve bibliyografyayı, edebiyat tarihine vesika vermeleri yönüyle önemser. Filoloji, toplum bilim, ruh bilim ve estetik gibi bilimleri yol gösterici olarak görür. Tıp, kimya, fizik gibi fen bilimlerini ise elde ettikleri sonuçlar bakımından edebiyat tarihine yardımcı olarak görür. Bu bilimlerin vardığı sonuçların edebiyat tarihçisini ikinci plandaki işlerle uğraşmaktan kurtaracağını ifade eder. Agâh Sırrı, edebiyat tarihine yardımcı bilimleri sıraladıktan sonra bu bilimlerle ilgili bilgiler de verir. Özellikle biyografya, bibliyografya ve filolojinin edebiyat tarihiyle ilgisine dikkat çeker.

(...)

Sosyolojinin İmkânları: Toplum ve edebiyat arasında çok yönlü ilişkiler vardır. Toplumun geçirdiği her türlü kültürel değişim edebiyat sahasında bir şekilde yankı bulur. Sosyoloji araştırmalarına çok geniş malzeme sağlayan tarih bile bu konuda edebiyatla yarışamaz. Tarihçiler toplumsal görünüşü anlamak, değişimleri fark etmek için ferman, kanun, anlaşma gibi daha donuk metinleri incelemek durumundayken edebî eser, etiyle kanıyla duygularıyla saf bir biçimde insani olanın peşindedir. Herhangi bir araştırmacı, edebiyat tarihçisinin yardımına ihtiyaç duymadan bu insani gerçekliği edebî metinlerden takip edebilir. Levend, edebiyat ve toplum ilişkisiyle ilgili buna yakın düşünceleri ifade ettikten sonra "ancak" diyerek devam eder: "Ancak, toplumu kaynaklardan başlayarak tarihin akışı içinde bütünüyle izlemek, eserleri, yazarları ve edebî akımları, onları meydana getiren nedenlerle birlikte tanımak istersek o zaman edebiyat tarihçisinin aracılığına muhtaç oluruz. O, eserini meydana getirmek için edebiyat tarihiyle ilgili bütün sorunları toplum bilimi ışığında incelemek zorundadır." (Levend 1998: 56-57) Bu ifadelerden anlaşıldığı üzere Levend'in edebiyat tarihçiliği algılamasında sosyolojinin ayrı bir yeri vardır. Levend, devam eden satırlarda toplumla edebiyat arasındaki ilişkinin anlaşılmasında, sanatçının edebî gelişiminin algılanmasında, eserin toplum üzerindeki etkisinin çözülmesinde ve daha birçok noktada edebiyat tarihi ile sosyoloji arasındaki münasebete dikkat çeker.

İsmail Alper Kumsar, turkiyat.gazi.edu.tr



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

bibliyografya: Kaynaklar, kaynakça.

filoloji: Dili ve yazılı belgeleri dil ve tarih açısından inceleme.

sosyoloji: Toplum bilimi, içtimaiyat.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

EDEBİYATIN BİLİM DALLARIYLA İLİŞKİSİ

Edebiyatın temel ögesi dildir. Dil, edebiyatın dışında diğer bilim dallarının da anlatım aracıdır. Bu nedenle edebiyatın felsefe, psikoloji, sosyoloji, hatta tarih, coğrafya, ekonomi vb. bilim dallarıyla yakından ilişkisi vardır. Edebiyat araştırmalarında yazarın biyografisi yazılırken tarih biliminden, yaşadığı ortam aktarılırken sosyolojiden, yazarın içinde bulunduğu ruhsal durum tasvir edilirken de psikolojiden yararlanılır. Yazarı etkileyen toplumsal, siyasal ve felsefi görüşler de diğer sosyal bilimlerin yardımıyla ortaya konur.

Aşağıdaki parçada, yazar tarih biliminden yararlanarak tarihî bir olayı işlemiştir.

Bir gün, bir öğle üstü idi. Kahvenin çardağı altında oturuyorduk. Bizim Mehmet Ali, Bekir Çavuş, Salih Ağa ve Muhtar hep orada idiler. Bahis, harp üzerine ve onun akıbetlerine dairdi. Onlara İstanbul'un dört devletin askerî işgali altında olduğunu, İzmir'in ta Bursa'ya kadar Yunanlar tarafından istila edildiğini, Adana'dan henüz Fransızların el çekmediğini, Urfa'da, Antep'te kanlı olaylar cereyan etmekte olduğunu haber veriyor ve her birinin yüzüne ayrı bir dikkatle bakıyordum. Hiçbirinde ne hayret ne dehşet ne de alelade bir alaka izine tesadüf ettim.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Yaban

Okuduğunuz metinde edebiyatın ilişkili olabileceği bilim ve bilgi dallarından söz edilmiştir.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde edebiyatın hangi bilim dalları ya da alanlarıyla ilişkisi üzerinde durulmuştur?

2. “Edebiyatın konusu insandır.” cümlesinden hareketle edebiyat ile sosyoloji arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.

3. Bir metinde anlatılmak istenen asıl düşünceye, verilmek istenen asıl iletiye **ana fikir (ana düşünce)** denir. Buna göre okuduğunuz metinde yazarın okuyucuya vermek istediği iletiyi belirleyiniz.

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki şiir hangi bilim ya da bilgi dalının sonuçlarından yararlanmıştır? Böyle bir etkileşimin normal olup olmadığını tartışınız.

KARANFİL SOKAĞI

Tekmil ufuklar kışladı
Dört yön, on altı rüzgâr
Ve yedi iklim beş kıta
Kar altındadır.
Kavuşmak ilmindeyiz bütün fasıllar
Ray, asfalt, şose, makadam
Benim sarp yolum, patikam
Toros, Anti-toros ve âsi Fırat
Tütün, pamuk, buğday ovaları, çeltikler
Vatanım boylu boyunca
Kar altındadır.
(...)

Ahmed Arif, Hasretinden Prangalar Eskittim

4. Sinema, senaryo yazımında edebî eserlerden yararlanır. Edebî eserleri bazen olduğu gibi bazen de uyarlayarak seyirciyle buluşturur. Tarihçiler, bazı tarihî olayları aydınlatırken o dönemde yazılmış günlük, anı ve mektup türündeki eserleri inceler. Bu eserlerde anlatılan olaylar tarihin o dönemine ışık tutar. Bütün bilim dallarının iyi bir anlatım yoluyla kendi varlığını göstermesi ya da yayılması gerekir. Bu amaçla bütün bilim dalları edebiyatın anlatım yollarından yararlanır. Bazı edebiyatçılar da herhangi bilim ya da bilgi alanının bulgularını kurgulayarak eserlerini oluşturur. Bütün bunlar, edebiyat ile bilim ve güzel sanatlar arasındaki etkileşimi gösterir.

   Siz de edebiyat ile bilim ve güzel sanatlar arasındaki etkileşime örnekler veriniz.

2. ETKİNLİK

Aşağıda Orhan Kemal'in "Murtaza" **romanından ve bu romanın senaryosundan birer bölüm verilmiştir. Bu bölümlerden hareketle sinema sanatının edebiyattan nasıl yararlandığını açıklayınız.**

Murtaza (Roman)	Murtaza (Senaryo)	
"Sensin demek?" "Ben..." "Ne için yatmazsın gecenin bu saatine kadar? Ha? Ne için?" Evin reisi büsbütün şaşırmıştı. Laf mıydı bu da yani? Ev kendi mülkleri değilse de aydan aya kirasını şakır şakır ödüyorlardı. Aslında pek öyle şakır şakır değilse de gene de bekçiyi ilgilendirmezdi. Kirasını ödediği evinde de ister yatar ister otururdu ailesiyle sabaha kadar! Bu bekçinin buna benzer yığınla marifetini mahalle kahvesinde, bakkalda, şurada burada işitmişti. Sarhoşları, daha çok da mahalle aralarında naralarla dolaşan, kadınlara, kızlara sataşan kopuklara kendilerini bildirmesi hoşuna bile gitmişti. Murtaza'dan beri mahalleye belirli bir edep, haya gelmiş, kadınlar, kızlar, çoluk çocuk okula, bakkala, komşuya, manava korkusuzca gidip gelir olmuşlardı.	Ayakkabı tamircisi baba, bir elinde onarmakta olduğu ayakkabı teki, ağır ağır gelir. Murtaza adama dimdik bakar. Amirane. Şaşma sırası babaya gelmiştir. Karısına bakar. Kadın da hayretler içindedir. Evin küçük kızıyla oğlu da aynı hayreti paylaşırlar. Hatta ellerinde olmayarak gülüverirler. Murtaza çalımla devam eder. Baba söze karışacak olur.	MURTAZA — Abe, nerde derım evin reizı? BABA — Buyrun! MURTAZA — Ne için yatmazsınız? Ne için uturursunuz bu saate kadar? MURTAZA — Diyilsiniz siz vetandaş? Bu çucuklar malıdır devletin. Yok hakkınız tutmaya vetanın ciğerparelerini! Açan büyüyecek, düşmana karşi koyacaklar. Fışkıracak güzlerinden merdlık, civanmerdlık hem da!

3. ETKİNLİK

Toplum ve edebiyat arasında çok yönlü ilişkiler vardır. Toplumun geçirdiği her türlü kültürel değişim, edebiyat sahasında bir şekilde yankı bulur. Sosyoloji araştırmalarına çok geniş malzeme sağlayan tarih bile bu konuda edebiyatla yarışamaz. Tarihçiler toplumsal görünüşü anlamak, değişimleri fark etmek için ferman, kanun, anlaşma gibi daha donuk metinleri incelemek durumundayken edebî eser etiyle, kanıyla, duygularıyla saf bir biçimde insani olanın peşindedir. Herhangi bir araştırmacı edebiyat tarihçisinin yardımına ihtiyaç duymadan bu insani gerçekliği edebî metinlerden takip edebilir.

Bu parçada tarih ve edebiyat kapsam bakımından karşılaştırılmıştır. Birden fazla varlık ya da kavram arasındaki benzerlik veya farklılıkları ortaya koymak için kullanılan bu anlatım yoluna **karşılaştırma** denir. **Daha çok tartışmacı ve açıklayıcı anlatım biçimlerinde kullanılan bu yöntemi yazar hangi amaçla seçmiştir? Görüşlerinizi sözlü olarak ifade ediniz.**

aA DİL BİLGİSİ

4. ETKİNLİK

Aşağıdaki yargılar doğru ise cümlenin başına “D”, yanlış ise “Y” yazınız.

a.	☐	Çuvaş Türkçesi ve Yakut Türkçesi, Türkçenin lehçeleridir.
b.	☐	Ağız özellikleri, konuşma dilinin bir sonucu olarak ortaya çıktığı için yazı dilinde bu özellikler korunur.
c.	☐	Ana dile bağlı olarak “konuşma dili” ve “yazı dili” ayrımı bütün dillerde görülmektedir.
ç.	☐	Bir dilin zenginliğini anlamak için o dilde kullanılan jargon ve argo kavramlarına bakmak yeterlidir.
d.	☐	“Gelmeyecekler” kelimesinin, “gelmiyecekler” şeklinde telaffuz edilmesi, yazı dili ile konuşma dili arasındaki söyleyiş farkını ortaya koymaktadır.
e.	☐	Türkiye Türkçesinde standart dil olarak “Orta Anadolu ağzı” esas alınmıştır.
f.	☐	Lehçeler arasındaki ses, şekil ve kelime farklılıkları anlaşmayı kolaylaştırır.
g.	☐	Son yıllarda televizyon ve Genel Ağ’ın iletişimdeki etkisine paralel olarak Türkiye Türkçesinde konuşma dili ile yazı dili arasında ayrılıklar çoğalmaya başlamıştır.

HAZIRLIK

1. Hangi metin türlerini biliyorsunuz? Bu metinler sınıflandırılırken nelere dikkat edilmiş olabilir?
2. Kişilerin farklı edebî türlere (şiir, roman, hikâye vb.) ilgi duymalarının nedeni ne olabilir? Arkadaşlarınızla tartışınız.
3. “Roman, gezi yazısı, anı, hikâye, oyun, makale, deneme, eleştiri, mektup, yaşam öyküsü” gibi metin türlerinden hangileri okuyucuya bilgi aktarmak amacıyla yazılır?



4. METİN

EDEBİYAT ÜRÜNLERİNİN TÜRLENDİRİLİŞİ



(...)

Tarihsel gelişim içinde birçok eleştirmen, edebiyat kuramcısı şiir üzerinde türsel açıdan da durmuştur. Biçimsel, içeriksel özelliklerine göre başka türden türlendirme yoluna da gitmişlerdir. “Eski şiir”, “yeni şiir”, “anlatımcı şiir”, “öz şiir”, “toplumcu şiir”, “bireyci şiir”... gibi adlandırmalar bugün de kullanılmaktadır. Kısaca, şiirde kalıplaşmış, belirli türler yoktur. Doğal bir olgudur bu. Çünkü sürekli bir değişim içinde oluş, sanat ve edebiyatın temel yasalarından biridir. Edebiyat tarihi de gerçekte bu değişim ve gelişimin bir öyküsü sayılabilir.

Şiirin toprağında yeşeren, ayrı bir anlatım yolu olarak doğup gelişen düzyazı alanında da türlendirmelere gidilmiştir. Düzyazısal ürünlere de dilsel ve yapısal özelliklerine bağlı kalınarak değişik adlar verilmiştir. Kimilerine roman, kimilerine öykü, kimilerine oyun denilmiştir. Romanların, oyunların, öykülerin birbirini nasıl etkilediği, nasıl bir gelişim yolu izlediği üzerinde durulmuştur. Söz gelimi destandan, başka bir deyişle epikten romana geçiş üzerine türlü varsayımlar geliştirilmiştir.

Edebiyatta düzyazıyı başlı başına bir ana tür sayanlar olduğu gibi, düzyazıyı bir anlatım yolu sayıp o yolla biçimlendirilen ürünleri ayrı ayrı türlere ayıranlar da çıkmıştır. Düzyazısal ürünlerin bir dilimine sezdirtici ve yaşatıcı yazılar, yapıntısal yaratılar (fiction) adı verilmiştir. Bir dilimine de öğretici ve bilgilendirici yazılar (non fiction) denilmiştir. Roman, öykü, oyun, bilim-kurgu gibi türler birinci öbekte; makale, fıkra, deneme, eleştiri, anı, günlük, mektup, yaşam öyküsü, öz yaşam öyküsü, gezi... gibi türler de ikinci öbek içinde düşünülmüştür. Öte yandan ikinci öbeğe giren düzyazısal türleri edebiyat dışı sayanlar da vardır. Hemen belirtelim ki bu türler kesin sınırlarla birbirinden ayrılmış değildir. Aralarında aşılmaz duvarlar yoktur. Kimi durumlarda bir yaratının dokusunda birkaç türle ilgili özellikler bulunabilir. Sözgelimi bir roman, anı biçiminde yazılabileceği gibi, mektup biçiminde de yazılabilir. Bir deneme, eleştirel boyutlar kazanabilir. Bir fıkra, makalenin sınırlarını kuşatabilir. Bir roman da bir öyküyle, bir yaşam öyküsüyle kesişebilir. Bunun için şu yargıyı bir kez daha yineleyelim: Edebiyatta türler sürekli bir değişim içindedir.

Emin Özdemir, Türk ve Dünya Edebiyatı



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

epik: Destana ilişkin, destana özgü, destanla ilgili, destansı (eser).

fıkra: Gazetelerin veya dergilerin belirli sütunlarında, genel başlık altında gündelik konuları bir görüş ve düşünceye bağlayarak yorumlayan yazı türü.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

METİNLERİN SINIFLANDIRILMASI

Bilimin ve edebiyatın gelişmesi, buna bağlı olarak farklı alanlarda metinlerin yazılması, metinlerin sınıflandırılması sonucunu doğurmuştur. Bu sınıflandırma, metin türlerinin birbirinden ayrılmasını ve anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. Metinler anlatım türlerine, yazılış amaçlarına, gerçeklikle ilişkilerine göre gruplandırılabilir. Buna göre metinler genel olarak öğretici metinler ve edebî (sanatsal, kurmaca) metinler olarak ikiye ayrılır. Bu iki metin türünün ayrıldığı noktalar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Edebî Metinler ile Öğretici Metinlerinin Karşılaştırılması

Edebî Metinler	Ölçütler	Öğretici Metinler
Gerçekler kurgulanarak anlatılır.	Gerçeklik	Gerçekler yorumlanmadan aktarılır.
Çeşitli duyguları yaşatmak, okuyucuya edebî zevk vermek amacı güdülür.	Amaç	Okuyucuya bilgi vermek, bilgiyi okuyucuyla paylaşmak amacı güdülür.
Üslup kaygısı vardır, ifadeler süslü ve sanatlıdır.	Üslup	Üslup kaygısı yoktur, ifadeler duru ve yalındır.
Nesnellik ve bilimsellik değil, öznellik hâkimdir.	Anlatım	Konu tarafsız bir şekilde yorum yapmadan açıklandığından nesnellik hâkimdir.
Kelimeler yan ve mecaz anlamlarıyla kullanılır.	Anlam	Kelimeler genellikle gerçek ve ilk anlamlarıyla kullanılır.
Masal, destan, roman, hikâye, efsane, mesnevi, şiir, tiyatro gibi türleri vardır.	Türler	Tarihî, felsefi, bilimsel metinler; deneme, makale, fıkra, söyleşi, eleştiri, haber yazısı; anı, mektup, günlük, gezi yazısı, yaşam öyküsü, öz yaşam öyküsü gibi türleri vardır.

METİNLERİN SINIFLANDIRILMASI

- **SÖZLÜ ANLATIM**
  - Münazara
  - Söylev
  - Panel
  - Forum
  - Açık oturum
  - Sempozyum
  - Konferans
- **YAZILI ANLATIM**
  - **EDEBÎ METİNLER**
    - **Olay Çevresinde Oluşan Metinler**
      - **Göstermeye Bağlı Metinler**
        - Tiyatro
        - Modern Tiyatro
          - Trajedi
          - Komedi
          - Dram
        - Geleneksel Tiyatro
          - Karagöz
          - Meddah
          - Orta Oyunu
          - Köy Seyirlik Oyunları
      - **Anlatmaya Bağlı Metinler**
        - Fabl
        - Masal
        - Halk Hikâyesi
        - Hikâye
        - Roman
    - **Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler**
      - Şiir
  - **ÖĞRETİCİ METİNLER**
    - **Kişisel Hayatı Konu Alan Metinler**
      - Mektup
      - Günlük
      - Anı
      - Biyografi
      - Otobiyografi
      - Gezi Yazısı
    - **Gazete Çevresinde Oluşan Metinler**
      - Eleştiri
      - Makale
      - Deneme
      - Fıkra
      - Haber Yazısı
      - Sohbet
      - Röportaj
      - Mülakat



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde türlerin sınıflandırılmasında hangi ölçütler esas alınmıştır?

2. “Edebiyatta türler sürekli bir değişim içindedir.” yargısına katılıp katılmadığınızı nedenleriyle söyleyiniz.

3. “Metinlerin Sınıflandırılması” metninde hangi anlatım biçimi kullanılmıştır? Yazarın yazma amacı, hedef kitlesi ve yazı türünün bu anlatım biçiminin seçilmesinde etkili olup olmadığını söyleyiniz.

1. ETKİNLİK

Aşağıda farklı dönemlere ait şiir örnekleri verilmiştir. Bu örneklerden hareketle türlerin oluşumunda sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişimlerin etkisini belirleyiniz.

İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı Dönemi

KOŞUK

Keçe turup yorır erdim
Kara kızıl böri kördüm
Katıg yanı kura kördüm
Kaya körüp baku agdı

(Gece kalkıp yürüdüm
Kara kızıl kurt gördüm
Sert ve güçlü yayımı gerdim
[Kurt] dönüp bakınca beni gördü
Kaçarak tepeye tırmandı)

Kaşgarlı Mahmut, Divânü Lugâti't-Türk

İslamiyet Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı

İŞİDİN İY YÂRENLER

İşidün iy yârenler
Işk bir güneşe benzer
Işkı olmayan gönül
Misâl-i taşa benzer

Taş gönülde ne biter
Dilinde ağu düter
Nice yumşak söylese
Sözi savaşa benzer
(...)

Yunus Emre, Yunus Emre Divanı
haz.: Mustafa Tatcı

Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı

ELHÂN-I ŞİTÂ

Bir beyaz lerze, bir dumanlı uçuş,
Eşini gâib eyleyen bir kuş
Gibi kar
Geçen eyyâm-ı nev-bahârı arar.
Ey kulûbun sürûd-i şeydâsı,
Ey kebûterlerin neşîdeleri,
O bahârın bu işte ferdâsı:
Kapladı bir derin sükûta yeri
Karlar
Ki hamûşâne dem-be-dem ağlar.
(...)

Cenap Şahabettin
Nihad Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi II. Cilt

Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı

SESSİZ GEMİ

Artık demir almak günü gelmişse zamandan,
Meçhûle giden bir gemi kalkar bu limandan.

Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol;
Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol.

Rıhtımda kalanlar bu seyahatten elemli,
Günlerce siyah ufka bakar gözleri nemli.

Bîçâre gönüller! Ne giden son gemidir bu!
Hicranlı hayatın ne de son matemidir bu.
(...)

Yahya Kemal Beyatlı, Kendi Gök Kubbemiz

2. ETKİNLİK

Aşağıda isteklerin belirtildiği iki farklı metin verilmiştir. Bu metinlerden hareketle edebî ve öğretici metinlerin özelliklerini belirleyiniz.

İSTİDA

Yarab! İnsanoğullarından çektiğim yeter
Gökyüzünden benim hisseme düşeni ver
Altına dilediğim gibi ömrümü sereyim
Mendil kadar olsun tarlamı ayır
Beni doyuracak ağacı göster.

Rabbim!.. İnsanoğullarından çektiğim yeter
Yalnız senin ellerin gezinsin ömrümde
Beni yalnız sen mahkûm eyle sen azat
Ve yalnız sen canımı iste benden ki
Nereye saklayacağımı şaşırmadan vereyim.

Bedri Rahmi Eyuboğlu, Dol Karabakır Dol

GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI

Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü
Kredi Dairesi Başkanlığına
ANKARA

Kurumunuzdan almakta olduğum burs/kredim, öğretim kurumumdan izin almış olmam (kayıt dondurma) sebebiyle kesildi ancak izin süremi tamamlayarak öğretim kurumuma başladım. Burs/kredimin tekrar ödenmesini istiyorum.

Öğrenci belgem ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

..... /...../2018

İmza

Adı-Soyadı

EKLER:

1-Öğrenci Belgesi

T.C. Kimlik No. :……………

Öğretim Kurumu :…………….

E-Mail :.....................

Cep Tel. No. :....................

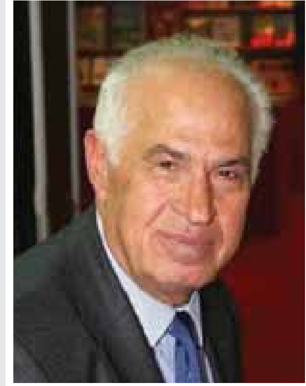
Adres :.....................

http://yurtkur.gsb.gov.tr



YAZARIN BİYOGRAFİSİ

EMİN ÖZDEMİR (1931 - 2017)



Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümünü bitirdi. Gazi Eğitim Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, AÜ SBF Basın Yayın Yüksek Okulunda Türkçe dersleri verdi. TDK Terim Kolu Başkanlığını yürüten Emin Özdemir, yardımcı ders kitapları ve sözlükler hazırladı.

Türkçenin özleştirilmesi, geliştirilmesi ve zenginleştirilmesi için çalıştı. Dil ve yazınsal sorunlara yönelik eleştirel denemeler yazdı. Deneme ve tenkitleri *Türk Dili, Sanat Olayı, Çağdaş Eleştiri* gibi dergilerde yayımlandı.

"Konuşma Sanatı, Eleştirel Okuma, Yazma Tekniği, Dil Devrimimiz, Öz Türkçe Üzerine, Yazmak Sanatı, Türkçe Öğretimi, Dil ve Yazar" eserlerinden bazılarıdır.

aA DİL BİLGİSİ

3. ETKİNLİK

Aşağıdaki şiirlerde görülen dil özelliğinin isimlerini kutucuklara yazınız.

a. Aman, evinin önünde oturmuş gine yetmiyesice de benim yoluma bakar
Aman, senin de bakışın da gine şu Antep'i yakar
Al yanak üstünde de gine yetmiyesice baharın gülleri kokar
Vallah, gine yıktun yuvamı da gençliğine doymayasın oy oy

....

http://aregem.kulturturizm.gov.tr

b. Bes hanı hakikat, bes hanı kanun?
Uludur bu yurdun tarihi, yaşı.
Bes hanı köksüne serhat koyduğun
Bir bütün ülkenin iki gardaşı?

....

Bahtiyar Vahapzade, http://acikerisim.iku.edu.tr

c. Toriği çalıştır kaşalot
Gır geçme
Çaparize gelirsin sonra zıngadak
Kasıntıdan denizler bulanıyor
Bamya tarlası mı sandın dünyayı
Bak atı alan Üsküdar'ı dolanıyor

....

Suat Taşer, Yeni Argo Sözlüğü, haz.:Bahattin Sezgin

II. YAZMA



A. YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

YAZMA SÜRECİ

Yazma süreci; hazırlık, planlama, taslak metin oluşturma, taslak metni geliştirme ve düzeltme, yazılan metni paylaşma gibi aşamalardan oluşur.

Hazırlık

Yazılacak metnin türüne göre konu, tema, ana düşünce, amaç ve hedef kitle belirlenir. Daha sonra yazma konusu sınırlandırılır. Yazma konusuyla ilgili hazırlıktan sonra konuyla ilgili okuma ve araştırma yapılır. Yazıda kullanılacak bilgi, gözlem, düşünce, duygu, izlenim ve deneyimlerle ilgili notlar çıkartılır; görsel ve işitsel dokümanlar hazırlanır.



Araştırma: Bir konu hakkında görsel, işitsel ve yazılı kaynaklardan gerekli bilgilerin toplanmasına **araştırma yapma** denir. Araştırma yaparken dikkat edilecek en önemli nokta, konuyla ilgili gereksiz bilgilerin ayıklanması ve elde edilen bilgilerin güvenilirliğinin kontrol edilmesidir. Yazı yazılacak konuyla ilgili derlenen bilgiler belli bir sıraya konularak yazıya geçirilmelidir. Yazılı veya sanal ortamdaki kaynaklara ulaşmak, konuyla ilgili seçmeler yapabilmek yazma sürecinde çok önemlidir. Genel Ağ'ı doğru ve etkin kullanmanın yanında kaynak kullanma ve alıntı yapmanın hukuki ve etik boyutları unutulmamalıdır.

Kaynaklara ulaşma: İstenilen bilgiye ulaşmak için bilgi toplama, veri tarama, sınıflama, aranan ve istenilen bilgiye ulaşmak için kişinin izlediği yol, **kaynaklara ulaşma** olarak tanımlanabilir. Genel Ağ, her türlü bilgiye erişmek için kullanılan en kolay ve en hızlı teknolojidir. Kütüphane kaynaklarına ulaşmak için kütüphane katalogları kullanılır. Bilgi toplarken farklı kaynaklardan yararlanmaya, not alırken özgün cümleler kullanmaya özen gösterilmelidir. Araştırma planına göre toplanan bu bilgileri ortaya koymak için yazım aşamasına geçilebilir.

Genel Ağ'ı doğru ve etkin kullanma: Günümüzde bilgiye ulaşmayı kolaylaştıracak en önemli araçlardan biri Genel Ağ'dır. Her yaş ve yetenekte birçok insanın günlük hayatına zorunlu olarak giren Genel Ağ'ın bilinçli ve faydalı bir şekilde kullanılması gerekir. Ne var ki pek çok uzmanın görüşüne göre Genel Ağ'ın bilinçsiz kullanıldığı, özellikle çocuk ve gençler üzerinde zararlı etkilerinin olduğu ve bazı fiziksel, sosyal ve psikolojik sorunlara yol açtığı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, bilgisayar ve Genel Ağ kullanımı eğitim amaçlı olmalıdır.

Özet çıkarma: Özet, metnin aslını bozmadan metni kısaltma işidir. Burada önemli olan, metni kişinin kendi cümleleriyle belli bir plan dâhilinde aktarmasıdır.

Öncelikle metin dikkatlice okunur, metnin paragrafları hızlıca gözden geçirilir. Metnin başlığı ve ana düşüncenin genellikle yer aldığı son paragrafa bakılır. Okuma işi bitince metin zihinde canlandırılır. İyi bir özet çıkarmada konuyla ilgili olmayan ifadeler atılmalı; detaylar, önemsiz bilgiler, tekrarlanan ifadeler çıkarılmalıdır. Metnin özünü yansıtan cümlelerin kullanılmasına özen gösterilmelidir.

Yazılan özet, okunarak gözden geçirilir. Özetin metinle paralel olup olmadığına bakılır. Metinde anlatılanlarla özetin tutarlı olması sağlanır.

Not alma: İhtiyaç duyulan bilgilerin daha sonra hatırlanmasının en etkili yolu, not alma ve alınan notları tekrar etmektir. Kişinin kendi cümleleriyle tuttuğu notlar en anlaşılır ve en faydalı notlardır. Not almak bilgiyi kalıcı hâle getirerek bilginin unutulmasını engeller. Bir konuyu not tutarak araştıran kişi daha iyi kavrar.

Her çalışma kendinden önce yapılanlara, bir başka deyişle var olan bilgi birikimine dayanır. Önemli olan, ödünç alınan bilginin kime ait olduğunu açıklığa kavuşturmak ve bize aitmiş gibi görünmesine engel olmaktır. Yorumlar, değerlendirmeler, veriler ve yargılar başkalarına ait olduğu sürece kaynak gösterilmesi zorunludur, aksi takdirde yazara ait olduğu yanılgısını getirir. Başkalarının düşüncelerini, söylemlerini, verilerini ve yapıtlarını kaynak göstermeden kullanmaya **intihal** denir. Bu durum, başkalarının düşüncelerini, başkalarına ait söylemleri kendine aitmiş gibi sunmak anlamına geleceğinden, bir tür entelektüel hırsızlıktır. Kaynak kullanma ve alıntı yapmanın, hukuki ve etik boyutları olduğunu unutmamak gerekir. Bilimsel ve sanatsal çalışma sürecinde, bilmeden veya farkında olmadan intihal kapsamına girecek eylemlerde bulunmak, kişiyi sorumluluktan kurtarmaz. Yapılan soruşturma sonucu kötü niyet taşımadığı anlaşılan intihal durumlarında, sorumlu kişilerin durumu açıklayarak düzeltme yapmaları beklenir.

Planlama

Metin türüne özgü yapı ve şekil özelliklerine uygun olarak yazı planlanır. Konu, seçilip sınırlandırıldıktan sonra bir ana düşünceye bağlanır. Ana düşünceye göre bilgi toplanır. Daha sonra bu düşünceler, birlik ve bütünlük sağlanacak biçimde düzenlenir. Yazının çatısı, iskeleti olan bu düzenleme işlemine **planlama** denir.

Makale, fıkra, deneme gibi düşünceye dayalı yazı türleri "giriş, gelişme, sonuç" bölümlerinden oluşan bir planla yazılır. Bu isimlendirme hikâye, roman, tiyatro gibi olay çevresinde oluşan metinlerde "serim, düğüm, çözüm" adını alır.

Giriş: Yazıda konunun belirlendiği, adının konduğu başlangıç bölümüdür. Bu bölümde yazar neyi, neleri anlatıp açıklayacağını kısaca belirtir. Bu bölüm tek paragraf olacağı gibi birkaç paragraftan da oluşabilir.

Gelişme: Yazıda, konunun enine boyuna anlatıldığı bölümdür. Bu bölümde çeşitli örnekler ve düşünceler sıralanır; konu en iyi biçimde açıklanır.

Sonuç: Yazının sona erdiği bölümdür. Bu bölümde giriş ve gelişme kısmındaki düşünce ve örnekler toparlanarak yazı sonuçlandırılır. Yazar bu bölümde, vermek istediği asıl mesajı vererek yazıyı tamamlar.

Yazı tamamlandıktan sonra konuya uygun bir başlık konur. İçeriği tam olarak yansıtması gereken bu başlık kısa olmalıdır. Eğer yazıda alt başlık ve epigraf kullanılması gerekiyorsa bunlara da yer verilmelidir. Epigraf, bir eserin veya bir bölümün başlangıcında yer alan, cümle, alıntı ya da şiirdir.

Kaynak ve dipnot gösterme: Yazma aşamasında farklı kaynaklara başvurmak ve başvurulan bu kaynakları göstermek gerekir. Yazılan metnin güvenilir, tarafsız, bilimsel olmasına katkı sağlayacak olan bu kaynaklar, metnin içinde veya metnin sonunda gösterilebilir. Bir eserin yazımında yararlanılan ve eserin sonunda gösterilen kaynakların listesine **kaynakça** denir. Araştırmaya dayalı metinlerde kullanılan kaynaklar, alfabetik sıraya göre kaynakça bölümünde listelenir. Kaynak gösterme hem hukuki sorumluluk hem de okuyucunun söz konusu kaynaklara erişimini sağlamak olduğundan kaynakçanın tam ve doğru bilgi içermesi gerekmektedir. Kaynakçada sırasıyla "yazarın soyadı-adı, eserin adı, yayınevi, yayın yeri ve yılı" gibi bilgilere yer verilir.

Örnek

*KAPLAN, Mehmet, **Oğuz Kağan Destanı**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1979.*

Metin içinde gösterilen kaynaklar, cümlenin sonunda parantez içinde ya da sayfa sonunda dipnot şeklinde verilir. Dipnotlar verilirken gönderme yapılır veya alıntı yapılan bölümün sonuna bir numara verilir ve aynı sayfanın alt kısmında bu numaranın karşısında gerekli bilgiler gösterilir. Kitabın sonunda dipnotlarda geçen kaynaklar, açık ve ayrıntılı künyeleriyle birlikte topluca verilir.

Metin türüne özgü dil özellikleri, uygun anlatım biçim ve teknikleri kullanılır. Hikâye, masal/fabl, roman, tiyatro, biyografi/otobiyografi vd. ünitelerin okuma bölümünde üzerinde durulan anlatım teknikleri, anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarından uygun olanlar kullanılır. Yazılan metin, iyi bir anlatımda bulunması gereken "açıklık, akıcılık, duruluk ve yalınlık" gibi özellikleri taşımalıdır. Yine yazılan metnin türüne göre terim, kavram, deyim, atasözü, ağız özellikleri kullanılır. Dil ve anlatımda farklı cümle yapıları ve türleri tercih edilir. Bir yazıda basit, birleşik, sıralı, bağlı, eksiltili, devrik, kurallı cümle; isim ve fiil cümlesi şeklinde farklı cümle türlerine yer verilir.

Görsel ve işitsel unsurlar doğru ve etkin kullanılmalıdır. Metnin türüne göre; resim, fotoğraf, grafik, çizim, veri tabloları, ses ve görüntü kayıtları vb. unsurlar, metni tamamlayıcı veya destekleyici unsurlar olarak kullanılır.

- **DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI**

Bir konuda ileri sürülen düşünceyi geliştirmek, desteklemek, inandırıcı kılmak ve düşüncenin etkisini artırmak amacıyla başvurulan tekniklere **düşünceyi geliştirme yolları** denir. Tanımlama, benzetme, karşılaştırma, tanık gösterme (alıntı yapma), örnekleme, sayısal verilerden yararlanma başlıca düşünceyi geliştirme yollarındandır.

Tanımlama: Bir kavram ya da varlığın belirgin özellikleriyle tanıtılmasıdır. Sözü edilen varlık ya da kavramla ilgili "Nedir?", "Kimdir?" sorularının karşılığını içerir.

Örnek

Mahkemelerde, kongrelerde, soruşturmalarda, resmî toplantılarda vb. yerlerde söylenen sözleri, yaşanan olayları ve bunların sonuçlarını içeren metinlere **tutanak** denir. Tutanaklarda söylenenlerin, yaşananların ve bunların sonuçlarının hiçbir yorum ya da görüş içermemesi son derece önemlidir. Her şeyin olduğu gibi, yansız olarak yazıya geçirilmiş olması şarttır. Tutanaklar tarih ve saatle başlar, yine tarih ve saatle biter.

Şerif Aktaş, Yazılı ve Sözlü Anlatım

Benzetme: Aralarında çeşitli ilgiler bulunan varlık ya da kavramlardan benzerlik bakımından nitelikçe zayıf olanın güçlü olana benzetilerek anlatılmasıdır.

Örnek

Ciddi bir oyuncu için temel, önce dış enstrümanı olan bedenini, sesini ve konuşmasını eğitmektir. Oyuncu ancak enstrümanını eğittikten sonra tıpkı bir müzik aleti gibi çalabilecek duruma gelebilir. Bu enstrüman ne kadar iyi işlenirse o kadar iyi ses verir.

Özdemir Nutku, Yeni Başlayanlar İçin Oyuncunun Çalışması

Karşılaştırma: Aralarında benzerlik ya da karşıtlık bulunan varlık veya kavramların bu özelliklerinin ortaya konmasıdır. Bu yolla, anlatılanlar; kavramlar arasındaki benzeşen ve farklılaşan özellikler yardımıyla daha anlaşılır hâle gelir.

Örnek

Dünya edebiyatında pastoral nitelikte yüzlerce metinde işlenmiş bu karşıtlığın yaptığı çağrışım nedir? Şehir demek para hırsı, gösteriş merakı, ikiyüzlülük, ahlaksızlık demektir; kır, köy ve orman, yani doğa ise masumiyet, saflık ve mutluluk. Bu pastoral tablonun çağrıştırdığı "şehir" kavramını, Kuyucaklı Yusuf'ta, egemen sınıf olan kasaba eşrafı temsil eder.

Berna Moran, Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış II. Cilt

Tanık gösterme (alıntı yapma): Anlatılmak istenilen düşüncenin başkalarının görüşlerinden, sözlerinden yararlanılarak açıklanması yoludur. Düşünceyi desteklemek amacıyla başkalarının aynı konuda söylediği sözler, yazı içerisinde alıntı olarak gösterilir.

Örnek

Gecekondunun salt bir fon şeklindeki sunumu, onun gerçek görünümlerini ortaya çıkarmaya yeterli olamaz. Çünkü nesnenin imajı salt kitlesel kodlanmayı içermez, onu kodlayan sistemin izlerini de taşır ki asıl gösterilen de odur. Veya Goethe'nin söylediği gibi, "Doğada hiçbir şeyi hiçbir zaman tek başına görmeyiz. Her şeyi her zaman altındaki, üstündeki, önündeki ve arkasındaki bir başka şeyle bağlantılı olarak görürüz". Demek ki gecekondu olgusunun çok çeşitli olan toplumsal manzaralarını görebilmek için onun çok boyutlu olan yanlarını ortaya sermek şarttır.

Engin Yıldız, Gecekondu Sineması

Örnekleme: İleri sürülen düşünceyi somutlaştırmak için örneklerden yararlanmaktır. Parçanın bir yerinde "örneğin" veya "mesela" kelimeleri kullanılabilir. Örneklemeye tek cümlede, birkaç cümlede ya da paragrafın tamamında yer verilebilir.

Örnek

Eurovision yarışmalarında iki Türk bestesi, daha eleme sırasında yarış dışı bırakıldı. Jüri, kendisine yapılan bir ihbarı değerlendirerek bu besteleri Batı'dan alınmış saydı. Tartışması hâlâ sürüyor. Yalnız Eurovision yarışmasına katılanlar değil, piyasada kapış kapış satılan nice Türk plaklarının da dışarıdan yürütme olduğu erbabınca söyleniyor. Örneğin, Yahya Kemal'in ünlü "Sessiz Gemi" şiiri, ustalıkla modern bir Fransız bestesine oturtulmuş. Avaz avaz söyleniyor.

Haldun Taner, Hak Dostum Diye Başlayalım Söze

Sayısal verilerden yararlanma: Anlatılan düşünceye, inandırıcılığı ve güvenilirliği en üst düzeyde tutmak için bilimsel araştırmaların sonucu ortaya çıkan sayısal verilerin kullanılmasıdır.

Örnek

İletişim alanındaki uzmanların araştırmalarına göre konuşmacının etkisinin %55'lik bir kısmı göze hitap eden ögelerle ilgilidir. Spikerin nasıl göründüğü, yüz ifadesi, jest ve mimikler ile bütünüyle beden hareketleri gözle ilgili ögeleri oluşturmaktadır. Konuşmacının etkisinin %38'i ise sese dayanmaktadır. Sesin kulağa yansıyan güvenilirlik, değerlilik gibi özellikleri önem arz etmektedir. Konuşmacının dış görünüşü, kılık kıyafeti güven vermiyor ise dinleyicilerin itirazları, zihinlerinde konuşma başlamadan önce başlamış demektir.

http://dergipark.gov.tr

Taslak Metin Oluşturma

Hazırlık, plan ve içerik doğrultusunda; seçilen tema, konu ve türe uygun olarak taslak metin oluşturulur. Yazıda seçilen türün yapı, dil ve anlatım özelliklerine dikkat edilir.

Taslak Metni Düzeltme ve Geliştirme

Yazılan metin aşağıdaki özellikler bakımından gözden geçirilir.

1. Açıklık, akıcılık, yalınlık ve duruluk bakımından gözden geçirilir.

Açıklık: Anlatımın herhangi bir belirsizliğe, kuşkuya yol açmayacak biçimde oluşturulmasıdır. Metinde yoruma göre değişmeyen ifadelere yer verilir ve noktalama işaretleri yerli yerinde kullanılır.

Akıcılık: Anlatımda duraksamaya yol açacak, okumayı zorlaştıracak hiçbir unsura yer vermemektir. Akıcılık, ahenkli bir anlatımla, söylenmesi kolay kelimelerin kullanılmasıyla gerçekleşir. Zaman zaman devrik cümle kullanılması akıcılığa katkı sağlar.

Yalınlık (sadelik): Anlatımda gereksiz ayrıntılardan, süslü ve sanatlı söyleyişlerden, imgelerden, uzun cümlelerden kaçınmaktır.

Duruluk: Anlatımda gereksiz kelimelere, sözlere yer vermemektir. Bir söz cümleden çıkarıldığında cümlenin anlamında daralma veya bozulma olmuyorsa o söz gereksizdir çünkü güzel ve etkili bir anlatımda gereksiz ek veya söz tekrarlarına yer verilmez.

2. Yazım ve noktalama açısından kontorl edilir, varsa hatalar düzeltilir.
3. Yazılan metin; paragraflar, bölümler, olay örgüsü/kurgu ve başlık gibi yapı ve şekil unsurları arasındaki anlam bağlantıları, tutarlılık ve akış bakımından incelenir.
4. Metnin içeriği, üslubu ve tür özellikleri gözden geçirilir.
5. Yazının okunaklılığı ve sayfa düzeni kontrol edilir.

Yazılan Metni Paylaşma

Yazılan metinler sınıf ortamında yüksek sesle okunarak, panoda sergilenerek, elektronik ortamlarda; kitap, dergi ve gazetelerde yayımlanarak ya da yarışmalara katılarak paylaşılabilir.

Eleştirilere açık olunmalı, gerekirse metin çerçevesinde eleştiriler cevaplanmalıdır.

Üretilen ve paylaşılan metinlerin birey ve yazar olarak sorumluluğu üstlenilir. Üretilen ve paylaşılan metinlerin hukuki, ahlaki ve mesleki sorumluluğunun bilincinde hareket edilmelidir.



Diğer ünitelerde yapılacak olan yazma çalışmalarında, bu ünitede verilen yazma süreci uygulanacaktır.



B. YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Aşağıda, farklı yazarların yazma gerekçeleri ve biçimlerini örnekleyen "Niçin yazıyoruz?", "Nasıl yazmalıyız?" sorularının cevabı niteliğinde parçalara yer verilmiştir. Bu parçalardan ve yazma süreci aşamalarından hareketle istediğiniz türde bir metin yazınız.

NİÇİN YAZIYORUZ?

Herkesin kendine göre bir nedeni var. Şunun için sanat bir kaçıştır, öbürü içinse bir fetih yolu. Ama insan keşişliğe, deliliğe, ölüme de sığınabilir; fetih silahla da yapılabilir. Neden ille de yazmak, kaçış ve fetihlerini yazı aracılığıyla yapmak? Çünkü yazarların çeşitli amaçları ardında, hepsinde ortaklaşa bulunan, daha derin ve daha anlık bir seçim var. Bu seçimi aydınlatmaya çalışacağız ve işte sırf bu yazmayı seçişleri yüzünden yazarların bağlandığını ileri sürüp süremeyeceğimizi göreceğiz.

J. Paul Satre (J. Pol Satr), Edebiyat Nedir
çev.: Bertan Onaran

NASIL YAZMALIYIZ?

Herhangi bir öyküye (şiir ve deneme dışındaki tüm edebiyat eserlerine) başlarken fikirden değil, insan ya da olaydan yola çıkmalısınız. Fikirden yola çıkarsanız kurur kalırsınız. Eseri bitirseniz bile hayatiyeti eksik kalır. Yaşadıklarınızdan elbette esinleneceksiniz ama yaşadıklarınızı olduğu gibi kaleme alırsanız bu, edebiyat olmaz. Yaşanan olaylar hayal gücünün süzgecinden geçirilerek dönüştürülmelidir. Bunlara anlam yüklenmelidir. Yaşamla edebiyatın en önemli farkı, ikincisinin anlamlı olması zorunluluğudur.

Pınar Kür, www.hurriyet.com.tr

Benim yazma sürecim uzun bir ön çalışmayla başlıyor. En çok zevk aldığım kısım da budur aslında. Yazacağım romanla ilgili bilgi toplamak, hayal kurmak, planlar yapmak, farklı olay örgüleri düşünmek, karakterler hakkında notlar almak... Ardından tüm bu hazırlıkların tamamlandığına kani olup yola çıkarım. Bu da duruma göre bir yılı bulan bir süreç. Belki ilk taslak diyebileceğim kısım ilk üç dört ay içinde tamamlanıyor ama birbirinin içinde eriyen durumlar olduğu için sınır çizgisi çizmek zor. Kimi zaman da o uzun yolculuktan eli boş dönersiniz. Yani yazdıklarınızı beğenmezsiniz, çekmecenin en dibine fırlatır atarsınız. Her ne olursa olsun, yazı alışkanlıklarını da arada sırada değiştirmekte yarar var. Alışkanlıklar çalışkanlığınızı garantiler ama yaratıcılığı da ufak ufak kemirir. Farklı arayışlara açık olmayı öneririm.

Murat Gülsoy, www.hurriyet.com.tr

SÖZLÜ İLETİŞİM



A. SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

İLETİŞİM VE ÖGELERİ

İletişim ve İletişimin Ögeleri

Duygu, düşünce ve isteklerin yazı, konuşma ve görsel-işitsel araçlarla aktarılmasına **iletişim** denir. İletişim; insanların duygu, düşünce ve hayallerini başkalarıyla paylaşma ihtiyacından doğmuştur. İletişimin gerçekleşebilmesi için gönderici, alıcı, ileti, kanal, geri bildirim, kod ve bağlam gibi temel ögelere gereksinim vardır.

Gönderici (kaynak): Duygu, düşünce ve isteklerin aktarılmasında iletiyi hazırlayan, gönderen kişi ya da topluluktur.

Alıcı: Kodlanmış iletiyi alan, ona anlam verip kodu çözen kişidir. Sözlü bir anlatımda gönderici, konuşan; alıcı, dinleyen kişidir. Yazılı bir anlatımda ise gönderici, yazar; alıcı da okuyucudur.

İleti (mesaj): Gönderici ile alıcı arasında aktarılan duygu, düşünce ya da isteklerdir. Göndericinin duygu, düşünce ve isteklerinin görsel veya işitsel hâle dönüşmüş şeklidir.

Kanal: Gönderici ile alıcı arasındaki iletinin gönderilme şeklidir. İletinin alıcıya ulaşmasında kullanılan bu yol ve araç ya sözlü ya da yazılı olur.

Geri bildirim (dönüt): Alıcının göndericiye verdiği tepkidir. Gönderici, iletinin anlaşılıp anlaşılmadığını geri bildirim sayesinde öğrenir.

Kod (şifre): İletişimin dil biçimi hâlinde düzenlenmesi, şifrelenmesidir. İletişimin gerçekleşebilmesi için göndericinin ve alıcının aynı kodu bilmesi gerekir. Türkçe konuşan bir kişinin iletisinin alıcı tarafından anlaşılabilmesi için alıcının da Türkçe bilmesi gerekir.

Bağlam: İletişimin gerçekleştiği yer, iletişime katılan ögelerin birlikte oluşturduğu ortamdır.

Örnek



Kitap almak için kitap fuarına giden Nehir ile satıcı arasında şöyle bir konuşma geçer:

Nehir – “İstanbul Hatırası” var mı sizde?

Görevli – Evet efendim, işte şurada!

Bu iletişimde Nehir gönderici, görevli de alıcıdır. Ses dalgaları kanal, Türkçe kod, kitap fuarı bağlamdır. “İstanbul Hatırası var mı?” ifadesi ileti, “Evet efendim, işte şurada!” ifadesi de geri bildirimdir.



DİLİN ÖNEMİ

Duygu, düşünce ve istekler dil vasıtası ile aktarılır. Bir milleti ayakta tutan, onun varlığını ve devamını sağlayan hiç şüphesiz ki dildir. Dil; millî şuuru besleyen, bir millete mensup olma hazzını veren ve bireylerini birbirine yaklaştırarak onlar arasında birlik yaratan temel unsurdur. Kısacası milletin varlığı, dilin varlığıyla mümkündür.

Dil Toplumun Onurudur

Dil insanların duygu, düşünce ve isteklerini anlatmak, birbirleriyle iletişim kurmak amacıyla kullandıkları sesli ya da yazılı göstergeler dizgesidir. Dil, toplumdaki bireylerin birbirleriyle anlaşmaları, kaynaşmaları, uyum içinde yaşayabilmeleri ve birikimlerini gelecek kuşaklara aktarabilmeleri için gereklidir. Dil, onu konuşan toplumun yaşayış biçiminin, geniş anlamda kültürünün, dünya görüşünün, tarih boyunca geçirdiği çeşitli evrelerin ve başka toplumlarla kurduğu ilişkilerin yansıtıcısıdır. Dil, bir toplumun evreni anlayış ve anlatış biçimidir. Bu biçim, dilin söz varlığının, anlam açısından incelenmesiyle ortaya konabilir. Dildeki benzetmeler, aktarmalar, deyim ve atasözleri incelendiğinde, o toplumun özellikleri kendiliğinden ortaya çıkar.

Her toplumda ortak sesler, olaylar karsısında ortak tepkiler ve ortak anlatım kalıpları vardır. Dil, bu ortak seslerle ve ortak davranış kalıplarıyla oluşur. İşte bu farklılıklar toplumları birbirinden ayırır. Bir dilin olgunlaşabilmesi ve gelişebilmesi yüzlerce hatta binlerce yıl alır. Geçen bu zaman içerisinde o dili konuşan milyonlarca insan dile katkıda bulunur. Bir toplumu ulus yapan dilidir. Dil ulusun ses bayrağıdır. Bir ulusun bağımsızlığı ve sonsuza kadar yaşaması, dilinin varlığı ve bağımsızlığı ile olasıdır.

Ayşe Başçetinçelik, http://turkoloji.cu.edu.tr



B. SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Yukarıda verilen bilgilerden hareketle aşağıdaki çalışmaları yapınız.

1. Ünite başında sizden istenen "şiir, hikâye, gazete yazısı, el ilanı, söylev, broşür vb." örneklerini arkadaşlarınıza okuyarak bu metinlerin iletişim tablosunu (gönderici, alıcı, ileti, kanal, geri bildirim, kod ve bağlam) gösteriniz.

2. Aşağıdaki şiirin iletişim ögelerini belirleyiniz.

DUA

Biz, kısık sesleriz... Minareleri,
Sen, ezansız bırakma, Allah'ım!
Ya çağır şurda bal yapanlarını,
Ya kovansız bırakma, Allah'ım!

Mahyasızdır minareler... Göğü de
Kehkeşansız bırakma Allah'ım!
Müslümanlıkla yoğrulan yurdu,
Müslümansız bırakma, Allah'ım!
(...)

Arif Nihat Asya, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor

Gönderici: ....

Alıcı: ....

İleti: ....

Geri bildirim: ....

Bağlam: ....

Kanal: ....

Kod: ....



ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

EDEBÎ TÜRLERDEN YARARLANMA

Edebî tür, edebiyat eserlerinin biçimlerine, konularına ve teknik özelliklerine göre ayrılmış çeşididir. Bir başka söyleyişle, biçim ve öz bakımından ortak kurallara göre yazılmış ve söylenmiş eser kümelerine verilen addır.

Edebî türler, değişmeyen yazı kalıpları değildir. Toplumda zamanla meydana gelen değişmeler edebiyata da yansır. Edebî türler de değişen zamanın ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte ve çeşitlilikte değişime uğrar. Söz gelimi Eski Yunan edebiyatında yalnızca şiir, tiyatro, söylev, tarih gibi dört türden söz edilirken, XIX. yüzyıldan itibaren bu türlere roman, tenkit, mektup gibi yeni türler eklenmiştir. XX. yüzyıldan itibaren, özellikle basın ve yayın hayatındaki gelişmeler yeni türlerin oluşumunu sağlamış; makale, deneme, fıkra, skeç, senaryo gibi yeni türlerden bahsedilmeye başlanmıştır.

Bir yandan yeni edebî türler oluşurken diğer yandan da eski türlerden bazıları zamanla kaybolmuş veya anlamı değişmiş, yeni anlamlar kazanmıştır. Buna en güzel örnek olarak destanı verebiliriz. Romantizm akımı ile birlikte, İlk Çağ'ın en önemli türü olan trajedi, yerini drama bırakmıştır.

Avrupa ülkelerinden İtalya, Fransa, İspanya'da Latince dışında halkın kullandığı dile roman, bu dille anlatılan hikâyelere de romans adı veriliyordu. Zamanla, gelişen ve gerçeklik boyutu kazanan bu anlatımlar günümüz çağdaş türlerinden biri olan romanı meydana getirmiştir.

Bir taraftan yeni edebî türler gelişirken diğer yandan da bazı türler birbirine karışmıştır. Röportaj, deneme, hikâye, şiir, masal arasında bir yaklaşma görülürken bazı türler de kendi içlerinde bölümlere ayrılmıştır. Roman, anti roman gibi.

Giyasettin Aytaş, http://dhgm.meb.gov.tr

A. Aşağıdaki soruları yukarıda verilen parçaya göre cevaplayınız.

1. Parçada edebî türler hangi özelliklerine göre sınıflandırılmıştır?
2. "Edebî türler, değişmeyen yazı kalıpları değildir." cümlesinden ne anlıyorsunuz?
3. Zamanla değişen ya da ortadan kaybolan tür olarak hangisi gösterilmektedir? Bu değişimi siz nasıl yorumluyorsunuz?
4. Zamanla birbirine karışan ya da yaklaşan türler arasında bir benzerlik var mı? Bu yaklaşımın ya da karışmanın nedeni ne olabilir?
5. Parçanın ana düşüncesini bulunuz.

B. Aşağıdaki yargılar doğru ise cümlenin başına "D", **yanlış ise** "Y" **yazınız.**

1. ☐ Metinler, göstermeye bağlı ve anlatmaya bağlı metinler diye ikiye ayrılır.
2. ☐ Sunum, panel, forum, açık oturum gibi türler sözlü anlatım türleridir.
3. ☐ Gönderici, iletinin anlaşılıp anlaşılmadığını kod (şifre) sayesinde öğrenir.
4. ☐ "Heykel" plastik (görsel), edebiyat da fonetik (işitsel) sanatların bir koludur.
5. ☐ Edebiyatın bir anlamı da şudur: Bir çağda, bir dilde yaratılmış, sözlü ya da yazılı, sanat değeri taşıyan yapıtların bütünü.

6. ☐ Edebî eserlerde olayın geçtiği geniş ya da dar mekânlar tasvir edilirken daha çok tarih ve sosyoloji bilim dallarından yararlanılır.

7. ☐ Lehçedeki ses farklılıkları şiveye kıyasla çok fazladır.

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurunuz.

1. Şiir .... metinler grubuna girer.
2. Gönderici ile alıcı arasında aktarılan duygu, düşünce ya da isteklere .... denir.
3. "Bale, dans, opera" harekete biçim veren yani .... sanatlardandır.
4. Edebî metinlerde kelimeler genellikle .... anlamlarıyla, öğretici metinlerde ise .... anlamlarıyla kullanılır.
5. Bazı yörelerde "kaşınmak" yerine "gidişmek", "geçen sene" yerine "bıldır" kelimelerinin kullanılması .... farklılıklarına örnek olarak gösterilebilir.
6. .... , anlatımda gereksiz ayrıntılardan, süslü ve sanatlı söyleyişlerden kaçınmak olarak tanımlanabilir.

Ç. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Arıların oluşturduğu peteğin her bir altıgeninin derinliği 3 santimetre, duvar kalınlığı ise milimetrenin yüzde beşi kadardır. Bu kadar ince iş isteyen bal üretimi arılar için oldukça kolaydır. Binlerce farklı arı hep eşit boyda petekler üretir. Buna rağmen arıların yaptığı bu kusursuz bal petekleri bir sanat olarak kabul edilemez çünkü ......

   Yukarıdaki parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisinin getirilmesi uygun olur?

   A) sanat amacı güdülmeden oluşturulmuştur
   B) farklı malzemelere yer verilmemiştir
   C) bilimsel bir çalışmanın sonucudur
   D) yüzyıllardır aynı malzeme kullanılmıştır
   E) insan eli değmeden gerçekleştirilmiştir

2. **Aşağıdakilerden hangisi anlatmaya bağlı metin türlerinden biri değildir?**

   A) Fabl B) Hikâye C) Masal
   D) Roman E) Tiyatro

3. Dağları, taşları, akar sularıyla, / Şu tanıdık toprakta
   Bir büyük dünya parçası / Fatihini aramakta.

   Yukarıdaki şiirin iletişim tablosuyla ilgili olarak verilenlerden hangisi yanlıştır?

   A) İleti: Asla karamsarlığa düşmemeliyiz. B) Alıcı: Okur
   C) Kod: Türkçe D) Kanal: Yazılı
   E) Gönderici: Şair

4.

BAHAR

Mart başlayalı kırkını geçmiş nice tanıdıklarım hastalandı. Bazılarının bronşiti, bazılarının romatizması azmış. Baharın hastalıkları saymakla tükenmez ki... Mart güneşi, vücutta çöreklenip yatan bütün yılanları uyandırıyor; toprağın yeniden gençliğe kavuştuğu bu mevsimde hava, kuş cıvıltılarıyla beraber insan iniltileri ve hırıltılarıyla dolu. Dün neşeli bir kır köşesinden baharın bu iki zıt levhasını yan yana gördüm.

(...)

Ahmet Haşim, Bize Göre

ANADOLU'DA BAHAR

İlkbaharı geldi Anadolu'nun,
Silifke'de çiçek açtı nar şimdi
Her tarafı yeşillendi Bolu'nun,
Sultandağı benek benek kar şimdi.

Eğri yollar yaylaların kuşağı
Çayır çimen sevgililer döşeği,
Horon teper Sürmene'nin uşağı,
Dadaşların oynadığı bar şimdi.

(...)

Abdurrahim Karakoç, Dosta Doğru

Yukarıda verilen metinlere göre "Her iki metinde de ..... " **ifadesinin aşağıdakilerden hangisiyle tamamlanması doğru olur?**

A) öğretici metin özelliği görülmektedir

B) kelimeler gerçek anlamlarıyla kullanılmıştır

C) baharda görülen değişiklikler üzerinde durulmuştur

D) çağrışım değeri zengin ifadelere yer verilmemiştir

E) öyküleyici anlatıma başvurulmuştur

5. Dünya tarihine baktığımızda, ulusların geleceğini yönlendiren bütün büyük liderlerin sanat ve edebiyata karşı yakın ilgilerine hatta bu alandaki uğraşılarına tanık oluruz. Ama şurası bir gerçek ki sanatın gerekliliğine inanan ve bu bilinçte olan tüm önderlerin düşünce yapılarında demokrat ve ilerici nitelikler taşıdığını görürüz. Sanatın temelinde var olan insan sevgisine (insancıllığa), hoşgörüye, yaratma özgürlüğüne büyük önem veren bu önderler; sanatın gerekliliğine inanırlarken sanatçının da toplum içindeki saygınlığını ve önemini özdeyiş (vecize) niteliğindeki sözlerle yeri geldiğinde her zaman vurgulamışlardır.

Mehmet Yaşar Bilen, Sonra Yazı Vardı

Bu parça için aşağıda verilenlerden hangisi doğrudur?

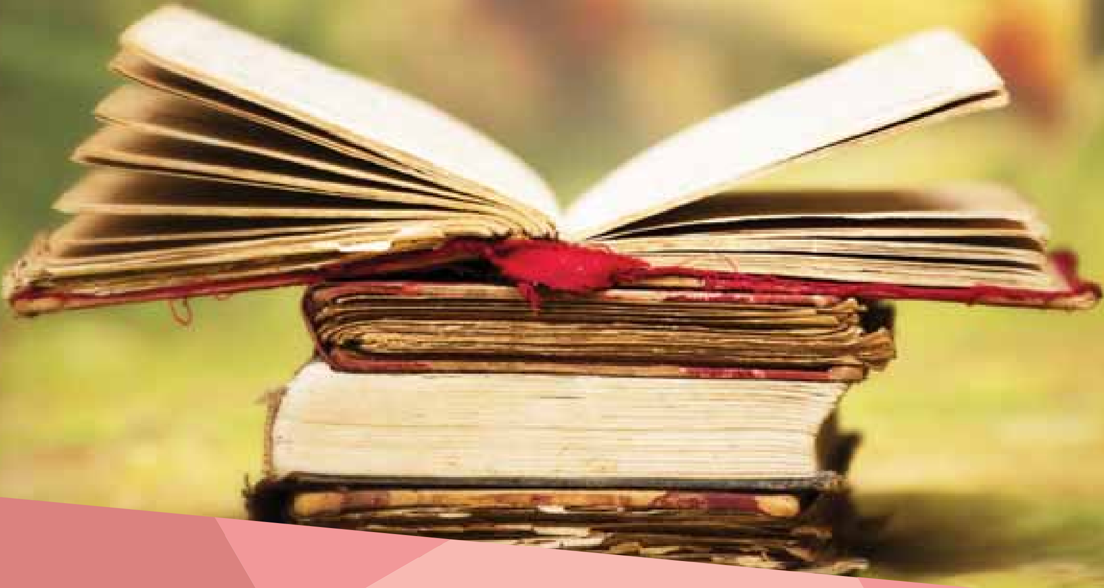
A) Sanatçıların aynı zamanda iyi bir lider olabileceğine vurgu yapılmıştır.

B) İletişim ögelerinin tamamını yansıtır nitelikte bir metin değildir.

C) Düşünceyi geliştirme yollarından örneklemeye başvurulmuştur.

D) Argo ve jargon gibi dilin kullanımından doğan dil farklılıklarını örneklemektedir.

E) Öğretici özellikler gösteren bir metinden alınmıştır.



2. ÜNİTE

HİKÂYE

OKUMA

- Hikâyenin tanımı ve unsurları
- Olay hikâyesi (Maupassant tarzı) ve durum hikâyesinin (Çehov tarzı) farkları
- İncelenen metinleri Maupassant ve Çehov'dan alınan hikâyelerle karşılaştırma
- İsimler ve bunların metindeki işlevleri (dil bilgisi)
- İmla ve noktalama (dil bilgisi)

YAZMA

- Özelliklerine uygun hikâye yazma
- İncelenen metinlerden edinilen düşünce ve izlenimleri konu alan farklı türlerde metin yazma

SÖZLÜ İLETİŞİM

- Sunu hazırlamanın temel ilkeleri
- Türk edebiyatındaki durum ve olay hikâyeciliği ile ilgili sunum hazırlama

I. OKUMA



HAZIRLIK

1. Sözünde durma, doğruluk, merhamet, yardımlaşma vb. erdemlerin bir toplumun geleceğinde ne gibi etkileri olduğunu arkadaşlarınızla tartışınız.
2. Bir sanatçının eserlerinde kendi yaşamından izler taşımasını nasıl değerlendiriyorsunuz?
3. Aşağıdaki hadis ve özdeyişlerden anladıklarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.
   - İnsanlara merhamet etmeyene Allah da merhamet etmez. (Hz. Muhammed)
   - Yalnız kendini koruyan kişi merhamet sahibi değildir. Merhametli kişi, başkalarının iyiliği için çalışan kimsedir. İyi kimse, derdi olanlara deva olur. (Yusuf Has Hacib)
   - Sende zulüm, haset, merhametsizlik ve bunlar gibi kötü huylar olduğu hâlde, bunlardan dolayı kendine gücenmiyorsun da bunları bir başkasında görünce ürküp rahatsız oluyorsun. Bu ürküş, insanın kendinden ürkmesidir. (Mevlanâ)



1. METİN

ELLİ KURUŞ



İster lapa lapa kar, ister şarıl şarıl yağmur yağsın, isterse de bütün gecenin ayazından karlar dona kesmiş olsun, sabahın beş buçuğunda karanlıkları ürperten sesiyle sokağa girerdi:

"Gazete, havadiis!"

Sabahın dördünde yazı makinemin başına geçtiğim için bu ses, bu kara, yağmura, ayaza kafa tutan bu canlı, bu pırıl pırıl ses beni yazı makinemin başında bulurdu. Gazete paralarını akşamdan masamın kıyısına koyduğum için beklетmez, koşardım sokak kapısına. Gazetelerimi önceden hazırlamış olurdu. Uzatır, paraları alır, saymaya filan lüzum görmeden cebine atar, donmuş burnu buhar kazanı gibi tüterek uzaklaşırken canlı, yaşam dolu sesiyle sokağı gene neşelendirirdi:

"Gazete, havadiis!"

Anlattığına göre gazetelerden birinde tahsildarlık yaparken bir kadının ardında evini, İstanbul'u bırakıp İzmir'e mi ne giden babasına annesi ilkin çok kızmışsa da sonraları, "Ne yapalım? Bizden daha iyisini bulmuş olacak. Uğurlar olsun!" deyip kolları sıvamış, Karaköy'deki bir eczaneye girmiş. Görevi, boş ilaç şişelerini uzun tel saplı fırçalarla yıkamakmış. Bir, beş, on, yüz, bin şişe değilmiş ki; belki on binler, belki de yüz binlerce. İsteyeni olsa haminnesi hemen evlendirecekmiş onu, ama yokmuş isteyeni. Bir gün kendi kendine, "Şimdi herkes güzel kadın alıyor." demiş. "Benim gibi kara kuruyu kim ne yapsın?"

Haminnesi, Tahtakale'de tuzcuda çalışıyormuş. Annesinin eczaneden kazandığıyla kıt kanaat geçiniyorlarmış ama şu son zamlar olmasa. Çaresiz, okulu beşten bırakıp annesiyle haminnesinin kazançlarına bir şeyler katabilmek, hiç olmazsa üç yaş küçüğüyle kendisinin okul masraflarını çıkarabilmek yolunu tutmuş, gazete satıcılığına başlamış.

"Okumak istiyorum ağabey. İlk'i, sonra orta'yı, daha sonra da liseyi bitireceğim. Liseyi belki de yatılı sınavını kazanıp parasız okurum. Ama mutlaka okuyacağım. Kardeşim de... Babamıza benzemeyeceğiz hiç. Kardeşim diyor ki o zaman babam ihtiyar olur. Saçı sakalı ak pak, elleri titreye titreye gelir. Yalvarır. Acır mıyız?"

Mevsim bahara dönmüştü ama gene de çok soğuktu.

"Sen ne karşılık verdin kardeşine?"

Omuz silkti:

"Acımak lazım ama olmaz ki. Baba. Anneme sordum, canı çıksın, dedi. Haminnem ateş püskürdü. Fakat olmaz, dedim kardeşime. Annemle haminnemden habersiz..."

Sabahın erken saatinde kalkıp koşuyormuş gazete bayiine. Bayii ana baba günü. Kendi gibi o kadar çok okullu çocuk varmış ki bayii gazetelerini nazla veriyormuş. Daha kötüsü de gazeteleri alırken bayiye kaparo vermek!

"Babamın bir arkadaşı vardı, Sabir Bey amca, ona gittim.

Annem duysa öldürürdü. Hele haminnem! Ona da içerliyorum, varsa rahmetli kocası, yoksa rahmetli kocası. Kocası yani dedem polis miymiş Atatürk devrinde, komiser mi? Karakalem bir resmi var haminnemde, kırpık bıyıklarıyla iriyarı bir adam. Babam zayıftı. Güya torunlar çokluk dedelerine çekerlermiş. Nerdee? Benim de, Şadan'ın da bilekleri ipince. İnsan bol bol yemezse, değil mi ağabey?"

Karne zamanı birkaç gün gelmedi. Meraklanmıştım. Sınavlar sırasında olduğu için belki de sınava hazırlanıyor demiştim. İyi düşünmüşüm. Geldi pırıl pırıl sesiyle, öksürüyordu;

"Kusura bakmayın ağabeyciğim. Dersleri hazırlıyordum. Gece yarılarına kadar çalışıp sabahleyin de erkenden uyanmak fena yordu. İki gün aksattım. Dilber Hanım, öksürük için bir ilaç yazdırdı ama nerdee?"

"Niçin?"

"Beş yüz otuz kuruş be ağabeyciğim!"

Aklıma bir şey geldi:

"Ben sana bu parayı versem?"

İçlere çökük gözleri, fırlak elmacık kemikleri, solgun derisinin donukluğuyla yüzüme öyle bir baktı ki:

"Öksürük ilacını al diye…"

"Anladım ama siz benim neyimsiniz? Karşılığında benden ne isteyeceksiniz?

(...)

"Şartım şu: Bunu, bana verdiğin gazetelerle ağır ağır ödersin. Oldu mu?"

Az önce öfkeden değişen hırçın yüzü yumuşamış, durulmuş, çocuksu hâlini almıştı:

"Şimdi oldu." dedi. "Demek siz..."



"Ben ne babanızın arkadaşı, ne de bayiyim. Benimki yardım. Bakıyorum okuma hırsı var içinde. Okuyup adam olma hırsı. Hoşuma gitti. Mesele bu..."

Gözlerini yüzüme çevirdi:

"Doktor olacağım ağabey!" dedi. "Bizim mahalledeki kör, topal, inmeli, sızılıları tedavi edeceğim, hem de parasız!"

Parayı verdim. Aldı. Yıldırım gibi uzaklaştı. Sokağın başından sesi geldi:

“Gazete, havadiiis!”

Günler geçiyor, her sabah saat gibi geliyor, gazetelerimi verdikten sonra ekliyordu:

“Üç lira kaldı borcum ağabey!”

Sonraları borcu iki liraya indi, bir liraya, daha sonra da elli kuruşa. En son gün gelir, iki gazetemi verirse borcunu ödemiş oluyordu ki gelmedi. Şaştım. Neden gelmemişti? Elli kuruşumun üstüne yatabileceği aklımın kıyısından bile geçmiyordu. Sakın herhangi bir trafik kazasında...

(...)

Günler günleri, günler haftaları, haftalar da ayları kovaladı.

Unutmuştum.

Bir başka çocuk getiriyordu gazetemi. Bu, ondan da cılız, ondan da üfürsen uçacak gibiydi. Onun da bir başka hikâyesi vardı çocuk omuzlarında taşıdığı.

Karların savrulduğu bir kış sabahıydı.

Yazı makinemin başına geçmiştim. Şimdiye kadar hiç işitmediğim cılız bir çocuk sesi:

“Gazete, havadiiis!”



O muydu? Fakat hayır, olamazdı. Pek cılızdı. Penceremin önünde durmuş, ısrarla vızıldayıp duruyordu:

“Gazete, havadiiis!”

Aşağı indim. Her günkü satıcıdan almıştım oysa gazetemi. Kapıyı açtım: Kısa pantolonlu, minnacık bir çocuk. Savrulan karlarla ıslanmış gazeteleriyle titreyip duruyordu.

“Ağabeyim, kusura bakmasın, dedi amca!”

“Ne bu?”

“Elli kuruş borcu kalmış size de...”

“Kendisi nerede?”

Ağlamadı, hıçkırmadı. Taş gibi, “Öldü.” dedi. “Dün Edirnekapı’ya gömdük...”

Elli kuruşu uzattı. Sonra çekip giderken:

“Gazete, havadis!”

Orhan Kemal, Önce Ekmek



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

haminne: Yaşlı ve saygı duyulan kadın.

havadis: İlgi ile karşılanabilecek haber.

inme: Vücudun bir bölümünde hareket ve hissetmenin kalkması, felç, nüzul.

tahsildar: Bir kimse veya bir kuruluş adına para toplamakla görevli kimse, alımcı.

üstüne yatmak: Hakkı yokken bir şeyi kendine mal etmek, bir şeyi alıp vermemek.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

HİKÂYE

Yaşanmış veya yaşanması mümkün olan olayların okuyucuya haz verecek şekilde anlatıldığı kısa edebî yazılara **hikâye** denir.

Hikâyelerde insan yaşamının bir bölümü, yer ve zaman kavramına bağlanarak ele alınır. Bir hikâyede olay ya da durum söz konusudur. Düşündürmekten çok, duygulandırmak ve heyecanlandırmanın esas olduğu bu türde, gerçek ya da düş ürünü bir olay kısa şekilde anlatılır. Olay eksenli bir yazı türü olan hikâyede temelde bir olay vardır ve olaylar genellikle yüzeyseldir, fazla ayrıntıya girilmez.

Hikâye; kişiler, olay örgüsü, mekân, zaman, çatışma, konu, tema, anlatıcı ve bakış açısı gibi unsurlardan oluşur. Okuduğunuz hikâyede çatışma yazar ile gazeteci çocuk arasında geçmektedir.

Belli bir konu çevresinde var olan birden fazla olayın, sebep-sonuç ilişkisine bağlı bir biçimde oluşturduğu organik bütüne **olay örgüsü** denir. Olay örgüsü hikâyedeki olay, kişiler arasında cereyan eden ilişkiler ya da kahramanın iç çatışmaları sonucu ortaya çıkar. Öyküleyici metinlerde dramatik anlaşmazlık veya aykırılığa **çatışma** denir. Eserin tamamında işlenen çatışma; insan ile insan, insan ile toplum, insan ile kendisi, insan ile doğa vb. şeklinde kendini gösterir.

Okuduğunuz hikâyenin olay örgüsü “Yazarın, gazeteci çocuğun sesini duyması, hazırladığı paralarla her gün olduğu gibi gazetesini alması, çocuğun ailesi hakkında anlattıklarını ve geleceğe dair hayallerini hatırlaması”, çocuğun hastalanması, ilaç alacak parasının olmaması, yazarın gazete karşılığı çocuğa borç vermesi, gazeteci çocuğun bir süre sonra gelmemesi, yazarın çocuğun ölüm haberini onun küçük kardeşinden alması şeklinde devam etmektedir.

Hikâyedeki olay veya durumları, hikâye unsurlarından biri olan **kişiler** yaşar. Bu kişiler, öyküleyici metinlerin şahıs kadrosunu oluşturur. Anlatmaya bağlı edebî metinlerde olayın merkezinde bulunan ait olduğu toplumsal sınıfın/zümrenin özelliklerini üzerinde taşıyan kişiye **tip**, toplumsal bir tabakayı değil de sadece kendini temsil eden kişiye de **karakter** denir.

Hikâyelerde olayların başlaması, gelişmesi ve son bulması belli bir **zaman**da ve **mekân**da geçer. Zaman kavramı; dönem, mevsim, gün ya da an biçiminde ortaya çıkar. Okuduğunuz hikâyede zaman olarak kış mevsimi, sabahın erken saatleri, mekân olarak da sokağa vurgu yapılmıştır.

Olay ve durum hikâyesi olarak iki başlık altında incelenebilir.

Olay Hikâyesi (Maupassant Tarzı Hikâye)

İlk örneklerini Fransız yazar Guy de Maupassant (Gay dö Mopasan) verir. Olay örgüsü; kişi, zaman ve mekâna bağlıdır. Gözlemin önemli olduğu bu hikâyelerde yazar önce gerilimi artırır, sonra çarpıcı bir sonla çözüm bölümünde olayları açıklığa kavuşturur.

Olay hikâyeleri serim, düğüm ve çözüm bölümünden oluşur. **Serim** bölümünde olayın geçtiği yer, zaman ve olay kahramanları belli başlı nitelikleriyle betimlenir. **Düğüm** bölümünde neden-sonuç ilişkisine göre olay yoğunlaşır ve merak ögesi doruğa çıkar. **Çözüm** bölümünde gelişmeler sona erer, merak edilen sorular cevabını bulur.

Olay hikâyesinin Türk edebiyatındaki en önemli temsilcisi Ömer Seyfettin’dir. Refik Halit Karay, Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Sabahattin Ali gibi yazarlar da bu türde eserler verir.

Serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden oluşan bir olay hikâyesi okudunuz.

Durum Hikâyesi (Çehov Tarzı Hikâye)

İlk örneklerini Rus yazar Anton Çehov’un (Anton Çehov) verdiği bu öykülere **Çehov tarzı** da denir. Günlük yaşamdan bir kesit, bir insanlık durumu anlatılır. Serim, düğüm ve çözüm bölümleri bulunmayan bu hikâyelerde zaman ve mekân belirsiz olabilir. Kahramanların yaşamları, zaman ve mekân okuyucuya sezdirilir. Olay örgüsünden çok, tema üzerinde durulur. Belli bir zaman diliminde hayatın doğallığı içinde insanların davranışları, birbirleriyle ilişkileri, bazı olay, düşünce ve tasarılar karşısında gösterdikleri tepkiler ortaya konur. Bu türün Türk edebiyatındaki en önemli temsilcileri Sait Faik Abasıyanık ve Memduh Şevket Esendal’dır.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz hikâyenin konusunu ve temasını bulunuz.
2. Yazar, zamanı yaz mevsimi, öğle vakti, mekânı da bir köy ya da kasaba olarak tercih etseydi bu seçim hikâyenin olay örgüsünü nasıl etkilerdi? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. ETKİNLİK

"Elli Kuruş" hikâyesinin olay örgüsü, yazar ile gazeteci çocuğun karşılaşmasıyla başlar. Bu karşılaşma hikâyenin temel karşılaşmasıdır. Önceleri sadece alışveriş üzerine kurulu olan "karşılaşma" daha sonra yazarın gazateci çocuğu tanıması ve ona yardım etmesiyle aralarındaki samimiyet ve güven duygusuyla gelişir. Bu karşılaşma başka şartlarda olsaydı sıradan bir karşılaşma gibi olacak, müşteri-alıcı ilişkisinden öteye geçemeyecekti. Oysa hikâyedeki karşılaşma sıradan bir karşılaşma değildir. Küçük yaşta anne babasını kaybedip ailesinin geçimini temin etmek zorunda kalan gazeteci çocuk ile duyarlı bir yazarın arasındadır.

Bu açıklamaya göre yazar ile gazeteci çocuk günümüzde karşılaşmış olsaydı hikâyenin olay örgüsünde nasıl bir değişiklik olurdu? Düşüncelerinizi söyleyiniz.

Okuduğunuz hikâyede gazeteci çocuğun içinde bulunduğu koşullar, onun fiziksel ve ruhsal yönü üzerinde nasıl bir etki bırakmıştır? Açıklayınız.

2. ETKİNLİK

"Aşağı indim. Her günkü satıcıdan almıştım oysa gazetemi. Kapıyı açtım: Kısa pantolonlu, minnacık bir çocuk. Savrulan karlarla ıslanmış gazeteleriyle titreyip duruyordu."

Bu parçada yaşanan bir olay bir başkasına anlatılmaktadır. Tasarlanmış veya yaşanmış bir olayın başkalarına sözle ya da yazıyla anlatıldığı anlatım biçimine **öyküleme (hikâye etme)** denir. **Buna göre okuduğunuz hikâyeden öyküleyici anlatımın ağır bastığı bölümleri bulunuz.**

3. ETKİNLİK

"Kusura bakmayın ağabeyciğim. Dersleri hazırlıyordum. Gece yarılarına kadar çalışıp, sabahleyin de erkenden uyanmak fena yordu. İki gün aksattım. Dilber Hanım öksürük için bir ilaç yazdırdı ama, nerde?"
"Niçin?"
"Beş yüz otuz kuruş be ağabeyciğim!"
Aklıma bir şey geldi:
"Ben sana bu parayı versem?"

Bu parçada, yazar ile gazeteci çocuk karşılıklı konuşmaktadır. Anlatmaya bağlı edebî metinlerde iki veya daha çok kişinin konuşmasına **diyalog tekniği** denir. **Buna göre** "Elli Kuruş" **hikâyesinde diyalog tekniğinin uygulandığı bölümleri göstererek bu tekniğin olay örgüsüne ne gibi katkı sağladığını söyleyiniz.**

3. Okuduğunuz hikâyede bazı değerler örtük ileti olarak aşağıda verilmiştir. Siz de metinde başka örtük iletileri bulunuz.
   - İhtiyacı olan birine onu kırmadan yardım etme
   - Borcuna sadık olma
   - Kendinden yaşça küçüklere yol gösterme
   - Ailesi için fedakârlıklarda bulunma
   - Çevresiyle iletişim kurarken dikkatli olma
   - Büyüklerine karşı merhamet duygusu taşıma
   - Geleceğe dair güzel hayaller besleme
   - Vatanı ve milleti için faydalı bir birey olmayı düşleme
4. Okuduğunuz hikâyenin serim, düğüm ve çözüm bölümlerini metin üzerinde gösteriniz.

5. Sorulara verdiğiniz cevaplardan hareketle olay hikâyelerinin özelliklerini maddeler hâlinde defterinize yazınız.
6. Aşağıda Türk edebiyatının farklı dönemlerini yansıtan hikâye örnekleri verilmiştir. Bu hikâyelerden yola çıkarak hikâye türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönem ile ilişkisini belirleyiniz.

Oğuz toplanıp üzerine vardı. Tepegöz görüp kızdı, bir ağacı yerinden kopardı, atıp elli altmış adam helak eyledi. Alplar başı Kazan'a darbe vurdu. Dünya başına dar oldu. Kazan'ın kardeşi Kara Göne Tepegöz'ün elinde perişan oldu. Düzen oğlu Alp Rüstem şehit oldu. Uşun Koca oğlu gibi pehlivan elinde şehit oldu. Zayıf canından iki kardeşi Tepegöz'ün elinde helak oldu. Demir giyimli Mamak elinde helak oldu. Bıyığı kanlı Bügdüz Emen, elinde perişan oldu. Aksakallı Aruz Koca'ya kan kusturdu. Oğlu Kıyan Selçuk'un ödü patladı. Oğuz Tepegöz'e kâr etmedi, ürktü kaçtı. Tepegöz çevirip önünü kesti. Oğuz'u bırakmadı, geri yerine kondurdu. Velhasıl Oğuz yedi kerre ürktü, Tepegöz önünü kesip yedi kerre yerine getirdi. Oğuz Tepegöz'ün elinde tam perişan oldu.

Dede Korkut Kitabı, haz. : Muharrem Ergin

Kerem ile Sofu, yola revan olup birkaç günde Ağrı Dağı'na gelip gördüler ki Ağrı Dağı'nı bir duman kaplamış. Yolu şaşırdılar. Kerem Sofu'ya eyitti:

– Aman Sofu, getir benim sazımı, bakalım, şu dağ âşık hâlinden anlar mı? dedi. Aldı sazı eline, bakalım ne söyledi:

Sana derler Ağrı Dağı
Ne yamandır başın senin
Belirsizdir yazın kışın
Hiç tükenmez kışın senin

Rüzgârlara dest olmuşsun
Dertlilere dost olmuşsun
Hep dağlardan üst olmuşsun
Erciyes'tir eşin senin

Nihad Sâmi Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi C II

Haseki taraflarında bir çıkmaz sokağın içinde yalnız duran üç odalı bu ev, bir mezar gibi ebedî sessizlikle kuşatılmıştı. Bir hal-i nisyan ve metrukiyette bulunuyordu. Çatısından kopan bir tahta, damdan uçan bir kiremit, duvarlarından yuvarlanan bir taş, senelerce düştüğü yerde kalır. Ara sıra çirkin, ihtiyar bir (...) karısı, cadılara mahsus dehşet ve sükûnetle dışarı çıkarak malzeme-i beytiyesini iştira ve tedarikle alelacele eve girip kaybolurdu. Evin küçük bahçesinde duvara yakın bir büyük ağaç, temmuzun o ateşli güneşi İstanbul'un bu cihetlerini takatsiz bir hararet içinde bıraktığı zaman yapraklarının arasına gizlenmiş serin bir rüzgâr neşretmeğe başlayarak o evin, o mahallenin bir büyük yeşil yelpazesi gibi havayı tecdid ve tehziz ederdi...

Sami Paşazâde Sezai, Küçük Şeyler

Gümüş gibi parlayan bu güzel kaşağının dişlerine baktım. Çok keskin, çok sivriydi. Biraz köreltmek için duvarın taşlarına sürtmeye başladım. Dişleri bozulunca bir daha denedim. Gene atların hiçbiri rahat durmuyordu. Kızdım. Öfkemi sanki kaşağıdan çıkarmak istedim. On adım ilerdeki çeşmeye koştum. Kaşağıyı yalağın taşına koydum. Yerden kaldırabildiğim en ağır bir taş bularak üstüne hızlı hızlı indirmeye başladım.

İstanbul'dan gelen belki Dadaruh'un kullanmaya kıyamadığı bu güzel kaşağıyı ezdim, parçaladım. Sonra yalağın içine attım.

Babam her sabah dışarıya giderken bir kere ahıra uğrar, öteye beriye bakardı. Ben o gün gene ahırda yalnızdım. Hasan, evde hizmetçimiz Pervin'le kalmıştı. Babam çeşmeye bakarken yalağın içinde kırılmış kaşağıyı gördü, Dadaruh'a haykırdı:

– Gel buraya!

Ömer Seyfettin, Seçmeler

7. Aşağıda Orhan Kemal'in edebî kişiliği hakkında bilgi verilmiştir. "Elli Kuruş" hikâyesine yazarın bu özelliklerinden hangilerinin yansıdığını tespit ediniz.

"Orhan Kemal'in eserlerinde kullandığı çevre ise şahıslarına uygun olarak oluşturulmuş, hayatını zorlukla kazanan insanların yaşadığı muhitlerdir. Adana'daki işçi çevreleri, Çukurova tarlaları, İstanbul'un ikinci sınıf sayılan mekânları, hapishaneler, gecekondular yazarın kahramanlarının bulunduğu yerlerdir.

Orhan Kemal, nasıl anlattığından çok ne anlattığını önemseyen bir yazar olduğundan üslubu, eserlerinin içeriğinin gölgesinde kalmıştır. Şive taklitlerine çokça yer veren ve her şahsı kendi ağız özelliğine göre konuşturabilen yazarın canlı ve yalın bir anlatımı vardır."

www.edebiyatogretmeni.org

Eserlerinde genellikle "küçük adamlar" olarak nitelediği işçiler, ırgatlar, işçi kâhyaları, dilenciler, çöpçüler, işten atılanlar, gurbetçiler, emekliler, ihtiyarlar, ezilen ve sömürülen insanlar gibi birçok şahsı okuyucusuyla buluşturmuştur.

4. ETKİNLİK

Okuduğunuz "Elli Kuruş" **adlı hikâyeyi aşağıda verilen** "Sicim" **hikâyesi ile yapı unsurları, hikâye planı ve içerik bakımından karşılaştırarak benzer ve farklı yönlerini defterinize yazınız.**

SİCİM

Harry Alis'e

Köylülerle karıları, Goderville'in çevresindeki bütün yollardan kasabaya doğru geliyorlardı. Çünkü pazar vardı. Erkekler yorucu işlerle, sol omzu kaldırtıp beli çarpıtan saban tutmayla, duruş sağlam olsun diye dizleri birbirinden ayırtan buğday biçmeyle, köyün bütün ağır aksak ve yorucu işleriyle biçimlerini yitirmiş, uzun ve eğri bacaklarının her deviniminde bütün vücutları öne düşerek rahat rahat ilerliyorlardı. Kolalanmış, cilalı gibi parlamış, yakalarına ve kollarına beyaz iplikten birer küçük resim işlenmiş, kemikli bedenleri üzerinde kabarmış mavi gömlekleri, içinden bir baş, iki kol ve iki ayak çıkan uçmaya hazır birer balona benziyordu.

(...)

Goderville Alanı'nda bir yığın halk, insanı hayvanı birbirine karışmış bir kalabalık vardı. Öküzlerin boynuzları, zengin köylülerin uzun tüylü yüksek şapkaları, köylü kadınların başlıkları, kalabalığın üstünde sivriliyordu. Keskin, ince, cırlak sesler, bazen neşelenmiş bir köylünün güçlü göğsünden kopan iri bir kahkahanın, bazen de bir evin duvarına bağlı bir ineğin uzun uzun böğürmesinin dindirdiği yabanıl ve sürekli bir uğultu oluşturuyordu. Her şey ahır, süt ve gübre, kuru ot ve ter kokuyor, kır insanlarına özgü o ekşi, o ağır insan ve hayvan kokusunu çevreye yayıyordu.

Breauteli Baba Hauchecorne, Goderville'e henüz varmıştı. Alana doğrulacağı sırada yerde küçük bir sicim parçası gördü. Gerçek bir Normandiyalı tutumunda olan Baba Hauchecorne, işe yarar her şeyin toplamaya değdiğini düşündü. Romatizması olduğu için zorlukla eğildi. İnce ip parçasını yerden aldı. Tam onu dikkatle sarmaya hazırlanırken saraç Malandin ustanın kapısının eşiğinde kendisine baktığını fark etti. Önce bir yular yüzünden aralarında tartışma çıkmıştı ve ikisi de kinci olduğundan küs kalmışlardı. Baba Hauchecorne düşmanının, kendisini böyle çamurdan bir sicim parçası çıkarır görmesinden bayağı utandı. Bulduğunu çarçabuk gömleğinin altına, sonra da kısa pantolonunun cebine sakladı. Arkasından yerde yine bir şey arıyor ve bulamıyor gibi yaptı ve başı ilerde, ağrıdan iki büklüm, pazara doğru gitti.

(...)

— Hadi öyle olsun, Baba Anthime; o fiyata veriyorum! Sonra alan yavaş yavaş boşaldı ve çan öğle duasını çalınca çok uzaktan gelenler hanlara dağıldı.

(...)

Bütün saban kalantorları orada, hatırı sayılır bir altın babası olan hancı ve cambaz Jourdain ustanın dükkânında yemek yiyordu. (...) Herkes işini, ne alıp ne sattığını anlatıyordu. Ürün haberleri öğreniliyordu. Hava yeşillikler için iyi, fakat ekin için biraz uygunsuzdu.



Birdenbire avluda, yapının önünde trampet çalındı. Birkaç tasasız bir yana, herkes fırladı ve lokma ağızda peşkir elde, kapıya, pencerelere koştu. Tellal trampet çalışını bitirdikten sonra kâh yükselen kâh alçalan bir sesle, cümlelerini yersiz yersiz bölerek haykırdı:

—Goderville halkına ve genellikle pazarda bulunan herkese, bu sabah Beuzeville yolu üzerinde saat dokuzla on arasında, içinde beş yüz frankla bazı iş kâğıtları bulunan siyah meşin bir cüzdan yitirildiği duyurulur. Bunun hemen belediye dairesine yahut da Manneville'den Baba Fortune Houlbreque'e getirilmesi rica olunur. Ödülü yirmi franktır.

Sonra adam gitti. Uzakta trampetin boğuk gürültüsü ve tellalın zayıflayan sesi bir kez daha duyuldu. Bunun üzerine Baba Houlbreque'in cüzdanını bulma veya bulamama olasılıkları sayılıp dökülerek hep bu olaydan söz edilmeye başlandı. Ve yemek bitti. Kahvenin sonu da alınırken eşikte jandarma onbaşısı göründü.

—Breaute'den Baba Hauchecorne burada mı, diye sordu.

Masanın öteki ucuna oturmuş olan Baba Hauchecorne yanıt verdi.

—Buradayım.

Onbaşı: Baba Hauchecorne, dedi; benimle lütfen belediyeye gelir misiniz? Bay Başkan, sizinle görüşmek istiyor.

Köylü şaşırmış, meraklanmış, küçük fincanını bir yudumda boşalttı, kalktı ve her dinlenmeden sonra attığı ilk adımlar ona pek zor geldiği için sabahkinden daha iki büklüm:

—Geliyorum, geliyorum; diye yineleyerek yola düzüldü.

Ve onbaşının ardından gitti.

Belediye Başkanı, bir koltuğa oturmuş, onu bekliyordu. Kendisi, oranın noteriydi. İri, ciddi, lûgat paralar bir adamdı.

—Baba Hauchecorne, dedi; Manneville'den Baba Houlbreque'in yitirdiği cüzdanı sizin bu sabah Beuzeville yolu üzerinde bulduğunuzu görmüşler.

Yaşlı adam, o vakit anımsadı, anladı ve öfkeden kızararak:

—Ah! dedi; o aşağılık herif beni görmüş ha? Onun aldığımı gördüğü şey, işte şu sicim, Bay Başkan.

Ve cebinin dibini karıştırarak küçük ip parçasını çıkardı. Fakat kolay kolay inanmayan Belediye Başkanı başını sallıyordu.

—Sözüne güvenilir bir adam olan Bay Malandain'in bu sicimi cüzdan sanabileceğine beni inandıramazsınız, Baba Hauchecorne. Köylü, kızgın kızgın elini kaldırdı, onurlu bir insan olduğunu iyice belirtmek için yana tükürdü.

—Bununla birlikte Tanrı'nın bildiği gerçek, asıl gerçek bundan ibaret, bay başkan, diye yineledi; böyle değilse şuradan sağ esen çıkmayayım. Belediye başkanı sürdürdü:

—Hatta onu aldıktan sonra çamurda uzun zaman, bir para yuvarlanmış olmasın diye aranmışsınız.

Adamcağız nefret ve korkudan tıkanıyordu.

—Bunlar da söylenebiliyor ha? Namuslu bir adamı lekelemek için böyle yalanlar da uydurulabiliyor ha? Uyduruluyor ha?..

Boşuna tepindi. Kimse kendisine inanmadı. Bay Malandain'le yüzleştirildiler. O, söylediklerini yineledi ve bunda diretti. Bir saat sövüştüler. Onun istemesiyle Baba Hauchecorne'un üstü arandı. Bir şey bulunamadı. Sonunda Belediye Başkanı, çok duraksayarak, adliyeye haber vereceğini ve buyrultu isteyeceğini söyleyerek Hauchecorne'u bıraktı.

Haber yayılmıştı. Yaşlı adam, Belediye'den çıkarken ciddi veya şakacı, fakat içine hiç nefret karışmayan bir merakla çevrildi, sorguya çekildi. O da sicim öyküsünü anlatmaya koyuldu. Kimse inanmadı. Hep gülüyorlardı. Adamcağız herkes tarafından durdurularak, bütün tanıdıklarını kendisi durdurarak, öyküsüne ve savunmasına hep yeniden başlayarak, bir çöp almadığını kanıtlamak için tersine çevrilmiş ceplerini göstererek yürüyordu. Ona:

—Yaşlı kurt, sen de, diyorlardı.

O da kızıyor, öfkeleniyor, inanılmamaktan bitkin, hatta ne yapacağını bilemeyerek durmadan öyküsünü anlatıyordu.

Akşam oldu. Gitmek gerekiyordu. Birlikte yola çıktığı üç komşuya ip parçasını bulduğu yeri gösterdi. Yolda da hep başına gelenden söz etti.. Bunu herkese söylemek için de gece Breaute köyünü dolaştı. Bir inanana raslamadı. Bütün gece hasta oldu. Ertesi gün Ymauville çiftliklerinden Baba Breton'un çiftlik uşağı Marius Paumelle, öğleden sonra bire doğru, cüzdanla içindekileri Manneville'den Baba Houlbreque'e geri veriyordu.

Gerçekten, bu adam cüzdanı yolda bulduğunu ileri sürüyordu. Okuma bilmediği için onu eve götürmüş, efendisine vermişti. Haber çevreye yayıldı. Baba Hauchecorne'a da ulaştı. O da hemen dolaşmaya çıktı ve öyküsünü, sonuyla birlikte anlatmaya başladı. Kazanmıştı.

—Bana ağır gelen şey, diyordu; sorunun hiç de kendisi değildi; anlıyor musunuz? Yalnızca yalancılıktı. İnsan için yalan yüzünden nefrete uğramaktan daha zararlı bir şey olamaz. Bütün gün başından geçeni anlattı. Onu yollarda gelene geçene anlatıyor, (...), ertesi pazar, kiliseden çıkarken anlatıyordu. Anlatmak için tanımadığı kimseleri bile durduruyordu. Artık rahattı. Bununla birlikte ne olduğunu doğru dürüst bilmediği bir şey, onu üzüyordu. Kendisini dinlerken sanki eğleniyorlardı. Kimse inanmışa benzemiyordu. Ona arkasından söyleniyorlar gibi geliyordu.

Ertesi salı, sırf durumunu anlatmak gereksinimiyle Goderville pazarına gitti. Kapısının önünde duran Malandain, onun geçtiğini görünce gülmeye başladı. Niçin? Criquetotlu bir çiftlik sahibine yaklaştı. Adam, bitirmesini bile beklemeden, onun göbeğine bir fiske vurarak yüzüne karşı: "Ah, koca kurt!" diye söylendi. Sonra çekildi gitti.

Baba Hauchecorne şaşırmış kalmıştı. Gittikçe de meraklandı. Kendisine neden "koca kurt" diyorlardı? Jourdain'in hanında sofraya oturduğu vakit yine işi anlatmaya başladı. Montivilliersli bir cambaz kendisine:

—Haydi, haydi, eski hava, diye seslendi; senin sicim masalını biliyoruz!

Hauchecorne kekeledi:

—Bulundu ya şu cüzdan!

Fakat öteki:

—Kes, babam, dedi; bir bulan var, bir de getiren. Ne görülmüş, ne bilinmiş; karışmış işte.

Köylü soluksuz kaldı. Sonunda anlıyordu. Ona cüzdanı bir yardakçıya, bir ortağa götürmüş olma suçunu bulaştırıyorlardı. Kabul etmemek istedi. Bütün masa gülmeye başladı. Yemeğini bitiremedi ve alaylar arasında çıkıp gitti.

(...) Arkasından:

—Bunlar hep yalancı ağzı, diyorlardı.

O bunu duyumsuyor, içi kan ağlıyor, boşu boşuna güç tüketiyordu. Adam göz göre göre eriyordu. Alaycılar artık ona, ateşe girmiş bir ere savaşı anlattırır gibi, "Sicim"i söyletiyorlardı. Adamın temelinden sarsılan beyni, gittikçe sulanıyordu. Zavallı, aralık ayının sonlarında yatağa düştü. Ocak ayının ilk günlerinde de öldü. Can çekişirken sayıklıyor, suçsuzluğunu tekrar tekrar belirtiyordu:

—Küçük bir sicim... İşte bakın, Bay Başkan... Küçük bir sicim.

kalantor: Gösterişi seven, varlıklı kimse.

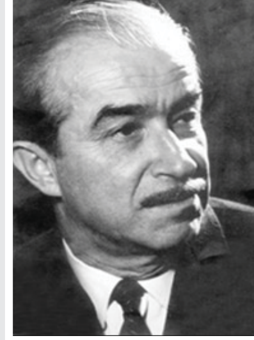
saraç: Koşum ve eyer takımları yapan kimse.

Guy de Maupassant, Jules Amcam, çev. : Enver Behiç Koryak



YAZARIN BİYOGRAFİSİ

ORHAN KEMAL (1914 -1970)



Toplumcu gerçekçi sanatın öncülerinden olan Orhan Kemal, edebiyata şiirle başladı, Nâzım Hikmet'in etkisiyle romana yöneldi.

Öykü ve romanlarında günlük yaşamın değişik yönlerini işledi. Kahramanlarını çoğunlukla sömürülen, yoksul insanlardan seçti. Bu insanların yaşamlarını, sorunlarını, iç dünyalarını yansıtırken kinsiz, sevecen, umutlu bir yaklaşım benimsedi. Eserlerinin hemen hepsinde toplumsal yapıdaki çelişkileri ustaca vurguladı. Güçlü gözlem gücüyle, özgün ve yalın anlatımıyla hâlâ çok okunan ve sevilen eserler yazdı. Eserlerinde hızlı bir olay akışı ve devingenliğin yanı sıra diyaloglara ağırlık vermesi dikkat çeker. Sanatının olgun döneminde daha çok Adana yöresindeki toprak ve fabrika işçilerini konu aldı. Türk edebiyatına işçi sınıfını getiren yazar, özellikle Çukurova'daki işçileri anlattı. Köyden kente göç eden yoksul, mutsuz insanları; toprak ağalarını, memurları, ezilen köylüleri, hapistekileri, işsizleri, sokaktaki adamın sorunlarını, Adana ve İstanbul'un kenar mahallesindeki insanların sorunlarını dile getirdi.

"Babaevi, Murtaza, Eskici ve Oğulları, Bereketli Topraklar Üzerinde, Hanımın Çiftliği, Gurbet Kuşları, Vukuat Var, El Kızı (roman); Ekmek Kavgası, Çamaşırcının Kızı, 72. Koğuş, Grev, Kardeş Payı, Yağmur Yüklü Bulutlar, Kırmızı Küpeler, İnci'nin Maceraları, Serseri Milyoner, İki Damla Gözyaşı (hikâye); İspinozlar (tiyatro)" eserlerinden bazılarıdır.



DİL BİLGİSİ

5. ETKİNLİK

"Babamın bir arkadaşı vardı, Sabir Bey Amca, ona gittim.

Annem duysa öldürürdü. Hele haminnem! Ona da içerliyorum, varsa rahmetli kocası, yoksa rahmetli kocası. Kocası yani dedem polis miymiş Atatürk devrinde, komiser mi? Karakalem bir resmi var haminnemde, kırpık bıyıklarıyla iriyarı bir adam.

Bu parçadaki "Sabir Bey Amca, Atatürk" isimleri aynısı olmayan bir varlığı gösterdiği için **özel isim**, "anne, baba, haminne" aynı türden birden çok varlığı gösterdiğinden **cins isim**dir. "Polis, resim, dede" kelimeleri beş duyu organından herhangi biriyle algılandığı için **somut isim**, "devir" kelimesi beş duyu organından herhangi biriyle algılanamadığı için **soyut isim**dir. **Bu açıklamaya göre siz de** "Elli Kuruş" **hikâyesinden özel, cins, somut ve soyut isimlere örnekler bulunuz.**

6. ETKİNLİK

"Elli Kuruş" **hikâyesinde virgülün kullanıldığı yerleri tespit ederek işlevlerini belirleyiniz. Daha sonra hangi kullanımın günümüzde geçerli olmadığını söyleyiniz.**



HAZIRLIK

1. Yürürken çevrenizi ya da çevrenizdeki insanları iyi gözlemlediğinizi söyleyebilir misiniz?
2. Bir sorunla karşılaştığınızda neler yaptığınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Aşağıdaki tiyatro parçasında yazarın vermek istediği iletiyi bulunuz. Bu iletiye katılıp katılmadığınızı söyleyiniz.

Gözlemevi Müdürü — Demek yıldızları görmüyorsunuz?

Yolcu — Görmüyorum. Çok şeyi görüyorum, gözlerim sağlam ama yıldızlara bakıyorum, onları görmüyorum. Göz doktorlarına gittim, faydasız!

Gözlemevi Müdürü — Doktor işi değil bu!

Yolcu — Sinir doktorlarına da gittim.

Gözlemevi Müdürü — Doktor işi değil bu!

Yolcu — Şimdi size geldim.

Gözlemevi Müdürü — Benim işim de değil bu!

Yolcu — Nasıl olur? Teleskopunuz var, aletleriniz var; onlarla görebilirim her hâlde.

Gözlemevi Müdürü — Neye ille de görmek istiyorsunuz? Anlamıyorum. Yıldızlar da kalıversin canım!

Yolcu — Olmaz! Yakında gideceğim buralardan; hatırlatıyorlar, sorarlar; ayıp olur cevap veremezsem. Baktım, ama göremedim demek ayıp düşer... *(Sessizlik)*

Gözlemevi Müdürü — Azizim, siz görmüş olmak için bakmışsınız, ondan göremediniz. Duymak için baksaydınız görürdünüz. Hem sonra... *(Durur)*

Yolcu — *(Merak etmiş)* Evet?

Gözlemevi Müdürü — Fakat... sizi bir noktada teselli edebilirim. *(Durur, içini çeker)* Üzülmeyin, bir siz değilsiniz yıldızları görmeyen. Şaşacaksınız ama artık ben de görmüyorum.

Yolcu — Siz de mi? Nasıl olur? Bir rasathane müdürü!

Gözlemevi Müdürü — *(Hemen)* Yoo, yanlış anlamayın! Rasathane müdürü olarak görüyorum da insan olarak çoktandır göremiyorum.

Yolcu — Peki, bu sizi hiç telaşlandırmıyor mu?

Gözlemevi Müdürü — *(Rahat)* Hayır! Çünkü benim durumum sizinkinden farklı. İnsan, yıldızları ne zaman görmez, biliyor musunuz?

Yolcu — Ne zaman görmez?

Gözlemevi Müdürü — Ya hiç bakmamışsa ya da çok bakmışsa! Ya açlığındandır görmeyişi ya da artık doymuş, kanıksamış olmasından!

Yolcu — Demek doydunuz siz?

Behçet Necatigil, Yıldızlara Bakmak



2. METİN

BİRTAKIM İNSANLAR



Gece. Saat on ikiyi on geçiyor. Taksim'de saatin altında tramvay bekliyorum. Öyle olmasa bu kadar ince eleyip sık dokumaya lüzum görmez; vakit gece yarısını geçmişti, derdim.

Epey oluyor. Baharın bu soğuk günlerinde, şu devam eden kıştan bir buz gibi gece hatırıma geliyor. O zamanlar daha bahardan haber bile yoktu. Şimdi ne kadar olsa sisin ve yağmurun hatta soğuğun içinde insanı şaşırtan ve başını döndüren bir koku var. O zamanlar daha Camlı Köşk'ün camlarını ve hanende ilanlarının mavi ışığını üşüterek geçen buz gibi bir rüzgâr esiyordu. Benimle beraber belki ona yakın insan, gördükleri herhangi bir filmin rüyasını ayakta görüyor ve yataklarının ümit, hayal, güzel günler veyahut uykusuz, muharebeli geceler, sığınaklar düşündüren ılıklığına bir an evvel kavuşmak için bir türlü gözükmeyen tramvaya sabırsızlanıyorlardı. Ağzımdan su buharı fışkırıyor. Birbiriyle konuşanların arasına bir sis tabakası seriliyordu. Yatak şimdi bütün insanlar için ekmek kadar azizdir. Yatak bir sevgili, yatak hatıra, yatak çocukluk, güzel rüya, yatak bir bahar, bir deniz kenarı, bir egzotik memleket, bu saniyede insana dostlarım yatak ne değildir ki...

Burnum yastıkta, yorganım ağzım hizasında, kirpi gibi büzülmüşüm; dalmak üzereyim: Bir şeyler, birtakım kuşlar tüylerini döküyor, bir ılık su damlıyor, içimi yıkayan bir çeşme var...

Tramvay hâlâ yok. Biraz daha yerimde yatağımı, uykuyu düşünsem belki de uyuyuvereceğim. Donmak üzere olan insanların tatlılığını içimde duymağa başladım. "Bari gideyim şu açık pastanede bir ıhlamur içeyim de sonra yatarım." dedim. Bir iki adım atmamıştım ki önüme bir adam dikildi. Rüzgârdan yalnız bir karartı gördüm. Sonra yüzüme doğru bir hortumdan çıkar gibi bir duman yayıldı: Adam konuşuyordu. Tatlı, munis bir Anadolu şivesiyle:

— Ağabey, dedi, buradan bana benzer birtakım adamlar geçti mi?

Paltomun yakası içinde yarı yarıya kaybolmuş kafamı çıkardım. Kafamı bir iki defa salladım. Soğuğa alışmış, mukavemete hazırlanmış gibiydim. Kulaklarımı keskin bir rüzgâr ısırdı. Adama baktım:

Bana benzer adamlar... Bütün insanlar birbirine aşağı yukarı benzemez mi? Bana benzer adamlar, ne demekti?

Evet, adamın hakkı vardı. Ona benzer adamlar, ötekilerinden kolaylıkla ayrılabilirdi. Kış günü bir şehirde insanlar palto, şapka giyer, ayaklarında fotinler vardır. Belki paltolarının renkleri, şapkalarının kurdeleleri ve alamerikan yahut alaturka şapkalarıyla birbirlerinden ayrılabilirler, icap ederse.

Bu adamın ne paltosu ne şapkası ne de ayakkabıları vardı. Buna mukabil sırtında mor pamukları yer yer, parça parça dökülen bir hırkası, belinde ipi, ayağında yazlık, tüy gibi bir pantolonu ve ayaklarında da yine iplerle bağlanmış çuvalı...

Yüzü tatlı esmer renkli idi. Sakalı uzamıştı. Yirmi beş, otuz yaşlarında gözüküyordu. Yalnız gözlerinde büyük, korkak, acele bir şeyler vardı. (…)

O devam etti:

— Benim gibi ağabey, dedi. (Üstünü başını gösterdi.) İşte bu biçim adamlar görmedin mi? Bazıları şu yoldan geleceklerdi. Birtakımları da (Taksim Sineması'nın aşağısındaki yolu göstererek) şu yokuştan çıkacaklardı.

İşi kısa kesmek istedim. Meçhul, karanlık, dalgada bir kafada her türlü hayaller dolaşabilir, neme lazım...



— Görmedim vallahi! dedim.

— Allah Allah! dedi. İmkânı yok. Muhakkak geçmişlerdir. Ben yolda biraz eğlendim. Onları kaybettim. Yoksa geçmemelerine imkân yok.

— Nedir bu adamlar canım, diye sabırsızlık ve merakla sordum.

Kafamın içinde esrarengiz, büyülü, garip hikâyeler canlandı. Hatta daha ileriye giderek başka ve daha tuhaf şeyler düşündüm. Adamın afyonlu kafasına girmiş gibi oluyordum.

Ağabey, biz, dedi, Tophane'deki sabahçı kahvelerinde yatarız. Hepimiz hamal, uşak gibi herifleriz. Ama namusumuzla yaşıyoruz. Ne yapalım? Beş on para kazanırız. Geceleri de kahveciye beş kuruş verir, bir köşede uyuruz. Ne yapalım? Otellere para mı dayanır? En aşağısı otuz kuruş. Otuz kuruşla iki gün geçimimiz var...

— Ha! Bu akşam polisler geldiler. Sabahçı kahvelerinde yatmak yasakmış. Hepimizi çıkardılar. Biz de hep birlik olduk. Gidelim valiye çıkalım; uyandıralım, derdimizi anlatalım, dedik. İşte birtakımı şu yokuştan, birtakımı da arkadan geldiler. Demek görmedin ağabey.

— Görmedim, dedim. Nerelisin sen? Gözleri çakmak çakmaktı:

— Zonguldaklı beyağabey.

Gece yarısı, bu soğukta valiye gideceklerine başka bir koğuş bulmak, daha olmazsa polisler gittikten sonra kahveciye zorla kapıyı açtırmak mümkündü. Valiye kadar çıkmayı akıl edemezler. (…)

— Ne ise, ben yukarıya doğru bir hızlanayım, belki geçmişlerdir de sen görememişsindir, dedi ve hafif hafif serpen karın içine karıştı gitti.

Tramvay gelmişti. Atladım. Tam yedeksubay mektebinin önünden birtakım adamlar, gidiyordu. Fakat camlar o kadar buz tutmuştu ki göremeyince tramvaydan atladım.

Belki seksene yakın insandı. Aralarında çok gençleri bile vardı. Büyük adımlarla gayet ciddi yüzlerle yürüyorlardı. Önde gidenlerin hâlinde daha büyük bir vaziyet vardı. Daha ciddi idiler. Tek tük geçenler durup onlara bakıyorlardı. Fakat onlar hiç kimseye bakmıyorlardı. Yalnız en önde gidenler bağıra bağıra konuşuyorlardı. Vali ile nasıl konuşacaklarını talim ediyorlardı. Kıyafetlerine baktım. Evet, benim mor pamuk hırkalı ve keten pantolonlu adamın hakkı vardı; onun gibi birtakım adamlar gidiyorlardı. Kulaklarımda genç Zonguldaklının:

— Canım, benim gibi adamlar beyağabey, dediği zamanki hâli geliyordu.

Yatağım, tramvay beklediğim dakikalardaki o munis hâlini kaybetmişti artık. Ne şu, ne buydu. Bir yataktı. İçinde yatabildiğim için mesut değildim.

Sabahçı kahvelerini kapamadan evvel birkaç tane gece barınma evine şiddetle ihtiyacı olan İstanbul şehrinin kışı bazen ne kadar uzun, ne kadar uzun ve bitmez tükenmez bir afettir, bilen bilir.

Sait Faik Abasıyanık, Semaver



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

alamerikan: Amerikan usulü.

fotin (potin): Koncu ayak bileğini örtecek kadar uzun olan, bağcıklı veya yan tarafı lastikli ayakkabı.

icap etmek: Gerekmek.

munis: Alışılan, alışılmış, yabancı olmayan.

talim etmek: Öğretmek, bilgi kazandırmak.

vaziyet: Durum, tavır, hâl.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Anlatıcı; edebî metinlerde, okura olayı anlatan kişidir. Eseri yazan (yazar) gerçek kişi, edebî metinleri anlatan ise soyut bir kişidir. Yani anlatıcı, yazar değildir; yazarın kurguya dâhil edip ağzından hikâyeyi anlattırdığı hayali kişidir. Anlatıcı; eserlerin iç dünyasında olup biten olayları, sorunları, kahramanları, mekânı ve zamanı gören, bilen, duyandır. Hikâye ve roman gibi anlatmaya bağlı edebî metinler birinci kişi ya da üçüncü kişi ağzından anlatılır. Anlatım ya hâkim ya kahraman ya da gözlemci bakış açısıyla verilir.

"Birtakım İnsanlar" hikâyesinin anlatıcısı birinci kişidir.

Hâkim (ilahi) bakış açısı: Hâkim bakış açısında anlatıcı, kendisinden "ben" diye söz etmez, hep III. tekil kişi "o"yu kullanır. Hâkim bakış açısıyla yazılan eserlerde anlatıcı her şeyi bilir, her zamanda ve her yerdedir. Olaylara ve kişilere tümüyle hâkimdir. Kahramanların duygularını, düşüncelerini, kafalarından neler geçirebileceğini anlar ve anlatır.

Kahraman bakış açısı: Bu bakış açısında olay örgüsü, mekân ve kişiler eserin baş kahramanlarından biri tarafından anlatılır. Anlatıcı, ilahi bakış açısına sahip olmadığından metindeki diğer insanlar gibidir. Bakış açısı ilahi anlatıcıda olduğu gibi geniş değildir. Anlattıkları, yaşadıkları ve gördükleriyle sınırlıdır. Yalnızca bilinen, duyulan, görülen ve yaşanılanı anlatır.

"Birtakım İnsanlar" hikâyesi kahraman anlatıcının bakış açısıyla yazılmıştır.

Gözlemci bakış açısı: Bu bakış açısı, anlatıcı yönünden kahraman bakış açısıyla yapılan anlatıma benzer. Aralarındaki temel fark, gözlemci anlatıcının, olayların oluşması ve akışında belirleyici rolü olmayan biri olmasıdır. Gözlemci anlatıcı, etrafında olup bitenleri bir kamera gibi izler, tarafsız bir tutumla gözlemlerini okura aktarır. Gözlemci anlatıcı, ilahi anlatıcı gibi her şeyi bilmez.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz hikâyede bir olaydan söz edilebilir mi? Neden?
2. Hikâyeye konu edilen kişinin özellikleri nelerdir? Bu kişinin insanlara yardım etmek için çaba gösterip göstermediğini söyleyiniz.
3. "Birtakım İnsanlar" metninde geçen "rüzgâr, hâlâ, lüzum, ağabey, tramvay, hatır, pastane, egzotik" kelimelerinin doğru telaffuzuna yönelik çalışmalar yapınız.

1. ETKİNLİK

Bu adamın ne paltosu ne şapkası ne de ayakkabıları vardı. Buna mukabil sırtında mor pamukları yer yer, parça parça dökülen bir hırkası, belinde ipi; ayağında yazlık, tüy gibi bir pantolonu ve ayaklarında da yine iplerle bağlanmış çuvalı...

Bu parçada bir kişinin özellikleri anlatılmıştır. Bir yerin, bir varlığın özelliklerini, bu özelliklerin duyularımızda uyandırdığı izlenimleri kelimeler aracılığıyla, gözümüzde canlanacak şekilde anlatılmasına **betimleme**, betimlemeden yararlanılarak yapılan anlatıma da **betimleyici anlatım** denir. Betimleyici anlatımda sıfatlara çokça yer verilir. **Buna göre** "Birtakım İnsanlar" **hikâyesinden betimleyici anlatımın kullanıldığı paragrafları bularak buralarda nelerin betimlendiğini söyleyiniz.**

2. ETKİNLİK

Kafamın içinde esrarengiz, büyülü, garip hikâyeler canlandı. Hatta daha ileriye giderek başka ve daha tuhaf şeyler düşündüm. Adamın afyonlu kafasına girmiş gibi oluyordum.

Bu parçada yazar, söylemek istediklerini kahramanın kendi ağzından, kafasından geçenler şeklinde okuyucuya aktarmıştır. Anlatmaya bağlı edebî metinlerde yazarın anlatmak istediği şeyleri kahramanın kendi ağzından, kafasından geçenler şeklinde okuyucuya vermesine **iç konuşma (iç monolog) tekniği** denir. **Buna göre** "Birtakım İnsanlar" **hikâyesinden iç konuşma tekniğinin uygulandığı bölümleri, yazar diyaloglar hâlinde verseydi okuyucu üzerinde nasıl bir etki bırakırdı? Buradan hareketle iç konuşma tekniğinin uygulanması hikâyenin anlatımına nasıl katkı sağlamıştır? Açıklayınız.**

3. ETKİNLİK

Aşağıda olay ve durum hikâyelerinin özellikleri verilmiştir. Okuduğunuz hikâyelerde hangi özelliklerin olduğunu tespit ederek işaretleyiniz.

Özellikler	Elli Kuruş	Birtakım İnsanlar
Hikâye kahramanları tam olarak tanıtılmaz.		
Önemli ve öncelikli olan merak ögesidir.		
Serim, düğüm ve çözüm planına göre yazılmaz.		
Merak ögesi önemsenmez.		
Bir olay; kişi, yer, zaman ögelerine dikkat edilerek okuyucuya tüm çıplaklığıyla aktarılır.		
Hikâyede asıl olan olay değildir; kişisel ve sosyal yorumlar, duygu ve hayaller ön plandadır.		
Olay ağırlıklıdır.		
Kahramanlar, hikâye türünün elverdiği ölçüde tanıtılır.		
Serim, düğüm ve çözüm bölümlerine göre oluşturulur.		
Belirli bir düşünce verme amacı güdülmeyen bu hikâyelerde yazar, kendi kişiliğini gizler.		
Hikâye bittiğinde her şey çözümlenmiş ve bir sonuca ulaşılmıştır.		
Genel olarak bir düşünce veya görüş doğrudan değil de bir olay aracılığı ile okura aktarılır.		
Yalın bir dil, yoğun ve etkili bir anlatım kullanılır.		
Genelde yaşamdan kısa kesitler sunulur, olaylar ve kişiler belirsiz ve tek yönlü ele alınır.		
Hikâye sona erdiğinde bir bitmişlik duygusu uyandırılır.		
Yalın bir dil, daha uzun ve ayrıntılı bir anlatımı vardır.		
Okuyucu, hikâyeyi kendi hayal gücüne göre yorumlayabilir ve tamamlar.		

4. ETKİNLİK

"Birtakım İnsanlar" **hikâyesini anlatıcı, bakış açısı, zaman ve mekân özellikleri bakımından aşağıda verilen** "Şişman ile Zayıf" **hikâyesiyle karşılaştırınız. Bu hikâyelerin benzer ve farklı yönlerini tespit ediniz.**

ŞİŞMAN İLE ZAYIF

İki eski arkadaş Nikolayev istasyonunda karşılaştılar; bunlardan biri şişman, öbürü zayıflı. Şişman olanı az önce gar lokantasında karnını doyurmuştu, o yüzden yağlı dudakları olgun iki vişne gibi parlıyordu. (...) portakal çiçeği kokusu yayılıyordu çevresine. Zayıf olan ise henüz yeni trenden inmişti; valizlerle, bohçalarla, karton kutularla yüklüydü elleri, kolları. Onun ağzından da jambon ve kahve telvesi kokusu yayılıyordu. Adamın arkasında uzun çeneli, sıska bir kadın ile uzun boylu, gözlerini kısarak bakan, gözlüklü bir lise öğrencisi başlarını uzatmış bakıyorlardı. Zayıf adamın karısı ile oğluydu bunlar.

Şişman, zayıfı görünce;

—A, Porfir, diye haykırdı. Bu sen misin, iki gözüm? Görüşmeyeli yıllar geçti.

Zayıf apışıp kalmıştı.

—Mişa, aziz dostum! Çocukluk arkadaşım benim! Nereden çıktın böyle?

İki dost kucaklaştılar, üç kez öpüştüler, yaş dolu gözlerini birbirlerine diktiler, ikisi de hoş bir şaşkınlık içindeydiler. Sarılıp öpüşmeden sonra zayıf olanı;

—Ah, sevgili dostum, dedi. Doğrusu, karşılaşacağımızı hiç tahmin etmezdim! Bu ne güzel rastlantı! Dur, sana şöyle bir bakayım! Gene eskisi gibi yakışıklısın, içten bakışların da, şıklığın da hiç değişmemiş. Hey, Ulu Tanrı'm, bakın şu işe! Ee, nasılsın, iyi misin? Zengin misin? Evlendin mi? Gördüğün gibi, ben evliyim... Bu, benim hanım Luiza, kızlık soyadı Wanzenbachlı... Lüteryen bir aileden gelme... Bu da oğlum Nafanail, lise üç öğrencisi. Nafanail. Bu bey benim çocukluk arkadaşımdır. Liseyi birlikle okuduk.

Nafanail biraz düşündü, şapkasını çıkardı.

—Liseyi birlikle okuduk, diye sürdürdü konuşmasını zayıf olanı. Mişa, anımsıyor musun, seninle nasıl alay ederlerdi? Okulca dağıtılan kitabı (...) yaktın diye sana Herostrat adını takmışlardı. Bana da arkadaşlarımın arasını bozduğum için Efialt diye takılırlardı. Kah-kah-kah! Çocukluk günleri ne güzeldi! Korkma. Nafanailciğim, sokul arkadaşımın yanına! Yaa, işte bu da karım, kızlık soyadı Wazenbach... Lüteriyen'dir.

Nafanail bir an düşündükten sonra babasının arkasına gizlendi. Şişman, sevinç dolu gözlerini arkadaşından ayıramıyordu.

—Anlat, bakalım! Nasılsın, neler yapıyorsun? Görevin nerede, hangi rütbedesin?

—Memurluktan başka ne yapabiliriz ki! 7. dereceden denetçi görevindeyim. Bir de Stanislav nişanım var. Aldığım aylık yetersiz ama yetiştirmeye çalışıyoruz. Ayrıca karım müzik dersleri veriyor, ben de ağaçtan sigara küllüğü oyup satıyorum. Tanesi bir rubleden gidiyor, çok güzel kül tablalarıdır. On taneden fazla alana, anlıyorsun ya, biraz indirim yapıyorum. Yuvarlanıp gidiyoruz işte... Başkentte görevliydim, şimdi de buraya, aynı bakanlığa bağlı dairede kısım şefliğine atandım. E, sen hangi görevdesin, bakalım? Epey üst rütbelere yükselmişsindir, sanırım. Daire amiri filan...

Şişman;

—Hayır, dostum, daha yüksek, dedi. Bakanlık müsteşarıyım.... Nişanım da var. Çift yıldız.

Zayıf birden sarardı, dondu kaldı, sonra biraz toparlanarak yüzüne çarpık bir gülümseme yayıldı; aynı anda da gözlerinde kıvılcımlar çaktı. Bunun ardından ezildi, büzüldü, kamburlaştı, ufaldı... Karısının çenesi daha bir sivrildi, oğlu Nafanail "hazır ol"a geçti, dik yakalı setresinin bütün düğmelerini ilikledi.

—Beyefendi hazretleri... bendeniz çok memnun oldum. Nasıl desem ki... çocukluk arkadaşım, birdenbire bu rütbeye yükselmiş! Kih-kih-kih!

Şişman yüzünü buruşturdu.

—Bırak, canım! Bu tavırlara gerek var mı? Biz seninle çocukluk arkadaşıyız. Aramızda rütbenin önemi mi var?

Zayıf daha bir ufalarak yılıştı.

—Aman, efendimiz, öyle şey mi olur? Yüce kişiliğinize saygı göstermek bizim görevimizdir. Bizimle konuşmanız bile biz aciz kulunuz için büyük bir lütuftur. Beyefendi hazretleri, oğlum Nafanail, eşim Luiza, yani Lüteryen bir aileden cariyeniz saygılar sunarız.

Şişman, bir şeyler söyleyerek onlara karşı durmak istediyse de zayıfın suratı aşırı saygıdan, kölece duygulardan ötürü ekşimsi bir hâl aldı; berikinin nerdeyse midesi bulandı. Zayıfın ezik tavırlarına daha fazla dayanamayacağı için başını çevirdi, ayrılmak üzere elini uzattı. Zayıf, uzatılan elin üç parmağını sıkabildi, yerlere dek eğilip Çinliler gibi “kih-kih-kih” diye gülerek selam verdi. Yayvan bir gülümseme karısının bütün yüzünü kaplamıştı. Nafanail “hazır ol”a geçip ayaklarını birbirine vurdu, bu sırada şapkası yere yuvarlandı.

Üçü de o hoş, büyük şaşkınlığın etkisi altındaydılar.

Anton Çehov, Bütün Öyküler, çev. : Mehmet Özgül



YAZARIN BİYOGRAFİSİ



SAİT FAİK ABASIYANIK (1906 - 1954)

İlk hikâyelerinde gözlemci bir yazar olan Abasıyanık, kısa bir süre sonra hikâyeyi olaydan sıyırmaya yöneldi. Klasik hikâye tekniğini yıkarak doğayı ve insanları basit, samimi, hem iyi hem kötü taraflarıyla oldukları gibi fakat şiirsel ve usta bir dille anlattı. Toplumun problemlerine değil bireyin toplum içindeki sorunlarına yönelen yazar, öykülerinde çoğunlukla kendisinden yola çıkıp bireyler hakkında yazarak insan gerçeğini anlamaya çalıştı. Çoğunlukla şehirli alt sınıfın hayatını yazan Abasıyanık; balıkçı, işsiz, kıraathane sahibi gibi karakterleri anlattı.

“Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Havada Bulut, Havuz Başı, Son Kuşlar (hikâye); Medarı Maişet Motoru, Kayıp Aranıyor (roman); Mahkeme Kapısı (röportaj)” eserlerinden bazılarıdır.



DİL BİLGİSİ

5. ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde virgülün hangi işlevlerde kullanıldığını söyleyiniz.

- Adamın arkasında uzun çeneli, sıska bir kadın ile uzun boylu, gözlerini kısarak bakan, gözlüklü bir lise öğrencisi başlarını uzatmış bakıyorlardı.
- Şişman, sevinç dolu gözlerini arkadaşından ayıramıyordu.
- Nasılsın, neler yapıyorsun?
- On taneden fazla alana, anlıyorsun ya, biraz indirim yapıyorum.
- Nafanail biraz düşündü, şapkasını çıkardı.

II. YAZMA



A. YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

HİKÂYE YAZMA

Hikâye yazma çalışmaları hazırlık, planlama, taslak metni oluşturma, taslak metni düzeltme, yazılan metni paylaşma gibi aşamalarla gerçekleşir.

Hazırlık

Yazmaya başlamadan önce hazırlık yapılır. Konuyu, amacı, okuyucu kitlesini, yazının türünü belirleme; konuyla ilgili duygu ve düşünceleri düzenleme, planlama gibi önemli kararlar bu aşamada gerçekleşir.



“Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, vatanseverlik, yardımseverlik” gibi okuyucunun ilgisini çekebilecek değerler konu olarak seçilebilir. Seçilen konu, yazmada kolaylık sağlaması bakımından sınırlandırılır: Dürüstlüğün bir arkadaşlığı dostluğa çevirmedeki etkisi, çocuklarına sabırlı davranan bir anne-babanın çocuklarının da sabırlı olması, öz denetim sayesinde başarıyı elde eden bir kişinin kendi işinin patronu olması vb.

Haber vermek, tanıtmak, eğlendirmek, bilgilendirmek, estetik zevk uyandırmak vb. amaçlardan biri seçildikten sonra “Niçin yazacağım?” sorusunun cevabı aranır.

Seçilecek olan hedef kitle anlatımda etkili olacaktır. Sınıf arkadaşları için yazılan bir metin ile törenlerde aile ve katılımcılara okunacak metin arasında fark olacaktır. Çünkü insanların ilgileri yaşlarına, cinsiyetlerine, mesleklerine, kültürlerine, beklentilerine vb. durumlara göre değişiklik gösterebilir.

Planlama

Sınırı belirlenmiş bir konu ile ilgili bilgi birikiminin, mantıklı bir şekilde sıraya konmasına **plan** denir. Plan, derli toplu olmayı sağlayarak konu dışına çıkmaktan ve ayrıntıya girmekten kurtarır. Hikâye planlanırken verilmek istenilen ileti, bu ileti aktarılırken yararlanılacak yardımcı düşünceler belirlenmelidir. Hikâyedeki olay örgüsü ve çatışma bu iletiyi vermek için kurgulanır. Hikâyenin zaman, mekân, anlatıcı ve bakış açısı gibi unsurlarına karar verilir. Hikâyede kullanılacak kişilere karar verilerek bunların hikâyedeki işlevleri belirlenir.

Metin türüne özgü yapı ve şekil özellikleri belirlendikten sonra hikâyenin türü belirlenir. Serim, düğüm ve çözüm bölümlerinde nelerin anlatılacağına karar verilir. Serim bölümünde kahraman ya da mekân özellikleri, düğüm bölümünde merak unsuru, çözüm bölümünde de olayların sonuca bağlanması üzerinde durulur. Eğer durum hikâyesi yazılacaksa serim, düğüm ve çözüm bölümleri gibi plan olmayacaktır.

Olaylar anlatılırken anlatım biçimlerinden öyküleyici anlatım, kişi ve mekânlar tanıtılırken de betimleyici anlatım biçimi kullanılır. Hikâyede diyalog ve iç konuşma tekniklerinden yararlanılır. Yazının hikâye türünün temel özelliklerini taşıması için olay örgüsü, kişi, zaman ve mekân gibi yapı unsurlarına yer verilir.

İyi bir anlatımın açıklık, akıcılık, duruluk ve yalınlık gibi özellikler taşıması gerekir. Hikâye yazımında basit, birleşik, sıralı, bağlı, eksiltili, devrik, kurallı cümle; isim cümlesi, fiil cümlesi gibi farklı cümle yapılarına yer verilir. Böylece duygu ve düşüncelerin farklı cümle yapılarıyla ifade edilmesi hikâyenin anlatım özelliğini belirleyecektir.

Taslak Metin Oluşturma

Yazılacak konunun içeriğine uygun bir dille geriye dönülmeden bir taslak oluşturacak şekilde yazma sürecine **taslak yazma** denir. Hikâyenin taslağı, belirlenen tema (ana düşünce), yardımcı düşünce ve düşünceyi geliştirme yolları doğrultusunda oluşturulur.

Taslak Metni Geliştirme ve Düzeltme

Bu aşamada, anlatılanların birbiriyle çelişmemesine, başlığın içerikle uyuşmasına, anlatım bozukluklarının olmamasına özen gösterilir.

Hikâye, biçim özelikleri açısından gözden geçirilir. Yazım ve noktalama yanlışları olup olmadığı, sayfa düzeni, yazının okunaklılığı vb. yönlerden değerlendirilir. Varsa yazım ve noktalama hataları düzeltilir.

Taslak metin; bilgi, duygu, düşünce ve olayların açık, anlaşılır ve ikna edici biçimde sunulup sunulmadığı ve bölümler arasındaki ilişkiler açısından kontrol edilerek geliştirilir. Hikâyenin özgün olabilmesi için anlatımın veya düşüncelerin başka bir anlatıma veya düşünceye benzememesi, hiçbir yapıtı veya düşünceyi taklit etmemesi gerekmektedir.

Üretilen ve paylaşılan metinlerin birey ve yazar olarak sorumluluğu üstlenilmelidir. Çünkü üretilen ve paylaşılan metinlerin hukuki, ahlaki ve mesleki sorumluluğu yazara aittir, bu bilinçle hareket edilmesi gerekir.

Yazılan Metni Paylaşma

Düzenlenip geliştirilen hikâyeler başkalarıyla paylaşılabilir. Bu amaçla hikâyeler sınıfta, okulda ya da evde başkalarına okunabilir, okul veya sınıf panolarına asılabilir. Yazılan hikâyeler sınıfça bir araya getirilerek bir kitap hazırlanabilir ya da bir dergiye yollanabilir.

Bu aşamada, eleştirilere açık olunmalı -gerekirse metin çerçevesinde- eleştiriler cevaplanmalıdır.



B. YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

- Yukarıda aşamaları verilen hikâye yazma çalışması yapınız.
- İncelediğiniz metinlerden edindiğiniz düşünce ve izlenimleri konu alan farklı türlerde yazma çalışması yapınız.

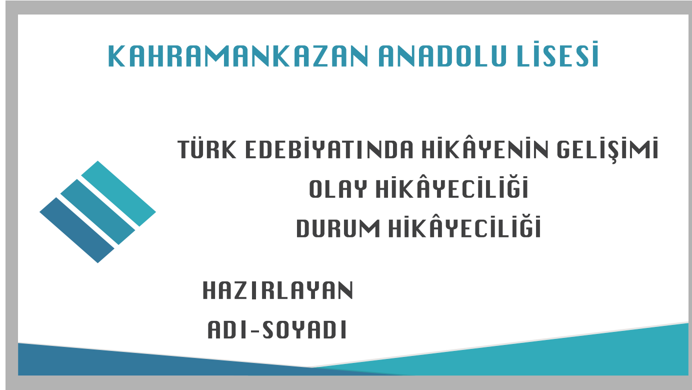
SÖZLÜ İLETİŞİM



A. SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

SUNU HAZIRLAMA

Sunu; bir konunun metin, resim, grafik, ses ve görüntüler kullanılarak giriş, gelişme, sonuç bölümleriyle sıralı ve düzenli bir şekilde anlatılmasıdır. Sunu için mikrofon, bilgisayar, projeksiyon cihazı vb. çeşitli teknolojik aletlerden yararlanılır.



Sunum hazırlanırken aşağıda verilen aşamalar takip edilir.

Sunu Kapak Sayfası Hazırlama

Sunu kapak sayfası bir kitabın kapak sayfası gibi düşünülebilir. Kapak sayfasında, "sunu"nun konusu, başlıklar ve konuşmacının adı-soyadı yer alır. Sununun başlığı ve konuşmacının adı sayfaya ortalanarak yazılır. Kapak sayfasında yazıyı bastırmayacak bir zemin kullanılmalıdır.

Sunu Akışı Sayfası Hazırlama

Sununun ana ve alt başlıklarını içeren sunu akışı sayfasında, sununun temel aşamaları yer alır ve burada ayrıntılı bilgilere yer verilmez. Dinleyicilerin konuşmayı ana hatlarıyla görmelerine yardımcı olan bu sayfada; konunun tanımı, neden önemli olduğu, sizin konuya katkınız (önceki çalışmalar, sizin çalışmalarınızın katkısı), konuyu araştırma yöntemi, sonuçlar, geleceğe yönelik çalışmalar ve soru-cevap bölümü yer alır.

Sunuda Yazı Kullanımı

Sunuda yalnızca üzerinde konuşulacak konunun anahtar kavramları ve önemli bilgileri yer almalıdır. Az yazı ve çok görsel öge tercih edilmeli, slaytlarda aynı renkler ve benzer büyüklükte yazı karakterleri kullanılmalıdır. Sunularda dikkati dağıtmayacak nitelikte, sade ve okunaklı yazı karakterleri tercih edilir. Başlıklarda yazı karakterlerinin büyüklüğü en fazla 32, metinde genellikle 18 puntoluk yazı kullanılır. Başlıklar açık ve net olmalıdır ve tek bir satırı geçmemelidir. Satırlar sola yaslı olmalıdır. Sunu akışında kullanılacak sayfalarda satır sayısının sekizi geçmemesine de özen gösterilmelidir.

Sunuda Görsel, İşitsel Ögelerin Kullanımı

Sunuda görsel ve işitsel ögelerin kullanımı anlaşılabilirliği arttırır. Görsel ve işitsel ögeler hem konuşmanın hem de sununun niteliğine katkı sağlar, dinleyicinin dikkatini çekmede etkili olur. Görsel ve işitsel ögeler gerektiğinde amaca yönelik olarak kullanılmalıdır. Bu amaçla sunuda verilecek bilgiler, iletilecek mesajlar; görsel (tablo, grafik, resim, şema, fotoğraf vb.) ve işitsel (ses, müzik vb.) ögelerle desteklenir. Animasyon, video, film kullanımı sunum için önemlidir ancak çok yoğun ya da ilgisiz olmamalıdır.

Sunuda Yazı, Görsel ve Zemin İlişkisi

Gereksiz uzun yazı ve görsellerle dolu bir slayt kullanılmamalıdır. Birbirinden farklı zemin ve büyüklükte yazı kullanımı slaytın anlaşılmasını, farklı büyüklükteki yazı puntosu da okunmasını zorlaştırır. Çok fazla renk kullanımı dinleyiciyi yorar. Bu nedenle sunu akışında kullanılacak sayfalarda zemin rengi çok parlak ve koyu renklerden seçilmemelidir. Aksi takdirde zeminin rengi, yazının okunmasını engeller. Yazının rengi ve metinde kullanılan görseller, zemin rengiyle uyumlu olmalıdır.

HİKÂYE TANITIMI

Hikâye tanıtımı yapılırken hikâyenin dış yapısı ve iç yapısı esas alınır.

Dış Yapı İncelemesi
Eserin Adı
Yazarı
Basım Yeri ve Tarihi
Kaçıncı baskı olduğu

İç Yapı İncelemesi
Konu Yönünden
Eserde hangi konu işlenmiştir?
Yazarın konuya bakış açıları nedir?
Eserin ana olayı nedir?
Yazar nasıl bir ana düşünceye ulaşmaktadır?
Eserin planı nasıldır?
Kahramanları Yönünden
Eserin belli başlı kahramanları kimlerdir?
Bu kahramanların ruhsal ve fiziksel özellikleri nelerdir?
Kahramanlar arasındaki bağlantılar nelerdir?
Kahramanlar hangi sosyal çevredendir? Yaşanan olaylarla sosyal çevre arasında ne gibi ilişkiler vardır?
Yazar, kahramanlarını seçerken nelere dikkat etmiştir?
Olaylar karşısında kahramanların durumları nasıldır?
Kahramanların isimleriyle kişilikleri arasında bir benzerlik var mıdır?
Yer ve Zaman Yönünden
Olay nerede veya nerelerde geçmektedir? Buranın belli başlı özellikleri nelerdir?
Olay ortaya konurken yer, nasıl ele alınmaktadır?
Kahramanların sosyal ve kültürel yapılarıyla olayın geçtiği yer arasında bir uyum var mıdır?
Zaman, belli bir düzenlilik içerisinde mi sunulmaktadır?
Dil ve Anlatım Yönünden
Eserin dili anlaşılır nitelikte midir?
Yazar, kelimeleri kullanırken seçici davranmış mıdır?
Yazar, konuşmalarda ve anlatımlarda dili nasıl kullanmaktadır?
Anlatıcı kimdir?
Hangi bakış açısı kullanılmıştır?



B. SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Aşağıdaki çalışmaları yapınız.

- Yukarıda verilen aşamalara uygun olarak Türk edebiyatındaki durum ve olay hikâyeciliği ile ilgili bir sunu hazırlayınız ve bu çalışmanızı arkadaşlarınıza sununuz.
- Okuduğunuz bir hikâyeyi tanıtmak için özelliklerine uygun (iş birlikli) bir elektronik sunu tasarlayınız ve sınıfta arkadaşlarınıza sununuz. Sunu bittikten sonra arkadaşlarınızın duygu ve düşüncelerini alınız, yaptıkları eleştirilere cevap veriniz.



ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

ON İKİYE BİR VAR

Nasıl başladı, ne vakit başladı, bilemiyorum. Ama ilk belirtiler, dokuz yaşımda iken patlak verdi. Misafirlerle bahçede oturuyorduk. Yaşlı bir zat saati sordu. Aksi gibi, kimsede saat yoktu. Eniştem içeri, saate bakmaya koştu. Ben o aralık: "Üçü yirmi geçiyor." deyivermiştim.

Bu tutturuşa, önce kimse şaşmadı. Boğazda, geçen vapurlara bakıp zamanı bazen dakikası dakikasına kestirmek mümkündür. Görünürde vapur filân olmadığı anlaşılınca gözler fal taşı gibi açıldı: "Peki ama nasıl bildin?"

"Bilmem." dedim. "Dilimin ucuna geliverdi işte."

Rahmetli halam: "Tesadüf a canım." dedi. "Attı tuttu işte. Olmaz mı böyle şeyler?"

Öbürküler de: "Evet" dediler. "Tesadüf. Ama bu kadar olur yani."

İnsanlar, mantıklarının normal akışına uymayan olayları bu üç hece ile ne güzel ortadan kaldırıverirler. Kâhinliğimin sırf bir tesadüfe dayandığı el birliği ile kabul edildi. Hatta ben bile buna inandım. İnanacaktım.

Aradan iki hafta geçmiş geçmemişti ki bir gece, ter içinde yatağımda uyandım: "Bire beş var. Bire beş var." diye sayıklıyordum. Kalktım. Lâmbayı yaktım: Dedemden kalma ihtiyar duvar saati, bire beş kalayı gösteriyordu. Niye uyanmıştım? Bu sayıklama neden? Saatin bire beş kalayı gösterdiğini rüyada mı görmüştüm? Yoksa uyku ile uyanıklık arasında mı içime doğdu? Biraz sonra saat "dan" diye vurunca kafama tokmak yemiş gibi ayıldım. Hayır. Bu defaki tesadüf olamaz. Başım dönüyor, kulaklarım uğulduyordu. İçimi, tarifsiz bir korku kapladı. O güne kadar benden gizli içimde işlemiş durmuş bir saatin tik taklarını ilk defa o anda duyar gibi oluyordum. Bu tik tak, kalbimin atış temposu olsa şaşmayacağım. Ama değil. Acele işleyen bir cep saatininkine benzemiyordu. Çok ağır, daha tok... Tıpkı, ağırbaşlı bir pandül gibi... Önce, bir kâbus geçiriyorum sandım. Kalkıp elimi yüzümü yıkadım. O tempo, hâlâ kulaklarımda zonklayıp duruyor. Yalının boş odalarından birine kapandım. Boşuna... Gecelikle bahçeye çıktım. Rıhtıma vuran dalgaların temposu da, şaşılacak derecede içimdeki ölçüye uyuyor. "Lamı cimi yok, tozutuyorum." Ter içinde oraya yığılmışım. (...)

Haldun Taner, Konçinalar

A. Aşağıdaki soruları bu parçaya göre cevaplayınız.

1. Hikâye kahramanı, zamanı doğru tahmin ettiğini hangi olaydan sonra öğrenmiştir?

2. Hikâyede, okuyucuyu meraklandıracak bir olay örgüsünden söz edilebilir mi? Bu özelliği ile metnin hangi hikâye türüne girdiğini söyleyiniz.

3. Parçada hangi anlatım tekniklerine başvurulmuştur? Gösteriniz.

4. Zaman, mekân, kişi ve olay gibi yapı unsurlarından hangisi ya da hangileri daha ön plana çıkarılmıştır?

5. Parçadan isim türlerine örnekler veriniz.

BOYACI

Ufak tefek, kara kuru, yüzünün derisi ta ensesine kadar kırış kırış. Sırtındaki ceket kırk yamalı. Beş yıl önce bir armatör acımış, vermiş. Ufacık boya sandığı uydurma, ama çiy yeşil, çiy pembe, çiy mordan bir şeyler çizmeğe, sandığını şenlendirmeğe çalışmış. Sandık şenlenmiş şenlenmesine ya, çiçekler, çiçeklerin yaprakları olmamış.

Dışarıda yağmur çisenti hâlinde. Kahvenin içi sıcak. Camlar hohlanmışçasına...

Beni ta karşıdan gördü, gözlerinin içi gülerek geldi yanıma,

– Merhaba beyim !..

İyi ama bu havada pabuç boyatmanın faydası ne? Hiç bana göre. Ona göreyse elbette gerekli. Çünkü ellinin üstünde bir adam. İrili ufaklı beş çocuğundan başka büyük kızından kalma bir de torunu olduğunu söylemişti. Havalar bozuk, yağmur yağıyor, pabuçlarını boyatacaklar pek de bulunmaz diye çekilip oturacak değil ya!..

"Merhaba beyim!"ine karşılık verdim:

Merhaba !..

– Nasılsınız? Afiyettesinizdir inşallah?

– Eh işte. Sen?

– Ben mi? Bana kulak asma... (...)

Orhan Kemal, Yağmur Yüklü Bulutlar

B. Aşağıdaki yargılar, yukarıda verilen parçaya göre doğru ise cümlenin başına "D", **yanlış ise** "Y" **yazınız.**

1. ☐ Bu parçada diyalog tekniğinden yararlanılmıştır.

2. ☐ Olaylar, kahraman anlatıcının bakış açısıyla anlatılmıştır.

3. ☐ Parçada sözü edilen kişiler, daha önce birbirlerini hiç görmemiştir.

4. ☐ Anlatıcı, gerçek hayatta yaşanması mümkün olan bir olayı nakletmiştir.

5. ☐ Parçada mekân olarak bir kahvehane kullanılmıştır.

6. ☐ Olayın hangi yılda geçtiği belli değil ama mevsimlerden kıştır.

7. ☐ "Boş oturmaktansa geçimini sağlamak için yaşlı da olsan çalışmak gerekir." iletisi verilmiştir.

8. ☐ Anlatma tekniğinden ve öyküleyici anlatım biçiminden yararlanılmıştır.

C. Aşağıdaki parça ve cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurunuz.

1. Anlatmaya bağlı metinlerde olayın merkezinde bulunan, ait olduğu toplumsal sınıfın veya zümrenin aynı özelliklerini üzerinde taşıyan kişiye .... denir. Anlatma metinlerinde temsilcisi olduğu toplum katmanını başat özellikleriyle yansıtır. Buna göre hikayede görülen .... ile toplumsal katman içinde yer etmiş olan gerçek kişiler arasında büyük benzerlikler bulunur ve bundan dolayı eser, okuyucuda gerçeklik duygusu uyandırır.
2. “Ömer Seyfettin, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Refik Halit Karay, Reşat Nuri Güntekin” gibi yazarlar .... tarzı hikâye yazmıştır.
3. Olay anlatımına dayalı metinlerde olayları, kişileri, mekânı okurlara anlatan kişiye .... denir. Bir başka deyişle yazarın anlatıyı aktarmak için kullandığı hayalî unsur ya da anlatı figürüdür. Birinci ve üçüncü kişi olmak üzere iki şekli vardır.
4. .... hikâyelerinde belirli bir düşünceyi verme amacı güdülmez, yazar kendi kişiliğini gizler. .... hikâyelerinde ise genel olarak bir düşünce veya görüş doğrudan değil de bir olay aracılığı ile okura aktarılır.

Ç. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. (I) Anlatmaya bağlı bir tür olan hikâyelerde, kişilerin başından geçenlere olay denir. (II) Hikâyelerde tek bir olay ele alınır, bazen bu temel olaya bağlı küçük çaplı yan olaylar da olabilir. (III) Ele alınan olayın başladığı ve bittiği bir zaman dilimi vardır. (IV) Hikâyelerde olay belli bir yerde (mekânda) geçer. (V) Bu yer ya da çevre, betimlemelerle tanıtılır ve ayrıntılarıyla aktarılır.

   Yukarıdaki parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde hikâyenin unsurları ile ilgili yanlış bilgi verilmiştir?

   A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Birden salonda bir mum parlıyor. Ve hiç bir aydınlık vermiyor bu mum. Salona doğru bir adım atıyorum. Ve kafamı çevirdiğim her yanda ışık vermeyen, parlak mumların ufak alevlerini görüyorum. Yer birden sallanmaya başlıyor. Mumlar, ev, ben sallanarak dönüyoruz. Bu sallantı arasında birden bir fare beliriyor. Ben çok korkarım farelerden. Çocukluğumdan beri (Birden bu geliyor aklıma.). Fare kafasını kaldırmış hareketsiz sıçramakta.

   Tezer Özlü, Kar

   Yukarıdaki parçada hikâye unsurlarından hangisi belli değildir?

   A) Kişi B) Mekân C) Olay örgüsü
   E) Tema D) Zaman

3. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde virgül yanlış kullanılmıştır?**

   A) Görevi, boş ilaç şişelerini uzun tel saplı fırçalarla yıkamakmış.
   B) Çaresiz, okulu beşte bırakıp annesine yardım edebilmek için çalışıyordu.
   C) Gece yarılarına kadar çalışıp, sabahleyin de erkenden uyanmak fena yordu.
   D) Az önce öfkeden değişen hırçın yüzü yumuşamış, durulmuş, çocuksu hâlini almıştı.
   E) Günler günleri, günler haftaları, haftalar da ayları kovaladı.

4. Akdeniz'in, kahramanlık yuvası sonsuz ufuklarına bakan küçük tepe, minimini bir çiçek ormanı gibiydi. İnce uzun dallı badem ağaçlarının alaca gölgeleri sahile inen keçi yoluna düşüyor, ilkbaharın tatlı rüzgârıyla sarhoş olan martılar, çılgın bağrışlarıyla havayı çınlatıyordu. Badem bahçesinin yanı geniş bir bağdı. Beyaz taşlardan yapılmış kısa bir duvarın ötesindeki harabe vadiye kadar iniyordu. Bağın ortasındaki yıkık kulübenin kapısız girişinden bir ihtiyar çıktı. Saçı sakalı bembeyazdı. Elleri, ayakları titriyordu. Gök kadar boş, gök kadar sakin duran denize baktı, baktı.

Ömer Seyfettin, Forsa

Yukarıda verilen parçayla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Hâkim (ilahi) bakış açısıyla yazıldığı

B) Anlatmaya bağlı bir metinden alındığı

C) Olayların üçüncü kişinin ağzından aktarıldığı

D) Öyküleyici ve betimleyici anlatıma yer verildiği

E) Mekân unsurunun ön plana çıkarıldığı

5. **Aşağıdaki anlatımların hangisinde iç konuşma tekniğine başvurulmuştur?**

A) Bugüne kadar daktiloda hiç yazı yazmamıştı. Oldum olasıya makinelere karşı tiksintiye benzer bir ürkekliği vardı. Tezkere bırakıp on yıl jandarma onbaşılığı yaptıktan sonra memurluğa geçtiği zamanlar, daha bu dairede daktilo makinesi yoktu, üst'e olsun, ast'a olsun, yazılar elle yazılırdı.

B) Elbiselerimi kolumun altına alıp koridora çıktım. Koridorda bir kanepe vardı. Kanepeye uzanıp büzüldüm. Ceketimi, pardösümü de üstüme çektim. Orada uyuyakalmışım. Yarı uyur yarı uyanıkken kulağımın dibinde bir mırıltı duydum.

C) Geriye ne kalacak ki? Suçluydum, her şeyde suçluydum, Suat konuştukça suçluluğum artıyordu. Bağırmak istedim, suçluluğumu herkese duyurmak istedim, istedim, istedim...

D) Otobüs tıklım tıklım doluydu. Yolculardan birinin görünüşüne bakılırsa adam yanlış taşıta binmiş olmalıydı. Onun yeri otobüs değil, ancak cankurtaran arabası olabilirdi. Sol kolu sargı beziyle omzuna bağlıydı. Kafası sarılıydı.

E) Nasıl olduysa ortalık düzelir gibi oldu, maç yeniden başladı. Bizim takım taraftarları, takımı coşturmaya başladık: "Ya ya ya, şa şa şa, bizim takım çok yaşa..." Benim artık bağırmaktan sesim soluğum kesilmiş.

6. Metindeki olaylar;

I. Kimin etrafında dönmektedir?

II. Nerede geçmektedir?

III. Ne zaman yaşanmıştır?

IV. Kim tarafından anlatılmaktadır?

sorularıaşağıdakilerden hangisini buldurmaya yönelik değildir?

A) Anlatıcı B) Kişi C) Mekân

D) Tema E) Zaman



3. ÜNİTE

ŞİİR

OKUMA

- Şiir ve şiirle ilgili kavramlar
- Manzume ve şiir ayrımı
- Söz sanatları
- İncelenen şiirleri dünya edebiyatından bir şiirle karşılaştırma
- Sıfatlar ve bunların metindeki işlevleri (dil bilgisi)
- İmla ve noktalama (dil bilgisi)

YAZMA

- Bir şiire benzeterek dize, beyit, dörtlük, bent yazma veya şiiri devam ettirme

SÖZLÜ İLETİŞİM

- Dinleti hazırlama

I. OKUMA



HAZIRLIK

1. Korku, endişe, pişmanlık, sitem, sevinç, üzüntü, karamsarlık vb. duyguların yoğun olarak işlendiği eserlerin okuyucu üzerinde nasıl bir etki bıraktığını tartışınız.

2. Cahit Zarifoğlu'nun "Bir şehir kadar kalabalıktır bazılarının yalnızlığı." sözünden ne anladığınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

3. Aşağıda verilen şiirleri inceleyerek bu şiirlerin ortak yönünü bulunuz.

- Geniş, siyah gölgesi hayatımı kaplayan,
  Tepemde kanat germiş bir kartaldır yalnızlık
  Kalp çarpıntılarıyla günleri hesaplayan
  Bir benim, benim olan bir masaldır yalnızlık

  Cahit Sıtkı Tarancı

- Yalnızlık bir yağmura benzer,
  Yükselir akşamlara denizlerden
  Uzak, ıssız ovalardan eser,
  Ağar gider göklere, her zaman göklerdedir
  Ve kentin üstüne göklerden düşer.

  Rainer Marie Rilke (Rönie Mari Rilk)

- Şemsiye yapımcıları
  Islanmaktan
  Tek kişiyi koruyacak genişlikte
  Kesince kumaşları
  Yağmur değil
  Yalnızlıktır yağan

  Sunay Akın

- Bilmezler yalnız yaşamayanlar,
  Nasıl korku verir sessizlik insana;
  İnsan nasıl konuşur kendisiyle;
  Nasıl konuşur aynalarla,
  Bir cana hasret
  Bilmezler.

  Orhan Veli Kanık



1. METİN

KALDIRIMLAR

Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında;
Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.
Yolumun karanlığa saplanan noktasında,
Sanki beni bekleyen bir hayal görüyorum.

Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık;
Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.
İn cin uykuda, yalnız iki yoldaş uyanık;
Biri benim, biri de serseri kaldırımlar.

İçimde damla damla bir korku birikiyor;
Sanıyorum her sokak başını kesmiş devler...
Üstüme camlarını, hep simsiyah, dikiyor;
Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evler.

Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi;
Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır.
Kaldırımlar, duyulur ses kesilince sesi;
Kaldırımlar, içimde kıvrılan bir lisandır.

Bana düşmez can vermek, yumuşak bir kucakta;
Ben bu kaldırımların emzirdiği çocuğum!
Aman, sabah olmasın, bu karanlık sokakta;
Bu karanlık sokakta bitmesin yolculuğum!

Ben gideyim, yol gitsin, ben gideyim, yol gitsin;
İki yanımdan aksın, bir sel gibi fenerler.
Tak, tak, ayak sesimi aç köpekler işitsin;
Yolumun zafer tâkı, gölgeden taş kemerler.

Ne sabahı göreyim, ne sabah görüneyim;
Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları!
Islak bir yorgan gibi sımsıkı büryüneyim;
Örtün, üstüme örtün, serin karanlıkları.

Uzanıverse gövdem, taşlara boydan boya;
Alsa buz gibi taşlar alnımdan bu ateşi.
Dalıp sokaklar kadar esrarlı bir uykuya,
Ölse kaldırımların kara sevdalı eşi...

Necip Fazıl Kısakürek, Çile



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

âmâ: Görmez, kör.

çilekeş: Birçok sıkıntılı ve üzüntülü durumlara düşmüş olan.

esrar: Gizler, sırlar.

in cin: Olumsuz fiillerle birlikte “hiç kimse, hiçbir canlı varlık” anlamına gelir.

lisan: Dil.

mil çekmek: Birinin gözlerini kızgın mille kör etmek.

serseri: Belli bir işi ve yeri olmayan, başıboş kimse.

tâk: Millî bayramlarda veya önemli bir olayı anmak için düzenlenen şenliklerde, geçit yapılacak caddelere geçici olarak kurulan, yazılar ve çiçeklerle süslenen kemer.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

ŞİİR

Duygu, hayal ve düşüncelerin bir düzene bağlı olarak etkileyici bir dil ve ahenkli mısralar içinde aktarılmasına **şiir** denir. Edebiyat türlerinin en eskisi olan şiirin bugüne kadar birçok tanımı yapılmıştır. Bu tanımlamalar çağdan çağa, kişiden kişiye değişmiş; kesin bir tanıma ulaşılmamıştır. Çünkü şiir türü, öznel nitelikleri ağır basan bir türdür. Şiirler konularına göre lirik, pastoral, satirik, epik, didaktik ve dramatik gibi adlar alır.

Lirik Şiir

Aşk, ayrılık, hasret, özlem konularını işleyen duygusal şiirlerdir. Okurun duygularına, kalbine seslenir. Divan edebiyatında gazel, şarkı; halk edebiyatında güzelleme türündeki koşma, semai lirik şiire girer.

Okuduğunuz şiir, Necip Fazıl Kısakürek'in lirik şiirlerinden biridir. "Kaldırımlar" adlı şiir, Necip Fazıl'ın tanınmasını, "Kaldırımlar Şairi" olarak anılmasını sağlamıştır. Büyük şehirdeki insanların yalnızlığını işleyen "Kaldırımlar" şiiri üç bölümden oluşmaktadır. Okuduğunuz bölüm, şiirin birinci bölümüdür.

Bir edebî eserde iletilmek istenen temel duygu veya kavrama **tema** denir. Tema yoğun olarak işlenen duygular ve hayallerdir. Şiirde işlenen temalar soyut bir kavram veya düşüncedir. "Kaldırımlar" şiirinde yoğun olarak yalnızlık teması işlenmiştir.

Bir şiirin dizelerinde aynı ünlünün tekrarlanmasıyla oluşan ahenge **asonans,** aynı ünsüzün tekrarlanmasından oluşan ahenge de **aliterasyon** denir. Okuduğunuz şiirde "a" ünlüsü sıkça tekrarlanarak asonans; "k" ünsüzü tekrarlanarak da aliterasyon ortaya çıkmıştır.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz şiirde şair nasıl bir ruh hâli içindedir? Şiirde çizilen atmosfer, şairin ruh hâlini nasıl etkilemiştir?
2. İnsana ait özelliklerin insan dışındaki varlıklara verilmesine teşhis, bu varlıkların konuşturulmasına da **intak** denir. Okuduğunuz şiirden teşhis sanatına örnekler veriniz.
3. Şairin kaldırımlarla kendisini özdeşleştirdiği bölümleri bulunuz. Şairin neden kendini böyle hissetmiş olabileceğini tartışınız.
4. Bir şiirde aliterasyon ve asonans gibi unsurların kullanılması şiire nasıl bir katkı sağlar? Açıklayınız.

1. ETKİNLİK

"İki yanımdan aksın, bir sel gibi fenerler."

Bu dizede fenerler akma yönüyle "sel"e benzetilmiştir. Aralarında türlü yönlerden benzerlik ilgisi bulunan iki şeyden zayıf olanı, nitelikçe daha üstün olana (güçlü olana) benzetmeye **teşbih** denir. Teşbihte kelimeler gerçek anlamda da kullanılabilir.

Bir benzetmede dört öge bulunur. Başka bir şeye benzetilen varlığa **benzeyen**, nitelikçe daha güçlü olan varlığa **kendisine benzetilen**, benzetmenin hangi yönden yapıldığını anlatan ifadeye **benzetme yönü** denir. Benzetmede benzerlik, eşitlik, karşılaştırma gibi ilişkiler kuran "gibi, sanki, kadar, tıpkı vb." kelimelere **benzetme edatı** denir. **Siz de aşağıda verilen dizelerdeki teşbih sanatını gösteriniz.**

a. *Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evler.*

b. *Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları!*
Islak bir yorgan gibi, sımsıkı bürüneyim;

c. *Yolumun zafer tâkı, gölgeden taş kemerler.*

2. ETKİNLİK

Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi;
Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır.
Kaldırımlar, duyulur, ses kesilince sesi;
Kaldırımlar, içimde kıvrılan bir lisandır.

a. Bu şiirde "kaldırımlar" kelimesi tekrar edilerek bir ahenk sağlanmıştır. **Şiirde sıkça tekrar eden diğer kelimeleri de siz bulunuz.**

b. Bir dizenin olduğu gibi tekrarlanmasına **nakarat** denir. **Siz de bildiğiniz bir şiirin nakarat bölümlerini söyleyerek nakaratın, şiirin ahengine nasıl bir katkı sağladığını belirtiniz.**

3. ETKİNLİK

*Sokaktayım, kimsesiz bir sokak **ortasında;***
*Yürüyorum, arkama bakmadan **yürüyorum.***
*Yolumun karanlığa saplanan **noktasında,***
*Sanki beni bekleyen bir hayal **görüyorum.***

Yukarıdaki şiirin son kelimeleri "ortasında, noktasında; yürüyorum, görüyorum" arasında ses benzerlikleri vardır. Dize sonlarında bulunan aynı görevdeki ek ve kelime tekrarlarına **redif** denir. "Ortasında, noktasında; yürüyorum, görüyorum" kelimelerindeki altı çizili ekler redifi oluşturmaktadır. Yine dize sonlarında bulunan, rediften önce gelen, görevleri farklı olan ses veya ek benzerliklerine **kafiye** denir. "Ortasında, noktasında; yürüyorum, görüyorum" kelimelerindeki altı çizili sesler kafiyeyi oluşturmaktadır.

Bir ünsüzün benzeşmesiyle oluşan kafiyeye **yarım**, iki sesin benzerliğiyle oluşana **tam**, en az üç sesin benzerliğiyle oluşana da **zengin kafiye** denir. Ayrıca aynı seslerden oluşan fakat farklı anlamları karşılayan kelimelerle yapılan kafiyeye **cinaslı kafiye** denir.

Siz de aşağıdaki dörtlüğün redif ve kafiyelerini gösteriniz.

Ben gideyim, yol gitsin, ben gideyim, yol gitsin;
İki yanımdan aksın, bir sel gibi fenerler.
Tak, tak, ayak sesimi aç köpekler işitsin;
Yolumun zafer tâkı, gölgeden taş kemerler.

4. ETKİNLİK

İçimde damla damla bir korku birikiyor;
Sanıyorum, her sokak başını kesmiş devler...
Üstüme camlarını, hep simsiyah, dikiyor;
Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evler.

Bu şiirde 1. dize ile 3. dize; 2. dize ile de 4. dize kafiyelidir. Bu kafiye türüne **çapraz kafiye** denir ve kafiye örgüsü "abab, cdcd, efef…" şeklinde gösterilir. Kafiye örgüsü "aaaa/aaab" şeklinde ise **düz**, "abba" şeklinde ise **sarma** kafiye denir. "aba, bcb, cdc" şeklindeki kafiye örgüsüne **örüşük kafiye**, "aaxa" kafiye örgüsüne de **mâni tipi** kafiye denir. **Siz de "**Kaldırımlar**" adlı şiirin diğer bölümlerindeki kafiye ve redifleri bularak kafiye örgüsünü gösteriniz.**

5. ETKİNLİK

İsmail Habib Sevük'ün Nâzım Hikmet ile Necip Fazıl Kısakürek'in şiir anlayışlarını karşılaştırdığı eleştiri aşağıda verilmiştir. Eleştiriden yola çıkarak Nâzım Hikmet'in aşağıda verilen şiiri ile "Kaldırımlar" **şiirini karşılaştırınız.**

Nâzım Hikmet'in sanatını tersine çeviriniz ve o ters sanatının bütün güzelliğini tebellür ettiriniz (billurlaştırınız); bundan Necip Fazıl'ın sanatı çıkar: O, haykırıyordu; bu, inler. O, dışa bakıyordu; bu, içine gömülür. Onun muhayyilesi (hayal etme gücü) Çin ü Maçini, Hind ü Sindi dolaşmaktadır; bunun kâinatı kendi kalbinin ışıklarından ibaret. O, kulağını dünya işlerine çevirmişti; bu, kulağını sadece kendi ruhunun sesine tutuyor, bundan başka türlü seda bekleyemeyiz. (Tanzimat'tan Beri)

Ve Türkistanlı Hacı Ahmet,
kısık gözleri,
seyrek sakalı,
hafif makineli tüfeğiyle
dağlarda bir başına dolaştı.
Ve sabahleyin ve öğle sıcağında ve akşamüstü
ve ay ışığında ve yıldız alacasında geceleyin,
ne zaman sıkışsa bizimkiler,
peyda oluverdi, yerden biter gibi o
ve ateş etti
ve düşmanı dağıttı
ve kayboldu dağlarda yine.
Ateşi ve ihaneti gördük.
Dayandık,
dayandık her yanda,
dayandık İzmir'de, Aydın'da,
Adana'da dayandık,
dayandık, Urfa'da, Maraş'ta, Antep'te.
Antepliler silahşor olur,
uçan turnayı gözünden
kaçan tavşanı ard ayağından vururlar
ve Arap kısrağının üstünde
taze yeşil selvi gibi ince uzun dururlar.

Nâzım Hikmet, Kuvayi Milliye Destanı



6. ETKİNLİK

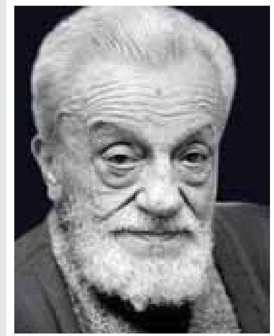
Aşağıda, dünya edebiyatından bir şiir örneği verilmiştir. “Kaldırımlar” **şiirini tema ve ahenk unsurları bakımından bu şiirle karşılaştırınız.**





ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

NECİP FAZIL KISAKÜREK (1904-1983)



1928’de basılan “Kaldırımlar” adlı şiir kitabıyla tanınan Necip Fazıl Kısakürek uzun süre “Kaldırımlar Şairi” olarak anılmıştır.

Halk şiirinin öz ve biçim yapısından yararlanmış, bunlara Batılı, modern bir özellik kazandırmış, sonraları dinî duyuşlarda karar kılmıştır. Şair, şiirin iç yapısıyla dış yapısı arasında bir uyum bulunması gerektiğini savunmuştur. 1934’e kadar ruh çalkantılarını, korkularını, iç hesaplaşmalarını, çocukluk yıllarına has hatıralarını, dış dünyadaki varlığı ve kendisiyle didişmelerini, arayışlarını anlatmıştır. Şiirlerinde anlaşılmayan ayak sesleri, periler, hayaletler, kâbuslar, siyah kediler, geceleri insanın etrafında fıldır fıldır dönen kambur cüceler gibi ürpertici motiflerle birtakım gerçeküstü varlıklara yer vermiştir.

Güçlü bir yazım tekniğinin görüldüğü tiyatro oyunlarında daha çok korku ve kaygı psikolojisini işlemiştir. Anı, makale, inceleme türü eserlerinde daha çok dinsel ve siyasal konuları ele almıştır.

“Örümcek Ağı, Kaldırımlar, Ben ve Ötesi, Çile (şiir); Tohum, Bir Adam Yaratmak, Künye, Reis Bey, Abdülhamit Han (tiyatro)” eserlerinden bazılarıdır.

aA DİL BİLGİSİ

7. ETKİNLİK

Kara gökler kül rengi bulutlarla kapanık;
Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.
İn cin uykuda, yalnız iki yoldaş uyanık;
Biri benim, biri de serseri kaldırımlar.

Bu dizelerde altı çizili kelime (kara, iki, serseri) ve kelime grupları (kül rengi) önlerindeki isimleri (gökler, bulutlar, yoldaş, kaldırımlar) nitelemiştir. İsimlerin önüne gelerek onları renk, biçim, durum bakımından niteleyen ya da sayı, işaret, belgisizlik ve soru yoluyla belirten bu tür kelimelere **sıfat** denir. **Siz de aşağıdaki dizelerde geçen sıfatları bularak bunların türlerini ve şiire katkısını söyleyiniz.**

- Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında;
- Sanki beni bekleyen bir hayal görüyorum.
- Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır.
- Bana düşmez can vermek, yumuşak bir kucakta;
- Ben bu kaldırımların emzirdiği çocuğum!
- Aman sabah olmasın bu karanlık sokakta;
- İki yanımdan aksın bir sel gibi fenerler.
- Tak, tak ayak seslerimi aç köpekler işitsin:
- Alsa buz gibi taşlar alnımdan bu ateşi.
- Dalıp sokaklar kadar esrarlı bir uykuya,
- Islak bir yorgan gibi sımsıkı bürüneyim;
- İçimde damla damla bir korku birikiyor;
- Sanıyorum her sokak başını kesmiş devler...
- Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evler.
- Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi;
- Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır.

8. ETKİNLİK

“Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.” dizesinde virgül cümleleri ayırmak için, “Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi;” dizesinde de özneyi ayırmak için kullanılmıştır. **Siz de şiirde virgülün bu görevlerini örnekleyen dizeler bulunuz.**



HAZIRLIK

1. Çevrenizde çok beğendiğiniz bir doğa parçasının özelliklerini sınıfta arkadaşlarınıza anlatınız.
2. Ezberinizde doğa konulu şiir var mı? Varsa arkadaşlarınıza okuyunuz.
3. Aşağıdaki şiirlerde doğanın nasıl anlatıldığını söyleyiniz.

- Tam otların sarardığı zamanlar
  Yere yüzükoyun uzanıyorum
  Toprakta bir telâş, bir telâş
  Karıncalar öteden beri dostum.

  Behçet Necatigil

- Ekmeği bölsen
  içinden çıkar mı bahar?
  — Evet, bahar çıkar!
  Baharı bölsem,
  içinden neler neler,
  dereler, pınarlar, kuş sesleri çıkar.

  Özdemir İnce

- Bozkırın ortası bir kara duman
  Bitmez yelleri, soğuğu bitmez
  Yaz bahar gelmeden kar kalkıp gitmez
  Bulutu göklere ağıyor aman

  Süreyya Berfe

- Şimdi Palandöken'de çoban Ahmet'in
  Tabanlarının üç metre altında,
  Sessiz bir bahar başlamaktadır.
  Yol bulmuş da, kar suları toprağa
  İnce bir sevda gibi işlemektedir.
  Böcekler tohumlar kıvır kıvır
  Akdeniz'de, meyve bahçelerinde
  Çocuklar erikleri taşlamaktadır.

  Turgut Uyar



2. METİN

BİNGÖL ÇOBANLARI

Daha deniz görmemiş bir çoban çocuğuyum,
Bu dağların eskiden âşinasıdır soyum,
Bekçileri gibiyiz ebenced buraların.
Bu tenha derelerin, bu vahşi kayaların
Görmediği gün yoktur sürü peşinde bizi,
Her gün aynı pınardan doldurup destimizi
Kırlara açılırız çıngıraklarımızla;
Kırlarda buluşuruz kızımız, karımızla.

Okuma yok, yazma yok, bilmeyiz eski yeni,
Kuzular bize söyler yılların geçtiğini.
Arzu, başlarımızdan yıldızlar gibi yüksek;
Önümüzde bir sürü, yanımızda bir köpek,
Dolaştırıp dururuz aynı daüssılayı.
Her adım uyandırır acı bir hatırayı:

Anam bir yaz gecesi doğurmuş beni burada;
Bu çamlıkta söylemiş son sözlerini babam.
Şu karşıki bayırda verdim kuzuyu kurda.
‘Suna’mın başka köye gelin gittiği akşam.
Gün biter, sürü yatar ve sararan bir ayla
Çoban hicranlarını basar bağrına yayla.
— Kuru bir yaprak gibi kalbini eline al,
diye hıçkırır kaval;
Bir çoban parçasısın, olmasan bile koyun,
Daima eğeceksin başkalarına boyun.
Hülyana karışmasın ne şehir, ne de çarşı;
Yamaçlarda her akşam batan güneşe karşı
Uçan kuşları düşün, geçen kervanları an.
Mademki kara bahtın adını koydu çoban!”

... Nasıl yaşadığından, ne içip yediğinden,
Çıngırak seslerinin dağlara dediğinden
Anlattı, uzun uzun
Şehrin uğultusundan usanmış ruhumuzun
Nadir duyabildiği taze bir heyecanla.
Karıştım o gün bugün, bu zavallı çobanla
Bingöl yaylalarının mavi dumanlarına,
Gönlümü yayla yaptım Bingöl çobanlarına.

Kemâlettin Kâmi Kamu





METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

baht: Gelecekteki olayları kaçınılmaz bir biçimde belirleyen ilahi iradenin insan ve toplum için çizdiği yaşayış biçimi, kader, talih.

çıngırak: Küçük çan.

daüssıla: Yurt özlemi.

ebenced: Babadan oğula, nesilden nesile, atalardan.

hicran: Bir yerden veya bir kimseden ayrılma, ayrılık.

suna: 1. Erkek ördek. 2. Kadın adı.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

ŞİİRLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Daha deniz görmemiş/bir çoban çocuğuyum,
Bu dağların eskiden/aşinasıdır soyum,
Bekçileri gibiyiz/ebenced buraların..
Bu tenha derelerin,/bu vahşi kayaların

Yukarıdaki şiiri oluşturan her dize 14 heceden oluşmaktadır. Dizelerdeki hece sayısının eşitliğine dayanan ölçüye **hece ölçüsü** denir. Şiir okunurken bazı yerlerde duraklama olur. Hece ölçüsüyle yazılan şiirlerde ölçü kalıpları içinde durulan bu yerlere **durak** denir. Okuduğunuz şiirin durakları 7+7 şeklindedir. Şiirdeki eğik çizgiler durak yerlerini göstermektedir.

Pastoral Şiir

Dağ, orman, kır, yayla, köy ve çoban hayatını, doğal güzellikleri ve bunlara duyulan özlemleri anlatan şiirlere **pastoral şiir** denir. Bu tür şiirlerde doğaya karşı saygı ve sevgi söz konusudur. Pastoral şiirlerin her türlü süsten, gösteriş ve söz oyunlarından uzak bir yapısı vardır. Türk edebiyatında Abdülhak Hamit'in "Sahra" adlı eseri pastoral şiire örnek gösterilebilir.

Pastoral şiirin bir ozanın ya da çobanın ağzından yazılıp kır yaşamının çekiciliğini, güzelliğini anlatan, çoban aşkını yansıtan kısa örneklerine **idil** denir. Birkaç çobanın karşılıklı konuşmaları yoluyla oluşturulan, onların aşk, kır yaşamı üzerine duygu ve düşüncelerini yansıtan pastoral şiirlere **eglog** denir. Eglog, Türk edebiyatında hemen hemen hiç kullanılmamıştır.

Tapşırma/Mahlas

Sanatçıların eserlerinde kullandıkları takma isme halk şiirinde **tapşırma**, divan şiirinde **mahlas** denir. Tapşırma/mahlas bir şiirin genellikle son bölümünde geçer. Aşağıda biri halk şiirinden diğeri de divan şiirinden olmak üzere şairlerin takma isimlerinin geçtiği iki örnek verilmiştir.

Karac'oğlan der ki geçti çağlarım
Meyve vermez oldu gönül bağlarım
Aklıma geldikçe durmaz ağlarım
Gözüm yaşı sel olduğu zamandır

Karacaoğlan (Halk Şairi)

Ey Fuzuli yeter eyledin bunca cefa
Serimi yoluna koydum gelmedin sen insafa
Güzellerin padişahı ya Muhammet Mustafa
Mah yüzüne bir nikap çek ben yandım el yanmasın

Fuzûlî (Divan Şairi)



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. "Bingöl Çobanları" adlı şiirde sözü edilen çobanın hangi özellikleri ön plana çıkarılmıştır? Okuma yazma bilmeyen bu çoban, zamanın geçtiğini nasıl belirlemektedir?

2. *Daha deniz görmemiş bir çoban çocuğuyum,*

   Bu dağların eskiden aşinasıdır soyum.

   Bekçileri gibiyiz ebenced buraların,

   Bu tenha derelerin, bu vahşi kayaların

   Görmediği gün yoktur sürü peşinde bizi,

   Her gün aynı pınardan doldurup destimizi

   Kırlara açılırız çıngıraklarımızla.

"Bingöl Çobanları" şiirinin ilk bölümünde konuşan kişi şair değil, çobandır. Şair burada âdeta kendini silerek çobanı hâkim kılmaktadır. Bir şiirde konuşan, şairin sesini ve söyleyişini emanet ettiği kişi ya da varlığa **söyleyici** denir. Siz de şiirin son bölümünde konuşan kişiyi, söyleyiciyi belirleyiniz. Şiirde birden fazla söyleyici tercih edilmesinin şiire katkısını tartışınız.

3. Söyleyicinin Bingöl yaylalarının her karışında, yaşadığı ve tanık olduğu acı hatıralara şiirden örnekler gösteriniz.
4. Okuduğunuz şiirde üzerinde söz söylenen, fikir yürütülen hangi olay, düşünce veya durumdan söz edilmektedir? Buradan hareketle şiirin temasını belirleyiniz.
5. Söyleyiciye "kaval"ın uzun uzun anlattığı Anadolu gerçeği nedir? Bu "gerçek"ten hareketle çobanları anlayabilen, Anadolu insanıyla empati kuran, diğer insanların kişiliklerine değer veren söyleyicinin nasıl bir sosyal ortamda yetişmiş olabileceği hakkındaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
6. "Arzu, başlarımızdan yıldızlar gibi yüksek" dizesinde duygular abartılı bir şekilde aktarılmıştır. Bir durumun ya da özelliğin bu şekilde olduğundan büyük gösterilmesine **mübalağa (abartma)** denir. **Mübalağa sanatına şiirde başka örnekler gösteriniz.**

1. ETKİNLİK

Şu karşıki bayırda verdim kuzuyu kurda,
"Suna"mın başka köye gelin gittiği akşam.

Bu dizelerde sevgili narinliği ve güzelliği bakımından "suna"ya benzetilmiş ancak sadece suna söylenerek sevgili kastedilmiştir. Kendisine benzetilen söylenmiş ama benzeyen söylenmemiştir. Bir teşbihte benzeyen ya da kendisine benzetilenle yapılan sanata **istiare** denir. Sadece kendisine benzetilenle yapılan istiareye **açık istiare** denir. "Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!" dizesinde bayrak, kaşları çatılmış bir insana benzetilmiş ancak insan (kendisine benzetilen) açıkça söylenmemiştir. Sadece benzeyenle yapılan bu istiareye de **kapalı istiare** denir. **Siz de şiirin aşağıdaki dizelerinde geçen istiareyi bulunuz.**

Bu tenha derelerin, bu vahşi kayaların
Görmediği gün yoktur sürü peşinde bizi,

2. ETKİNLİK

Şiirin “Şehrin uğultusundan usanmış ruhumuzun” dizesinde şehrin uğultusundan usanan varlık ruh değil, kişinin kendisidir. Benzetme amacı güdülmeksizin bir kelimenin başka bir kelime yerine kullanılmasına **mecazımürsel (ad aktarması)** denir. Ad aktarmaları; iç-dış, neden-sonuç, sanatçı-yapıt, yer-insan, yer-olay gibi ilgilerle verilir. **Bir şiirde şairin mecazımürsel, istiare, teşbih gibi söz sanatlarına başvurmasında nasıl bir amaç olabilir? Tartışınız.**

7. Şiirden istediğiniz bir bölümün duraklarını gösteriniz.

8. *Gün biter, sürü yatar ve sararan bir ayla*
Çoban hicranlarını basar bağrına yayla.

Yukarıdaki dizelere hâkim olan duyguyu bulunuz. Bu dizelerden anladıklarınızı sözlü olarak ifade ediniz.

9. “Bingöl Çobanları” şiirinin son bölümünde “alçak gönüllü olma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, toplumu önemseme” tutum ve davranışlarından hangisine vurgu yapılmıştır?

3. ETKİNLİK

Edebî türler, varlıklarını toplumsal koşulların gereksinimlerini kuşattıkları sürece korur. Koşulların değişmesi türlerin de değişip gelişmesi demektir. Toplumsal yaşamın karmaşık bir nitelik kazanması, sanayileşme, teknolojinin hızla gelişmesi... gibi etkenler pastoral şiir türünün de değişmesine neden olmuştur. **Aşağıda Karacaoğlan ve Bahaettin Karakoç’tan iki şiir örneği verilmiştir. 17 ve 20. yüzyıl şiir örneklerinden hareketle pastoral şiirin yapısında, içeriğinde dil ve anlatımında nasıl bir değişiklik meydana geldiğini sözlü olarak ifade ediniz.**

Ağacımız yapraklarla donanır,
Taşlarımız bir birliğe inanır,
Hep çiçekler bağrınızda gönenir,
Pınarınız çağlar, akışır dağlar.

Karacaoğlan (17. yüzyıl)

Sere serpe yayılmışlar meraya
İrili ufaklı bir sürü davar
Her kaval sesinin kuşatmasında
Hangi yöne dönsem sesten bir duvar
Kuyunun yanında üç yaşıt kavak
Dal dala girmişler, sanki düğün var

Bahaettin Karakoç (20. yüzyıl)

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

KEMÂLETTİN KÂMİ KAMU (1901-1948)



Şiire aruzla başlayan sanatçı, Faruk Nafiz Çamlıbel'in izinden giderek hece ölçüsüne yönelmiştir. Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasına duyduğu inancı ifade ettiği şiirleri dilden dile dolaşmış, marş olarak bestelenmiş ve okul kitaplarına girmiştir. Bunun haricinde vatan sevgisi, gurbet, aşk, yalnızlık temalarını sade bir dille lirik ve epik tarzda işlemiştir.

İstanbul'un işgale uğraması üzerine "Gurbet" şiirini yazmış ve "Gurbet Şairi" olarak anılmıştır. İzmir'in Yunan işgaline uğramasından sonra da "Türk'ün İlahisi" şiirini yazmıştır. Pastoral tarzda yazdığı "Bingöl Çobanları" şiiri de sanatçının tanınmasında etkili olmuştur. "Bingöl Çobanları", kaynağını halk edebiyatından alan, millî edebiyat zevk ve anlayışını yansıtan bir şiirdir.

Büyük Mecmua, *Dergâh*, *Kalem*, *Oluş* ve *Varlık* gibi dergilerde şiirleri yayımlanan sanatçı, yaşarken şiirlerini kitaplaştırmamıştır. Ölümünden sonra şiirleri "Kemâlettin Kamu, Hayatı, Şahsiyeti ve Şiirleri" ismiyle yayımlanmıştır.

aA DİL BİLGİSİ

4. ETKİNLİK

Aşağıda "Bingöl Çobanları" **şiirinden bir bölüm verilmiştir. Bu bölümde geçen sıfatları bularak türlerine göre tabloya yazınız.**

Daha deniz görmemiş bir çoban çocuğuyum,
Bu dağların eskiden âşinasıdır soyum,
Bekçileri gibiyiz, ebenced buraların.
Bu tenha derelerin, bu vahşi kayaların
Görmediği gün yoktur sürü peşinde bizi,
Her gün aynı pınardan, doldurup testimizi
Kırlara açılırız çıngıraklarımızla;
Kırlarda buluşuruz kızımız, karımızla.

Okuma yok, yazma yok, bilmeyiz eski, yeni,
Kuzular bize söyler yılların geçtiğini.
Arzu, başlarımızdan yıldızlar gibi yüksek;
Önümüzde bir sürü, yanımızda bir köpek,
Dolaştırıp dururuz aynı daüssılayı,
Her adım uyandırır acı bir hatırayı:

Niteleme Sıfatı	Belgisiz Sıfat	İşaret Sıfatı



HAZIRLIK

1. Mohaç Savaşı hakkında bildiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Tarihî konu ve temaları işleyen şiir, hikâye, roman, tiyatro vb. türlerde eserler okudunuz mu? Bu tür eserleri okumanın millî birlik ve beraberliğe katkısını tartışınız.
3. Herhangi bir olayı, tarih kitapları ya da ansiklopedilerden okumakla edebî bir eserde okumanın ne gibi farklılıkları olabilir? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.



3. METİN



MOHAÇ TÜRKÜSÜ

Bizdik o hücûmun bütün aşkıyle kanatlı;
Bizdik o sabâh ilk atılan safta yüz atlı.

Uçtuk Mohaç ufkunda görünmek hevesiyle,
Canlandı o meşhûr ova at kişnemesiyle!

Fethin daha bir ülkeyi parlattığı gündü;
Biz uğruna can verdiğimiz yerde göründü.

Gül yüzlü bir âfetti ki her pûsesi lâle:
Girdik zaferin koynuna, kandık o visâle!

Dünyâya vedâ ettik, atıldık dolu dizgin;
En son koşumuzdur bu! Asırlarca bilinsin!

Bir bir açılırken göğe, son def'a yarıştık;
Allâha giden yolda meleklerle karıştık.

Geçtik hepimiz dört nala cennet kapısından;
Gördük ebedî cetleri bir anda yakından!

Bir bahçedeyiz şimdi şehitlerle berâber;
Bizler gibi ölmüş o yiğitlerle berâber.

Lâkin kalacak doğduğumuz toprağa bizden
Şimşek gibi bir hâtıra nal seslerimizden!

Yahya Kemal Beyatlı, Kendi Gök Kubbemiz

mef û lü/me fâ î lü/me fâ î lü/fe û lün



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

afet: Güzelliği ile insanı şaşkına çeviren.

pûse (buse): Öpücük, öpme.

ebedî: Sonsuz, ölümsüz.

visal: Kavuşma.

Yukarıda anlamları verilen kelimelerin doğru telaffuzuna yönelik çalışmalar yapınız.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

ŞİİRLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Şiirin bütününü oluşturan dizelerin kümeleniş biçimine **nazım birimi** denir. Nazım birimi, dize gruplarını oluşturan dize sayısına göre adlandırılır. Şiirde en küçük nazım birimine **mısra (dize)** adı verilir. Dize; bir şiirin parçası olabileceği gibi, kendi içinde bağımsız bir bütün de olabilir. İki dizeden oluşana **beyit**, üç ve daha fazla dizeden oluşana da **bent** denir. Dört dizeden oluşan nazım birimine **dörtlük** de denir. Okuduğunuz şiirin nazım birimi beyittir.

Epik Şiir

Yiğitlik, kahramanlık, vatan sevgisi temalarının işlendiği şiirlerdir. Epik, Yunancada destan anlamına gelen epope kelimesinden gelmektedir. Milletlerin hayatında derin izler bırakan tarihî olayları dile getiren destanlar da epik şiirlerdir. Okuyucuyu coşturan bu şiirler aynı zamanda lirik özellikler de taşır.

Yahya Kemal, Türk akıncılarının vatan sevgilerine karşı duyduğu hayranlık ve hasret duygularını işlediği “Mohaç Türküsü”nde Osmanlı tarihini yüceltmiştir.

Mohaç Meydan Savaşı, 29 Ağustos 1526 tarihinde ve 2 saat gibi kısa bir sürede Osmanlı lehine sonuçlanmıştır. Bu özelliği ile tarihin en kısa süren meydan savaşı olarak nitelendirilmiştir. Kanuni ve Sadrazam Damat İbrahim Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu, düşmanı dize getirmiş ve seferi zaferle taçlandırmıştır.

EDEBÎ SANATLAR

Tariz

Söylenen bir sözün, kavramın gerçek veya mecaz anlamı dışında tamamen tersini anlatma sanatıdır.

Örnek

Her nereye gidersen eyle talanı / Öyle yap ki ağlatasın güleni

Bir saatte söyle yüz bin yalanı / El bir doğru söylerse inanma

Huzuri

Bu dörtlükte şair, okuyucuya öğüt veriyor. Yetim hakkı yemeyi, halkın işini bozmayı, çevresini kırıp geçirmeyi, kimseye yardım etmemeyi öğütlüyor. Ancak, dikkat edilirse şairin asıl amacı bunların tam tersinin doğru olacağını anlatmaktır. Şair, bu dörtlükte söylenenlerin tersini anlatmak istiyor.

İrsalimesel

Anlatıma güç kazandırmak için söz, yazı veya şiirde; atasözü, özdeyiş ve çok bilinen yaygın bir sözü kullanma sanatıdır.

Örnek

Çağır Karac'oğlan çağır / Taş düştüğü yerde ağır

Gönül sevdiğinden soğur / Görülmeyi görülmeyi.

Karacaoğlan

Bu dizelerde "Taş düştüğü yerde ağır (kalır)." atasözü kullanılmıştır.

Tezat

Anlamı güçlendirmek için karşıt kavramların bir arada kullanılmasıdır. Tezat sanatının olabilmesi için zıt kavramlardan birinin gerçek, diğerinin mecaz anlamda kullanılması gerekir.

Örnek

Çın çın ötüyor sessizlik / Gerilmiş kolum bacağım

Faltaşı gibi bekliyorum / Tıkanacağım.

Melih Cevdet Anday

Bu dizede "sessizlik" ve "çın çın ötmek" karşıt sözleriyle tezat sanatı yapılmıştır.

Tenasüp (Uygunluk)

Anlamca birbiriyle ilgili kelimelerin bir arada kullanılması sanatıdır.

Örnek

Yine bahar geldi, bülbül sesinden / Sada verip seslendi mi yaylalar

Çevre yanın lale sümbül bürümüş / Gelin olup süslendin mi yaylalar

Ruhsati

Bu dörtlükte kullanılan "bülbül, sada, seslenme", "bahar, bülbül, lale, sümbül", "gelin olma, süslenme" kelimeleri anlamca birbiriyle ilgili olduğundan tenasüp sanatı yapılmıştır.

Kinaye

Bir kelimenin veya sözün hem gerçek hem de mecaz anlamını düşündürecek biçimde birlikte kullanılmasıdır. Burada asıl olan kelimenin mecaz anlamdır.

Örnek

Şu karşıma göğüs geren

Taş bağırlı dağlar mısın?

Yunus Emre

Bu dizelerdeki "taş bağırlı" sözü hem gerçek (dağların bağrında taşlar olması) hem de mecaz (acımasız) anlamda kullanılmıştır.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Mohaç Meydan Savaşı, şiirde nasıl tasvir edilmektedir? Yapılan tasvirler, savaş meydanını zihninizde canlandırmaya yetiyor mu? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. ETKİNLİK

Gül yüzlü bir âfetti ki, her bûsesi lâle;
Girdik zaferin koynuna, kandık o visâle.

Bu dizelerde "gül yüzlü" ifadesiyle teşbih sanatı yapılmıştır. Teşbihin ana unsurlarından "benzeyen ve kendisine benzetilen" söylenmiş, yardımcı unsurları ise (benzetme yönü ve benzetme edatı) söylenmemiştir. Bu tür teşbihlere **teşbihibeliğ** denir.

Bu dizelerde yine "zafer" sevgiliye benzetilmiş ancak "sevgili" söylenmemiştir. İstiare adı verilen bu sanatta benzetmenin ana unsurlarından sadece biri bulunur (benzeyen ya da kendisine benzetilen). Bu dizede sadece kendisine benzetilen (zafer) söylendiği için açık istiare yapılmıştır. **Sizce şair söz sanatlarına yer vererek neyi amaçlamış olabilir? Açıklayınız.**

2. "Gül yüzlü bir âfetti ki her bûsesi lâle;" dizesinde geçen "âfet" kelimesi "güzelliği ile insanı şaşkına çeviren, aklını alan kadın" anlamına gelmektedir. Şiirlerde geçen, her şair tarafından ortak olarak kullanılan kalıplaşmış ve nükteli sözlere **mazmun** denir. Siz de okuduğunuz şiirdeki mazmunları bulunuz. Bunların şiirin anlamına nasıl katkı sağladığını tartışınız.
3. "Mohaç Türküsü" şiirinde geçen "âfet, bûse, dünyâ, hücûm, lâle, meşhûr, vedâ" gibi kelimelerde düzeltme işaretinin uzatma işleviyle kullanıldığı görülmektedir. Türkçe kökenli kelimeler yerine şairin bu yabancı kökenli kelimeleri kullanma amacının ne olabileceğini tartışınız.
4. Okuduğunuz şiirin kafiyelerini ve kafiye örgüsünü gösteriniz.

2. ETKİNLİK

Lâkin kalacak doğduğumuz toprağa bizden;
Şimşek gibi bir hâtıra nal seslerimizden.

Dizelerinde şair, dış dünyadan aldığı zihinsel uyarımları benzetme, mecaz, istiare vb. **söz sanatlarına** başvurarak yeni bir biçimde ifade etmiştir. "Nal seslerinden şimşek gibi bir hatıra" ifadesi, şairin zihninde dış dünyayı yorumlama biçimidir. Dilin dış dünyayı anlatmaya yetmediği durumlarda şairin başvurduğu bu imgeler, şiiri diğer yazı türlerinden ayırır. Şair, dış dünyada gözlemlediği nesneleri seçer, sanatçı duyarlılığı ve hayalgücüyle seçilen bu nesneler arasında değişik ilişkiler ve bağlantılar kurar. Gözlemlediği nesnelerin kopyası olmayan yeni bir tasarım oluşturur. Etkileyici, heyecan verici, hayranlık uyandırıcı bu kullanımlara **imge** denir. Soyut tasarımlardan oluşan imge, bir kelime olabileceği gibi bir kelime grubu, ipuçları verilmiş ancak açıkça söylenmemiş bir im şeklinde de olabilir. **Şiirdeki diğer imgeleri de siz bulunuz. Şiirin imge bakımından zengin olup olmadığını söyleyiniz.**

Yukarıdaki dizelerde "ç, t, k, f, h, s, ş" gibi sızıcı, sert sesler kullanılarak âdeta savaş meydanındaki ok, kılıç, kalkan, at kişneme sesleri hissettirilmiştir. Şiirde bu şekilde temaya uygun seslerin kullanılmasına **ses akışı** denir. "Mohaç Türküsü" adlı şiirdeki diğer ses akışı örneğini bulunuz.

3. ETKİNLİK

Türk şiirinde; İslamiyet'in kabulüyle birlikte Arap ve İran edebiyatından alınan **aruz ölçüsü** de kullanılmıştır. Aruz ölçüsü hecelerin açıklık-kapalılığına (kısalık-uzunluğuna) dayanır. Ünlüyle biten hecelere **açık**, ünsüzle veya uzun ünlüyle biten hecelere de **kapalı** hece denir. Açık/kısa heceler " . " ile kapalı/uzun heceler de " – " ile gösterilir. Dizelerin son heceleri her zaman kapalı kabul edilir. Aruzla yazılmış bir şiiri, ölçü gereği parçalara ayırma işlemine **takti (durak)** denir. Aşağıda, okuduğunuz şiirin birinci bölümünde aruz ölçüsü ve takti uygulaması gösterilmiştir.

Bir bah çe/de yiz şim di/şe hit ler le/be râ ber;
– – ./ . – – ./ . – – ./. – –

Biz ler gi/bi öl müş o/yi ğit ler le/be râ ber.
– – ./ . – – ./. – – ./ . – –

Mefûlü/mefâîlü / mefâîlü /feûlün

Uzun ve kısa hecelerin bu şekilde bir düzen içinde sıralanmasının şiirin ahengine katkısını belirtiniz.

4. ETKİNLİK

Bir bahçedeyiz şimdi şehitlerle berâber; / Bizler gibi olmuş o yiğitlerle berâber.

a. **Yahya Kemal yukarıdaki dizelerde hangi manevi değeri yüceltmiştir? Aşağıdaki şiirde bu manevi değerin nasıl işlendiğini belirleyiniz. İki şairin aynı kavrama yükledikleri değerleri aktarma biçimlerinin farklı olmasını yorumlayınız.**

b. **Aşağıdaki şiirde hangi kelime grubunun tekrarıyla oluşan ahenk, anlamın pekiştirilmesine katkı sağlamıştır?**

15 TEMMUZ MARŞI

Karanlık bir gece, kanlı ve derin.
Ateşle boyandı yüzü göklerin.
Şehitler bağrına uzandı yerin.
Zamanın nabzında atan bizimdir.
İhânet onların, vatan bizimdir.

Hıyânet zehrini akıtmış dile.
Şeytan'ı aldatır bu kahpe hîle.
Görmedi insanlar tarihte bile.
Bayrağı göğsünde tutan bizimdir.
Dalâlet onların, vatan bizimdir.

Müjde verenleriz, korkutan değil.
Yurda kardeş kanı akıtan değil.
Namluyu millete doğrultan değil.
Tankların altına yatan bizimdir.
Esâret onların, vatan bizimdir.

Tuzak kuranlara tuzak kuruldu.
Zulümle örülen zincir kırıldı.
Ülkeme yeniden mühür vuruldu.
Sevdayı toprağa katan bizimdir.
Nedâmet onların, vatan bizimdir.

Bizimdir ufukta büyüyen yollar.
Bizimdir diriliş bekleyen yıllar.
Semâya uzansın duâlı eller.
Doğan güneş bizim, batan bizimdir.
Sefâlet onların, vatan bizimdir.

Nurullah Genç, www.nurullahgenc.com

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

YAHYA KEMAL BEYATLI (1884-1958)



Batı ve özellikle Fransız tarzı şiir unsurlarını, Türk şiir anlayışına adapte etmeye çalışmıştır. Şiirlerinde Osmanlıya olan hayranlığını yansıtmıştır. Osmanlı Devleti'nin yüzyıllara hükmetmiş kültüründen taviz vermeksizin, köklerine bağlı; klasik fakat klişe olmayan şiirler kaleme almıştır.

Türkçeyi aruza başarıyla uygulayan şair, "Ok" şiiri dışındaki tüm şiirlerini aruz ölçüsüyle yazmış, Arapça ve Farsça kelimeler kullanmış, musiki havası olan, akıcı eserler ortaya koymuştur. Yahya Kemal, hayatı boyunca şiirlerini kitaplaştırmamış; günümüzdeki eserleri, Yahya Kemal Enstitüsü tarafından yayımlanmıştır.

Toplumsal konulara değinmeyen şair, daha çok lirik şiirleriyle tanınmıştır. "Aşk, lirizm, ölüm kaygısı, sonsuzluğa ulaşma duygusu" gibi temaları şiirlerinde işlemiştir. Lirik şiirlerinin yanında "Akıncı, Mohaç Türküsü" gibi kahramanlık konusunu işlediği epik şiirler de yazmıştır. İstanbul'un doğal güzelliklerini yansıtan şair, "İstanbul şairi" olarak tanınmıştır. "Aziz İstanbul, Siste Söyleniş, Bir Başka Tepeden" şiirlerinde İstanbul'a duyduğu hayranlığını dile getirmiştir. Şiirlerinde dil ve üsluba önem vermiş, en uygun kelimeyi bulana kadar şiirin bitmiş olduğunu kabul etmemiştir.

"Kendi Gök Kubbemiz, Eski Şiirin Rüzgârıyla, Rubailer ve Hayyam Rubailerini Türkçe Söyleyiş (şiir); Aziz İstanbul, Eğil Dağlar (deneme); Çocukluğum, Gençliğim, Siyasi ve Edebî Hatıralarım (anı); Siyasi ve Edebî Portreler (biyografi)" eserlerinden bazılarıdır.

aA DİL BİLGİSİ

1. "Mohaç Türküsü" şiirinde geçen sıfatları bulunuz. Bu sıfatlar çıkarılınca şiirin anlamında nasıl bir değişiklik olacağını söyleyiniz.
2. "Hâtıra, ebedî, vedâ, âfet" kelimelerindeki düzeltme işaretinin işlevini söyleyiniz. Şairin bu kelimeleri düzeltme işaretiyle birlikte kullanmasının bir amacı olabilir mi?

5. ETKİNLİK

Aşağıdaki dizelerde bazı kelimelerin yazımı, günümüz yazım kurallarına göre yanlıştır. Bunları bularak düzeltiniz.

- Bizdik o hücûmun bütün aşkıyle kanatlı;
- Geçtik hepimiz dört nala, cennet kapısından;
- Dünyâya vedâ ettik, atıldık dolu dizgin;
- Bir bir açılırken göğe, son def'a yarıştık;
- Allaha giden yolda meleklerle karıştık.



HAZIRLIK

1. Türk halk hikâyelerinden “Kerem ile Aslı” hikâyesi hakkında neler biliyorsunuz?
2. Bazı şair ve yazarların kimi eserlerinde toplumsal çağrıda bulunmasını, halkı kendi istediği ideoloji ve fikre yönlendirme çabasını nasıl değerlendiriyorsunuz?



4. METİN

KEREM GİBİ

Hava kurşun gibi ağır!!
Bağır
bağır
bağır
bağırıyorum.
Koşun
kurşun
erit-
-meğe
çağırıyorum...
O diyor ki bana:
— Sen kendi sesinle kül olursun ey!
Kerem
gibi
yana
yana...
“Deeeert
çok,
hemdert
yok”
Yürek-
-lerin
kulak-
-ları
sağır...
Hava kurşun gibi ağır...
Ben diyorum ki ona:
— Kül olayım
Kerem
gibi
yana
yana.
Ben yanmasam
sen yanmasan
biz yanmasak,
nasıl
çıkar
karan-
-lıklar
aydın-
-lığa..
Hava toprak gibi gebe.
Hava kurşun gibi ağır.
Bağır
bağır
bağır
bağırıyorum.
Koşun
kurşun
erit-
-meğe
çağırıyorum...

Nâzım Hikmet, Henüz Vakit Varken Gülüm



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

kül olmak: Bütünüyle yanmak.

hemdert: Dert ortağı.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

ŞİİRLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Ölçüsüz ve uyaksız yazılan, belli kurallara bağlı olmayan bir şiir okudunuz. “Kerem Gibi” şiirinde şair, her türlü ses benzerliğini kullanarak bir ses akışı sağlamıştır.

Satirik Şiir

Bir kişi, olay veya durumu; iğneleyici sözlerle, alaylı ifadelerle eleştiren şiirdir. Öğretici yönü bakımından didaktik şiir özelliği gösteren satirik şiirler, bir eleştiri içerdiği için ayrı bir tür olarak incelenir. Bu tür şiirlere divan edebiyatında “hiciv”, halk edebiyatında “taşlama”, yeni edebiyatımızda ise “yergi” adı verilir.

Nâzım Hikmet “Kerem Gibi” şiirini, kendisiyle aynı yola baş koyan fakat daha sonra o yoldan -kendilerince- çekilmek zorunda kalan ve kendisine de vazgeçmesi için baskı yapan birkaç arkadaşı için yazmıştır.

EDEBÎ SANATLAR

Telmih

Herkesçe bilinen geçmişteki bir olayı, efsaneyi, çağrıştırma, anımsatma sanatıdır. Bir sözün telmih olduğunu anlayabilmek için, çağrıştırılan olay, durum ve kişi hakkında bir bilgiye sahip olmalıyız.

Örnek

— Sen kendi sesinle kül olursun ey!
Kerem
gibi
yana
yana...

Nâzım Hikmet

Şair, Kerem’in aşkı uğruna yandığını, kendisinin de onun gibi davası uğrunda yanabileceğini söyleyerek “Kerem ile Aslı” halk hikâyesini hatırlatmıştır.

Hüsnütalil

Herhangi bir olayı gerçek nedeninin dışında daha güzel ve hayali bir nedene bağlayarak açıklama sanatıdır.

Örnek

Gök masmavi bu sabah, / Güzel şeyler düşünelim diye. / Yemyeşil oluvermiş ağaçlar.

Cahit Sıtkı Tarancı

Ağaçların yeşil oluşu, doğal bir durum olmasına rağmen şair, ağaçların yeşil oluşunu insanlara güzel şeyler düşündürmesi nedenine bağlamıştır.

Tecahüliarif

Bir anlam inceliği meydana getirmek ya da nükte yapmak için, bilinen bir gerçeği bilmiyormuş gibi söyleme sanatıdır.

Örnek

Şakaklarıma kar mı yağdı ne var / Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz?

Cahit Sıtkı Tarancı

Şair, şakaklarındaki saçların beyazladığını bildiği hâlde bilmiyormuş gibi davranıyor.

Tevriye

Bir kelimenin bir beyitte, bir cümlede birden çok gerçek anlamı sezdirecek biçimde ve yakın anlamdan çok, uzak anlamı kastedilerek kullanılmasıdır.

Örnek

Bir bûse mi bir gül mü verirsin dedi gönlüm

Bir nîm tebessümle o âfet gülüverdi.

Zâtî

Bu dizede geçen "gül" kelimesi hem "çiçek adı" hem de "gülmek" anlamında kullanılmıştır. Asıl anlatılmak istenen sevgilinin gülümsemesidir.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Şiirde, toplumsal bir tema mı yoksa bireysel duygular ve düşünceler mi işlenmiştir? "Kerem Gibi" şiirinin üslup bakımından "söylev" türüne benzemesi işlediği temayla ilişkilendirilebilir mi? Açıklayınız.
2. "Hava kurşun gibi ağır" ifadesiyle şairin vermek istediği örtük ileti nedir? Neden böyle bir benzetme yapma ihtiyacı duymuş olabilir?
3. "Hava toprak gibi gebe" dizesinde şairin geleceğe dair nasıl bir duygu beslediğini söyleyiniz.
4. Şair, bu şiirde sesini kime emanet etmiştir? Bu kişi (söyleyici), "Deeeert çok hemdert yok" dizeleriyle kimleri eleştiriyor. Söyleyicinin "Yüreklerin kulakları sağır..." diye fedakâr olmamakla suçladığı kişiler kim olabilir? Açıklayınız.
5. Şair, "Kerem" ve "yanmak" ifadelerini birlikte kullanarak "Kerem ile Aslı" hikâyesine bir gönderme yapmıştır. Şiirdeki bu kullanımı, şairin toplumcu anlayışı doğrultusunda değerlendiriniz. Bu kullanımın toplumsal gerçeklikle ilişkisini değerlendiriniz.
6. "Kerem Gibi" adlı şiirde, şiirin yazıldığı dönemin siyasi ve toplumsal unsurlarını bulunuz. Bu unsurların şairin sanat anlayışıyla ilişkisini değerlendiriniz.
7. "Kerem Gibi" şiiri kaç birimden oluşmaktadır? Bu birimlerde anlatılanları arkadaşlarınızla paylaşınız.
8. Serbest nazımda ahenk, her türlü ses benzerliğiyle sağlanan bir ses akışı ile tema etrafında şekillenen vurgu ve tonlama ile sağlanır. Bunun yanında aliterasyon ve asonanslarla da sağlanır. Buna göre okuduğunuz "Kerem Gibi" adlı şiirden aliterasyon ve asonans olan sesleri bulunuz.

9. Dizelerindeki hece sayıları eşit olmayan ya da hecelerin uzunluk kısalığında bir uyum bulunmayan şiirler serbest ölçü ile yazılmıştır. Okuduğunuz şiirde bu ölçünün tercih edilmesinde şiirde, kullanılan basamak dizelerin bir etkisinin olup olmadığını tartışınız.
10. Teşbih sanatına “Kerem Gibi” şiirinden örnek dizeler gösteriniz.
11. Sorulara verdiğiniz cevaplardan hareketle satirik şiirin özelliklerini maddeler hâlinde defterinize yazınız.



ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

NÂZIM HİKMET (1902-1963)



İlk şiirlerini hece ölçüsüyle yazan Nâzım Hikmet 1921 yılında Moskova’ya gidince burada devrimci Rus şiiriyle tanışmış, eski şiir anlayışını terk etmiştir. Serbest nazımla ilk defa Moskova’da “Açların Gözbebekleri” isimli şiirini yazmıştır. Nâzım Hikmet, şiirlerini yazdığı dönemde kullandığı dil ve üslubun yanında ele aldığı konularla da dikkati çekmiştir. Aile ve aşk duygularını işlediği lirik şiirleriyle değil, propaganda mahiyetindeki şiirleriyle etkili olmuştur. Onun sanat anlayışı sadece 1930’lu yılların sanatçılarını etkilememiş, 1960 sonrası kuşağı da etkilemiştir.

“835 Satır, Jokond ile Si-Ya-U, Memleketimden İnsan Manzaraları, Kuvayı Milliye Destanı (şiir); Kafatası, Yusuf ile Menofis (tiyatro); Sevdalı Bulut (masal), Kemal Tahir’e Mahpushaneden Mektuplar (mektup)” eserlerinden bazılarıdır.

aA DİL BİLGİSİ

1. Şiirde bazı kelimelerin yazımında farklılık varken bazıları da hecelerine ayrılarak alt satıra yazılmıştır. Bu tür bir yazımın şiire katkısını söyleyiniz.
2. Aşağıdaki şiirde geçen sıfatların altını çiziniz.

SERÇELER

Bir gün gelir geçer bu geceler,
Tırtıllar tırmanır yapraklara.
    Sızmaz damla damla dudaklara
    Kalbin kaynağından bu heceler.

Alnı işleyerek düşünceler
Gözyaşları düşer zambaklara.
    Ve üşüşür olgun başaklara
    Akşamın dallarından serçeler.

Ahmet Muhip Dıranas, Şiirler



HAZIRLIK

1. “Dostunuzu sık sık ziyaret ediniz. Çünkü üzerinde yürünmeyen yollar, diken ve çalılıklarla kaplanır.” sözünde vurgulanmak istenen düşünce nedir?
2. Çok sevdiğiniz ve sizden uzakta olan bir dostunuzu, arkadaşınızı hatırladığınızda hangi duyguları hissedersiniz?
3. Üzüntülü olan birinin sorunlarını dinlerken ve onu teselli ederken nelere dikkat edilmelidir?



5. METİN

DOST

Ekmeğine uzanırken
Duruveriyor mu elin
Lokmanı çiğnemeyi unutuyor musun
Soruyor musun kendi kendine
Nasıl acaba o şimdi
Nasıl dolduruyor günlerini?

Duygulu yüzü mahzun
Dalıp gidiyor gözlerinin önünde
Gülersen o da gülüyor
Onun anısı bu sıcaklık
Onun anısı sığındığın bu gölge

Hadi şimdi çık sokaklara
Dağıt sıkıntını çarşı pazar
Onun yerine kıyıda dolaş
Onun yerine serinle.

Necati Cumalı, Bütün Şiirleri I. Cilt



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

gözü dalmak: Gözü bir noktaya dikili olarak dalgın bakmak.

mahzun: Üzgün, üzüntülü.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

ŞİİRLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Didaktik Şiir

Bir şeyler öğretmek ya da bilgi vermek amacıyla yazılan şiirlerdir. Bu tür şiirlerde duygu değil, düşünce ön plandadır. Fabllar bu tür şiirlere girer. Duygu yönü az olan bu şiirlerde kuru bir anlatım vardır ve okurun aklına seslenir. Okuduğunuz “Dost” şiiri didaktik özellikler göstermesine rağmen duygusal anlatıma ve imgeye yer vermiştir. Bu şiirde insanların dostlarına karşı nasıl bir düşünce ve tavır içinde bulunması gerektiği vurgulanmaktadır.

Dramatik Şiir

Tiyatroda kullanılan şiir türüdür. Eski Yunan edebiyatında oyuncuların sahnede söyleyecekleri sözler şiir hâline getirilir ve onlara ezberletilirdi. Dramatik şiir harekete çevrilebilen şiir türüdür.

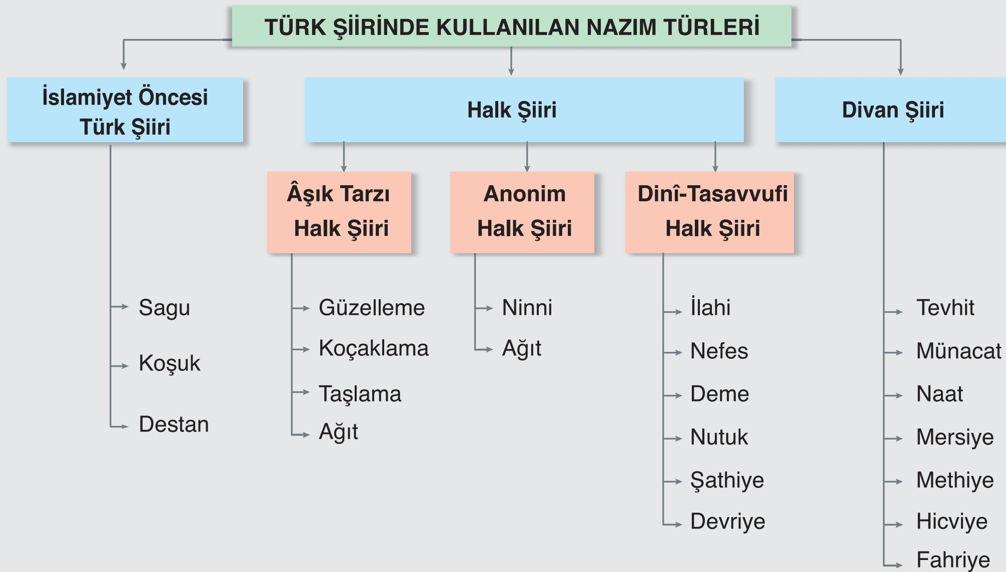
Nazım Biçimi (Şekli)



Bir şiirin kafiye örgüsü, nazım birimi ve ölçüsüne göre kazandığı dış özelliğin adına **nazım biçimi** denir. Türk edebiyatında kullanılan başlıca nazım biçimleri şunlardır:

Nazım Türü

Bir şiirin işlediği içeriğe (konu, tema vb.) göre aldığı isme **nazım türü** denir. Türk edebiyatında kullanılan başlıca nazım türleri şunlardır:



Şükrü Elçin, Halk Edebiyatına Giriş



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. “Dost” şiirinde söyleyici kimdir? Söyleyici, muhatabına hangi öğütleri vermektedir?
2. “Dost” şiirinin temasını bularak bu temanın hangi “değer”le örtüştüğünü belirleyiniz.
3. Aşağıdaki atasözlerinden hangisi “Dost” şiirinin vermek istediği iletiye en yakındır? İşaretleyiniz.
   ( ) Dost sanma şanlı vaktinde dost olanı, dost bil gamlı vaktinde elinden tutanı.
   ( ) Dostluk başka, alışveriş başka.
   ( ) Dost, dostun ayıbını yüzüne söyler.
   ( ) Dost içten ağlar, dıştan güler; düşman ise dıştan ağlar, içten güler.
   ( ) Dostun attığı gül onulmaz yara açar.
4. Okuduğunuz şiirde söz sanatına, imge ve mazmunlara yer verilip verilmediğini tartışınız.
5. Okuduğunuz şiirin;
   a. Nazım birimini,
   b. Ölçüsünü bulunuz.

1. ETKİNLİK

ALA GEYİK

Çocuktum, ufacıktım,
Top oynadım, acıktım,
Buldum yolda bir erik,
Kaptı bir alageyik.
Geyik kaçtı ormana,
Bindim bir ak doğana.
Doğan, yolu şaşırdı,
Kaf Dağı’ndan aşırdı.
Attı beni bir göle;
Gölden çıktım bir çöle.
Çölde buldum izini,
Koştum, tuttum dizini.
Geyik beni görünce,
Düştü büyük sevince.
Verdi bana bir elma,
Dedi: “Dinlenme, durma.
Dağdan yürü, kırdan git,
“Altın Köşk’e çabuk yet.
(…)

Ziya Gökalp, Altın Işık



Ölçü ve kafiye gözetilerek dizelerle kurulan metinlere **manzume** denir. Genellikle bir olay anlatılan manzumeler, bazı yönleriyle şiirden ayrılır. Sanatsal yönü zayıf olan manzumeler, serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden oluşur. Öyküleyici anlatımın özellikleri kullanılır. Manzumede bir olay ve durum anlatılır. Anlatılanlar düzyazı ile de dile getirilebilir.

"Ala Geyik" **manzumesini,** "Dost" **şiiriyle karşılaştırarak şiir ile manzume arasındaki farkı defterinize yazınız.**

2. ETKİNLİK

Aşağıda, dünya edebiyatından bir şiir örneği verilmiştir. Bu şiiri "Dost" **şiiriyle içerik ve biçim yönünden karşılaştırınız.**



GÖK ÖYLE MAVİ...

Gök öyle mavi, öyle durgun
Damlar üzerinde!
Yeşil bir dal sallanadursun
Damlar üzerinde!

Ürpertip gökyüzünü birden,
Bir çan tın tın eder,
Bir kuştur şu ağaçta öten;
Türküsünü söyler.

İşte hayat! Aç gözünü gör;
Bak ne kadar sade.
Her günkü sakin gürültüdür,
Şehirden gelmekte,

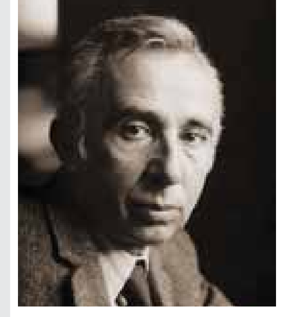
Ey sen ki durmadan ağlarsın,
Döversin dizini;
Gel söyle bakalım ne yaptın,
Nettin gençliğini?

Paul Verlaine
çev.: Cahit Sıtkı Tarancı



ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

NECATİ CUMALI (1921 - 2001)



Yalın anlatımlı, lirik şiir yazan Necati Cumalı; şiirlerinde sevgi, özlem, sevinç gibi konularla birlikte çağın toplumsal sorunlarını da anlatmıştır. Yaşama sevinci, şiirlerinde önemli yer tutar. Kendine özgü lirik şiirler yazmıştır. Şiirleri ölçüsüz ve uyaksızdır.

Roman ve öykülerinde kasaba ve kırsal kesim insanlarının sorunlarını işlemiştir. Daha çok Ege Bölgesi'ndeki insanları anlatmıştır. Toplumun aksaklıklarına, geleneklerle ilgili yanlışlıklara değinmiş, mizah ögesinden yararlanmıştır.

"Kızılçullu Yolu, Harbe Gidenin Şarkısı, Denizin İlk Yükselişi, İmbatla Gelen, Bozkırda Bir Atlı (şiir); Susuz Yaz, Ay Büyürken Uyumam, Dila Hanım, Yakup'un Koyunları (hikâye); Tütün Zamanı, Viran Dağlar (roman); Boş Beşik, Vur Emri, Yeni Çıkan Şarkılar, Nalınlar, Kaynana Ciğeri, Derya Gülü (oyun)" eserlerinden bazılarıdır.

aA DİL BİLGİSİ

1. Okuduğunuz şiirde geçen sıfatları bularak türlerini belirtiniz.
2. "Dost" şiirinin özgün biçiminde, noktalama işareti kullanılmamıştır. Şiirde uygun yerlere noktalama işaretleri koyunuz.

3. ETKİNLİK

Aşağıdaki şiirde geçen sıfatları bularak türlerini belirleyiniz.



GÖKYÜZÜNÜ TAKDİM EDERİM

Ve işte Mehmedim gökyüzü denilen nur
Uzanabilirsen uzan
Dokunabilirsen dokun
Ömrün boyunca başının üstünde sallanıp durur.

Ve bir gün
Yüz paralık bir cep aynası gibi
Kırılır göz bebeklerinde
Islak bir bulut parçası;
Birkaç kırmızı kiremit
Ve dut yaprakları içerisinde.

Bedri Rahmi Eyuboğlu, Karadut

II. YAZMA



A. YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

BİR ŞİİRE BENZETEREK DİZE, BEYİT, DÖRTLÜK YA DA BENT YAZMA

Şiir yazma çalışması farklı yöntemlerle yapılabilir. Bir şiire benzetilerek dize, beyit, dörtlük, bent yazılabilir ya da bir bölümü verilen şiir devam ettirilebilir. Herhangi bir şairin yazdığı şiire karşılık olarak başka bir şair tarafından konu, şekil, ölçü, hece, uyak sistemi bakımından hemen hemen aynı tarzda şiir yazılmasına **nazire (benzek)** denir. "Benzek"i yazılacak ya da devamı getirilecek şiirin konusu ve teması kavrandıktan sonra aynı ölçü ve kafiye örgüsüyle şiir yazılır. Aşağıda, Dadaloğlu'nun şiiri ve bu şiire Murat Çobanoğlu'nun yaptığı benzek verilmiştir.

Yürü bre yürü Antep elleri
Senin yakışığın yazınan gelir
Başı top top olmuş yüzü peçeli
Gelinler karışmış kızınan gelir

Dadaloğlu

Dağlar yeşillenmiş yayla zamanı
Koyunlar meleşir kuzular gelir
Yüklenmiştir bir güzelin kervanı
Ayrılmış yarından sızılar gelir

Murat Çobanoğlu



B. YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Verilen açıklamalara göre aşağıdaki çalışmaları yapınız.

1. Aşağıdaki şiirlerden birini seçerek o şiire benzeyen dize, beyit, dörtlük veya bir bent yazınız. Yazacağınız şiirde imge ve ahenk unsurlarına (ölçü, kafiye, redif, aliterasyon, asonans, kelime tekrarları) yer veriniz.

- Desem ki sen benim için,
  Hava kadar lazım,
  Ekmek kadar mübarek,
  Su gibi aziz bir şeysin;
  Nimettensin, nimettensin!

  Cahit Sıtkı Tarancı

- Seni dağladılar, değil mi kalbim,
  Her yanın, içi su dolu kabarcık.
  Bulunmaz bu hâlden anlar bir ilim;
  Akıl yırtık çuval, sökük dağarcık.

  Necip Fazıl Kısakürek

- Ay çok mu gecikti nerdeyse çıkar
  Sen yalnızlığıma varır varmaz
  Az sonra yağmuru durduracaklar
  Rüzgârı değiştirdim
  Ustura ağzı poyraz
  Yok canım yıldızları unutmadık

  Attilâ İlhan

- İçimin vadilerinde kış kıyamet
  Rüzgârlar biteviye
  Yavrusunu yitiren kurdu seslendiriyor
  Ve ay her gece
  Gümüşî bir yalnızlığı anlatmak için
  Doğuyor sanki öylece.

  Erdem Bayazıt

2. Aşağıda, Arif Nihat Asya'nın "Yollar" adlı şiirinden bir bölüm verilmiştir. Bu şiirin tema, anlatım özellikleri ve ahenk unsurlarını göz önünde bulundurarak şiiri defterinizde devam ettiriniz.

Varsın biraz da yollar çeksin benim cefamı
Artık verin çocuklar, artık verin asamı!.
Bir başka kâinata, bir başka yurda yol var;
Siz örtünün garipler siz örtünün abamı!

Yorgun düşüp uzandım altında asumanın;
Gölgende buldum ey dal bir anne ihtimamı.
Şahane manzaraydı dünya sınırlarında
Bir kubbenin rüku'u, bir zirvenin kıyamı.

SÖZLÜ İLETİŞİM



A. SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

ŞİİR DİNLETİSİ HAZIRLAMA



Müzik eşliğinde şiir okuma şölenine **şiir dinletisi** denir. Hazırlama ve sunma aşamaları yoğun bir çalışma gerektiren şiir dinletisi; derleme, planlama, sunuş metni oluşturma, prova yapma ve sunma gibi aşamalardan oluşur.

İlk olarak dinletinin amacı belirlenir ve ona göre antolojilerden, şiir kitaplarından derlemeler yapılır. Şiirleri okuyacak öğrenciler belirlenir ve ezber çalışmaları yapılır. Ezber çalışması yapılırken noktalama işaretlerine dikkat edilerek okunan şiir, önce sessiz daha sonra sesli ve vurgulu okunur. Sesler ve hecelerin birbirine karıştırılmadan, yutulmadan, tam ve doğru çıkartılmasına; kelime ve cümle vurgusuna dikkat edilir. Ses tonu amaca, ortama, içeriğe ve hedef kitleye uygun olarak ayarlanır. Konuşurken nefes almak için sözün anlamına uygun duraklamalar yapılır. Herkes tarafından duyulmasına özen gösterilir.

Her şiirin kendine özgü bir ses tonu vardır. Kahramanlık temalı bir şiir ile aşk temalı bir şiir, aynı ses tonuyla okunmaz. Şiirdeki her kelime anlamına uygun ve doğru telaffuzla okunur. Açık, net ve anlaşılır bir ses kullanılır. Şiir, yerinde ve etkili kullanılan jest ve mimiklerle desteklenir.

Şiirlerin hangi sıraya göre okunacağına karar verilir. Dinleti için isim belirleme, dinleti tarihi ve yerine karar verme işlemi tamamlandıktan sonra şiirlerin konusuna uygun dekor ve müzikler hazırlanır. Gerekli görülürse şiirler, görsellerle desteklenebilir.

Şiir dinletisi sunusu için bir metin hazırlanır. Bu metinde şiirlerin konu ve temasına uygun olarak özlü sözler, kısa hikâyeler, çarpıcı paragraflara yer verilir.

Şiirlerin dekor, müzik ve süre ayarları yapılır. Dinletide kullanılacak görsel ve işitsel araçlar hazırlanır. Bu araçların çalışıp çalışmadığı, araçların şiir okunacak ve dinleti yapılacak mekâna uygun olup olmadığı kontrol edilir.

Her şiirin kendine has bir ritmi ve müziği vardır. Şiiri okurken ritim ve müziği yakalama önemlidir. Bu, şiirin duygusunu vermeyi sağlar. Ses, şiirin tınısına ve anlamına göre belirlenir. Doğru yerde ve düzenli olarak nefes alınıp nefes ayarlanması yapılır. Dinleyiciyle göz teması kurularak heyecan kontrol altına alınır. Dış görünüş ve kıyafet, konuşma yapılacak ortama göre ayarlanmalıdır.

Fon müziği, dekor, kostüm vb. hazırlıklar tamamlanarak birkaç kez dinleti provası yapılır. Provalar, bilişim teknolojilerinden yararlanılarak kaydedilebilir, bu kayıtlardan hareketle gerekli düzenlemeler yapılabilir.

Dinletinizi hazırlarken eba.gov.tr Genel Ağ adresinden yararlanınız.



B. SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Daha önce öğrendiğiniz bilgiler ışığında, beğendiğiniz şiirlerden oluşan bir dinleti hazırlayınız. Dinletiyi öğretmen ve arkadaşlarınızla değerlendirebilirsiniz.



3. ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

ILGAZ DAĞLARINDAN

Siz, ağaçlar, elbet beni bildiniz,
Ben sizden ayrılmış yürür bir dalım.
Ey çamlar, köknarlar, ey yeşil deniz.
Ben kendi kendini sürür bir dalım.

Kırığım, içimden çıkmaz bu acı,
Gün oldu başıma hasretin tacı,
Düşündüğüm zaman asıl ağacı,
İçimi yalnızlık bürür bir dalım.

Ne sert kış ne gümrah ve gölgeli yaz,
Ne ılık meltemler, ne keskin ayaz.
Mevsimler derdime bir şifa olmaz,
Ben kökünden kopmuş çürür bir dalım.

Ahmet Kutsi Tecer, Bütün Şiirleri

A. Aşağıdaki soruları yukarıda verilen şiire göre cevaplayınız.

1. Şair kendini neden ağaçlarla bir tutmaktadır?

2. Şiirin ölçü, kafiye ve rediflerini belirleyiniz.

3. İşlediği konuya göre şiirin türü nedir?

4. Nazım birimi, kafiye örgüsü ve ölçüsünden hareketle şiirin nazım biçimini bulunuz.

5. Şiirde kişileştirilen varlıklar nelerdir? Şair neden teşhis sanatına başvurmuş olabilir?

6. Şiirin teması nedir?

7. Şiirde geçen sıfatları bulunuz.

B. Aşağıdaki yargılar, verilen şiire göre doğru ise cümlenin başına “D”, yanlış ise “Y” yazınız.

YALNIZLIK

Yalnızlık bir fenerse,
Ben de içindeki mum,
Onu, billur bir kâse
Gibi doldurur nurum.

Dışardan bana neler
Getirir pervaneler!
Pırıltılar, nağmeler,
Renklerle eriyorum…

Necip Fazıl Kısakürek, Çile

1. ☐ Şiirde yalnızlık teması işlenmiştir.
2. ☐ Nazım birimi dörtlüktür ve hece ölçüsüyle yazılmıştır.
3. ☐ Söyleyici, aşk acısı çeken bir âşıktır.
4. ☐ Dil, bu şiirde alıcıyı harekete geçirme işleviyle kullanılmıştır.
5. ☐ Şiirin birinci bölümünde teşbih sanatına başvurulmuştur.
6. ☐ İşlediği konu bakımından didaktik şiire örnek olarak gösterilebilir.
7. ☐ Şiirin ikinci bölümünde imgeler kullanılmıştır.
8. ☐ Şiirde sıfatlara yer verilmemiştir.
9. ☐ Konuşma dilinden farklı bir dil kullanılmıştır.
10. ☐ Kafiye örgüsü “abab, cccb” biçimindedir.

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen şiirlere göre uygun ifadelerle doldurunuz.

İSTANBUL KALDIRIMLARI

Nerde o eski zarif İstanbul efendisi
Adı kaldı yadigâr yok olunca kendisi
Nereye bakarsanız şimdi bir tip adam var
Kaldırımsız şehirde kaldırım mühendisi

DEMOKRASİ İÇİNDE

Sanatsever de kimmiş. Sanatçı neyin nesi
Bize daha gerekli apartıman severler
Birini diktiler mi ikincisi yükselir
Demokrasi içinde kalkınma buna derler

Ümit Yaşar Oğuzcan, Taşlamalar Hicivler I. Cilt

1. “İstanbul Kaldırımları” şiirinde .... şeklinde bir eleştiri yapılmıştır.
2. “Demokrasi İçinde” şiirinde .... şikâyet edilmektedir.
3. Her iki şiir de işlediği konu bakımından .... şiir türüne girer. Bu tür şiirlere halk edebiyatında ...., divan edebiyatında .... , Batı etkisindeki Türk edebiyatında ise .... denir.
4. Şiirler .... ölçüsüyle yazılmıştır.
5. “İstanbul Kaldırımları” şiirinin kafiye örgüsü .... şeklindedir.
6. Her iki şiirin de nazım birimi .... tür.
7. Şiirlerde imgeye yer verilmemiş çünkü ....

Ç. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Leyla... Ela gözlü bir çöl ahusu
Saçları bahtından daha siyahtır.
Kurmuş diye sevda yolunda pusu
Döktüğü gözyaşı, çektiği ahtır.

Ahmet Hamdi Tanpınar

Yukarıda verilen dörtlükle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Didaktik şiir türüne girdiği
B) Çapraz kafiye düzeni olduğu
C) 11'li hece ölçüsü ile yazıldığı
D) Tam ve zengin kafiye kullanıldığı
E) Rediflere yer verildiği

2. Bu cadde İstanbul Caddesi,
Aziziye Minaresi'nde çifte ezan
Nal sesleri, motor gürültüleri
Arasında kaybolursunuz bazan

Feyzi Halıcı

Yukarıda verilen dörtlüğün uyak düzeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Çapraz
B) Koşma tipi
C) Mâni tipi
D) Örüşük
E) Sarma

3. Göğü bir fecre sarar açtığımız bayraklar
Yurdu, topraklara mıhlanmış adımlar saklar
Çarpar ecdadımızın nabzı damarlarda bugün,
Koşar üç kıtada nal sesleri hâlâ Türkün!..

Yusuf Ziya Ortaç

İşlediği konu bakımından yukarıda verilen şiirin türü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Didaktik
B) Dramatik
C) Epik
D) Lirik
E) Pastoral

4. Sen bana yeni yılsın her dakika
Her dakika bir yaşıma daha giriyorum
Sen benim üstüne titrediğim güzel ve yeni
Saatim kadar saadetimin göz bebeği zamansın
Ben bin parçaya bölündüm her parçasında
Her parçasındayım kırkayak sesli boğuk arkadaşlığın
Çalkantısız üniversitenin yalnızlığın ve ağlamanın

Sezai Karakoç

Yukarıda verilen şiir için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Mübalağa sanatına başvurulmuştur.
B) Aşk teması işlenmiştir.
C) Teşbih sanatından yararlanılmıştır.
D) Kelimeler gerçek anlamlarında kullanılmıştır.
E) İmge bakımından zengindir.

5. Her ne kusur varsa geçen zamanda;
Suçsuzdur aynalar, ela gözlü yâr
Mecnunlar Mevla'yı bulursa canda,
El olur Leylalar ela gözlü yâr

Güzel açar güzelliğin sergisin
Gün ağartır kara saçın örgüsün
Muhabbet faslında ölüm türküsün
Kim söyler, kim çalar ela gözlü yâr.

Abdurrahim Karakoç

Bu şiir için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Kafiye örgüsü abab, cccb şeklindedir.
B) 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır.
C) Şiirin söyleyicisi gurbette bir işçidir.
D) İşlediği konuya göre lirik şiirdir.
E) Nazım birimi dörtlüktür.

6. **Aşağıdaki dizelerin hangisinde sıfat kullanılmamıştır?**

A) İçinden tanırım ben o elleri, / Onlar ki zahirde viran olurlar;
B) Dökülür köpüklü sular yarından, / Baharlar yaratır kışın karından;
C) İçenler sihirli pınarlarından / Şöyle bir silkinir, ceylan olurlar!..
D) Onlar ki sabansız, tarlasız çiftçi, / Davarsız, kavalsız çoban olurlar.
E) Ellere bırakır zafer payını, / Memleket yolunda kurban olurlar...

7. Tanıdığım bir ağaç var
Etlik bağlarına yakın
Saadetin adını bile duymamış
Allah'ın işine bakın.

Melih Cevdet Anday

"Şair bu dizelerde anlatımı güçlendirmek için .... söz sanatına başvurmuştur." **cümlesinde boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?**

A) İntak B) Mecazımürsel C) Telmih
D) Teşbih E) Teşhis

8. **Aşağıdaki dizelerin hangisinde sıfat kullanılmıştır?**

A) Âlemde gündüz gönlüme işkencedir/Bence bayram ufukta gün bitincedir.
B) Gök mavi, dal yeşil, tarla sarı olsun;/Kuşların çiçeklerin diyarı olsun.
C) Akşam yeli nedameti söyler;/Nedamet yer etti bende ölüm.
D) İçimi titreten bir sestir her gün./Saat her çalışında tekrar eder:
E) Ağaçta bülbülün sesi değişti,/Gölgeler yerleşiyor pencereme:

9. Gönlünü Şirin'in aşkı sarınca
Yol almış hayatın ufuklarınca,
O hızla dağları Ferhat yarınca
Başlamış akmaya çoban çeşmesi...

Faruk Nafiz Çamlıbel

Yukarıda verilen dörtlükle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Ferhat ile Şirin hikâyesi hatırlatılarak telmih yapılmıştır.
B) Suyun akma sebebi âşık olmasına bağlanarak hüsnütalil yapılmıştır.
C) Çoban çeşmesine insana özgü özellik yüklenerek teşhis yapılmıştır.
D) "Hayatın ufukları" kelime grubuyla imgesel anlatıma başvurulmuştur.
E) "Akmak, sarmak, yol" kelimeleri birlikte kullanılarak tenasüp sanatı yapılmıştır.

10. I. Bu vapuru kaçırırsam beni belki de cinnet basar
II. Belki kanser olurum bu yıl sınıfta kalırsam
III. Nöbette uyursam eğer kitaplarımı yakarlar
IV. Etimde şirpençe çıkar bu kızı alamazsam
V. Bu işi bitiremezsem şehirden beni kovarlar

İsmet Özel

Bu şiirde numaralanmış dizelerin hangisinde sıfat kullanılmamıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V



4. ÜNİTE

MASAL / FABL

OKUMA

- Masal ve fabl türünün genel özellikleri
- “Mantıku’t-Tayr”, “Martı”, “Hayvan Çiftliği” ve “Küçük Prens” gibi eserlerin fabl türü ile ilişkisi
- Edat, bağlaç, ünlem ve bunların metindeki işlevleri (dil bilgisi)
- İmla ve noktalama (dil bilgisi)

YAZMA

- Masal/fabl yazma çalışmaları
- Bir mesneviyi günümüz Türkçesiyle yeniden yazma
- İncelenen metinlerden edinilen düşünce ve izlenimleri konu alan farklı türde metin yazma

SÖZLÜ İLETİŞİM

- Yazılan bir metni sınıfta sunma
- Çizgi film hâline getirilmiş bir fablı izleme

“Sözlü İletişim” bölümünde kullanmak üzere çizgi film hâline getirilmiş bir fabl CD’si temin ediniz. Bu konuda EBA’daki içeriklerden de yararlanabilirsiniz.



I. OKUMA

HAZIRLIK



1. Çocukken dinlediğiniz masallardan en çok hangisi sizi etkilemiştir? Neden?
2. Sizce tekerlemelerin dil gelişimine nasıl bir katkısı olabilir?
3. “Kafdağı, Zümrüdüanka, Keloğlan, dev, cin, peri” gibi ifadeler daha çok hangi yazı türlerinde karşımıza çıkar?

1. METİN

BEN BİR YEŞİL YAPRAK İDİM



Bir varmış, bir yokmuş. Bir padişahın bir tanecik bir kızı varmış. Öyle güzelmiş, öyle güzelmiş ki, artık, bir dünya güzeli...

Kızı isteyenler sayısızmış ama kim isterse babası bir türlü vermiyormuş.

Yemen padişahının oğlu da duymuş bu kızın güzelliğini, o da gelmiş istemeye. Artık, dünyanın dört bucağından gelen delikanlılar, padişahın eşiğini aşındırmışlar. Kız bakmış ki bu iş böyle olmaz, babasına bir kâğıt yazmış:

“Babacağım, benim hâlim ne olacak? Bu kadar isteyenlerim var. Bunların birinden biriyle evlenmem lazım. Benim düşüncem şu: Bir tellal çağırtırsın... Tekmil beni isteyenler bir meydana toplanır. Her kim narı bir eliyle, tek tanesini bile yere düşürmeden yer bitirirse ben ona varırım.” demiş. Padişah da bu teklifi münasip bulmuş. Tellallar çağırtmış, herkes toplanmış bir meydana. Yemen Padişahı'nın oğlu da gelmiş.

Bütün delikanlılar bir bir denemişler, hiçbiri bu güç işi sonuna getirememiş. Sıra, Yemen Padişahı'nın oğluna gelmiş. O da başlamış narı tek eliyle, bin bir itina ile yemeye... Nar bu, hem de tek elle, yere düşürmeden yenir mi? Ne ise oğlan yemiş yemiş, tam sonuna getirmiş, bir tek tane kalmış, onu düşürüvermiş.

Sultana haber vermişler:

“Delikanlının biri sonuna kadar yedi, bir tane yere düşürdü.” demişler. Kız da pencereden bu delikanlıyı görmüş meğer, gönlü de pek sevmiş ama son nar tanesini düşürmenin cezasından da bir türlü geçmek istememiş... Oğlanın da Yemen Şehzadesi olduğunu bilmiyormuş.

“Pekâlâ, demiş, o delikanlıyla evlenirim ama tek nar tanesini düşürdüğü için kırk değnek yiyecek. Razı olursa ben de ona varırım.”

Oğlana kızın şartını söylemişler. O da demiş ki:

“Benim de bir şartım var. Benimle memleketime gelecek.

Buradan da bir iğne götürmeyecek. Kim olduğumu sormayacak. Razı olursa ben de onun istediği kırk değneğe razı olurum.”

Sultan hanım oğlanı öyle sevmiş, öyle beğenmiş ki “Pekâlâ, razıyım” demiş.

Padişahın adamları almışlar oğlanı, meydana yatırıp kırk sopayı vurmuşlar. Ondan sonra kırk gün kırk gece düğün olmuş, yer yerinden oynamış. Sultan hanımla delikanlı evlenmişler.

Düğün dernek bitince oğlan:

“Eh, hadi kalk bakalım Sultanım, gideceğiz.” demiş...

Bunlar hazırlıklarını yapmışlar, evdekilerle vedalaşmışlar. “Allahaısmarladık...” deyip çıkmışlar yola... (Kızın da korkmayışına bak. Kimin nesi olduğunu bilmediği adama vardı, yerini yurdunu bırakıp gidiyor...)

Gitmişler, gitmişler, az gitmişler, uz gitmişler... Derken yolda oğlan bir kırık tarak buluyor, alıp cebine koyuyor. Kız soruyor:

“Ne yapacaksın onu?”

“Yarın hamama gidecek olursan saçını neyle tarayacaksın. Taraktır, lazım olur...”

Az daha gidiyorlar, bir yarım peştemal buluyorlar.

“Şunu da alalım, diyor oğlan; hamama gittiğinde lazım olur.”

Onu da alıp torbasına koyuyor. Sonra da diyor ki:

“Ben Yemen Padişahı'nın kaz çobanıyım. Bir ufak kulübemiz var. Oraya gidiyoruz.”

Kız bütün bu işlere şaşırıyor ama ne desin?

Neyse, günün birinde Yemen’e varıyorlar. Doğru kızı götürüyor oğlan bir ufacık kulübeye, tenekeden bir kulübeye...

“İşte burası bizim evimiz.” diyor. Kız da “pekâlâ” deyip yerleşiyor oraya.

Her sabah oğlan, üstü başı tam çoban kıyafetinde, çıkarmış... Bir yerde gizlice soyunup kendi şehzade elbiselerini giyinirmiş.

Akşama kadar gezer tozar, eğlenirmiş. Akşam olunca gene çoban kıyafetine girip bir kuru ekmekle eve gelirmiş.

Karısına:

“İşte bugünkü kısmetin, dermiş.. Ben orda karnımı doyurdum, sen ye bunu.”

İşte böyle birkaç ay geçiyor... Bu eziyetleri çektiriyor şehzade, kıza... Bir gün anasına babasına gelip diyor ki:

“Düğün hazırlıkları yapın, ben evleneceğim.”

“Oğlum kimi alacaksın, kimin kızı?” diye ne kadar soruyorlarsa da o:

“Siz karışmayın, düğüne hazırlanın.” dermiş.

Başlıyorlar artık düğün hazırlıklarına. Bir gün pirinç ayıklanacakmış. Delikanlı kıza gelip diyor ki:

“Şehzadenin düğünü olacak. Yarın pirinç ayıklanacakmış. Sen de git ama gelirken şöyle bir çorbalık çal. Sıcacık bir çorba pişirirsin.”

Ertesi gün kızcağız gidiyor saraya. Şöyle bir köşeye süklüm püklüm oturuyor.

“Kız, sen kimsin?” diyorlar.



"Ben kaz çobanının karısıyım. Pirinç ayıklamaya geldim." "Ayıkla haydi." diyorlar.

Pirinçler ayıklanıyor, herkes işini bitiriyor. O sırada şehzade bir çalımla, giyimli kuşamlı geliyor.

"Ayıkladınız mı pirinçleri?" diyor. "Çuvallar doldu mu?"

"Doldu." diyorlar.

Şöyle geziyor, geziyor, çuvalları yokluyor.

"Bu pirincin içinden bir avuç çalınmış," diyor. "Herkes soyunsun, aranacak."

Herkes soyunuyor, bütün kadınların kızların üstlerini başlarını arıyorlar. Sıra kaz çobanının karısına geliyor, bakıyorlar koynunda bir avuç pirinç...

"Herkes bunun yüzüne tükürsün." diyor Şehzade.

"Tuh, utanmaz, hırsız..." diye herkes yüzüne tükürüyor kızcağızın. Rezil oluyor.

"Bırakın çaldığı pirinci." diyor Şehzade. Kız ağlaya ağlaya kulübesine dönüyor.

Akşam kocası geliyor.

"Ne yaptınız? Ayıkladınız mı Şehzadenin pirincini? Bir çorbalık çaldın mı?" diye soruyor.

"Çaldım, ama Şehzade herkesi arattı. Bende pirinci buldular, yüzüme tükürdüler."

"Zarar yok, o unutulur gider... Pirinci getirdin ya..."

O gece bir pirinç çorbası pişiriyorlar, oturup içiyorlar.

Ferdası gün oğlan diyor ki:



"Bugün gelinin elbiseleri biçilecek. Git, sen de yardım et. Hem de bir takkelik çal. Bak, yarın çocuğumuz olacak, ona bir takke dikeriz."

"Peki." diyor kız. (O da biraz aptalca imiş... Zaten akıllı olsaydı kocası olacak adama kırk değnek vurdurur muydu?)

Neyse, o gün sarayda elbiseler biçiliyor, dikiliyor. Kız da yardımcılar arasında... Bir fırsatını bulup bir takkelik kumaş çalıyor, sokuyor koynuna. Şehzade gene geliyor, kumaşlara, elbiselere bakıyor.

"Bu kumaşlardan bir takkelik çalınmış. Arayın, herkesi arayın..." diyor.

Bütün işçilerin üstünü başını arıyorlar. Bir de bakıyorlar, gene kaz çobanının karısının, koynunda bir parça kumaş... Şehzade gene herkesi onun yüzüne tükürtüyor... (Kızın bütün bu eziyetlere tahammülü kalmamış artık ama ne yapsın, kocasını pek seviyormuş, gene de katlanıyormuş.) Neyse, kıza acıyor da Şehzade, gene takkeliği bırakıyor. Kızcağız dönüyor kulübesine. Akşam kocası gelince takkeliği atıyor:

"Al, diyor, rezil oldum. Herkes hırsız diye yüzüme tükürdü."

"Zarar, yok kız, unutulur... Doğacak çocuğumuza hiç olmazsa bir takke yaparız..."

Şehzade saraydan etrafa ilan ettiriyor:

"Yarın gelin hamamı olacak. Kimin kızı varsa giydirsin, kuşatsın, hamama göndersin."

Memleketin bütün kadınları, kızları en güzel elbiselerini giyinip hamama geliyorlar. Kaz çobanı da karısına diyor ki:

"Herkes hamama gidiyor. Kalk sen de, kırık tarağını, yarım peştemalını al git, fırsattır, güzelce yıkanırsın." Bir de sokaktan bulduğu eski bir tas veriyor: "Bununla da su dökünürsün."

Kız kalkıyor, hamama varıyor... Herkes güzel takımlarını almış, yıkanıyor, taranıyor. Bu kızcağız da nerde bir boş kurna bulursa yarım tasıyla su dökünüp temizlenmeye çalışırmış...

Artık herkes yıkanıp çıkacağı sırada Şehzade, bir tabağın içine bir avuç toprak, bir nar tanesi, bir de yeşil yaprak koymuş...

Bunları annesine veriyor, diyor ki:

"Götür bunu, hamamın içinde ne kadar kız, gelin, taze varsa hepsine sor. Manasını kim verirse ben onu alacağım."

Sultan Hanım getiriyor tabağı, başlıyor sıra sıra göstermeye... Kimin önüne gelirse: "A, onu bilmeyecek ne var? Bir avuç toprak, bir nar tanesi, bir yeşil yaprak..." diyor. Bu cevapları Şehzadeye söylüyorlar.

"Hayır, diyor Şehzade, bunun manası başka... Kimse kalmadı mı hamamda?"

"Kalmadı."

"Hele hele, bir arayın."

"O zaman halayıklardan biri diyor ki:

"Bir kaz çobanının karısı kaldı. Ama ne bilecek?"



Şehzade: "Ona da gösterin." diye emir veriyor. "Bakalım, o ne diyecek?"

Götürüyorlar tabağı kızın önüne, kız bunu eline alıyor, başlıyor ağlamaya:

"Ben bir yeşil yaprak idim,

Bir nar tanesi için çürüdüm toprak oldum." diyor. Şehzadeye gidip diyorlar ki:

"Kaz çobanının karısı böyle böyle söyledi..."

O da diyor ki:

"Anne, işte kaz çobanı da benim. O kız da benim karım."

O zaman cariyeler koşuyorlar. Kızı alıyorlar, baş kurnada yıkıyorlar, ipekli peştemallara sarıyorlar, ipekli havlularla siliyorlar... İzzet ikram, hamamdan çıkarıp saraya götürüyorlar. Kırk gün kırk gece düğün yapıyorlar... Güvey geliyor, kız bakıyor ki, Şehzade kendi kocası...

Kızın babası olan padişaha haberler gönderiyorlar. İki padişah dünür olduklarına seviniyorlar.

Artık bir daha ne kız oğlana bir şey söylüyor, "Sen bana böyle böyle yaptın." diye ne de oğlan kıza... Muratlarına eriyorlar... Onlar ermiş muradına, biz de erelim muradımıza...

Gökten üç elma düştü, biri benim ağzıma, biri masal söyleyenin ağzına, biri de Korkut'un büyük annesine...

Pertev Naili Boratav, Zaman Zaman İçinde



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

cariye: Yabancı ülkelerden kaçırılıp özgürlükten yoksun edilen, alınıp satılabilen, her konuda efendisinin isteklerine bağlı bulunan genç kadın, halayık.
eşiğini aşındırmak: İşini yaptırmak için bir yere çok gidip gelmek.
halayık: Kadın köle, cariye.
kurna: Hamamlarda, musluk altında, içinde su biriktirilen, yuvarlak ve çoğunlukla mermer veya taş tekne.
peştamal: Hamamda örtünmek ve kurulanmak için kullanılan ince dokuma.
tekmil: Tamamlama, bitirme.
tellal: Bir şeyin satılacağını veya herhangi bir şeyi halka bildirmek için çarşıda, pazarda yüksek sesle bağıran kimse.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Döşeme, serim, düğüm, çözüm ve dilek bölümünden oluşan bir masal okudunuz. Masalların döşeme bölümünde tekerlemelere yer verilir. Serim bölümünde kahramanlar tanıtılarak olaya giriş yapılır. Düğüm bölümünde kahramanların başından geçen türlü türlü olaylar anlatılır. Okuyucunun merakı tahrik edilir. Olay, bir çözüme kavuşması gereken noktaya getirilir. Çözüm bölümünde ise olay bir sonuca bağlanarak iyiler kazanır, kötüler kaybeder. Dilek bölümünde iyi dileklerle masal bitirilir.

Okuduğunuz masal "Bir varmış, bir yokmuş." tekerlemesiyle başlamıştır. Serim bölümünde padişahın kızı ile Yemen padişahının oğlu tanıtılmış, bunların karşılaşmasıyla da olay örgüsü başlamıştır. Düğüm bölümünde padişahın kızı ile Yemen padişahının oğlunun evlenmesine, Yemen yolculuğuna, Yemen'de küçük bir kulübede yaşamaya başlamalarına, kızın zaman zaman saraya gidip olumsuz olaylarla karşılaşmasına yer verilmiştir. Çözüm bölümünde kızın kocasının padişah oğlu olduğunu öğrenmesi anlatılmıştır. Masal "Gökten üç elma düştü..." dileğiyle bitirilmiştir.

MASAL

Olağanüstü kahramanların başlarından geçen olağanüstü olayların yer ve zaman belirtilmeden anlatıldığı metinlerdir. Sözlü geleneğe ait anonim ürünlere **halk masalı** denir. Hayal ürünü olan masallarda konu gerçek dışıdır ancak gerçek hayattan alınmış motifler de masallarda yer alabilir. Cinler, periler vb. olağanüstü ögelere yer verilir. Doğa yasalarıyla çelişen durum ve olaylar masala konu olabilir.

Masallarda anlatılanların geçtiği yer, masala özgü düşsel bir ülkedir. Daha doğrusu masal ülkesidir. Kimi masallarda, özellikle de *Binbir Gece Masalları*'nda Kafdağı geçer. Bu dağ da coğrafyada rastlayabileceğimiz bir dağ değildir. Zümrütten yapılmış, gökyüzüne renk veren, her köşesi ayrı bir yapı taşıyan bir masal dağıdır.

Masallarda hem gerçek dünyadan alınan kişiler (padişah, tüccar, zengin vb.) hem de hayvan ve masal kahramanlarından (şahmeran, zümrüdüanka, dev, cadı, peri) seçilir. Masallarda belirli davranışları sergileyen "tip"lere yer verilir.

Yer gibi zaman ögesi de belirsizdir. Belirli bir zaman diliminde geçmez masalda anlatılanlar. "Evvel zaman içinde" diye adlandırılan bu zaman, anlatı tekniği olarak -miş'li geçmiş zaman, şimdiki zaman, geniş zaman kiplerinden biriyle anlatılır. Masalda zaman gerçekçi değildir. "Az gittik, uz gittik; dere tepe düz gittik, bir arpa boyu yol gittik; ben anamın beşiğini sallar iken" gibi belirsiz zamanlara yer verilir.

Doğu coğrafyasının en eski masalları Arap edebiyatına ait "Binbir Gece Masalları"dır. Avrupa'da masallar 19. yüzyılda derlenmiş ve sistemli bir şekilde yayımlanmıştır. Batı edebiyatında Grimm Kardeşlerin Masalları (Alman), Andersen Masalları (Danimarka), Perrault Masalları (Fransız) örneklerini verebiliriz.

Türk edebiyatındaki öğretici nitelikteki ilk masal örneği Uygur Türklerine ait “Edgü Ögli Tigin Ayıg Ögli Tigin (İyi Huylu Şehzade Kötü Huylu Şehzade)” hikâyesidir. Türk edebiyatında “Keloğlan” en tanınmış masal kahramanıdır. La Fontaine’in (La Fonten) masalları Şinasi tarafından “Tercüme-i Manzume” adıyla Türkçeye çevrilmiştir. Eflatun Cem Güney ise Türk edebiyatının sözlü kültürümüzden gelen masalları derleyip kitap hâlinde yayımlamıştır.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelime ve kelime gruplarının anlamını metnin bağlamından hareketle bulunuz.
    - Padişah da bu teklifi münasip bulmuş.
    - Ondan sonra kırk gün kırk gece düğün olmuş, yer yerinden oynamış.
    - Kızın bütün bu eziyetlere tahammülü kalmamış artık, ama ne yapsın, kocasını pek seviyormuş, gene de katlanıyormuş.
    - Muratlarına eriyorlar...
    - İzzet ikram, hamamdan çıkarıp saraya götürüyorlar.
2. Okuduğunuz masal türünün ortaya çıkmasında sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişimlerin ve etkileşimlerin etkisini belirleyiniz.
3. Şehzade ve Padişahın Kızı’nın hangi özellikleri ön plana çıkartılmıştır? Bu özellikler masalın gelişmesine nasıl katkı sağlamıştır?
4. Aşağıdaki parçada altı çizili kelimeler, masalda olayın geçtiği yerleri göstermektedir. Bu mekânların belirsiz olması -Yemen hariç- masala nasıl bir özellik kazandırmıştır.

    Neyse, günün birinde Yemen’e varıyorlar. Doğru kızı götürüyor oğlan bir ufacık kulübeye, tenekeden bir kulübeye...

    “İşte burası bizim evimiz.” diyor. Kız da “pekâlâ.” deyip yerleşiyor oraya.

    Her sabah oğlan, üstü başı tam çoban kıyafetinde, çıkarmış... Bir yerde gizlice soyunup kendi şehzade elbiselerini giyinirmiş.
5. Okuduğunuz masaldaki çatışma kimler arasında olmuştur? Buradan hareketle masalın temasını belirleyiniz.
6. Padişah Kızı’nın “Her kim narı bir eliyle, tek tanesini bile yere düşürmeden yer bitirirse ben ona varırım.” demesi ile “Yemen Padişahı’nın oğlunun, Padişah Kızı’nı cezalandırması” olayları arasında nasıl bir ilişki olduğunu belirleyiniz.
7. Aşağıda Şehzade ile Padişah Kızı’nın konuşmaları verilmiştir. Bu konuşmalardan yola çıkarak bunların kişilik özelliklerini belirleyiniz.

    Padişah Kızı — Pekâla, o delikanlıyla evlenirim ama tek nar tanesini düşürdüğü için kırk değnek yiyecek. Razı olursa ben de ona varırım.

    Şehzade — Benim de bir şartım var. Benimle memleketime gelecek. Buradan da bir iğne götürmeyecek. Kim olduğumu sormayacak. Razı olursa ben de onun istediği kırk değneğe razı olurum.

    Padişah Kızı — Ne yapacaksın onu?

    Şehzade — Yarın hamama gidecek olursan saçını neyle tarayacaksın? Taraktır, lazım olur...

    Ben Yemen Padişahı’nın kaz çobanıyım. Bir ufak kulübemiz var. Oraya gidiyoruz.

    Padişah Kızı — Çaldım ama Şehzade herkesi arattı. Bende pirinci buldular, yüzüme tükürdüler.

    Şehzade — Zarar yok, o unutulur gider... Pirinci getirdin ya...

8. Okuduğunuz metindeki anlatıcı her şeyi bilen mi yoksa bilgisi, kahramanlardan birinin bilgisiyle sınırlı mı? Buradan hareketle metnin anlatıcısını ve bakış açısını bulunuz.

9. Zorluklara tahammül eden kişi, gösterdiği sabrın sonunda nasıl bir karşılık alır? Bu değer, masalda nasıl verilmiştir?

10. “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim” metninde geçen “kâğıt, hâl, şehzade, pekâlâ, Allahaısmarladık, kulübe, değnek” kelimelerinin doğru telaffuzuna yönelik çalışmalar yapınız.

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki masallarla ait oldukları milleti eşleştiriniz.

1	Binbir Gece Masalları		Yunan
2	Ezop Masalları		Alman
3	Grimm Kardeşlerin Masalları		Arap-Fars
4	Perrault Masalları		Fransız



YAZARIN BİYOGRAFİSİ

PERTEV NAİLİ BORATAV (1907-1998)



İstanbul Erkek Lisesinden sonra, Yüksek Öğretmen Okulu ve İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Türkiyat Enstitüsünde iki yıl asistanlık yaptı. Almanya’ya gitti. Yurda dönünce, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde halk edebiyatı dersi okuttu. Halk Edebiyatı Kürsüsünün kaldırılması üzerine, öğretim üyeliğine Fransa’da devam etti.

Türk halk edebiyatı ve halk bilimi (folkloru) üzerine değerli araştırmalar yapan Pertev Naili, *Köroğlu Destanı*’nı incelemiştir. Çok sayıda halk hikâyesi ve masal derlemiş bir bilim adamıdır. Bu alandaki çalışmalarıyla halk bilimi ve edebiyatımıza büyük katkılar sağladı.

“Köroğlu Destanı, Folklor ve Edebiyat, Halk Edebiyatı Dersleri, Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği, Zaman Zaman İçinde, Az Gittik Uz Gittik, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, 100 Soruda Türk Folkloru” başlıca eserleridir.

aA DİL BİLGİSİ

2. ETKİNLİK

- *Delikanlının biri sonuna kadar yedi, bir tane yere düşürdü.” demişler.*
- *Pekâlâ, demiş, o delikanlıyla evlenirim, ama tek nar tanesini düşürdüğü için kırk değnek yiyecek. Razı olursa ben de ona varırım.”*

Yukarıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin tek başlarına anlamı yoktur ama bulundukları cümlede farklı anlamlar kazanır. Anlamları olmayan, sadece gramer görevleri bulunan bu tür kelimelere **edat** denir. “Gibi, sanki, göre, kadar, için, üzere, -e doğru, -e karşı, -e karşın, -e rağmen, -e değin, -e dek, -den dolayı, -den başka, ile, yalnız, ancak, sade, sadece, tek, bir, denli, değil…” başlıca edatlardır.

Siz de metinde geçen diğer edatları bulunuz.



HAZIRLIK

1. “Binbir Gece Masalları”na neden bu isim verilmiş olabilir?
2. Bir kişi hakkında değerlendirme yaparken başkalarının eleştirilerinden etkilenir misiniz? Neden?



2. METİN

KRAL YUNAN’IN VEZİRİ İLE HEKİM RÛYAN’IN ÖYKÜSÜ

Balıkçı anlatmaya başlamış:



“Bilesin ki ey ifrit, akıp giden eski zaman içinde ve birbirini izleyen çağlarda, Rum ellerinde, Fars kentinde, Yunan adlı bir Kral varmış. Zenginmiş, kudretliymiş; ordulara, hatırı sayılır güçlere hükmedermiş ve her ülkeden hükümdarlarla dostça geçinirmiş. Ancak bedeni, hekimleri ve bilginleri umutsuzluğa düşürmüş olan bir cüzzamla dertliymiş. Ne ilaçlar, ne haplar, ne merhemler onu şifaya kavuşturuyor; hiçbir hekim derdine çare bulamıyormuş. Günün birinde Rûyan adlı ihtiyar bir hekim, Kral Yunan’ın kentine gelmiş. Bu hekim Rumca, Farsça, Latince, Arapça ve Süryanice kitapları okuyup bilgi edinmiş; tıp ve yıldız bilimi üzerinde incelemelerde bulunmuş; bunlarla ilgili kuramlar ve kaideleri ve yıldızların olumlu ve olumsuz etkilemelerini çok iyi bilirmiş; bitkiler, yaş ve kuru otlar ve bunların iyi ve kötü etkileri üzerinde de bilgi sahibiymiş. Ayrıca felsefe ve her türlü tıp bilimi ile başkaca fenler üzerinde de incelemelerde bulunmuş imiş. Bu hekim, kente gelince, daha birkaç gün geçmeden Kralın öyküsünü ve Allah’ın takdiri gereği cüzzamdan çektiklerini ve de tüm hekim bilginlerin tedavilerinden bir sonuç alınamamış olduğunu öğrenmiş. Bunu öğrenince, o geceyi düşünerek geçirmiş. Ama ertesi gün, Tanrı’nın değerli mücevheri güneş, dünyayı selamlayıp ortalığı aydınlatınca, uyanmış. En iyi giysilerine bürünerek Kral Yunan’ın huzuruna çıkmış. Yere kadar eğilerek Kralın karşısında yeri öpmüş. Kralın kudretinin uzun ömürlü olmasını ve Allah’ın inayetiyle iyilikler dilemiş. Sonra sözünü sürdürerek kendisinin kim olduğunu anlatmış. Ve de “Efendim, bedeninde bulunan hastalığı öğrendim ve hekimlerin çoğunun derdine çare bulamadığını duydum. Bundan dolayı seni iyileştirmeye geldim. Sana ilaç içirecek ya da bedenine merhemler sürecek değilim!” demiş. Bu sözleri duyan Kral Yunan çok şaşırmış ve “Bunu nasıl yapacaksın, bilmiyorum ama beni iyileştirirsen,Tanrı şahidim olsun, sana ve seni izleyecek sülalene yeterince servet bağışlar, tüm dileklerini yerine getirmeleri için buyruklar veririm; sen de benim musahibim ve dostum olursun.” demiş. Sonra da ona hilat giydirmiş, armağanlar vermiş ve “Gerçekten sen, ilaçsız, merhemsiz benim hastalığımı iyi edebilir misin?” diye sormuş. Hekim de, “Evet, kesinlikle!” Bedenine hiçbir ağrı ve zahmet vermeden seni iyi ederim.” demiş. Kral görülmedik bir şaşkınlıkla ona, “Ey hekimbaşı, bunu hangi gün ve saatte gerçekleştireceksin? Bir an önce işe giriş çocuğum!” demiş. Hekim de “Duyduk ve itaat ettik!” diye yanıt vermiş.

Bunu izleyerek Kralın huzurundan ayrılmış; kitaplarını, ilaçlarını ve kokulu bitkilerini yerleştireceği bir ev kiralamış. Sonra ilaçlarından, bitkilerinden terkipler yaparak bunları sap kısmını oyduğu bir ço-

mağın içine doldurmuş sonra da elinden geldiğince bir de top yapmış; işini bitirince ertesi gün, Kralın huzuruna çıkmış ve karşısında eğilerek yeri öpmüş. Sonra ona, ertesi gün meydana gitmesini ve kendisini orada beklemesini söylemiş.

Ertesi gün oyun meydanına giden Krala, emirleri, mabeyinciler, vezirler ve krallığın diğer önemli kişileri eşlik etmiş. Meydana henüz yeni ulaşmışlarken; Hekim Rûyan çıkagelmiş ve Krala, orada silahşorlarından seçeceği birkaçıyla at üzerinde top oynamasını önererek "Bu sopayı al ve sıkı sıkı tut ve bununla topa vur! Bu oyunu tüm avucun ve bedenin terleyesiye kadar sürdür. Böylece ilaç avucundan tüm vücuduna geçerek dağılacak. Terleyip ilacın bedenini etkilemesine değin zaman geçince sarayına dön, hemen hamama girip yıkan! Kendini iyileşmiş bulacaksın. Şimdi Tanrı'ya emanet ol!" demiş.

Kral Yunan, hekimin verdiği sopayı alıp seçtiği silahşorlarla top oynamaya başlamış. Silahşorlar da atlarının üzerinde topu atıp, Kralın vurmasını sağlayarak onunla birlikte bu oyunu sürdürmüşler. Kral, topun peşine düşerek, ulaşınca ona şiddetle vurmak üzere at koşturmuş; elindeki sopayı da sıkı sıkıya tutuyormuş. Bu biçimde sopa vurmayı, avucu ve tüm bedeni terden sırılsıklam oluncaya kadar sürdürmüş. Böylece, ilaç avucundan sızarak bütün bedenine yayılmış. Hekim Rûyan, ilacın etki sağladığını anlayınca, - Kralın hemen saraya dönmesini ve hemen hamamda yıkanmasını önerdiği için Kral da hemen dönüp kendisine hamamı hazırlamalarını emretmiş. Halı sericiler ve köleler, acele koşuşup, halıları serip, giysileri ve havluları yerine koyunca Kral hamama girmiş ve hamamın özel bölmesinde giyinip dışarı çıkarak, atına atlayıp sarayına dönmüş ve orada uyumuş.

Kral Yunan'ın durumu böyleyken Hekim Rûyan da evine gidip yatmış. Ertesi sabah uyanınca saraya gitmiş: Kralın huzuruna çıkıp kabulünü dilemiş. Kral onun içeri alınmasını buyurmuş; hekim huzura gelince eğilerek yeri öpmüş ve ağır ağır şu kasideyi okumaya başlamış:

Hitabet, baba olarak seni seçse idi çiçek açar ve bir daha başkasını seçmezdi. Ey ışık saçan yüzü, meşalenin alevini körleten! O parlak yüzün sönmeden ışık saçıp dursun! Zamanın çehresinde çizgiler belirleyinceye kadar. Bulutun, tepeleri sarıp yağmura dönüşmesi gibi sen de cömertliğinle kapla benim her yanımı! Yaptıklarınla zaferin tepelerinde yer tut! Bahtın, hiçbir dileğine karşı çıkmadığı sevgilisi ol!

Bu kasideyi duyunca Kral ayağa kalkmış ve sevecenlikle hekimin boynuna sarılmış. Sonra onu yanına oturtmuş ve ona şahane hilatlar armağan etmiş.

Gerçekten Kral hamamdan çıkınca bedenine bakmış ve cüzzamdan hiçbir iz kalmadığını görmüş, vücudu sanki saf gümüşe dönmüş. O zaman en coşkun bir sevinçle mutluluk duymuş, göğsünün daralması geçmiş, ferahlamış. Sabahleyin yataktan kalkınca divana girmiş, tahtına oturmuş. Mabeyinciler ve krallığının ileri gelenleri sonra da Hekim Rûyan içeri girmiş. İşte bu sırada Kral ayağa kalkıp ona yanında yer göstermiş. Bunun üzerine ikisine sofra serip bütün gün yiyecekler, içecekler sunmuşlar. Akşam olunca Kral, hekime hilatlar ve diğer armağanlardan gayri iki bin dinar vermiş sonra da kendi özel bineğiyle evine dönmesine ruhsat tanımış.

Hekim ayrıldıktan sonra onun hekimlik mesleğindeki marifetini hayranlıkla hatırlamaktan kendini alıkoyamamış ve de "Beni merhem falan sürmeden bedenimin dışından iyileştirdi, Allah için bilimin yücesine ulaşmış bir hekim! Bu adamın iyiliğini armağanlarla karşılamam ve onu bir nedim ve sevecen bir dost olarak her zaman yanımda tutmam gerekir." demiş. Kral Yunan, bedenini sağlıklı ve tüm hastalıktan arınmış görerek, bütün sevinciyle mutlu yatıp uyumuş.

Ertesi sabah kalkıp tahtına oturduğu zaman ulusun ileri gelenleri yöresini sarmış emirler ve vezirler sağına soluna oturmuş. Hekim Rûyan'ı sormuş o da gelip önünde yer öpmüş. Onu gören Kral, ayağa kalkıp ona yanında yer göstermiş, onunla oturup yemek yemiş, uzun bir ömür dileyerek hilatlar ve daha başka şeyler armağan etmiş. Sonra gün batıncaya kadar konuşmalarını sürdürmüş ve ona ödül olarak beş hilat ve bin dinar daha vermiş. İşte hekimin, Krala hayırlar dileyerek evine döndüğü zaman durumu böyleymiş.

Sabah olunca Kral, saraydan çıkıp divana gelmiş; yöresini yine emirler, vezirler, mabeyinciler sarmış. Vezirlerin içinde berbat görünüşlü, uğursuz yüzlü ve kem gözlü, korkunç, iğrenç biçimde hasis, yüreği hırs, kıskançlık ve kinle taşlaşmış biri varmış. Bu vezir, Kralın Hekim Rûyan'ı yanına oturttuğunu ve ona her türlü yakınlık ve cömertlik gösterdiğini görünce kıskanmış ve gizlice onun yok edilmesini kararlaştırmış. Atasözünün de belirttiği gibi "Hırslı önüne gelene saldırır, hırslının yüreğinde zulüm pusu kurar, kuvvetlenince bunu açığa vurur, zayıfken içinde uyutur." Bu vezir, Kral Yunan'ın yanına yaklaşarak eğilip yeri öpmüş ve "Asrın ve zamanın Kralı! Sen ki kullarına cömertliğinle yaşam sağlarsın yüreğimde korkunç ağırlığı olan bir duygu var. (...). Bana izin verirsen bunu sana açıklarım." demiş. Vezirin sözlerinden içi kararan Kral, ona, "Nedir söyleyeceğin?" diye sormuş; Vezir de "Ey azametli Kralım, eskiler 'Kim ki bir işin sonunu ve bunun yaratacağı kötülükleri görmezse talih denen şeyi kendine dost bilmesin!' demişler. Ben de Kralım, senin saltanatını söndürmekten başka bir şey düşünmemekte olan düşmanına ödüller yağdırarak, onu lütuflarla donatarak, taşıyamayacağı kadar cömertlik göstererek yanılmakta olduğunu görüyorum ve bu yüzden, Kralım için büyük endişeler duyuyorum." demiş. Bu sözleri duyan Kral, son derece bunalmış, Kralın rengi atmış ve "Lütuflarımla donattığım hâlde bana düşman olduğunu iddia ettiğin bu kişi kimdir?" diye sormuş. Vezir, "Hekim Rûyan'dan söz ediyorum." demiş. Kral ona,"Sözünü ettiğin kimse benim iyi bir dostumdur, benim için insanların en değerlisidir. Çünkü o bana, elimde tutarak cüzzamdan kurtulmamı sağlayan bir şey verdi. Başka hekimler benden umutlarını kesmişlerdi. Bu zamanda Batı'da olduğu gibi Doğu'da da onun gibisi yoktur. Böyleyken nasıl oluyor da sen, onun hakkında bu gibi şeyler söylemeye cüret ediyorsun? Bense bugünden başlayarak ona güvenceler vermek ve aylık bin dinar tutarında maaş bağlamak istiyorum. Aslında krallığımın yarısını ona bağışlasam onun için pek fazla bir şey yapmış olmazdım. İnanıyorum ki sen bunları kıskançlığından söylüyorsun, tıpkı vaktiyle işittiğim Şah Sinbad'ın öyküsünde olduğu gibi." demiş.

O anda, Şehrazat, ansızın sabah olduğunu fark etmiş ve anlatısını kesmiş.

Bunu gören Dünyazat, ona "Ablacığım, anlattıkların ne kadar tatlı, kibar, zarif ve saf!" demiş. Şehrazat da "Eğer şah beni bağışlar da hayatta kalırsam ikinize anlatacaklarım yanında bunlar nedir ki?" demiş. Şah, bunu duyunca kendi kendine, "Vallahi! Gerçekten harika olan öyküsünün sonunu dinlemeden onu öldürmem!" demiş. Sonra geceyi, sabaha kadar birbirlerine sarılarak birlikte geçirmişler. Sabahleyin şah, divana gitmiş; divan halkla dolunca gün batasıya kadar tayinler, aziller yaparak, yöneterek, askıda kalan işleri bitirerek adalet dağıtmaya başlamış. Sonra divan dağılmış, şah da sarayına dönmüş.

Beşinci Gece Olunca

Şehrazat anlatmaya başlamış:

İşittim ki ey bahtı güzel Şahım, Kral Yunan, vezirine, "Ey vezir, hekime karşı kıskançlık duygularına kapılma! Sen, onu öldürmemi sonra da şahinini öldürdükten sonra pişmanlık duyan Şah Sindbad gibi bundan pişman olmamı istiyorsun!" demiş. Vezir, "Bu nasıl olmuş?" diye sorunca Kral ona şu öyküyü anlatmış:

Sinbad'ın öyküsü kısaca şöyledir: Sinbad'ın çok değer verdiği bir şahini vardır. Bir gün ava giderler. Sinbad bir ağacın gölgesinde dinlenirken susar ve su içmek ister. Şahin bardağı devirir, Sinbad ikinci kez doldurur bardağı, şahin yine devirir. Bu durum dört beş kez yinelenir. Bunun üzerine sinirlenen Sinbad, şahinin kanatlarını keser. Kafasını kaldırıp ağaca baktığında ise gerçeği anlar ama iş işten geçmiştir. Ağaçtan sarkmakta olan bir yılanın zehri, Sinbad'ın doldurduğu bardağa damlamaktadır. Şahin de Sinbad'ın zehirlenmesini engellemek için her seferinde bardağı devirmektedir.

Binbir Gece Masalları, çev. : Âlim Şerif Onaran



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

azametli: Ulu, çok büyük.

cüzzam: Hansen basilinin sebep olduğu deri hastalığı.

hasis: Cimri, pinti, kısmık.

hilat: Değerli bir giysi.

kem: Kötü, fena.

mabeyinci: Padişahların dışarıyla olan ilişkilerine bakan, buyruklarını ilgililere bildiren, bazı kişilerin dileklerini kendisine ileten görevli.

musahib: Sohbet arkadaşı.

nedim: Arkadaş, yakın dost.

ruhsat tanımak: İzin vermek, müsaade etmek.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

BİNBİR GECE MASALLARI

Dünyaca ünlü *Binbir Gece Masalları*'nın iki önemli kahramanı baş vezirin kızı Şehrazat ve ülkeyi yöneten Sultan Şehriyar'dır. Şehriyar zalim bir hükümdardır. Her gün bir genç kızla evlenip ertesi sabah onu öldürmektedir. Akıllı ve zeki bir kız olan Şehrazat, buna bir çare düşünür. Şehriyar ile evlenir ve ona her gece bir masal anlatır. Ama masalı hep en ilginç noktasında keserek sultanı merak içinde bırakır. Sultan da masalın devamını dinleyebilmek için her gecenin sonunda Şehrazat'ın bir gün daha yaşamasına izin verir. Şehrazat'ın masalları "bin bir gece" sürer. Sonunda Şehriyar, Şehrazat'ı öldürmekten vazgeçer ve ikisi mutlu bir yaşam sürerler.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Vezir, Hekim Rûyan'ı niçin kıskanmaktadır? Sizce onu kıskanmakta haklı mıdır? Neden?
2. Kral Yunan vezirin dediklerine neden itibar etmemiştir?
3. Aşağıdaki tabloda gösterilen kişilerin özelliklerini belirtiniz.

	Kral Yunan	Hekim Rûyan	Vezir
Kişisel özellikleri			
Masaldaki işlevi			

4. Kral Yunan neden Sinbad'ın öyküsünü hatırlatmaktadır? Kral Yunan, Vezir'in sözlerine aldansa ve Hekim Rûyan'ı öldürse kendisi de Sinbad gibi mi olur? Açıklayınız.

5. “Hırslı, önüne gelene saldırır; hırslının yüreğinde zulüm pusu kurar; kuvvetlenince bunu açığa vurur, zayıfken içinde uyutur.” sözüyle anlatılmak istenen nedir? Verilmek istenen örtük iletiyi söyleyiniz.

6. Okuduğunuz masaldaki çatışma kimler arasında geçmektedir? Bu çatışma, kişilerin temsil ettiği hangi iki kavramla nitelendirilebilir?

7. Masalın olay örgüsünü defterinize yazınız. Kral Yunan, Vezir’in sözlerine kansa ve Hekim Rûyan’ı öldürse idi masalın olay örgüsünde nasıl bir değişiklik olurdu? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

8. Bu metinde, masala özgü özelliklerden hangileri olduğunu belirleyerek defterinize yazınız.

9. Okuduğunuz bu masalı, “Ben Bir Yeşil Yaprak İdim” adlı Türk masalıyla aşağıdaki ölçütlere göre karşılaştırınız.

Ölçütler	Kral Yunan’ın Veziri ile Hekim Rûyan’ın Öyküsü	Ben Bir Yeşil Yaprak İdim
Konu		
Tema		
Anlatım Biçimi		
Plan		

aA DİL BİLGİSİ

1. Okuduğunuz metinde en çok hangi noktalama işaretleri kullanılmıştır. Bu işaretlerin işlevlerini söyleyiniz.

1. ETKİNLİK

- *Bilesin ki ey ifrit, akıp giden eski zaman içinde ve birbirini izleyen çağlarda, Rum ellerinde, Fars kentinde, Yunan adlı bir Kral varmış.*
- *Yunan çok şaşırmış ve "Bunu nasıl yapacaksın, bilmiyorum ama beni iyileştirirsen Tanrı şahidim olsun, sana ve seni izleyecek sülalene yeterince servet bağışlar; tüm dileklerini yerine getirmeleri için buyruklar veririm; sen de benim musahibim ve dostum olursun.” demiş.*

Bu cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin (ki, ve, ama, de) tek başına anlamı yoktur. İki cümleyi ya da isimleri birbirine bağlamıştır. Cümleleri veya aynı görevdeki kelimeleri birbirine bağlayarak aralarında anlam ilgisi kuran kelimelere **bağlaç** denir. “ve, ile, de, ama, fakat, lakin, ancak, yalnız, hem ... hem, ne... ne, ya ... ya, çünkü” belli başlı bağlaçlardır.

Siz de okuduğunuz masaldan bağlaçları bularak hangi görevlerde kullanıldığını belirtiniz.

Bağlaçlar, bulundukları cümleden çıkarılınca cümlenin anlamında herhangi bir bozulma veya daralma olup olmadığını örneklerle açıklayınız.



HAZIRLIK

1. Elindekilerle yetinmeyen, daha fazlasını isteyen kişileri bekleyen tehlikelerin neler olabileceğini sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.
2. Günlük hayatta bir sorunla karşılaştığınızda kimlerin önerilerine, nasihatlerine başvurursunuz? Neden?



3. METİN

HARNÂME



39. Bir eşek var idi zaîf ü nizâr
    Yük elinde katı şikeste vü zâr
40. Gâh odunda vü gâh suda idi
    Dün ü gün kahr ile kısuda idi
41. Ol kadar çeker idi yükler ağır
    Ki teninde tü komamışdı yağır
42. Nice tü kalmamışdı et ü deri
    Yükler altında kana batdı teri

(...)

48. Bir gün issi ider himâyet ana
    Yani kim gösterür riâyet ana
49. Aldı palanını vü saldı ota
    Otlayarak biraz yürüdi öte
50. Gördü otlakda yürür öküzler
    Odlu gözler ü gerlü göğüsler
51. Semirüp öyle yirler otlağı
    Bir kılın çekseler tamar yağı
52. Boynuzı bazısının ay bigi
    Kiminün halka halka yay bigi

(...)

56. Ne yular derdi ne gam-ı palan
    Ne yük altında haste vü nâlân
57. Acebe kaldı vü tefekkür ider
    Kendi ahvâlini tasavvur ider
58. Ki birüz bunlarunla hilkatde
    Elde ayakda şekl ü sûretde
59. Bunlarun başlarına tâç neden
    Bizde bu fakr u ihtiyâç neden

(...)

(Eşek akıl danışmak için bilge eşeğe gider.)

73. Sen eşeksin ne şek hakîm-i ecel
    Müşkülüm var keremden itgil hall
74. Bu gün otlakda gördüm öküzler
    Gerüben yürür idi göğüzler

75. Her birisi semiz ü kuvvetlü

İç ü tışı yağlu vü etlü

76. Niçün oldı bulara enzânî

Bize bildür şu tâc-ı sultânî

(...)

(Bilge eşek, onu dinledikten sonra sorusunu cevaplar.)

83. Ki öküzü yaradıcak Hallâk

Sebeb-i rızk kıldı ol Rezzâk

84. Dün ü gün arpa buğday işlerler

Anı otlayup anı dişlerler

85. Çün bular oldu ol azîze sebep

Virdi ol izzeti bulara Çalap

86. Tâc-ı devlet konuldı başlarına

Et ü yağ toldı iç ü tışlarına

87. Bizüm ulu işimüz odundur

Od uran içümüze o dûndur

(...)



(Eşek de öküzler gibi ekin yemeye karar verir ve bir tarlaya girer. Karnını doyurduktan sonra ağnayarak ekinleri mahveder. Bunu gören ekin sahibi çıkagelir.)

105. Ağaç elinde azm-i râh itdi

Tarlasını göricek âh itdi

106. Dâneden gördi yiri pâk olmış

Gök ekinliği kara hâk olmış



107. Yüreği sovumadı söğmek ile

Rahat olmadı gönli eşeği dögmek ile

108. Bıçağın çekdi kodı ayruğını

Kesdi kulağını vü kuyruğını

109. Kaçar eşek acıyarak cânı

Dökülüp yaşı yerine kanı

110. Uğrayu geldi pîr eşek nâgâh

Sordı hâlini kıldı derd ile âh

111. Derd ile inleyü didi ey pîr

Har-ı rûbâh gibi pür-tezvîr

112. Batıl isteyü hakdan ayrıldum

Boynuz umdum kulakdan ayrıldum

(...)

Fe i lâ tün/me fâ i lün/fe i lün

Şeyhî, Harnâme

haz.: Mehmet Özdemir



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

ahval : Durumlar, vaziyetler, hâller.

gam : Tasa, kaygı, üzüntü.

himâyet : Koruma, gözetme, esirgeme.

ıs : Sahip, efendi.

inayet : İyilik, kayra.

kahır : Yok etme, perişan etme.

katı : Çok, aşırı derecede.

kısu : Sıkıntı.

nalan : İnleyici, inleyen.

nizâr : Düşkün, bitkin, arık.

palan : Genellikle eşeklere, bazen de atlara vurulan, kaşsız, enli, yayvan ve yumuşak bir tür eyer.

şikeste : Kırılmış, kırık.

tasavvur : Göz önüne getirme, hayal etme.

tefekkür : Düşünme, düşünüş.

yağır : Sırt, arka, iki kürek arası.

zaîf : Zayıf.

zâr : Zayıf, dermansız.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

HARNÂME

Divan edebiyatı şairi Şeyhi'nin, toplumsal eşitlik düşüncesini işlediği yergi içerikli, 126 beyitlik bir mesnevisidir. Harnâme Türk edebiyatındaki ilk fabl örneğidir. Hekim olan Şeyhî, Çelebi Mehmed'i iyileştirir, bunun üzerine Çelebi Mehmed ona bir köy (Tokuzlu köyü) hediye eder. Şeyhî, köye giderken tımarın eski sahipleri tarafından soyulur ve dövülür. Bunun üzerine Şeyhî, hükümdara hâlini anlatmak için Harnâme'yi yazar.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metnin olay örgüsünü belirleyiniz. Bu örgüde Eşek, Pir Eşek'e rastlamasaydı olay örgüsünde nasıl bir değişiklik olurdu?
2. Okuduğunuz metnin konusunu bularak yazarın bu konuyu neden hayvanlar üzerinden anlatma gereği duymuş olabileceğini açıklayınız.
3. Aşağıda verilen tabloyu doldurarak kahramanlarının özelliklerini belirleyiniz.

Ölçütler	Zayıf Eşek	Yaşlı Eşek	Ekin Sahibi
Kişisel özellikleri			
Temsil ettiği kişiler			
Olay örgüsüne etkisi			

4. Okuduğunuz metin, fabl özelliği gösteren bir mesnevidir. Fabllarda ana düşünce öğüt niteliğindedir ve fablın çözüm bölümünde yer alır. Bu bölümde gündelik hayatla ilgili ders verilir. Buna göre okuduğunuz mesnevinin öğüt bölümünü bularak ana düşüncesini belirleyiniz.
5. "Harname" adlı metinde zaman ve mekân unsurlarına dair hangi ipuçları verilmektedir? Metin, bu yönüyle masallarla karşılaştırıldığında aralarında ne gibi bir benzerlik görülmektedir?
6. Okuduğunuz mesnevide olayın düğümlendiği bölümde konuşmaların hangi kahramanlar arasında geçtiğini ve bu konuşmaların fabla katkısını belirleyiniz.
7. "Bâtıl isteyü hakdan ayrıldum
   Boynuz umdum kulakdan ayrıldum" dizesindeki örtük iletiyi söyleyiniz.
8. Okuduğunuz mesnevide "kanaat, şükür, başkalarının başına gelenlerden ibret alma, haddini bilme vb." değerlere vurgu yapılmıştır. Metinden bu değerlere örnekler gösteriniz.

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki "Mantıku't-Tayr, Martı, Küçük Prens ve Hayvan Çiftliği" **adlı eserlerden birer parça verilmiştir. Bu parçalarda fabl türünün hangi özelliğinden yararlanıldığını tespit ediniz.**

(Kuşlar, Süleyman'ın haberci kuşu Hüthüt'ten müşküllerini sorarlar. Hüthüt onlara "değme kişinin eremeyeceği menzile" doğru sonsuz bir yolda, bir "rehber"in peşine düşerek ve kendilerini feda etmeyi göze alarak uçmalarını salık verir. Kendi de önlerine düşer.)

Birisi bir mâh-rûyı gözledi
Yolını kodı vü anı istedi
Birini bir dağ başında kurt yidi
Birisi ben giru dönerem didi
Kimi sayru oldı vü kaldı girü
Kimisi varmadı hiç ilerü
Yüz bin er yolda cân virmiş henüz
Bilmedi biri ki nedür bu rumûz

Gülşehrî, Mantıku't-Tayr

"Bak Jonathan" dedi babası, hiç de haşin olmayan bir sesle. "Kış pek uzak değil. Tekneler seyrelecek ve yüzey balıkları derine inecek. Eğer çalışman gerekiyorsa, yiyecekle uğraş, nasıl yiyecek bulacağım öğren. Bu uçma işi iyi de, biliyorsun, bir süzülmeyi yiyemezsin. Unutma ki uçmanın nedeni yemektir."

Jonathan itaatlice başını salladı. Birkaç gün öbür martılar gibi davranmaya çalıştı; gerçekten uğraştı, iskelelerde, balıkçı teknelerinin çevresinde çığlıklar atıp sürüyle kavgalara girişti, balık ve ekmek yığınlarına dalıp çıktı. Ama yürütemedi.

Richard Bach (Riçırt Bek), Martı
çev.: Feride Çiçekoğlu

İşte o sırada bir tilki çıkıverdi ortaya.

"Günaydın" dedi tilki.

"Günaydın" dedi küçük prens kibarca. Ama etrafına baktığında kimseyi göremedi.

"Buradayım! Elma ağacının altında."

"Sen kimsin? Çok güzel görünüyorsun."

"Ben bir tilkiyim."

"Gel, birlikte oynayalım. Öyle mutsuzum ki" dedi küçük prens.

"Seninle oynayamam" dedi tilki, " ben evcil bir hayvan değilim."

"Buna çok üzüldüm" dedi küçük prens. Ama biraz düşündükten sonra: "Evcil ne demek?" diye sordu.

"Anladığım kadarıyla burada yaşamıyorsun" dedi tilki, "kimi arıyorsun?

Antoine de Saint-Exupery (Antuan dö Sen Ekzüperi), Küçük Prens
çev.: Tomris Uyar

Böyle düşünmenin Hayvan-ism ruhuna mugayir olduğuna onları ikna için domuzlar çok müşkülât çekmişlerdi. En aptalca sual Molli adındaki beyaz kısrak tarafından sorulmuştu. Snowball'a ilk sorgusu şu olmuştu: "İsyandan sonra hâlâ şeker olacak mı?" Buna Snowball kati bir sesle: "Hayır" cevabını verdi. "Bu çiftlikte şeker yapacak vasıta yok. Hem, bizim şekere de ihtiyacımız yok. İstediğimiz kadar ot ve yulaf olacak."

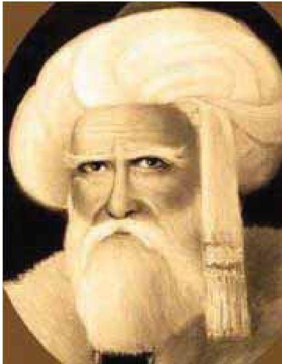
Mollie, "Yeleme kurdele takmaya gene müsaade edecekler mi?"

Snowball, "hayır", dedi. "Senin bu kadar bağlı olduğun kurdele esaret nişanesidir. Hürriyetin kurdeleden daha kıymetli olduğunu anlamıyor musun?"

George Orwell (Corç Orvel), Hayvan Çiftliği
çev.: Halide Edip Adıvar



YAZARIN BİYOGRAFİSİ



ŞEYHÎ (1371-1431)

Divan edebiyatı şairlerindendir. Divan edebiyatının gelişmesine büyük katkısı sağlayan Şeyhî, şiirlerinde ses güzelliğinden çok, söze ve anlama önem vermiştir. Tasavvuf kültüründen çokça yararlanan şair, şiirlerinde alışılmamış ya da terk edilmiş kelimeleri kullanmaya meraklıdır. İnsan hakları, ilahi ve beşerî adalet gibi konularda yergi dolu şiirler yazmıştır. Tasavvuf eğitimi almış olmasına rağmen eserlerinde tasavvufi ögeleri kullanmamış, din dışı şiirler yazmayı tercih etmiştir.

"Harname, Hüsrev ü Şîrîn" adlı eserleri vardır.

DİL BİLGİSİ

1. Okuduğunuz metinde tırnak, virgül ve yay ayraç işaretlerinin hangi işlevlerde kullanıldığını belirleyiniz.

2. ETKİNLİK

- Ey Kadri yüce kişi! Sana yoksulluk ve hastalık iyidir.
- Ey tilki, sen baştanbaşa bizim oldun, seni nasıl incitebilirim?

Bu cümlelerde kullanılan "ey" kelimesi seslenme bildirmektedir. Sevinme, coşma, kızma, acıma, şaşma, korkma, gibi duyguları anlatan; seslenme, buyruk gibi durumları bildiren ya da doğa seslerini yansıtan kelimelere ünlem denir. "a/aa, ah, vah, aman, ay, ayol, bravo, e, eee, eh, hay, ha, hah, eyvah, hadi/haydi, heyhat, keşki, oh, of, öf, püf, tu/tü, ya, ulan, tüh, yuh/yuha, yazık" belli başlı ünlemlerdir.

Bu açıklamadan hareketle aşağıda farklı fabllardan verilen parçalarda geçen ünlemleri bularak cümleye kattığı duyguyu belirleyiniz.

- — Vay, demiş öfkeyle;
  Sen kim oluyorsun da,
  Suyumu bulandırıyorsun benim?
- — Aman efendim, demiş kuzu;
  Kızmayın da bir bakın nerdeyim.
  Ben nasıl bulandırırım suyunuzu,
  Akıntı benden yana.
- Ne diş kalmış hekimde ne çene kemiği.
  — Oh olsun bana, demiş kurt, ağlamaklı;
- Aslan tüh deyip bu kadarına,
  Bakmış hemen maymunun da icabına.
- Ah aşk, sen değil misin Troya'yı yıkan?
- Evini bastılarsa işte ben ve kılıcım;

Haydi gidip haklarından gelelim.

- — Yok a canım, demiş dostu;
  Ne o, ne de bu.
- Ah gelse keşke; Descartes da gelse de bari
  Görsek nasıl açıklar bu örnekleri.
- Eyvah!.. Paralar gitti!
  Adamlıktan çıkmış biçare.



HAZIRLIK

1. Bildiğiniz fabllardan birini sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Bazı olayların hayvanlar ya da bitkiler arasında geçiyormuş gibi anlatılması, dinleyici ya da okuyucu üzerinde nasıl bir etki bırakır?
3. “Elindekiyle yetinmeyen, elde edeceğiyle de yetinemez.” sözüyle vurgulanmak istenen nedir?



4. METİN

EŞEK VE EFENDİLERİ

Bahçıvanın eşeği
Kaderden şikâyetçiymiş.
Gün doğmadan kalkmak
Canına tak demiş.
— İnsaf, diyormuş;
Horoz bile uykuda ben yüklenirken.
Neymiş? Pazara ot gidecekmiş.
Ot için uyan canım uykudan.
Kader acımış eşeğe.
Değiştirmiş efendisini.
Bizimki düşmüş bir dericiye.
Gel de arama eskisini:
Deriler leş gibi kokar,
Üstelik ottan da ağır.
— Ah, demiş; ben böyle mi olacaktım?
Eskiden hiç olmazsa,
Başımı bir attım mı arkaya,
Bir parça yeşillik yolardım.
Lahana bile çıkardı bahtıma.
Şimdi yesem yesem
Sopa yiyorum başımı çevirsem.
Kader yine acımış eşeğe,
Almış dericiden, vermiş kömürcüye.
Eşeğin hâli büsbütün duman.
Başlamış yine dert yanmaya;
Kader kızmış artık o zaman:
—Bıktım gayrı, demiş, bu eşekten.
Padişahlara yüz vermedim
Bu eşeğe verdiğim kadar.
Başka işim mi yok benim?
Dünyada dertli bir o mu var?

Kader haklı; ama hep böyleyiz:
Bir türlü hâlimizi beğenmeyiz.
En kötü kader hep bizimkidir.
Tanrıya dilekçe üstüne dilekçe:
Bütün dileklerimizi yerine getirse,
Ardından yenileri gelir.

Jean de La Fontaine, Masallar
çev.: Sabahattin Eyuboğlu



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

duman (olmak): İşi, durumu berbat olmak.

insaf: Merhamete, vicdana veya mantığa dayanan adalet.

kader: Alın yazısı, yazgı.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

FABL

Sonunda ders verme amacı güden, düşündüren ve genellikle manzum yazılan kısa hikâyelerdir. Genellikle hayvanlar ve bitkiler insanlar gibi düşünür, konuşur ve insanlar gibi davranır. Teşhis ve intak sanatlarına başvurulan fablların sonunda her zaman bir ahlak dersi verilir. Masallarda olduğu gibi fabllarda da zaman ve yer genellikle belirsizdir. Mesajlar, evrensel doğrular ve değerler üzerine kurulur.

Fabl türünün en ünlü yazarları Ezop, La Fontaine ve Beydeba'dır. Türk edebiyatında fablın ilk örneği *Harname*'dir. Beydeba'nın "Kelile ve Dimne" adlı eseri Hint edebiyatının önemli eserlerinden biridir.

Fablın Yapısı

Fabllar bir olay merkezinde geliştiği için serim, düğüm, çözüm ve öğüt bölümlerinden oluşur.

Serim: Olayların ve kahramanların tanıtıldığı giriş bölümüdür. Olay, yer, zaman ve varlık kadrosuna ilişkin temel bilgiler sunulur.

Düğüm: Olay veya sorunların çıkmaza girdiği bölümdür. Ortaya çıkan sorunun nasıl çözüleceğine dair bir merak oluşturulur.

Çözüm: Düğümün, çıkmaza giren olayların açığa kavuştuğu bölümdür. "Düğüm"de oluşan soruların cevapları burada açığa kavuşturulur.

Öğüt: Olay veya olayların arkasında yatan mesaj ve öğüdün açıklandığı bölümdür. Burada verilen öğüt, olayların doğal akışından çıkarılan bir derstir.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. "Eşek ve Efendileri" fablında geçen deyimleri belirleyerek dizelerin bağlamından hareketle bunların anlamlarını bulunuz.

2. İnsana özgü gerçek denildiğinde yalnızca yaşanan somut gerçeklik değil hayal, tasarı, izlenim ve benzeri hususlar da insan gerçekliği içinde değerlendirilir. Buna göre okuduğunuz hikâyenin olay örgüsünün insana özgü bir gerçekliği ifade edip etmediğini değerlendiriniz. Buradan hareketle insana özgü gerçekliğin olay örgüsü çevresinde nasıl somutlaştırıldığını gösteriniz.

3. Bu fablda yazarın eleştirdiği insan tipi nedir? Çevrenizde bu tip insanlarla karşılaşmak mümkün müdür? Açıklayınız.

4. “Eşek ve Efendileri” fablının olay örgüsünü çıkararak bu olayları hikâye biçiminde yazmanın mümkün olup olmadığını söyleyiniz.
5. Okuduğunuz fablda “paylaşma, fedakâr olma, alçakgönüllü olma, tahammül etme, kanaatkâr olma, davranışlarını kontrol etme” gibi değerlerin hangisi ya da hangileri vurgulanmıştır?
6. Fablın sonunda verilmek istenen iletiyi bularak şairin bu iletiyi neden insan dışındaki varlıkların üzerinden verdiğini tartışınız.
7. Okuduğunuz fabldan teşhis ve intak sanatına örnekler gösteriniz.

1. ETKİNLİK

Aşağıda verilen özelliklerin hangi türe ait olduğunu belirleyiniz. Daha sonra masal ve fabl türleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları maddeler hâlinde defterinize yazınız.

	Özellik	Masal	Fabl
1	Olağanüstü kişilere yer verilir.		
2	Nasihat etme, ders verme amacı güdülür.		
3	Öyküleyici ve betimleyici anlatım türleri kullanılır.		
4	Kötülerin kaybettiği, iyilerin kazandığı klasik “mutlu son”la biter.		
5	Olay çevresinde gelişen edebî bir türdür.		
6	Metnin başında, ortasında ve sonunda tekerlemelere yer verilir.		
7	Olağanüstü ve hayalî mekânlar vardır.		
8	“Bir gece yarısı, ertesi gün, üç ay sonra, günlerden bir gün” gibi belirsiz zaman ifadeleri vardır.		
9	Olaylar ilahi bakış açısıyla anlatılır.		
10	Düzyazı şeklinde anlatılır ya da yazılır.		
11	Varlık kadrosu insan dışı varlıklardan oluşur.		
12	Genellikle sonunda küçük bir hayat dersi verilir.		
13	Şiir veya düzyazı şeklinde olabilir.		

aA DİL BİLGİSİ

1. "Eşek ve Efendileri" fablından edat, bağlaç ve ünlem türünden kelimeleri bularak bunların metne katkısını söyleyiniz.

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki parçada yay ayraçla gösterilen yerlere uygun noktalama işaretlerini getiriniz.

Kader kızmış artık o zaman ( )
( ) Bıktım gayrı ( ) demiş ( ) bu eşekten ( )
Padişahlara yüz vermedim
Bu eşeğe verdiğim kadar ( )
Başka işim mi yok benim ( )
Dünyada dertli bir o mu var ( )

3. ETKİNLİK

Aşağıdaki şiirde geçen altı çizili kelimelerin türlerini (edat, bağlaç, ünlem) belirleyiniz.

AĞUSTOS BÖCEĞİ İLE KARINCA

Ağustos böceği bütün yaz
Saz çalmış, türkü söylemiş.
Karakış birden bastırınca
Şafak atmış zavallıda;
Bir şey bulamaz olmuş yiyecek:
Koca ormanda ne bir kurtçuk, ne bir sinek.
Gitmiş komşusu karıncaya:
— Aman kardeş, demiş, hâlim fena;
Bir şeycikler ver de kışı geçireyim.
Yaz gelince öderim,
Hem de faizi maiziyle;
Ağustosu geçirmem bile.
Ödemezsem böcek demeyin bana.
Karınca iyidir hoştur ama
Eli sıkıdır: Can verir, mal vermez.
— Sormak ayıp olmasın ama demiş;
Bütün yaz ne yaptınız?
— Ne mi yaptım? demiş ağustos böceği;
Gece gündüz türkü söyledim;
Fena mı ettim sizce?
— Yoo, demiş karınca, ne mutlu size;
Ama hep türkü söylemek olmaz;
Kışın da oynayın biraz.

Jean de La Fontaine, Masallar
çev. : Sabahattin Eyuboğlu

II. YAZMA



A. YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

MASAL / FABL YAZMA

Hazırlık



Türü belirleme: İlk önce yazılacak metnin türüne karar verilir. Çünkü konu, tema ve diğer aşamalar türe göre şekillenecektir. Masal ya da fabl yazılacağına bu aşamada karar verilmelidir.

Konu ve tema (ana fikir) belirleme: Yazılacak metnin (masalın/fablın) konu ve teması (ana fikri) belirlenir. Konu ve tema belirlemede hedef kitle ve yazma amacı da etkilidir. Kime hitap edileceği, hangi amaçla yazılacağı oluşturulacak metni yönlendirecektir.

Yazma konusuyla ilgili hazırlık yapma: Masalda/fablda kullanılacak kahramanların özellikleri hakkında araştırma yapılır. Yazıda, bir kurt kahraman olarak kullanılacaksa onu diğer canlılardan ayıran özellikleri belirlenmelidir.

Planlama

Şahıs kadrosunu/hayvanları ve temsil edecekleri insani özellikleri belirleme: Masal/fabl için bir şahıs kadrosu/hayvanları belirlenir. Daha sonra bunların temsil edecekleri insani özelliklere (çalışkan, zeki, fedakâr, kurnaz, üzgün, alık, cimri, kavgacı, savurgan, tutumlu, güven dolu, dalkavuk, güvensiz, riyakâr, sözünde duran vb.) karar verilir.

Olay örgüsünü ve planını belirleme: Masal/fabl için bir olay örgüsü belirlenir. Olayların birbirini takip etmesine, olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi olmasına özen gösterilir. Bu aşamada çatışma belirlenir. Çatışmanın kimler arasında olacağına karar verilir. Serim, düğüm ve çözüm bölümlerinde hangi olaylara yer verileceği belirlenir.

Metin türüne özgü yapı özelliklerine uyulur. Zaman ve mekân, masal ya da fabl atmosferine göre seçilir.

Masal/fablın serim, düğüm, çözüm dilek/öğüt bölümleri belirlenir. Serimde kişi ve çevre tanıtımı yapılarak olaya, konuya girilir. Yazılacak metin masalsa tekerleme ile başlanır. Düğüm bölümünde okuyucuyu meraklandıracak olaylar, çözümde ise olayın sonucu verilir. Masallarda dilek, fabllarda öğüt bölümüne yer verilir.

Metnin türüne göre kavram, deyim, atasözü ve ağız özellikleri kullanılır. Basit, birleşik, sıralı, bağlı, eksiltili, devrik, kurallı cümle; isim cümlesi ve fiil cümlesi şeklinde farklı cümle yapıları/türlerinin kullanılmasının metne katkısı büyük olduğundan bu cümle türleri kullanılmaya gayret edilir.

Taslak Metin Oluşturma

Plan doğrultusunda metni yazma: Plan doğrultusunda masal/fabl yazılır. Yazma aşamasında tercih edilen türün özellikleri göz önünde bulundurulur.

Hayalî ve olağanüstü unsurları kullanma: Masal/fabl yazılarının en belirgin özelliklerinden biri hayalî ve olağanüstü varlıklara yer vermektir. Metinlerde bu tür fantastik ögeler kullanılır.

Dilek/öğüt bölümünü yazma: Masalın sonunda okuyucular için güzel dileklerde bulunulur, fablda ise öğüt verilir.

Taslak Metni Düzeltme ve Geliştirme

Metnin tutarlılığını değerlendirme: Taslak metin (masal/fabl) bilgi, duygu, düşünce ve olayların açık, anlaşılır ve ikna edici biçimde sunulup sunulmadığı bakımından değerlendirilir. Yazı; içerik bakımından incelenerek düşüncelerin mantıklı bir şekilde dizilip dizilmediği, tutarlılığı kontrol edilir. Bölümler arasındaki ilişkiler kontrol edilerek yazı geliştirilir. Farklı anlatım biçimlerini kullanma, düşünceyi geliştirme yollarından yararlanma, farklı tür ve içeriğe sahip olma vb. nitelikler yönünden değerlendirilir.



Anlatım bozukluklarını düzeltme: Düzeltme; bir yazıyı düzgün bir hâle getirme, bir yazının bozukluğunu giderme, yanlıştan kurtarma çalışmasıdır. Oluşturulan metin dil kurallarına uygunluğu, örnekleyiciliği, açık ve anlaşılırlığı vb. ölçütlere göre değerlendirilir.

Yazım ve noktalama hatalarını düzeltme: Yazılan metin (masal/fabl) biçim olarak (sayfa düzeni, okunaklılık) incelendikten sonra yazım, noktalama ve dil bilgisi açısından incelenir; -varsa- hatalar düzeltilir.

Yazılan Metni Paylaşma

Yazılan metin yüksek sesle okuma, panoda sergileme; elektronik ortamlarda, kitap, dergi ve gazetelerde yayımlama; yarışmalara katılma gibi yollardan biriyle paylaşılabilir. Metne yönelik eleştirilere açık olunur ve gerekirse metin çerçevesinde eleştiriler cevaplanır.



B. YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Yazılan Metni Paylaşma

Yukarıda verilen yazma aşamalarından hareketle aşağıdaki yazma çalışmalarından birini yapabilirsiniz.

- Okuduğunuz “Ava Giden Aslan, Kurt ve Tilki” adlı metni, masal türünün özelliklerini göz önünde bulundurarak yeniden yazınız.
- “Kanaat, dürüstlük, paylaşma, yardımlaşma, vefalı olma, adil olma, alçak gönüllülük, güven duyma” temalarından birini işleyen bir fabl yazınız.
- Masal/fabl yazma çalışmalarının dışında incelediğiniz metinlerden edindiğiniz düşünce ve izlenimleri konu alan farklı türde bir yazma çalışması yapınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM



A. SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

DİNLEME



Dinlediğini anlamak, belli bir eğitimi gerektirir. Bunun için birtakım uygulamalar ve yöntemler geliştirilmiştir. Dinlemekte amaç, okunanı ya da söyleneni konu, ad, yer, tarih vb. bilgilerle anlamaktır. Yani dinlemek, okumak gibi haber almanın ve bilgi edinmenin bir başka yoludur.

İyi bir dinleyici dinlediği konuyu anlamaya çalışmalı, ileri sürülen görüşü saptamalıdır. Kurmaca metin dinlerken olayın konusunu ve kişilerini, olayın geçtiği yeri ve olay zamanını, bunların birbirleriyle ilgilerini anlamalı ve sonuç çıkarma becerisi kazanmalıdır. Daha sonra dinlenilenlerden birtakım sorular çıkararak cevaplamak, dinlemeyi ve dinlemekle elde edilen bilgilerin transferini kolaylaştırır.

ÇEŞİTLİ DİNLEME BECERİLERİ VE TEKNİKLERİ

İnsan zihni konuşulanları kelime kelime olarak değil, cümle ve tamamlanmış yargı olarak algılamaktadır. Öyleyse kullanılan cümlelerin kısa, yalın ve kolay anlaşılır olması gerekir. Bunun dışında insanın etkin bir dinleyici olması konuşulan konuya ilgi duymasına, zihinsel bakımdan olgunlaşmasına, yetişme tarzına yani dinleme alışkanlığı kazanmış olmasına, kişisel yeteneğine ve nihayet fiziksel ve ruhsal hazırlığına göre değişmektedir. Buna göre dinleme çeşitlerini şöyle sıralamak mümkündür:

Dikkatli Dinleme

Dikkatli dinleme, dinlenen konuya motive olmakla gerçekleşir. Konuşan açısından dikkatli, konuşmacıya saygılı ve cevap vermeye hazır bir dinleyici; yerinde ilgisiz oturan, dinlediğine dair hiçbir mesaj göndermeyen dinleyiciye göre daha isteklendiricidir.

Konuşmacının anlattığı fıkraya gülerek katılmak, coşkulu konuşmalarda dinlediğini belli etmek, konuşanı isteklendirir, konuşmayı ise canlı kılar. İyi bir konuşmacı kendisini, dinleyicilerin tepkilerine göre düzenler; eksiklerini belirler ve sonraki konuşmalarında bu eksikliklerini tamamlar.

Doğru Dinleme

Her konu herkesi aynı ölçüde ilgilendirmeyebilir. Bu konunun sunuluş biçimine, kişiyi ilgilendirmesine göre değişiklik gösterir. Ayrıca dinlediğini doğru algılamak, ayrıntıları ayıklayıp konunun özünü kavramak, bölümlerini saptayıp onları birleştirmek ve bir yargı oluşturmak doğru dinlemenin temel özelliğidir.

Dinlemenin başarılı olması için dinleyicinin konu ile ilgili olarak önceden kısa bir araştırma yapması gerekir. Böylece dinleyici konuya yabancı kalmayacağı gibi, konuyu daha iyi anlayabilir. Ayrıca konuşmacının konuya hâkimiyeti, konuyu sunuş biçimi ve konunun başlığı da konu ile ilgili bilgi verebilir.

Eleştirel Dinleme

Eleştirel dinleme, dinlediğini sebep-sonuç ilişkisi kurarak doğruluk, eksiklik vb. bakımından değerlendirmektir. Konuşmacının dakikada 110-120 kelime konuştuğunu varsayarsak geri kalan boşluk, zihinsel gezinti yerine, konuşulan konu ve görüşler üzerinde düşünülmekle geçirilirse dinleme ve anlama başarısı en yüksek düzeye çıkar. Burada düşünmeden kasıt, konuşmacının düşüncelerini benimseyip benimsememek, yani eleştirmektir. Yine konuşma sırasında not alırken konuşmacının kanıtlarını, örneklerini incelemek; doğruluk, gerçeklik ve uygulanabilirlik bakımından da gerekir.

Dinlerken konuşmacının sunuş ve konuşma tarzına dikkat etmek, konuşmayı başarılı ya da başarısız kılan hususları anlamaya çalışmak, konuşmayı çekici duruma getirmedeki yöntemlerini, tavır ve davranışlarını, vücut ve yüz hareketlerini incelemek de bir tür eleştirel dinlemedir.

Aynı yöntem tartışmalarda da uygulanabilir. Konuşan kişiye cevap vermek için konuşmanın dikkatle dinlenmesi, hiçbir kelimenin kaçırılmaması gerekir. Bu hususta zihnin berrak ve ön yargılardan uzak olması; verilen cevabın konuşanın sözleriyle çelişip çelişmediği ya da konudan uzaklaşılıp uzaklaşılmadığı hususunda uyanık olunmalıdır.

Konuşmada verilen bilgilerin doğruluğuna, gerçeğe uygunluğuna ve birbirleriyle çelişmediğine dikkat edilmelidir. Dinlemede konuşmacının tavrına, bilgiyi sunuş şekline, kendini savunmak için kesin yargı kalıplarına sığınıp sığınmadığına dikkat edilir. Böylece konuşmacıya sorulacak sorular saptanır. Dinleme sırasında “Neden?”, “Nasıl?”, “Niçin?”, “Nerede?”, “Ne oldu?”, “Ne yaptı?” vb. sorular sormak hem dinleyeni uyanık tutar, hem de konuşmayı daha iyi anlamayı sağlar.

Soru Sorarak Dinleme: Dinlenilenler hakkında soru sorma alışkanlığı kazanarak konu hakkındaki düşünmelerin; konuyu olumlu ve olumsuz yanlarıyla, tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirmeye, kişinin kendi doğrularını bulmaya yönelik dinlemeye **soru sorarak dinleme** denir. Kendini karşısındakinin yerine koyarak onun ne düşündüğünü anlamaya çalışarak dinlemeye **empati kurarak dinleme**, bir konuyu olumlu olumsuz yönleriyle ve tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirerek dinlemeye **eleştirel dinleme** denir.

Dinleme ve Not Alma

Eğitimin her düzeyinde öğrenme yollarının başında not alarak öğrenme gelmektedir. Öğretmenin konuşmalarını iyi dinleyen ve not tutan öğrencilerin, not tutmayanlara göre daha başarılı oldukları kanıtlanmıştır.

Konuşmaların ancak küçük bir bölümünün bellekte kaldığı bilinmektedir. Farklı bir söyleyişle konuşmanın tamamını bellekte tutmak olanaksızdır. Aynı zamanda gereği de yoktur. Bunun için konuşmanın belleğimizde tutmamız gereken bölümleri ileride kolayca anımsayabileceğimiz biçimde bir kâğıda not edilmelidir. Aksi durumda, zamanla, söylenenlerin tamamı unutulmaktadır. Oysa konuşma ile ilgili bir cümle, bir söz, konuşmanın ana düşüncesini bize anımsatabilir, konuşma ile ilgili pek çok ayrıntıyı çağrıştırabilir.

Dinlemenin Verimliliği Nasıl Artırılabilir?

İyi bir dinleyici olmak aileden alınan eğitim ve alışkanlıkla başlar. Küçük yaşlardan başlayarak öykü ve masal türü okuma metinlerini dinleyen ya da kendisine değer verilip konuşması dinlenen çocuk, ileri yaşlarda iyi bir dinleyici olacaktır. Yapılan araştırmalar dinleme yeteneğinin geliştirilebileceğini göstermektedir.

Dinleme bir tür dikkatin belli bir alanda yoğunlaşması demektir. Okullarda bu yoğunluk süresi alt sınıflardan üst sınıflara gidildikçe artmaktadır. İlköğretimin birinci devresinde 10-15 dakika olan kesintisiz dinleme süresi, üst sınıflara gidildikçe 40-50 dakikaya kadar yükselmektedir. Bu süre, birtakım çalışmalarla artırılabilir. Söz konusu çalışmalar, sınıfta karşılıklı konuşmalar yapmak, açık oturumlar, tartışmalar düzenlemek ya da konferans dinlettirmek; ilgi çekici şiir, öykü, oyun, rapor, mektup vb. okutmak, dinlemeyi geliştiren başlıca etkinlikler olarak sıralanabilir.

Dinlemede dikkatin önemi büyüktür. Dinleyicinin anlatılan konu üzerinde yoğunlaşması gerekir. Dinleme sırasında konuyla doğrudan ilgili olan ana düşünceye dikkat çekilmesi de önemlidir. Bunun yapılabilmesi için, öncelikle, konu iyi anlaşılmalı, ana ve yardımcı düşünceler belirlenmelidir.



B. SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Yukarıda verilen bilgilerden yola çıkarak aşağıdaki çalışmaları yapınız.

- Yazdığınız metinleri sınıfta sununuz.
- Çizgi film hâline getirilmiş bir fablı izleyiniz.
- www.eba.gov.tr adresinden bir hikâye dinleyiniz.



ŞEHİR FARESİYLE TARLA FARESİ

Bir varmış bir yokmuş
Bir şehir faresi varmış;
Bir gün yolu yordamıyla
Tarlafaresini yemeğe çağırmış.
Bir Türk halısı üstüne
Bir sofra kurulmuş, şahane.
Ne yemekler, ne yemekler...
Gitmeyen bilmez şehire.
Böyle ziyafet görülmemiş,
Hiçbir şey eksik değilmiş.
Ama tam yemek başlarken
Farelerin iştahı kesilmiş:
Ayak sesleri gelmiş birden
Evin üstünde bir yerden;
Şehir faresi fırt bodruma,
Tarlafaresi de peşinden.
Ses seda kesilmiş yukarıda,
Fareler çıkmış meydana.
Şehirli fare, buyurun, demiş,
Soğumasın bizim kızartma.
Ben doydum, demiş tarlafaresi,
Yarın bize beklerim sizi.
Bizde böyle kral sofraları yok,
Fıkara işi bizimkisi.
Ama yediğin boğazında kalmaz,
Ayak mayak sesi duyulmaz.
Haydi hoşça kal kardeş,
Korkulu yemek bana gelmez.

Jean de La Fontaine, Masallar

çev. : Sabahattin Eyuboğlu

A. Aşağıdaki soruları yukarıda verilen parçaya göre cevaplayınız.

1. Fablın bağlamından hareketle “yolu yordamı, şahane, boğazında kalmak” kelime ve kelime gruplarının anlamlarını söyleyiniz.
2. Fablın vermek istediği ileti (öğüt) nedir?
3. Fablda kişileştirilen varlıklar nelerdir? Yazarın bu kişiler üzerinden eleştirdiği durum nedir?
4. Fablın bölümlerini üzerinde gösteriniz.
5. Fablın masal ile benzer ve farklı yönlerini maddeler hâlinde söyleyiniz.
6. Fablda anlatılan olaylar nerede ve ne zaman geçmektedir?
7. Fabldan edat, bağlaç ve ünlem türünden kelimelere -varsa- örnekler gösteriniz.
8. Fabldaki üç nokta, virgül ve noktalı virgülün işlevlerini belirleyiniz.

Ama ifrit ona, “Çok konuştun. Kesinlikle, senin ölmen gerektiğini bil!” O zaman balıkçı, kendi kendine, “Ben bir insanoğlundan başka bir şey değilim. O ise bir ecinni ama Tanrı bana tutarlı bir akıl vermiş; onu yok etmek için bir tertip bulmak, kurnaz bir hile hazırlamak isterim. Bakalım o da sırası gelince kötülüğü ve kurnazlığıyla bir düzen kurabilecek mi?” demiş. Bunun üzerine ifrite, “Gerçekten benim ölümüme karar verdin mi?” diye sormuş; ifrit, “Hiç kuşkun olmasın!” yanıtını vermiş; o zaman balıkçı, “Süleyman’ın mührü üzerinde adı bulunan Tanrı adına, soruma doğru olarak cevap vermeni senden rica ediyorum.” demiş. İfrit Yüce Tanrı’nın adını işitince çok heyecanlanmış ve şaşakalmış ve “Sorabilirsin; ben de doğru olarak yanıt vereceğim.” demiş. Bunun üzerine balıkçı, “Nasıl oluyor da senin ancak elini ya da ayağını sokabileceğin küpe, tüm olarak sığabiliyorsun?” demiş, İfrit, “Acaba bundan kuşku mu duyuyorsun?” diye sormuş. Balıkçı “Doğrusu küpe girişini gözümle görmedikçe buna asla inanmam!” demiş.

Ancak o anda Şehrazat şafak söktüğünü görmüş, ruhsatlı konuşmasını kesmiş.

Binbir Gece Masalları, çev. : Âlim Şerif Onaran

B. Aşağıdaki yargılar, yukarıda verilen parçaya göre doğru ise cümlelerin başına “D”, yanlış ise “Y” yazınız.

1. ☐ Anlatmaya bağlı metin türlerinden biri olan masaldan alınmıştır.
2. ☐ Varlık kadrosunda hem olağan hem de olağanüstü kişiler vardır.
3. ☐ Olay ve kişiler belli olmasına rağmen zaman ve mekân belli değildir.
4. ☐ Hem kahraman anlatıcı hem de ilahi bakış açısıyla söylenmiştir.
5. ☐ Anlatılan olay gerçek olduğundan anlatıcı da gerçek kişidir.
6. ☐ “Ancak o anda Şehrazat şafak söktüğünü görmüş, ruhsatlı konuşmasını kesmiş.” ifadesinden anlaşıldığı üzere olay anlatımına başka bir gün devam edilecektir.
7. ☐ “Balıkçı ‘Doğrusu küpe girişini gözümle görmedikçe buna asla inanmam!’ demiş.” ifadesinden hareketle masalın düğüm bölümünden alınmış denilebilir.
8. ☐ “İfrit, Yüce Tanrı’nın adını işitince çok heyecanlanmış, şaşakalmış, ‘Sorabilirsin, ben de doğru olarak yanıt vereceğim.’ demiş.” cümlesinde bağlaç kullanılmıştır.

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurunuz.

1. Türk halk masalları .... bir özellik gösterir yani söyleyeni belli değildir.
2. Dinleyiciyi masalın olağanüstü dünyasına alıştırmak için söylenen kısmına .... denir.
3. Masallarda .... ve .... belirsizdir.
4. “Biyografi, masal, tiyatro, deneme, eleştiri” türlerinden sadece .... anlatmaya bağlı edebî metinler içerisinde yer alır.
5. Masallarda ve fabllarda dil .... işlevde kullanılır.
6. Masallarda belirli davranışlar sergileyen, zihniyeti ve çevreyi temsil eden, benzerleri diğer eserlerde de bulunan kalıplaşmış kahramanlara .... denir.
7. “Kirpikleri ok gibi olup görenlerin kalbinde yara açarmış.” cümlesine .... edatı .... anlamı katmıştır.

Ç. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. **Aşağıdakilerden hangisi masal türü için söylenemez?**

   A) Masallar göstermeye dayalı bir edebiyat türüdür.
   B) Belirli bir yer, çevre yoktur; hayalî yerler vardır.
   C) “Keloğlan” masalları anonim masallara örnek gösterilebilir.
   D) Masallar geçmiş zaman kipi (-miş) kullanılarak anlatılır.
   E) İyiler hep iyilik yapar, kötüler de hep kötülük yapar.

2. **Aşağıdakilerin hangisinde masal türüyle ilgili kavramlar bir arada verilmiştir?**

   A) Zümrüdükanka, Kafdağı, cinas
   B) Peri, tekerleme, dev
   C) Padişah, semai, Keloğlan
   D) Fabl, çözüm, hitap
   E) Şahmeran, Kafdağı, redif

3.

I	Keloğlan	1	Türkiye
II	Kelile ve Dimne	2	Hindistan
III	Perrault Masalları	3	Fransa
IV	Grimm Kardeşlerin Masalları	4	Danimarka
V	Andersen Masalları	5	Almanya

Yukarıdaki eşleştirmenin doğru olabilmesi için hangi ikisinin yer değiştirmesi gerekir?

A) I ve III B) II ve IV C) III ve IV D) III ve V E) IV ve V

4. (I) “Mademki benim padişah olduğumu bildin, derdimin de ne olduğunu bilirsin.” diye sorar. (II) “Evet, senin ve sultanın derdini biliyorum.” der. (III) Sonra cebinden bir elma çıkarır: “Yarısını sen, yarısını da sultan yesin. (IV) Dualarınızı da eksik etmeyin.” der, ortadan kaybolur. (V) Dokuz ay, dokuz gün sonra nurtopu gibi bir kız bebekleri dünyaya gelir. (VI) Çocuk iki üç yaşına gelince ilk olarak vezirler görmeye gelirler. (VII) İçlerinden en yaşlısı, padişahın kulağına eğilerek: “Bu kız çok güzel, büyüyünce başınıza dert açabilir.” der.

Yukarıdaki parçada numaralanmış cümlelerin hangilerinde bağlaç ya da edat türünde bir kelime kullanılmamıştır?

A) I ve II B) I ve V C) II ve VI D) III ve IV E) VI ve VII

5. Eski toplum hayatımızda masal bilmekle, masal söylemekle tanınmış kadınlar vardı ve bunlara “masalcı nine” derlerdi.

   Yukarıdaki cümlede tırnak işareti hangi işlevde kullanılmıştır?

   A) Vurgulanmak istenen sözleri göstermek için
   B) Doğrudan alıntıları göstermek için
   C) Tamlama olduğunu belirtmek için
   D) Yazım karışıklığını önlemek için
   E) Yükleme yakın olduğunu bildirmek için



5. ÜNİTE

ROMAN

OKUMA

- Roman ve roman türleri
- Romanın hikâyeden ayrılan yönleri
- İncelenen romanları dünya edebiyatından bir romanla karşılaştırma
- Zamirler ve bunların metindeki işlevleri (dil bilgisi)
- İmla ve noktalama (dil bilgisi)

YAZMA

- Bir romanın bir kesitini, bakış açısı ve anlatıcısını değiştirerek yazma

SÖZLÜ İLETİŞİM

- Hazırlıklı konuşmanın aşamaları

"Sözlü İletişim" bölümünde kullanmak üzere Cumhuriyet Dönemi yazarlarından bir roman okuyunuz.

I. OKUMA



HAZIRLIK

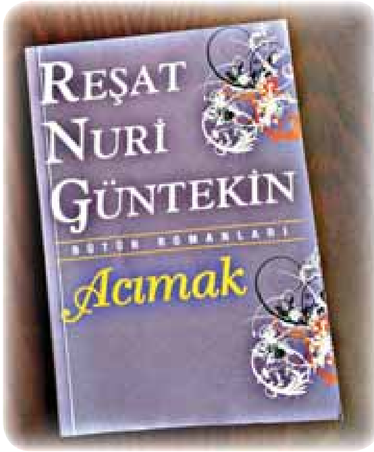
1. Acıma duygusu her canlıda var mıdır? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
2. Aşağıda, Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun "Acımak" şiirinden bir bölüm verilmiştir. Bu şairin vermek istediği temel duygu hakkındaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Acımak lazımdı acıyamadık.
Çatlar mıydı bu yürek kahrından kıyamadık.
Acımak lazımdı kana kana
Acımak yana yana
Buram buram tatlı canını
Fitil fitil anasının ak sütünü terliyenlere.
Acımak diri diri gömülenlere
Acımak sabilere, yiğitlere
Yarmak, şu yüreği sonuna kadar
Acımak, acımak, acımak.



1. METİN

ACIMAK



Mektebin başmuallimi olan Zehra; çalışkan, disiplinli, verdiği kararların arkasında duran bir öğretmendir. Bulunduğu okulda birçok yenilik yapar, güzel ve uygun bulmadığı şeyleri değiştirir. Geçmişte yaşadığı kötü olaylardan dolayı acıma duygusu nedir bilmeyen Zehra, merhametsizdir. Öğrencilerinin yaptığı hiçbir yanlışı affetmez, en ufak bir hataya bile büyük tepkiler gösterir, onları cezalandırır. Maarif Müdürü Tevfik Bey, Zehra'yı bu özelliğinden dolayı defalarca uyarmış olmasına rağmen Zehra'nın davranışlarında hiçbir değişiklik görülmez.

Bir gün bölge vekili Şerif Bey, Zehra'nın okulunu ziyarete gider. Şerif Bey, Zehra'nın babasının çok hasta olduğunu, bu nedenle Zehra'nın mutlaka İstanbul'a gidip babasını görmesi gerektiğini söyler. Fakat, Zehra sert bir tavırla babasının olmadığını söyleyerek vekilin isteğini geri çevirir. İki gün sonra İstanbul'dan Zehra'ya babasının ölüm döşeğinde olduğunu, az bir vaktinin kaldığını bildiren bir telgraf gelir. Tevfik Bey, hemen Zehra'yı odasına çağırarak ona durumu anlatır. Zehra, yine aynı gerekçelerle İstanbul'a gitmeyeceğini söyler ve oradan ayrılır. Bir süre sonra elinde bir bavulla gelen Zehra, fikrini değiştirmiştir ve İstanbul'a gidecektir.

Zehra, yolculuk boyunca çocukluğunda yaşadığı kötü olayları düşünür: Teyzesi Ruhsar'ın nasıl zalim bir kocayla evlendirildiğini, nasıl öldüğünü, erkeklere bu yüzden düşman olduğunu hatırlar. Annesinin çilelerini, babasının umursamazlığını, komşuları Necip Bey'in iyiliklerini, kendisinden dört yaş büyük ablası Feriha'nın ölümünü düşünür.

Zehra, ablasının ölümünden bir süre sonra babası tarafından Marabet Mektebi'ne yazdırılır. Mürşit Efendi mekteptekilere Zehra'nın hiç kimseyle görüştürülmemesini tembihler. Zehra okuduğu sırada uzun zamandır hastalıkla boğuşan annesi ölür, anneannesine inme iner ve anneannesi yıllarca hastane köşelerinde sürünür, babası da hapse girer.

Yolculuk bitmiş, Zehra kendisine verilen adrese gelmiştir. Onu eski komşuları olan Vehbi Bey karşılar. Zehra'ya niye daha önce gelmediğini, çok geç kaldığını, babasının bir gün önce vefat ettiğini söyler. Zehra ve Vehbi Efendi, Mürşit Efendi'nin evine giderler. Vehbi Bey, Mürşit Efendi'den kalan sandığı Zehra'ya teslim eder. Zehra önce sandığı açmak istemez fakat odada tek kalınca dayanamaz ve sandığı açar. Sandığın içinden eski püskü, yırtık birkaç kıyafet ve değersiz birkaç eşya çıkar. Bunların arasında Zehra'nın gözüne bir defter çarpar. Bu babasının hatıra defteridir. Zehra babasının hatıra defterini okumaya başlar…

(Aşağıda, Mürşit Efendi'nin evliliğinin ilk yıllarının anlatıldığı bir bölüm verilmiştir.)

Diyarbakır 13....

Meveddet hasta...

Belediye doktoru onu uzun uzadıya muayene etti. Bir şey bulamadı: "Belki sinirleri biraz zayıf... Başka bir şey göremiyorum." dedi. Emniyet edemedik. Diyarbakır'daki bütün doktorları sırasıyla getirttik... Onlar da aşağı yukarı aynı şeyi tekrar ettiler.

Filhakika görünüşte Meveddet'in hiçbir şeyi yok... İştahı, uykusu yerinde. Ben evde olduğum zaman benimle, dairede bulunduğum vakit konu komşu ile gülüp eğleniyor... Ut çalıyor... Evet, görünüşe nazaran doktorlara hak vermek lâzım. Fakat zaman zaman ortada hiç sebep yokken birdenbire hırçınlaşmasına, uzun uzun ağlayıp çırpınmasına, önüne gelenle kavga etmesine sebep ne?

Zavallı çocuğun herhâlde bir şeyi var ki böyle yapıyor. Onu memnun etmek, rahat yaşatmak için hiçbir fedakârlıktan çekinmiyorum. Evimizde hizmetçiden başka bir kadın, bir de onun oğlu Hafız Recep isminde bir molla var. Kaynanamın da mükemmel bir ev kadını olduğunu hesaba katarsak beş kişi, Meveddet'in saadeti için yorulup çabalıyoruz demektir. Ben dışarıda çalışıyorum. Hafız, alışverişle meşgul oluyor. Hâsılı hepimiz Meveddet'in gözünün içine bakıyoruz. Elini sıcak sudan soğuk suya sokturmuyoruz. Şu hâlde bu buhranların sebebi, manası ne?

Bazen günlerce bana darıldığını hissediyorum. Geçen gün durup dururken ayaklarını yere vurarak: "Sıkılıyorum. Ben de babam gibi öleceğim. Beni buralarda bırakıp gideceksiniz!.." diye tepinip feryat etmeye başladı.

Artık ne düşüneceğimi, ne yapacağımı şaşırıyorum. Tecrübeli ve zeki kaynanam imdadıma yetişti. Meveddet'in bu hastalığı için bir teşhis koydu ki doktorların o müphem "sinir zafiyeti" tabirinden çok daha mükemmel. Meveddet yine uzun bir hırçınlıktan sonra odasına çekilmişti. Kaynanam mangaldaki ateşleri eşeleyerek mahzun mahzun düşünüyordu:

— Anne, ben bir şey anlamıyorum... Ne yapacağız, dedim.

O tereddütle:

— Vallahi ben de bilmem oğulcum ama, dedi, hani neferlerin bir sıla hastalığı vardır... Benim anladığıma göre yavrucuğum o hastalığa tutuldu.

Ben evvelâ güldüm:

— Fakat, Meveddet İstanbul'u bilmez ki onun hastalığına tutulmuş olsun, dedim.



— Ne kadar olsa kanında İstanbulluluk var çocuğum, dedi. Sonra ablası Ruhsar'a da çok düşkündür... Ben bağrıma taş basıyorum, tahammül ediyorum ama... O ne kadar olsa cahil taze... Anlaşılan kardeşini göreceği geldi, kendi yaşında tazelerin İstanbul'da gezip eğlendiklerini haber alıyor... Sonra burası da onu çok sıktı. Memleketin hâli malum. Fazla olarak ahalinin dedikodusu... Biliyorsun ya yavrum, bütün memleket bize düşman... Önüne gelen bizimle uğraşır. Ama belki ben yanılıyorum. Sen daha iyisini bilirsin...

Kaynanam fazla bir şey söylemeden çıkıp gitti. Bu sefer de ben mangalın başında düşünüp kaldım. İhtiyar kadının söylediği şeylere benim de aklım yatmıştı. Ona verilecek cevap yoktu. Ah fukaralık! Sevdiği insana istediği bir temiz havayı bile aldıramamak ne acı şey. Meveddet ara sıra bana takılır:

— Namuslu bir adam oldun da eline ne geçti. Sanki başkaları gibi çalıp çırpaydın bizim de elimizde beş on paramız olurdu. Böyle sıkıntı çekmezdik. Hiç değilse biraz daha gözünü açamaz mıydın? Bak eski defterdar, İstanbul'da bilmem ne müsteşarı oldu, geldi.

— İyi ama o adam vali aleyhinde saraya curnal göndermişti.

— Fena mı etti? Vali için "Vilâyeti kasıp kavuruyordu!" diyen sen değil miydin?

Meveddet'e çaresiz sudan bir cevap verdim. Curnalciliğin hırsızlık kadar fena bir şey olduğunu bu tecrübesiz genç kadına nasıl anlatırsın? O devam eder:

— Hiç olmazsa amirlerinle hoş geçinseydin. Arkadaşların arasında bu kadar ilerlemiş adamlar var. Onlara rica etsen sana bir iyilik yapmazlar mıydı?

Bu sitemli şakalar için Meveddet'e kızardım. Fakat şimdi ona hak vermeye başladım. Evet biraz daha gözümü açamaz mıydım?

Maamafih o gece karar verdim. Bir yolunu bulup behemehal İstanbul'a gideceğim. Sevgili karımın göz göre göre gurbet illerde ölüp gitmesine nasıl tahammül ederim?

(Aşağıda, Zehra'nın tüm gerçekleri öğrendiği ve acıma hissine kavuştuğu bölüm verilmiştir.)

Eylül 13...

Bu akşam vapurun güvertesinde bir parmaklığa dayanmış duruyordum. Biraz ötede açılır kapanır sandalyelerde oturan yolculardan birinin dikkatle bana baktığını gördüm.

Kıyafetim pek süflidir. Onun için sokaklarda kadın erkek birçok kimse dönüp dönüp bana bakar. Kimi güler, kimi tiksinerek yüzünü buruşturur. Hatta bazan dükkân camekânlarındaki aynaların önünde durarak kendim de kendimi hayretle seyrederim. Yamalı, çamurlu elbiseler üstündeki bu baş, cidden ibretle görülecek şeydir:

Uzun, karışık, kirli bir saç ve sakal kümesi arasında yer yer morarmış damarlar, kan pıhtılarına benzeyen şişlerle dolu bir ayyaş çehresi... Hem feci, hem gülünç...

Mamafih açılır kapanır sandalyede oturan adamın bakışında bir başkalık hissettim. Ben de ona bakmaya başladım, akşam serinliğine karşı pardösüsünün yakasını kaldırmış, yüzünün bir kısmını saklamıştı, buna rağmen tanıdım. Eski mektep arkadaşlarımdan Cevdet isminde bir çocuktu. Kardeş gibi birbirimizi severdik. Ben sınıfın birincisiydim. O biraz tembeldi. Ekseriya derslerini ve imtihanlarını hazırlamasına yardım ederdim.

Mektepten çıktıktan sonra birbirimizi gözden kaybetmiştik. Ne olduğuna dair hiçbir haber alamamıştım. Kılığına, kıyafetine nazaran hayatta muvaffak olduğu aşikârdı. Allah versin!.. Karşı karşıya bakışırken onun da beni tanıdığını anlamış, başımı çevirmiştim.

Eski ahbaplara muamelem daima böyledir. Onların ben hâlde bir adamla konuşmak istemeyecekleri muhakkak olduğu için ben daha evvel davranıp kaçarım. Bilmem niçin? Tanımadığım insanlardan yardım istemek bana zor gelmez. Fakat eski bildiklerden ölesiye utanıyorum.

Başımı çevirmiş, ellerimle parmaklığa dayanarak denize bakmaya başlamıştım. Cevdet yerinden kalktı. Yanıma geldi. Hafif bir tereddütten sonra:

— Sen misin Mürşit? dedi.

Suç üstünde yakalanmış bir adam gibi sıkılarak başımı salladım.

— Ne yapıyorsun? Ne iş görüyorsun?

Çok sıkılmış olmama rağmen içimden gayriihtiyari bir gülme geldi. Bir parmağımla Dolmabahçe'nin parlak fenerlerini göstererek:

— Sarayda Teşrifat Nazırı'yım dedim.



Cevdet de güldü. Hiç beklemediğim, bir samimiyet ve merhametle elimi tutup sıktı:

— Vah Mürşit vah!...

Senelerden beri bu kadar derin, tatlı bir merhamet sesi işitmemiştim. Kendimi tutmasam bağıra bağıra ağlayacaktım.

Ahali etrafımıza toplanacak, ağlayışımı bir sarhoş münasebetsizliği sanarak gülecekti. Bu merhameti hissetmemiş gibi görünerek ben de ona sordum:

— Sen nasılsın? Hayatından memnunsun ya inşallah?

— Hamdolsun...

— Ne iş yapıyorsun?

— Rumeli sancaklarından birinde mutasarrıftım. Bu intihapta beni mebus çıkardılar.

— Allah daha âlâ etsin.

Arkadaşım hangi felaketin beni bu hâle getirdiğini sormuyordu. Hayat böyleydi. İnsanlar ayrı ayrı yollara dağılırlardı. Kiminin tuttuğu yol, insanı bu Cevdet gibi muvaffakiyete götürür. Kimininkini de benim vardığım şahikaya çıkarırdı. Bu bir talih, tesadüf meselesiydi. Niçinini, nasılını sormak beyhudeydi.

Cevdet:

— Sana bir muavenette bulunabilir miyim Mürşit dedi.

— Geçti, dedim. Bu tesadüf bir iki sene evvel olsaydı belki eski arkadaşa bir iyilik edebilirdin. Fakat şimdi... Ölüler gibiyim. Hiçbir şeye ihtiyacım yok. Yuvarlanıp gidiyoruz.

Cevdet'ten beş on kuruş istemek mümkündü ama içimden gelmedi! Ondan alacağımı almıştım. Biraz evvel "Vah Mürşit, vah!.." diye bana acıması tasavvur edebileceğim sadakaların en muhteşemi ve ulvisiydi.

Fakat o ısrar etti:

— Sana mutlaka bir şey yapmalıyım Mürşit.

Ben cevap vermeyerek gülümsüyordum. Birdenbire aklıma kızım Zehra geldi.

— Bana hakikaten bir iyilik yapmak istiyor musun, dedim.

— Elbette... Ona ne şüphe?

— İki kızım vardı. Biri öldü. Öteki de ya ölecek ya ahlaksız olacak Senin hatırlı ahbapların vardır. Şu çocuğu bir leylî mektebe kabul ettirebilir misin? Böylece hem bir masumu kurtarmış hem de bana edebileceğin tek iyiliği etmiş olacaksın?

Artık kendimi tutamıyor, yüzümü karanlığa çevirerek ağlıyordum. Cevdet bana kuvvetli vaatlerde bulundu. Fakat o herhâlde mebusların pek hatırı sayılanlarından olmayacak ki kızımı resmî bir mektebe kayıramadı. Ancak bazı dostlarının yardımıyla bir Marabet mektebine yerleştirdi ki buna da bin şükür. Evladımı nihayet o canavarların elinden kurtarmaya muvaffak oldum. Ana kız ikisi de köpek gibi ayaklarıma kapanarak ağlıyorlar:

— Feriha'yı toprağa verdik. Zehra'yı da elimizden alma, diye yalvarıyorlardı.

Çocuğum bu gece mektepte. Onun şimdi temiz bir mektebin temiz bir yatağında masum çocuklar, merhametli muallimeler arasında yattığını düşündükçe başıma taç giyerek bir hükümdar tahtına oturmuşum gibi seviniyor, gururlanıyor, bayram ediyorum. Zehra kurtuldu... Defter burada bitiyordu. Yalnız birkaç sahife ötede okunmayacak kadar karışık ve fena bir yazıyla şu satırlar vardı:

"Zehra'yı gördüm. Büyümüş, hemen hemen bir genç kız olmuş. Dört seneden beri görmemiş olmama rağmen o kadar çocuğun içinde derhal bulup çıkardım. Zehra mektep arkadaşlarıyla beraber bir yere gidiyordu. Allah'tan son bir şey isterdim: Kocaman bir hanım olmuş kızımı son bir defa kucaklamak... Fakat buna imkân yok... Çocuğum benden utanır... Ne yapalım, elverir ki o bahtiyar olsun..."

Zehra defteri bitirdiği zaman ortalık ağarmaya başlamıştı. Titreye titreye yerinden kalktı, mumu eline alarak cenazenin yattığı odaya girdi. İhtiyar komşu kadın başında baş örtüsü, elinde mushafla köşede uyuyakalmıştı.

Mürşit Efendi'yi ince bir şilteye yatırmışlar, üstüne eski bir asker battaniyesi örtmüşlerdi. Battaniye kısa olduğu için ölünün yırtık çoraplı ayakları dışarda kalmıştı; Zehra artık kendini zaptedemedi:

— Baba... Benim zavallı babam, diye feryat etti.

Yüzüstü yere kapandı, gözlerinden sel gibi yaşlar akarak bir ibadet istiğrakı içinde babasının ayaklarını öptü:

— Baba... Zavallı babam... Affet beni...

Zehra birkaç gün sonra Anadolu'daki mektebe döndü. Genç muallimenin artık hiçbir eksiği kalmamıştı. Acımayı öğrenmişti.

Reşat Nuri Güntekin, Acımak



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

buhran: Bunalım, kriz.

filhakika: Gerçekten, doğrusu.

gayriihtiyari: İstemeksizin, düşünmeden, elinde olmayarak.

intihap: Seçim, seçme.

istiğrak: Coşkuyla kendinden geçmek.

leyli: Yatılı.

mamafih: Bununla birlikte, durum böyle iken.

muavenet: Yardım.

mushaf: Kur'an.

mutasarrıf: Tanzimattan sonra, Osmanlı yönetim teşkilatında sancakların yöneticisine verilen ad.

nazır: Bakan.

nefer: Er.

süfli: Aşağı, aşağılık, bayağı, adi.

şahika: Doruk.

tasavvur etmek: Zihinde canlandırmak, göz önüne getirmek.

ulvi: Yüce.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Bir öğretmenin vefat eden babasının günlüğünü okumasıyla başlayan olayların anlatıldığı, babası ve geçmişi ile ilgili doğruları bulduğu bir parça okudunuz.

ROMAN VE YAPI UNSURLARI

Genellikle insanların serüvenlerini, iç dünyalarını, toplumsal bir olay ya da olguyu, insan ilişkilerini ve değişik insanlık durumlarını yansıtmayı amaçlayan düzyazı türüne **roman** denir. Uzun anlatıma dayalı edebiyat türlerinden biri olan roman; olayları yer, zaman ve şahıs kadrosu bütünlüğü ve uyumu içinde anlatır.

Bir olay etrafında gelişen roman, ana olayı destekleyen ikinci dereceden olaylar yardımıyla ve kahramanların duygularının incelenmesiyle derinleşir. İnsanların başından geçen maceralar, değişik ruh hâlleri ya da önemli toplumsal olaylar ve doğa olayları gibi insanı ilgilendiren pek çok olay, romana konu olabilir. Ancak işlenen konunun gerçek ya da gerçeğe yakın olması gerekir.

Anlatmaya bağlı eserler, özellikle de roman ve hikâyeler birinci veya üçüncü kişi ağzından anlatılır. Birinci kişili anlatımda "ben, biz", üçüncü kişili anlatımda "o, onlar" özneleri kullanılır. Yüklemler bu öznelere göre çekimlenir. Romanlarda üç tür anlatıcı bakış açısı vardır. Anlatmaya bağlı edebî türlerin bakış açıları aynıdır. Bu açıklamalar "Hikâye" ünitesinde (2. Ünite) verilmiştir.

Kişi, olay, mekân ve zaman romanın kurgusunu oluşturur. Bazı romanlarda bunlara "fikir" unsuru da eklenir.

Kişi (kahramanlar): Romanların çoğunda başkarakter ve yardımcı karakterlerden oluşan geniş bir şahıs kadrosu vardır. Bu kişilerin yaşamı ayrıntılı olarak geniş bir zaman çerçevesi içinde baştan sona anlatılır. Roman kişileri "tip" ve "karakter" olarak verilir. Bu kişiler, olay örgüsü içindeki tutum ve davranışları ile bireysel veya toplumsal bazı değerleri temsil eder. Kişilerin olaylar içinde kazandıkları özellikler romandaki temel çatışmayı belirler. Romanın varlık kadrosunu oluşturan kişiler bazen davranışlarıyla, düşünceleriyle ve eylemleriyle kendini gösterir. Kişiler, ruhsal ve fiziksel özelliklerini ortaya koyan tasvirler aracılığıyla da tanıtılabilir.

Olay: Romanlar, temel bir olay etrafında gelişen ve iç içe geçmiş çok sayıda olaydan oluşur. Romanda anlatılan olaylar hayattan alınabileceği gibi tarihten, anılardan, okunan kitaplardan ve masallardan da alınabilir. Romanda olaylar her yönüyle ayrıntılı olarak işlenir.

Mekân (yer): Romanlardaki kişilerin yaşadığı, olayların geçtiği yerdir. İnsanlar gibi roman kişileri de belli bir çevrede yaşar. Bu çevre, okuyucuya betimleme yoluyla anlatılır. Romanda olayların geçtiği ve kişilerin yaşadığı yerler, çevre ve diğer mekânlar çok ayrıntılı şekilde verilir.

Anlatmaya bağlı metinlerde mekân çok önemlidir çünkü kişilerin psikolojik özelliklerini ortaya çıkarmak için bir araç olarak kullanılır. Bazı romanlarda kahramanların temsil ettiği düşünce veya zihniyeti karşılayan mekân, romanda sadece bir sahne olmayıp önemli bir yapı unsurudur.

Zaman: Romanlarda zaman kavramı belirgindir. Olay veya olaylar belirli bir zaman diliminde yaşanır. Romanlarda fiiller genellikle "-di'li geçmiş zaman" kipinde kullanılır. Klasik romanda zaman "geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman" olmak üzere üç dilimde verilir.

ROMAN TÜRLERİ Romanlar konularına ve yansıttıkları edebî akımlara göre türlere ayrılır.	
Konusuna Göre Romanlar	**Akımlarına Göre Romanlar**
Tarihî roman: Yeniçeriler (Ahmet Mithat Efendi), Cezmi (Namık Kemal), Küçük Ağa (Tarık Buğra)... **Macera romanı:** Hasan Mellah (Ahmet Mithat Efendi), Robinson Crusoe (Daniel Defoe), Define Adası (Stevenson)... **Sosyal roman:** Bereketli Topraklar Üzerinde (Orhan Kemal), Sefiller (Victor Hugo), Meyhane (Emile Zola)... **Psikolojik roman:** Eylül (Mehmet Rauf), Matmazel Noraliya'nın Koltuğu, Dokuzuncu Hariciye Koğuşu (Peyami Safa), Suç ve Ceza (Dostoyevski)... **Bilim kurgu romanı:** Ben Robot (Isaac Asımov)...	**Klasik roman:** La Princesse De Cleves (Madame De La Fayete) **Realist roman:** Mai ve Siyah (Halit Ziya Uşaklıgil), Kızıl ile Kara (Stendhal), Savaş ve Barış (Tolstoy)... **Romantik roman:** İntibah (Namık Kemal), Genç Werther'in Acıları (Goethe), Sefiller (Victor Hugo)... **Natüralist roman:** Zehra (Nabızade Nâzım), Jack (Alphonse Daudet)... **Postmodern roman:** Tutunamayanlar (Oğuz Atay), Gülün Adı (Umberto Eco)...

TAHKİYELİ METİNLERDE ANLATIM TEKNİKLERİ

Geriye Dönüş Tekniği

Bu teknik genellikle tarihi romanlarda kullanılır. Yazarlar şimdiki zamanda yaşadıklarından eserlerinde şimdiki zaman ağır basar. Bu etkiyi azaltmak için geriye dönüş tekniği kullanılır. Ayrıca kişiler ve olaylar hakkında bilgi verilirken de kullanılabilir. Yazar karakterlerin, yerlerin ve olayların geçmişiyle ilgili bilgi vermeyi amaçlar. Bu anlatım tekniği romanın gerçekliğine önemli ölçüde etki eder. Olayların altyapısıyla ilgili bilgiler verdiği için gelecekte olabilecek olaylar veya kişilerin şu anki konumlarıyla ilgili fikir sahibi olunur.

Örnek

Babasını hatırladı. Trene yolcu ederken "Aman oğlum," demişti, "yüzümü kara çıkarma. Babayın oğlu olduğunu göster şu millete, ille de mıhtara. Benim oğlumsan sırtın yeregelmez. Heye İstanbul gurbeti çetin, İstanbullunun cinden de beter olduğunu söylerdi emmim ya, boş ver. Var git, sağlıcakla, eyi kötü bir işin başın geç, bize mektup sal. Ondan sonrasına karışma. Ben hepsinin yuvasını yaparım!"

Orhan Kemal, Gurbet Kuşları

İç Çözümleme Tekniği

Anlatıcı ve onun hâkim bakış açısıyla kurulan, anlatıcının kahramanın zihninden geçenleri okuduğu anlatım tekniğine **iç çözümleme** denir. Bu teknikte anlatıcı, figürün zihnine rahatça nüfuz ederek onun düşüncelerini "diye düşündü" gibi ifadeyle aktarır ve figürü edilgenleştirerek anlatır.

Örnek

Yavaş yavaş merdivenleri indi. Orta kata gelince müdürün odası gözüne ilişti. Şakir Bey'i bir kere görmek fena olmaz diye düşündü. Kocası hakkında ondan malûmat alabilirdi, hademe ile içeriye haber gönderdi.

Peyami Safa, Canan

Bilinç Akışı Tekniği

Bu teknikle karakterin iç dünyası hiçbir kaygı olmadan okuyucuya aktarılır. Karakterin duyguları ve düşüncelerindeki değişimler bu teknikle verilir. Karakterin aklından geçen düşünceler bütün karmaşıklığıyla ve herhangi bir sıra olmadan okuyucuya verilir. Bu sayede okuyucu karakterin psikolojisini ve ruh hâlini daha iyi anlayabilir ve bazı olaylarla, bu olayların nedenleri arasındaki bağlantıları açıklayabiliyor. Ayrıca karakterin aklında kurduğu planlar ve yapmak istediği şeyler de bu teknikle verilir.

Örnek

Getirip karşısına buruş buruş, upuzun bir gölge dikiyorlar ve o soruyor; kocanın ne işle meşgul olduğunu biliyor muydun? Gölge diyor; bilmiyordum. Ne zamandan beri bilmiyordun? Gölge diyor, beni alıp kaçırdığından beri. Kaçırmış mıydı seni? Gölge diyor; he, kasabamdan alıp kaçırmıştı. Peki bunca altını, halıyı, vesaireyi bu adam acaba hangi parayla alıyor diye hiç merak da mı etmiyordun? Gölge diyor; etmiyordum. Peki vukuat nasıl oldu vukuat, onu anlat! Gölge diyor; o eve yeni gelmişti, nereden geldiyse... Sonra? Sonra o geldiğinde çocuk ağlıyordu ve o çocuğu ağlar buldu. Evet? Ağlar bulunca öfkelendi o.

Hasan Ali Toptaş, Kayıp Hayaller Kitabı



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz parçanın olay örgüsünü çıkarınız. Sizce bu örgüdeki hangi olay romanın ana fikrini doğrudan vermektedir?

2. Roman, hikâye ve tiyatro gibi olaya dayalı edebî türlerde olaylar gerçek hayattan hareketle kurgulanır ancak yazar bu gerçeği sanat metinlerine özgü "düşsel gerçekliğe" dönüştürerek verir. Buna göre "Acımak" romanında anlatılanlardan hangisi ya da hangilerinin gerçek hayatta yaşanması mümkündür? Metinden örnekler gösteriniz.

3. Romanda anlatımın birinci kişi ağzından yapılmış olması romanı nasıl etkilemiştir? Anlatıcının yönlendirme yapıp yapmadığını, olayları yorumlayıp yorumlamadığını tartışınız.

1. ETKİNLİK

Arkadaşım hangi felâketin beni bu hale getirdiğini sormuyordu. Hayat böyleydi. İnsanlar ayrı ayrı yollara dağılırlardı. Kiminin tuttuğu yol insanı bu Cevdet gibi, muvaffakiyete götürür. Kimininkini de benim vardığım şahikaya çıkarırdı. Bu bir talih, tesadüf meselesiydi. Niçinini, nasılını sormak beyhudeydi.

Cevdet:

— *Sana bir muavenette bulunabilir miyim Mürşit, dedi.*

— *Geçti, dedim. Bu tesadüf bir iki sene evvel olsaydı belki eski arkadaşa bir iyilik edebilirdin. Fakat şimdi.. Ölüler gibiyim... Hiçbir şeye ihtiyacım yok... Yuvarlanıp gidiyoruz.*

Yukarıdaki parçanın birinci paragrafında anlatıcı, olay ile okuyucu arasına girerek anlatma yoluna gitmiştir. Buna **anlatma tekniği** denir. İki ve üçüncü paragrafta ise arada kimse olmadan olay doğrudan okuyucuya aktarılmıştır. Bu tekniğe de **gösterme tekniği** denir. Görüldüğü gibi bu iki teknik birlikte kullanılmaktadır.

Bu açıklamaya göre siz de "Acımak" **romanından anlatma ve gösterme tekniklerine örnek bölümler bulunuz.**

2. ETKİNLİK

Ne kadar olsa kanında İstanbulluluk var çocuğum, dedi. Sonra ablası Ruhsar'a da çok düşkündür... Ben bağrıma taş basıyorum, tahammül ediyorum ama... O ne kadar olsa cahil taze... Anlaşılan kardeşini göreceği geldi, kendi yaşında tazelerin İstanbul'da gezip eğlendiklerini haber alıyor... Sonra burası da onu çok sıktı. Memleketin hali mâlum. Fazla olarak ahalinin dedikodusu... Biliyorsun ya yavrum, bütün memleket bize düşman... Önüne gelen bizimle uğraşır. Ama belki ben yanılıyorum. Sen daha iyisini bilirsin...

Yukarıdaki paragrafta anlatıcı; Meveddet'in annesi, kızının durumunu ve o yöredeki insanların kendilerine bakış açılarını özetleyerek vermiştir. İşte, anlatıcının kişileri ya da hakkında bilgi vermek istediği herhangi bir şeyi özetleyerek anlatmasına **özetleme tekniği** denir.

Bu açıklamaya göre "Acımak" **romanından siz de özetleme tekniğine örnekler gösteriniz.**

3. ETKİNLİK

Prag der demez içim cız etti. Deminden beri aklıma getirmek istemediğim her şeyi bu sefer zapt etmeme imkân kalmamıştı. Fakat ne diye soracaktım? Benim Maria ile olan münasebetimden onun haberi yoktu, sualime ne mana verecekti? Nereden tanıdığımı sormayacak mıydı? Sonra söyleyeceği şeyler... Bunları öğrenmemek daha iyi olmaz mıydı? Aradan bu kadar sene -tam on sene, hatta biraz daha fazla- geçtikten sonra öğrenmenin ne faydası vardı?

Sabahattin Ali, Kürk Mantolu Madonna

Bu parçada yazar kendi iç dünyasını okuyucuya aracısız olarak vermiştir. Kahramanın söylenmemiş düşüncelerinin, zihnin serbest bir ürünü olarak mantıklı bir sıra içinde, gramer kurallarına uygun ve konuşma diline yakın bir şekilde, doğrudan doğruya okuyucuya anlatmasına **iç monolog tekniği** denir.

Siz de okuduğunuz romandan iç monolog örnekleri bularak arkadaşlarınızla paylaşınız.

4. Zehra'nın kişilik özelliklerini belirleyerek bu özelliklerin romanın çatışmasını nasıl oluşturduğunu söyleyiniz. Yazar, Zehra'nın kişilik özellikleri üzerinden hangi tutum ve davranışlara dikkat çekmektedir?
5. Okuduğunuz parçada geçen mekânları gerçekçi buluyor musunuz? Nedenleriyle birlikte açıklayınız.
6. Aşağıdaki parçadan hareketle yazarın hayata bakış açısını değerlendiriniz.

Arkadaşım hangi felâketin beni bu hale getirdiğini sormuyordu. Hayat böyleydi. İnsanlar ayrı ayrı yollara dağılırlardı. Kiminin tuttuğu yol insanı bu Cevdet gibi, muvaffakiyete götürür. Kimininkini de benim vardığım şahikaya çıkarırdı. Bu bir talih, tesadüf meselesiydi. Niçinini, nasılını sormak beyhudeydi.

7. Reşat Nuri'nin sade ve akıcı bir üslupla yazdığı romanlardan biri de "Çalıkuşu"dur. Anadolu insanının sıkıntıları, İstanbul'da eğitim görmüş bir öğretmenin yaşadıklarının anlatıldığı bu roman Reşat Nuri'nin tanınmasını sağlamıştır. Sinemaya 1966'da uyarlanan, daha sonra dizi filmi yapılan bu eser halk arasında o kadar çok sevilir ki yeni doğan kızlara Feride ismi verilir. "Acımak" romanının da "Çalıkuşu" gibi okuyucuyu etkileyip etkilemediği konusundaki düşüncelerinizi açıklayınız.
8. Okuduğunuz metnin konusu ve teması bağlamında aile birliğine önem vermenin birey ve toplum için ne ifade ettiğini belirtiniz.
9. "Acımak" metninde geçen "muayene, filhakika, muvaffak, emniyet, hâsıl, vallahi, fedakârlık, aşikâr, sandalye" kelimelerinin doğru telaffuzuna yönelik çalışmalar yapınız.



YAZARIN BİYOGRAFİSİ

REŞAT NURİ GÜNTEKİN (1889-1956)



Edebiyat hayatına I. Dünya Savaşı yıllarında başlayan Reşat Nuri, "Çalıkuşu" eseriyle geniş kitleler tarafından tanınmıştır. Yazar, bu eserinde aşk konusunu işlemiş, Anadolu'nun birçok kasaba ve köyünde geçen olay örgüsüyle Anadolu'daki sosyal hayatı başarıyla yansıtmıştır.

Reşat Nuri Güntekin'in romanlarında yoğun bir Anadolu atmosferi vardır. Bu atmosfer içinde yurt ve toplum gerçeklerini, töreden kaynaklanan doğru ya da yanlış inanışları ele alır. Anadolu'nun yerli hayatını ve kişilerini başarılı bir şekilde yansıtmıştır. Romanlarında güçlü bir gözlemciliğe dayanan realizm vardır. Eleştirdiği tiplerin üzerine acımasızca giden sanatçı, mizah ögesi ve ince esprilerden de yararlanmıştır.

Uzun yıllar Anadolu'nun birçok yerini gezmiş; bu geziler sayesinde, Anadolu'nun sosyal ve kültürel yaşamıyla ilgili gözlemler yapmış, bu gözlemlerini "Anadolu Notları" adlı eserinde toplamıştır. Eserlerine konuşma dilinin zenginliğini zorlanmadan yansıtan Reşat Nuri'nin dil ve anlatımı oldukça yalın, diyalogları canlıdır.

"Acımak, Çalıkuşu, Yaprak Dökümü, Dudaktan Kalbe, Eski Hastalık, Akşam Güneşi, (roman); Tanrı Misafiri, Sönmüş Yıldızlar (hikâye); Hançer, Eski Borç, Balıkesir Muhasebecisi (tiyatro); Anadolu Notları (gezi yazısı)" eserlerinden bazılarıdır.



DİL BİLGİSİ

1. "Acımak" romanında bazı kelimelerin yazımı dönemsel özellik göstermektedir. Bu kelimelerin yazımı günümüz yazım kurallarına göre yanlıştır. Yazım yanlışı olan kelimeleri belirleyerek doğrularını defterinize yazınız.

4. ETKİNLİK

Arkadaşım hangi felâketin beni bu hale getirdiğini sormuyordu. Hayat böyleydi. İnsanlar ayrı ayrı yollara dağılırlardı. Kiminin tuttuğu yol insanı bu Cevdet gibi, muvaffakiyete götürür. Kimininkini de benim vardığım şahikaya çıkarırdı. Bu bir talih, tesadüf meselesiydi.

Bu parçadaki altı çizili kelimeler bir ismin yerini tutmuştur. İsimlerin yerini kişi, işaret, soru, belgisiz olarak tutan kelime türlerine **zamir** denir.

Buna göre aşağıdaki cümlelerde geçen zamirleri bularak türlerini belirleyiniz.

— Anne, ben bir şey anlamıyorum... Ne yapacağız, dedim.

— Fakat Meveddet İstanbul'u bilmez ki onun hastalığına tutulmuş olsun, dedim.

Biraz ötede açılır kapanır sandalyelerde oturan yolculardan birinin dikkatle bana baktığını gördüm.

Onun için sokaklarda kadın erkek birçok kimseler dönüp dönüp bana bakarlar. Kimi güler, kimi tiksinerek yüzünü buruşturur. Hattâ bazan dükkân camekânlarındaki aynaların önünde durarak kendim de kendimi hayretle seyrederim. Yamalı, çamurlu elbiseler üstündeki bu baş cidden ibretle görülecek şeydir:

— Sen misin Mürşit? dedi.

— Ne yapıyorsun? Ne iş görüyorsun?

— Sana bir muavenette bulunabilir miyim Mürşit? dedi.



HAZIRLIK

1. Türk edebiyatına ait okuduğunuz bir roman ya da hikâyenin filme uyarlanmış hâlini izlediniz mi? İzlediyseniz eser ile film arasında ne gibi farklılık gördüğünüzü arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Bir roman ya da hikâyeyi okumak mı yoksa bu roman ya da hikayenin filmini izlemek mi insanın hayal dünyasına daha çok hitap eder? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. "Göle su gelinceye kadar kurbağanın gözü patlar." atasözü hangi durumları anlatmak için kullanılır?



2. METİN

YER DEMİR GÖK BAKIR



Yalak köylüsü, geçimini yazları Çukurova'da pamuk toplayarak sağlamaktadır. Her yıl olduğu gibi o yıl da köyün ileri gelenlerinden olan Adil Efendi'den borç almıştır, pamuk toplayarak bunu ödemeyi düşünmektedir. Ancak o yıl köyden "Koca Halil" isimli biri, köylüyü verimsiz bir yere götürür ve köylü yeterli para kazanamaz. İstediği parayı bulamayan köylü borç altındadır. Adil Efendi, verdiği parayı zorla alan bir tiptir. Köylü, Adil Efendi'nin alacağını isteyeceği düşüncesiyle korkmaktadır. Koca Halil, bu durumdan sadece kendini suçladığı için köylünün karşısına çıkacak yüzü bulamaz ve oğluna, öldüğü haberini yaydırır. Kendini bir ambara kilitler. Uzun zaman böyle yaşayan Koca Halil, bozkırda boranın delice estiği bir gün kaçıp kendini yollara vurur ve köylü bir daha ondan haber alamaz.

Köylü, Adil Efendi'nin korkusundan malını mülkünü saklar. Sonra Adil'in gelmeyeceğinin duyulması üzerine mallarını geri çıkarır. Köyün muhtarı Sefer, ikiyüzlü bir politika izlemektedir. Bu yüzden köylü tarafından sevilmez. Bu durumlar yaşanırken Taşbaşoğlu adında biri isabetli fikirleri nedeniyle halkın nazarında ermişlik payesine erişir. Taşbaşoğlu üzerine bir sürü hikâyeler anlatılmaktadır.

(Aşağıda, Taşbaşoğlu'nun ermişliğini kabullenmek zorunda kaldığı bölüm verilmiştir.)

Geceleri Ali'nin evinde kalacaktı, öyle karar vermişlerdi ya, Taşbaş düşündü taşındı, bundan vazgeçti. Kendi başı, bir büyük belaya girmesine girmişti. Kurtuluş yoktu. Varsın Ali'nin başı belaya girmesin. Sefer de gelip onu öldürürse öldürsün. Bakalım nasıl öldürecek?

Taşbaşın, o burnundan kıl aldırmayan, lanetler savuran öfkesinden de bir iz kalmamıştı. Şimdi kadere rıza diyen bir derviş gibi mütevekkildi. Kendisi için çıkarılanlara uzaktan bir seyirci gibi bakıyor, gülümsüyordu.

Memidik, yedi top ışık hikâyesini köye yaydığı zaman gülmüş:

"Şimdilik arkamıza yedi top ışık taktılar. Az sonra yedi top ışık bir ışık ormanı oldu. Tekeç dağının tepesinden göğe süzüldük. Memidik sayesinde göklerde uçup duruyoruz." demişti kendi kendine. "Bu iş bununla, Memidik'le kalsa iyi. Hele bekleyelim, bakalım daha neler neler çıkacak altından!"

Artık evinden dışarıya hiç çıkmıyor, eve de Ali'den, Meryemce'den başka kimseyi almıyordu. Böyle yapması köylüyü daha çok azdıracaktı ama ne yapsın. Mehdilikten, hükümetten, deliler damından çok korkuyordu.

En zoruna giden de herkesin ona bir tuhaf bakmasıydı. Şöyle azıcık çekingen, korkulu, karanlık, büyülü... Karısı, çocukları bile böyle davranıyorlardı.

Taşbaşoğlu karmakarışık duygular içindeydi. Bir an geliyor ne olup ne bittiğini bir türlü kavrayamıyor, sonra kendine gelince kendisiyle, köylüyle alay etmeye başlıyordu. “Şu köylü, ne deli köylü.” diyordu. “Ocağınız yana adamlar, benim ermişliğim nerede, uçmuşluğum nerede?”

En küçük çocuğunu çok severdi. Onu kucağına alır, saçlarını okşardı. Çocuğu kucağına alıp okşamak istedi. O, elini çocuğa uzatır uzatmaz, çocuk bağırarak kaçtı, kendisini anasının kucağına attı.

Bu olaylardan az sonra kendisine geldi, yanına yönüne şöyle bir bakındı. Karısı, öteki çocukları uzakta durmuşlar, büyümüş gözlerle, şaşkınlık içinde, ürküntüyle, büyük bir saygıyla kendisine bakıyorlar. Bu ona bir dokundu ki... İşte yapayalnız kalmıştı.

Öfkeyle bağırdı:

“Siz deli misiniz?” dedi. “Deli deli misiniz? Siz de mi inanıyorsunuz o yalanlara? O gün, bugündür hiç evden çıktım mı? Karda kıyamette, gece yarısı Tekeç dağının başında ne işim var? Öyle yüzüme pel pel ne bakarsınız? Adam değil bu kış günü, yaz günü çıksa Tekeç'in başına, donar ölür. O köylü iyicene kudurmuş, aklını oynatmış, siz de mi oynattınız? İşte görüyorsunuz, adam gibi adamım. (...) O Memidik deli. Hayal görüyor. Anladınız mı?”

Bu kadar bağırmasına utandı. Ne oluyordu? İstediği kadar bağırsın, hiçbir şeyi değiştiremeyecekti ki...

Bu bağırmadan sonra durgunlaştı, alay etmeye başladı:

“Erdim ben.” diyordu. “Bir iyicene erdim ki, öylesine erdim ki sabah erkenden Tekeç dağını sağ elime alıp götürüyorum. Görmediniz mi? Nasıl görmezsiniz canım. Tekeç dağını alıp götürüyorum. Çukurova'nın düzünün ortasına oturtuyorum. Çukurovalılar, sabah kalkıyorlar, gözlerini açınca bakıyorlar ki karşılarında göğe ağmış gitmiş, ala karlı bir dağ. Şaşırıyorlar. Bu koskocaman dağı kim getirdi de koydu buraya, diye Çukurova’da kıyametler kopuyor. Köylüler, kasabalılar bu dağı görmeye koşuyorlar. Sonracığıma, akşam olur, gün kavuşurken Tekeç dağını sol elimin üstüne koyup getiriyorum, yerine koyuyorum. Çukurovalılar bir de bakıyorlar ki sabah gelen dağ, akşam uçup gitmiş. Bu işe de çok şaşıyorlar. Ben de bu dağı Çukurova'ya kimin taşıdığını hiç kimseye söylemiyorum.”

Bu yaptığı şaka, uydurduğu dağ masalı hoşuna gidiyor, hikâyeyi anlatırken gülmekten kırılıyordu. Ama karısının bu gülmekten de bir anlam çıkardığının farkında değildi.

Taşbaşoğlu öğrendi ki evde, bu şaka olsun diye söyledikleri, söyleyip güldükleri hemen köye yayılıyor, ciddiye alınıyor. İşte bundan bir iyice ürktü, kızdı.

“Ulan köylü!” dedi, “Ne yaparsan yap beni hiçbir zaman ermiş yapamayacaksın. Kul Murtaza gibi deliler damına, Vurgun Ahmet gibi dağlara düşmeyeceğim. Öleceğim de böyle olmayacağım.”

“Taşbaş Efendimiz demiş ki, demiş ki Taşbaş Efendimiz, ben her sabah Tekeç dağını elimle alır da... Taşbaş Efendimiz demiş ki... Ben akarsuya, akan ulu suya derim ki, dur ya kutsal su, derim. O da olduğu yerde kalakalır. Durur kalır. Bir damla bile akmaz. Kuru deyince de kurur. Toprağın altına girer. Yeri yurdu da belirsiz olur. Çöl ova olur. Taşbaş Efendimiz demiş ki, demiş ki bu yıl bu köye yılan yağıyordu. Dur, yağma ey kutsal yaratık dedim, yağmadı. Kadınlar doğurmayacak, kısır kalacaklardı. Etme ya güzel Allahım dedim, vazgeçti. Adil Efendi gelmesin, demiş Taşbaş Efendimiz, gelirse mümkünü yok yolda ölecek, demiş Taşbaş Efendimiz. Benden selam söyleyin Adile, gelip de bizim köye o tatlıca canından olmasın, demiş.” Bela bir gelince bin gelir. Toptan gelir.

Evde şaka olsun diye söyledikleri, köyde bire bin katılarak...

"Etme eyleme avrat, tırnağına kurban olayım. Sana dedim ki bu köy kudurmuş. Sen de mi? Bizim başımıza bir hâl getirecekler bu yalanlarla. Yoncalığın Kul Murtazası gibi deliler damına... Sen de, ne olursun, bu yalan ocağına odun taşıma. Ben ne ermişim, ne bir şey."

Kadın hiç konuşmadan başörtüsünü açtı, başını onun önüne uzattı:

"Ya benim yaram? Elin değer değmez iyileşti. Bu da mı yalan?" dedi.

İşte bunun üstüne Taşbaş'ın eski öfkeli hâli üstüne geldi, küplere bindi:

"Behey Allah'ın belası karı." diye bağırdı." Ben mi iyi ettim başını? Meryemcenin ilacı iyi etmedi mi? Gözü kör olası karı. Demek ben ermişim ha!"

Kadın:

"Başım..." dedi.

Taşbaş:

"Başın yerin dibine batsın." dedi. Önündeki açık başı iteledi.

Bu yalan ocağının birinci tutuşturucusu bu kadındı. Onun önüne geçmeliydi ilkin. Öfkesi indi, düşünmeye başladı. Hemencecik de buldu.

Sakin sakin:

"Ben ermişim." dedi. "Bildirmek istemiyorum ama herhâlde ben iyice ermiş olacağım ki... Öyle değil mi karı?"

Kadın kıvançlı:

"Öyle, kurban olduğum Memedim," dedi. "Sen öyle bir ermişsin ki yedi kat göğün üstüne çıkmışsın. Köylüler diyorlar ki ermişler hiçbir zaman ermişliklerinin farkına varamazlar."

Taşbaş:

"Şimdi öyleyse beni dinle." dedi. "Bundan sonra bu eve Ali kardaştan, Meryemce Anadan başka kimseyi almayacaksın. Olur mu?"

Kadın:

"Olur ama..." dedi, "komşudur, nasıl git derim?"

Taşbaş sözünü sürdürdü:

"Dışarıda, köyün içinde benden hiç mi hiç söz etmeyeceksin."

"Soruyorlar. Sorunca da..."

"Şimdi sana söylüyorum karı. Eğer benden söz edersen iyidir kötüdür, uyudu uyandı gitti geldi, dersen bil ki ben ermişim, seni çarparım, çont ederim, gözlerini de çıkarırım. Öteki dünyada yerini cehennem yaparım."

Kadın korktu. Neredeyse ayağına kapanacaktı:

"Etme bana bunları Memedim, Efendimiz." dedi. "Hiç ağzımı açmam."

Taşbaş, bu buluşundan kıvançlı "Ermişlik işe yarıyor." dedi içinden. Biliyordu ki artık kadın bir daha ağzını açıp kendisi için bir yerde bir tek söz bile söyleyemeyecekti.

Taşbaş, karısına ermişliğini kendi diliyle söyledikten sonra kadın iyice başkalaştı. Onun sesini bile duysa bütün bedeni ürpermeler içinde kalıyordu.

Taşbaş gittikçe umutsuzluklara düşüyor, hiçbir kurtuluş yolu bulamıyordu. Köyde onun ermişliğini istemeyen bir kişi vardı, o da Sefer. İkisi birlik olsalar? Hiçbir şey gelmez miydi ellerinden? Gelmezdi. Bu azgın köylü...

(...)

Kışın çetin geçmesi ve köylünün isteği üzerine Adil Efendi köylünün borcunu yaza erteler. Bunun üzerine olaylar Taşbaşoğlu ve Muhtar Sefer üzerinde yoğunlaşır. Taşbaşoğlu'nun ermişlik hikâyelerine inanmayan muhtar, köylünün Taşbaşoğlu'nu sevmesini kıskanır, onu öldürmek ister bunu başaramayınca da karakola şikâyet eder. Jandarmalar gelip Taşbaşoğlu'nu tutuklar.

Jandarmayla giden Taşbaşoğlu daha ormandan çıkamadan bir boran başlar. Sığınmak için bir mağaraya girerler. Hepsi uyuduktan sonra Taşbaşoğlu oradan kaçar. Yeni bir mağara bulur, sürüne sürüne varmaya çalışır.

Artık bahar gelmiştir. Köylünün içinde yine Adil korkusu, un derdi, bulgur derdi vardır. Duyduklarına göre Koca Halil ölmemiş, başka bir köye sığınmıştır. Hatta Adil Efendi'den köylüyü o kurtarmıştır. Taşbaşoğlu'ndan bir haber alınamaz.

Yaşar Kemal, Yer Demir Gök Bakır



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

çont etmek: Sakatlamak, çarpmak.

ermiş: Dinî inançlara göre kendisinde olağanüstü manevi güç bulunan kişi, evliya, veli.

mütevekkil: Her işini Tanrı'ya veya oluruna bırakmış, kadere boyun eğmiş.

pel pel (bel bel): Durgun, anlamsız bakmak.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

ROMANIN HİKÂYEDEN AYRILAN YÖNLERİ

- Romanlar uzun, hikâyeler ise genellikle kısadır.
- Romanlarda birbirine bağlı olaylar zinciri vardır, hikâyelerde tek olay vardır.
- Romanlarda kişi sayısı fazladır, karakterler detaylı olarak anlatılır; hikâyelerde kişi sayısı azdır, detaya girilmez.
- Romanlarda olaylar daha geniş bir coğrafyada geçer ve çevreler ayrıntılı olarak anlatılır; hikâyelerde ise çevre detaylı olarak anlatılmaz, olayın geçtiği yerle (çevre) sınırlıdır.
- Romanlardan olayın geçtiği dönemin siyasi, sosyal ve tarihî durumları hakkında bilgi edinilir, hikâyelerde ise bu durum pek yoktur.
- Romanlarda geçen olaylar geniş bir zaman diliminde, hikâyelerde ise kısa zaman diliminde anlatılır.
- Romanların en önemli ögesi başkarakter, hikâyelerin ise konunun kendisidir.

TAHKİYELİ METİNLERDE ANLATIM TEKNİKLERİ

Pastiş

Bir sanatçının üslubunu, tarzını, dilini veya düşüncesini taklit etmektir. Önceki formdan hareket ederek yeniden oluşturulan bu eser, aslında taklit yoluyla bir eseri yüceltmektir. Pastişte orijinal eser doğrudan kullanılmaz, tamamıyla taklit edilir.

Örnek

Delisakal izzet Efendi dünürü Kız Halil Çelebi'nin Tabanıyassızade Tiryaki Beşir Bey'den naklettiğine göre...

Tarihçiler ve vakanüvislerin hemen hepsi (...) beyan etmiştir.

Râviyân-ı ahbar ve nâkilân-ı âsâr Üzeyir Bey'in kâh Galatavî, kâh İstanbulî, kâh Sinobî olduğunu beyan etmelerine rağmen...

İhsan Oktay Anar, Kitab-ül Hiyel

Parodi

Ciddi sayılan bir eserin bir bölümü veya bütününü alaya alarak, biçimini bozmadan ona bambaşka bir özellik vererek biçimle öz arasındaki bu ayrılıktan gülünç etki yaratmaktır. Pastişten farkı şudur: Pastiş belli bir türün üslûbunu, anlatma formatlarını taklit eder; parodi belli bir metnin konusunu taklit eder.

Örnek

Parodide genel metin taklit edilebileceği gibi, metnin bir cümlesi veya kişisi de taklit amaçlı olarak kullanılabilir. İhsan Oktay Anar'ın "Puslu Kıtalar Atlası" romanında filozof Decartes'in (Dekart) "Yöntem Üzerine Konuşmalar" adlı kitabı "Zagon Üzerine Öttürmeler" adıyla yer almıştır.

İroni

Söylenenin tam tersinin kastedildiği ifadedir. Söylenen ya da yapılan eylem, ciddi görüntüsü altında, karşıt söylenceyi ya da eylemi, çelişki noktasına çekmeyi hedefler. Mizahtan farklı olarak ironi, olaylara daha eleştirel yaklaşır. İroni mimik, jest ve tonlama ile söylemek istenenin altını, dolaylı çizer.

Örnek

Hasan Ali Toptaş; "Uykuların Doğusu" adlı romanında hikâyeler anlatan dayının, eserin sonunda sırf bedenden ibaret kalması ve bir silindir gibi çocukların oyuncağı olmasını alaya alarak dünyanın şekli ve düzenine ironik bir vurgu yapmıştır.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. "Yer Demir Gök Bakır" romanından alınan bölümde hangi konu işlenmiştir? Bu konunun günümüzde, içinde yaşadığımız toplumda ele alınma ihtimali var mıdır? Tartışınız.
2. Okuduğunuz parçanın olay örgüsünü çıkarınız. Bu olayların, romanın bütünlüğü içinde nasıl bir rol üstlendiğini söyleyiniz.
3. Taşbaşoğlu'nun yaşadığı çatışma nedir? Aynı çatışmayı siz yaşıyor olsaydınız nasıl bir çıkış yolu bulurdunuz? Açıklayınız.
4. Taşbaşoğlu karakterinin özellikleri nedir? Bu karakterin diğer karakterler üzerinde ne gibi etkisi olduğunu söyleyiniz.
5. Zaman ve mekân kavramlarının okuduğunuz parçada nasıl verildiğini bulunuz. Verilen ayrıntıların okuyucunun hayal dünyasına hitap edip etmediğini tartışınız.

6. Okuduğunuz parçada roman anlatım tekniklerinden (anlatma, gösterme, özetleme, iç diyalog) hangilerinin uygulandığını gösteriniz.
7. Okuduğunuz metni cümle yapıları, deyimler, kelime kadrosu, söz sanatları, akıcılık, duygusallık gibi açılardan inceleyerek metnin üslup özelliklerini belirleyiniz.
8. Okuduğunuz metinde hangi manevi ve evrensel değerlere vurgu yapılmıştır? Bu vurgunun halk tarafından sevilmeyen birine yüklenmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

1. ETKİNLİK

İncelediğiniz "Acımak" **ve** "Yer Demir Gök Bakır" **romanlarını aşağıda verilen** "Suç ve Ceza" **adlı romanla anlatıcı, bakış açısı, tür, içerik, yazarın tutumu vb. yönlerden karşılaştırınız. Sonuçları defterinize yazınız.**

SUÇ VE CEZA



Yoksul bir genç olan Rodya Romanoviç Raskolnikov Petersburg Üniversitesindeki hukuk öğrenimini yarıda bırakır. Batı'dan gelen bazı akımlardan etkilenen Rusya'da bu dönemde iki akım vardır. Bu akımlara göre, insanlar iki kısma ayrılır: Sürü gibi yaşayan sıradan insanlar ile Sezar gibi kendi kanunlarını kendileri yapan yönetici ruhlar. Batı'dan gelen siyasi ve felsefi düşüncelerle aklı karmakarışık olan Raskolnikov, kendisini bu yönetici sınıfa dâhil etmek ister. Alyona adında nefret edilen, kimse tarafından sevilmeyen tefeci bir kadın vardır. Raskolnikov bu kadını öldürmekle hem kendi parasal problemlerini çözmüş hem de dünyayı kötü, değersiz bir parazitten temizlemiş olacaktır. Böyle düşünen Raskolnikov, daha yüksek bir amaca hizmet eden bir cinayetin kabul edilebilir olduğuna inanır. Kendi içinde yaşadığı iç muhasebelerinin ardından kadının evine gider ve onu öldürür. Alyona'nın birlikte yaşadığı üvey kız kardeşi o anda içeri girer, Raskolnikov onu da öldürmek zorunda kalır. Müşterilerin rehin için bıraktıkları birkaç küçük süs eşyasını ve suç aletini alan Raskolnikov kimseye görünmeden oradan kaçar.

(Aşağıda, Raskolnikov'un suç delillerini ortadan kaldırdığı bölüm verilmiştir.)

"Ya aramayı yapmışlarsa bile? Ya şimdi gidip de onları odamda bulursam?"

Ama işte odası. Kimsecikler yok. Kimsecikler uğramamış… Nastasya bile hiçbir şeye el sürmemiş.

Aman Tanrım! Nasıl, nasıl bırakabilmişti her şeyi o deliğin içinde?

Hemen köşeye atıldı, elini duvar kâğıdının arkasına sokup koyduğu her şeyi bir bir çıkarmaya ve ceplerine doldurmaya başladı. Zaten hepsi sekiz parçaydı: İçlerinde küpe ya da benzeri bir şey bulunan iki küçük kutu -doğru dürüst bakmadığı için tam bilmiyordu ne olduğunu- sonra yine dört tane maroken kaplı küçük kutu… Doğrudan doğruya gazete kâğıdına sarılmış bir zincir, bir de yine gazete kâğıdına sarılmış, madalyaya benzer bir şey…

Belli olmamalarına dikkat ederek hepsini paltosunun cepleriyle, pantolonunun sağlam kalan sağ cebine yerleştirdi. Para çantasını da alıp odadan çıktı. Bu kez çıkarken kapıyı ardından açık bıraktı.

Kararlı adımlarla, hızlı hızlı yürüyordu, bütün vücudu kırılıyorcasına bitkindi, ama bilinci yerindeydi. İzleneceğinden korkuyordu; yarım saat, belki de çeyrek saat sonra bir kovuşturma emri çıkarılmasından korkuyordu. Ne pahasına olursa olsun delilleri ortadan kaldırmalı, hazır gücünü, bilincini tümüyle yitirmemişken bu işin üstesinden gelmeliydi… Nereye gidecekti?

Çoktan kararlaştırmıştı bunu: "Hepsini kanala atarım, ne delil kalır ortada, ne bir şey." Gece, sayıklamalar arasında kararlaştırmıştı bunu, hatta kararını hatırladıkça çekinip kalkmak istiyor ve,

"Çabuk, bir an önce gidip atmalıyım" diyordu.

Ama anlaşılan pek kolay olmayacaktı üzerindekileri kanala atması.

İşte yarım saattir -belki daha bile fazla olmuştu- Katerina Kanalı boyunca dolaşıp duruyordu, ama kanala inen her merdiveni birkaç kez gözden geçirmesine rağmen, bir türlü kararını uygulayamıyordu; çünkü iniş merdivenlerine birtakım kayıklar, sallar bağlanmıştı ve bunların üzerinde çamaşır yıkayan kadınlar vardı. Öte yandan çevreden gelip geçenler de hiç az sayılmazdı. Her yerden görebilirlerdi kendisini. Adamın birinin durup dururken merdivenlerden inmesi, aşağıda biraz oyalandıktan sonra da suya bir şeyler atması çok kuşku uyandıracak bir olaydı. Hele bir de kutular batmaz da suyun üstünde kalırsa?.. Ve bu herhâlde böyle olurdu. O zaman herkes görürdü. Zaten başka işleri kalmamış gibi yoldan gelip geçenler de kendisine bakıp durmuyorlar mıydı? "Acaba neden bakıyorlar?" diye düşündü. "Yoksa bana mı öyle geliyor?"

Sonunda götürüp Neva'ya atmasının daha uygun olabileceği düşüncesi geldi aklına. Kalabalık da olmazdı orada, insanın fazla göze batmayacağı bir yerdi. Her bakımdan buradan daha uygun bir yerdi.

Neva; en önemlisi de buralardan uzaktı. Böylesine kederli ve korkmuş bir yüzle, böylesine tehlikeli yerlerde yarım saatten fazla bir süredir nasıl olup da aylak aylak dolaşabildiğine ve Neva'yı daha önce akıl edemediğine şaşıp kaldı. Uyurken, üstelik de sayıklamalar arasında verdiği aptalca bir karar yüzünden yarım saatini çarçur etmişti! Son derece dalgın ve unutkan olmuştu ve bunu kendisi de biliyordu. Elini çabuk tutması gerekiyordu, hem de çok çabuk. Neva'ya "V…" Caddesi'ni izleyerek gitti. Yolda birden "Neden Neva'ya gidiyorum ki?" diye düşündü. "Ve neden ille de suya atacağım? Çok uzaklara, örneğin adalara gidip, ormanda bir ağacın altına, çalıların arasına gömsem, sonra da ağacı işaretlesem, daha iyi olmaz mı?" Sağlıklı düşünebilecek bir durumda olmadığını bilmesine rağmen, bu düşüncesi ona oldukça doğru göründü.

Ama adalara gitmesi de kısmet olmadı, iş başka türlü sonuçlandı: "V…" Caddesi'nden alana çıkarken birden sol yanında bir avlu kapısı gördü; avlu boydan boya yüksek duvarlarla çevriliydi. Kapıdan girince hemen sağda, yandaki dört katlı apartmanın sıvasız, penceresiz, yüksekçe duvarı avlunun derinliğine doğru uzanıyordu. Solda kapıdan başlayarak ve sağdaki duvara paralel olarak avlunun yirmi adım kadar derinliğine uzanan, sonra yine sola kıvrılan bir tahta perde vardı. Tahta perdeyle çevrilmiş ve içinde birtakım malzemeler bulunan boş bir yerdi burası. Daha ileride, avlunun dibine doğru, tahta perdenin ardında isten kararmış, alçak, taş bir yapının köşesi görünüyordu. Burası bir araba imalathanesine, tesviye atölyesine ya da bu türden başka bir yapıya ait bir bölüme benziyordu. Her yer neredeyse daha kapıdan başlayarak kömür tozuyla simsiyahtı. Raskolnikov birden, "İşte tam yeri, buraya atıp savuşayım" diye düşündü. Avluda kimsenin bulunmadığını görünce içeri girdi; hemen kapının yanında, fabrika ve atölye olarak kullanılan bu tür yapıların hemen hepsinde sıkça rastlandığı gibi, çitlere dayalı bir su olduğunu gördü; tahta perdenin oluğun hemen üzerine gelen bölümünde böylesi yerlerde hep görülen bilgece bir yazı gördü. Tebeşirle yazılmıştı yazı: "Burada durmak yasaktır". Demek ki, onun burada bulunmasından kimse kuşkulanmayacaktı. "Hepsini çabucak bir köşeye atar, kaçarım!" diye düşündü.

Çevresine bir kez daha bakınıp tam elini cebine soktuğu sırada, birden avlu kapısı ile oluk arasında, sokağa bakan taş duvara yaslanmış duran, aşağı yukarı yirmi beş kilo ağırlığında büyük bir taş gördü. Duvarın ötesinde sokak, kaldırım ve sokakta yürüyen insanlar vardı. Ama içeri girmedikçe kimse kendisini göremezdi. Elini çabuk tutmalıydı, her an biri içeri girebilirdi.

Taşın üstüne eğildi, yukarıdan iki eliyle sıkıca kavrayıp olanca gücüyle dayanarak bir yana yıktı; taşın altında küçük bir çukur oluşmuştu. Ceplerinde ne varsa buraya koymaya başladı; para çantası en üste gelmişti. Çukur, cebindeki her şeyi almış, hatta daha yer bile kalmıştı. İşini bitirdikten sonra taşa yeniden yapıştı, bir hareketle eski yerine getirdi. Tam yerine oturmuştu taş. Yalnız eskisinden biraz daha yüksekçe duruyordu, ayağının ucuyla biraz toprak kazıp taşın sağına soluna bastırdı. Artık hiçbir şey belli değildi.

İşini bitirdikten sonra avludan çıktı, alana doğru yürüdü. Bir anda içini tıpkı az önce karakolda duyduğuna benzer büyük bir sevinç dalgası kaplamıştı. “Bütün deliller yok oldu! Kimin, kimin aklına gelir bu taşın altını aramak? Belki binanın yapıldığı günden beri burada bu taş ve belki bir o kadar zaman daha burada kalacaktır. Diyelim, buldular: Kim kuşkulanabilir ki benden? Bu iş burada bitti, hiçbir ipucu kalmadı ortada.” Gülümsedi. Sonraları, o gün sinirli sinirli, kesik kesik, sessiz sessiz, uzun uzun güldüğünü, gülüşünün alanı geçene dek sürdüğünü hatırlayacaktı. Ama gülüşü, üç gün önce o kızla karşılaştığı “K…” Bulvarı’na varınca birdenbire kesildi. Bambaşka düşünceler geçmeye başladı kafasından. Kız gittikten sonra oturup düşünceye daldığı sıranın yanından geçmek, kendisine yirmi köpek verdiği o palabıyıkla karşılaşmak, birden dayanılmayacak kadar ağır ve tiksindirici geldi:

— Allah belasını versin! diye söylendi.

Kimsenin kendisini görmediğini bildiği hâlde son derecede tedirgin davranan Raskolnikov bu tutumuyla ailesi ve yakın çevresini de etkiler. Raskolnikov'un hayatında üç kadın vardır: Müşfik bir kadın olan annesi, kız kardeşi Dounia ve Marmeladov adındaki işsiz kâtibin kızı Sonia. Raskolnikov, Sonia’yla ara sıra buluşur, arkadaşlık eder. Babasının ayyaşlığı yüzünden çok yoksul olan Sonia, ailesine bakmaktadır.

Raskolnikov, ödenmemiş bir borç yüzünden karakola çağrıldığında polislerin yanında baygınlık geçirir, günlerce hasta yatar. "Katilin cinayet yerine dönmesi" kuralına uygun olarak yakalanmayı ve rahatlamayı, arınmayı isteyen genç adam, öldürdüğü tefeci kadının evine gelir. Komiserle tanışır ve davranışlarıyla dikkat çekerek soruşturmanın baş zanlısı olur. Zeki biri olan Komiser Porfiry Petroviç, Raskolnikov'un katil olduğunu düşünür.

Raskolnikov, Sonia'ya suçunu ve aşkını itiraf eder. Sonia, iyi yürekli bir kızdır. Ona acır ve suçunu polise itiraf etmesini ve bedelini ödemesi gerektiğini söyler. Sonunda vicdan azabı Raskolnikov'a suçunu itiraf ettirir. Sibirya'ya sürgün edilir. Sonia onun serbest kalacağı günü bekleyecektir. Raskolnikov, yine de aşırı bir pişmanlık duymamaktadır. Fakat Sonia'nın sayesinde kendini dine verecektir.

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, Suç ve Ceza, çev.: Saner Yıldız



YAZARIN BİYOGRAFİSİ

YAŞAR KEMAL (1923-2015)



Sanat yaşamına şiirle başladı. İlk şiiri, Adana’da yayımlanan *Görüşler* dergisinde çıktı. Folklor araştırmaları, fıkra, röportaj, öykü, roman, tiyatro ve senaryo türlerinde eserler verdi. Yurt gerçeklerini yansıtan röportajları ve dergilerde yayımlanan öyküleriyle ünü yaygınlaştı. Romanlarının birçok yabancı dile çevrilmesiyle, ünü sınırlarımızın dışına çıktı. Eserlerinde, çoğunlukla Çukurova insanlarının yaşamlarını anlattı. Bu kişilerin yaşamlarını, türlü çelişkileri gözler önüne serdi. Halkın ortak inançlarını bir masal, efsane, destan havası içinde dile getirdi. Özgün bir dili, coşkulu bir anlatımı vardır.

“İnce Memed, Teneke, Orta Direk, Yer Demir Gök Bakır, Allah’ın Askerleri, Ölmez Otu, Demirciler Çarşısı Cinayeti, Yılanı Öldürseler (roman); Sarı Sıcak (hikâye)” eserlerinden bazılarıdır.

aA DİL BİLGİSİ

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde geçen zamirleri bularak işlevlerini belirleyiniz.

- Taşbaş düşündü taşındı, bundan vazgeçti.
- O, elini çocuğa uzatır uzatmaz, çocuk bağırarak kaçtı, kendisini anasının kucağına attı.
- Onu kucağına alır, saçlarını okşardı.
- Kendi başı bir büyük belaya girmesine girmişti.
- Bu ona bir dokundu ki... İşte yapayalnız kalmıştı.
- Kendisi için çıkarılanlara uzaktan bir seyirci gibi bakıyor, gülümsüyordu.
- “Memidik sayesinde göklerde uçup duruyoruz,” demişti kendi kendine.
- “Ocağınız yana adamlar, benim ermişliğim nerede, uçmuşluğum nerede?”
- O da olduğu yerde kalakalır.
- “Benden selam söyleyin Adil’e, gelip de bizim köye o tatlıca canından olmasın”, demiş.
- Kadın hiç konuşmadan başörtüsünü açtı, başını onun önüne uzattı:
- “Ya benim yaram? Elin değer değmez iyileşti. Bu da mı yalan?” dedi.

3. ETKİNLİK

Aşağıdaki çalışmaları yapınız.

a. Aşağıdaki parçada hangi noktalama işaretleri yanlış kullanılmıştır? Gösteriniz.

“Öyle, kurban olduğum Memedim,” dedi. “Sen öyle bir ermişsin ki, yedi kat göğün üstüne çıkmışsın. Köylüler diyorlar ki ermişler hiçbir zaman ermişliklerinin farkına varamazlar.”

Taşbaş:

“Şimdi öyleyse beni dinle,” dedi. “Bundan sonra bu eve Ali kardaştan, Meryemce Anadan başka kimseyi almayacaksın. Olur mu?”

Kadın:

“Olur ama,” dedi, “komşudur, nasıl git derim?”

Taşbaş sözünü sürdürdü:

“Dışarda, köyün içinde benden hiç mi hiç söz etmeyeceksin,”

“Soruyorlar. Sorunca da...”

b. Aşağıdaki parçada yazımı yanlış olan kelimeleri bularak düzeltiniz.

“Görmediniz mi? Nasıl görmezsiniz, canım. Tekeç dağını alıp götürüyorum. Çukurovanın düzünün ortasına oturtuyorum. Çukurovalılar, sabah kalkıyorlar, gözlerini açınca bakıyorlar ki karşılarında göğe ağmış gitmiş, ala karlı bir dağ. Şaşırıyorlar. Bu koskocaman dağı kim getirdi de koydu buraya, diye Çukurovada kıyametler kopuyor. Köylüler, kasabalar bu dağı görmeye koşuyorlar. Sonracığıma, akşam olur, gün kavuşurken Tekeç dağını sol elimin üstüne koyup getiriyorum, yerine koyuyorum. Çukurovalılar bir de bakıyorlar ki sabah gelen dağ, akşam uçup gitmiş. Bu işe de çok şaşıyorlar. Ben de bu dağı Çukurovaya kimin taşıdığını hiç kimseye söylemiyorum.”

II. YAZMA

BİR ROMAN KESİTİNİN BAKIŞ AÇISINI VE ANLATICISINI DEĞİŞTİRME



A. YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Anlatmaya dayalı bir metin türü olan roman, olay çevresinde meydana gelir. Romanda olay; kişiler, yer (çevre), zaman gibi unsurlarla birleştirilerek anlatılır. Bu bakımdan olay örgüsü, yer, zaman ve kişiler romanın temel ögeleridir. Bu nedenle bir romanda kişi, mekân ve zaman gibi unsurlar değiştiğinde olay örgüsü de değişir.

Bir eserde akıcılığı sağlayan dildir. Dil akıcı ve açık olur, günlük konuşma dilinden farklı olarak söz sanatlarına, deyimlere, mecazlı ifadelere yer verilir.



B. YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Verilen bilgilerden hareketle aşağıda verilen roman kesitinin bakış açısını ve anlatıcısını değiştirerek defterinize yeniden yazınız. Daha sonra arkadaşlarınızla bakış açısı veya anlatıcı değişikliğinin romanın içeriğini ve anlatımını nasıl etkilediğini değerlendiriniz.



SODOM VE GOMORE

Necdet, kendisinden böyle bahsedildiği saatte uykusuz bir gecenin bütün ıstıraplarıyla yatağının içinde kıvranıp duruyordu. Boş yere bir parça karanlık olsun diye perdeleri kapadı; boş yere kalbinin üstüne soğuk kompresler koydu; sokağın uğultusundan korunmak için kulaklarını tıkadı. Fakat bir türlü uykuyu mümkün kılan sessizliği bulamadı. Garibi şu ki doğrudan doğruya Leyla'yı da düşünmüyordu. Yalnız belirsiz bir heyecan içinde bütün sinirleri tir tir titriyor, kalbi vücudunun her tarafında atıyor ve durmadan başına sıcak kan dalgaları hücum ediyordu.

İnsanlara insanlar tarafından yapılan işkenceler içinde bir tanesi vardır ki, alçaklık ve acıklılığı hepsini geçer: bu da eski Mısırlıların çok kullandıkları kazık cezasıdır. Necdet eski Mısır'a ait bir romanda okuduğu bu işkenceye dair birtakım tüyler ürpertici tafsilatı şu dakikada birer birer kendisinde, kendi bedeninde hissediyordu. Gerçekten, Necdet'in kazığa çakılmış bir idam mahkûmundan hiç farkı yoktu. Sanki içinde, bütün varlığını baştanbaşa keserek gelip gırtlağına dayanan sert ve katı bir madde vardı ve bu madde onun kendi şuurunun hiçbir şeyle yumuşamayan, hiçbir şeyle uyuşmayan katılaşmasından başka bir şey değildi.

Sabaha karşı alaca karanlıkta yatak odasına girince geceden karar verdiği bütün ayrılma jestlerini yapmıştı. Leyla'nın bütün resimleri, mektupları, hatıra eşyası hepsi birden ya kendisine geri verilmek veyahut doğruca ocağa atılmak üzere, odanın bir köşesinde, yerde, bir yatak bağının içinde sarılmış duruyordu. Necdet'in bir türlü kapanmak bilmeyen gözleri, yarı karanlığın içinde arasıra. Bu hüzünlü çıkına rasladıkça vücudunu bir fena ürperme alıyor, bu çıkın ona, bir evden bir cenaze çıktıktan sonra kendisine ait eşyanın fukaraya dağılmak üzere geçici olarak bir köşeye yığılışını hatırlatıyordu.

(...)

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Sodom ve Gomore

SÖZLÜ İLETİŞİM



A. SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

HAZIRLIKLI KONUŞMA

Hazırlık



Başarılı bir konuşma, yazılı anlatımda olduğu gibi uzun ve ciddi bir hazırlık döneminden sonra gerçekleşir. Hazırlık çalışmaları malzeme toplama, planlama ve metin oluşturma olmak üzere üç aşamadan meydana gelir.

Amacın tespiti: Konuşma hazırlamadan önce amaç belirlenir. Malzeme amaç doğrultusunda seçilir.

Konunun seçilmesi: Konuşmacı, dinleyicilerin ilgisini çeken konuları seçer.

Konuşma üslubunun tespiti: Konuşmanın üslubu dinleyici kitlesinin durumuna, konuşma ortamına ve konuşmanın türüne göre farklılık gösterir.

Dinleyici, konuşmanın hedef kitlesini oluşturur. Bu yüzden konuşmacı, hedef kitlenin ilgi alanına, azlık-çokluk durumuna, kültür düzeyine, dünya görüşlerine, bağdaşık (homojen) ya da bağdaşmamış (heterojen) oluşlarına göre malzemesini toplar ve konuşma planını ona göre düzenler. Söz gelişi, az kişiye yapılan konuşma kalabalık topluluğa göre daha içtendir. İş adamlarına, akademisyenlere seslenirken kullanılan üslup ve seçilen kelimeler, işçilere, bir spor kulübü taraftarlarına seslenirken kullanılan üsluptan ve kelimelerden farklıdır.

Metin oluşturma: Konuşmacı önce konu ile ilgili malzemeyi toplar. O alanda yazılanlar, kişisel deneyimler, gözlemler, konu ile ilgili başkalarının görüş ve düşünceleri ya da tartışmaları konuşmanın malzemesini oluşturur. Malzemeler okunur, incelenir, konu ile ilgili bilgiler fişlenir. Fişler, önem sırasına göre sıralanır ve gruplandırılır. Konuşmanın planı bu aşamada düzenlenir.

Başlangıç bölümünün yazılması: Konuşmanın başlangıç ve sonuç bölümü çok önemlidir. Bu bölümler sıkıcı ve boş sözlerle doldurulmamalı, etkili sözler kullanılmalıdır. İyi bir başlangıç, konuşmanın dinleyicileri etkilemesinde büyük bir öneme sahiptir.

Konuşmanın içeriğine, konuşmacının üslubuna ve konuşma ortamına göre farklı başlangıç tarzları denenebilir. Özlü bir cümleyle, bir atasözü, beyit, dize ya da doğrudan konuya girmekle konuşmaya başlanabilir. Söz gelişi konuşmanın yapıldığı kentten, toplantı yerinden, dinleyicilerden söz edilebilir. Tarihsel bir olayı anımsatarak, kişisel deneyimlerden de söz edilerek başlamak iyi bir başlangıç sayılabilir. Bir fıkra anlatarak, merak uyandırarak, soru sorarak başlamak; bir şiirden, bir alıntıdan yararlanarak konuya girmek; bir anıdan yararlanarak başlamak da ilgi çekici başlangıç sayılır.

Konunun açılımı: Başlangıç bölümünde ortaya konan konu, bu bölümde geliştirilerek açıklanır. Bilgiler örneklerle somut hâle getirilir. Böylece konunun anlaşılması sağlanır.

Sonuç bölümünün yazılması: Sonuç bölümü konuşmanın amacının anlatıldığı, ana düşüncenin bulunduğu bölümdür. Etkinin sürekliliğini sağlamak bakımından başlangıç kadar önemlidir.

Konuşmanın başlangıcında olduğu gibi bitirilişinde de farklı yollar denenebilir. Konuşma; soru sorarak, konuyu özetleyerek, geleceğe ait mutlu ve parlak bir tablo çizerek, coşkulu, duygulu bir cümle kullanarak bitirilebilir. Bir şiir, bir özdeyiş, atasözü, bir alıntı ile girişteki cümlelerle ilgi kurarak, konuşmanın ana düşüncesini anımsatarak, tarihteki büyük başarı ve felaket günlerine gönderme yaparak da bitirilebilir.

Kürsüye Çıkmadan Önce



Her başarılı konuşmanın arkasında yoğun prova çalışmaları vardır. Prova ne kadar çok yapılırsa konuşma da o ölçüde başarılı olur. Prova yaparken acele etmek, az zamanda daha fazla konuşmak yerine yavaş konuşup kısa kesmek daha iyi olur. Hazırlanan konuşma metni üzerinde yapılacak provalar hem konuşmacının kendine olan güvenini artırır hem de kendisini konuya motive eder.

Ses, vurgu ve tonlama üzerinde çalışılır; konuşma durakları belirlenir. Yabancı kökenli, söylenişi zor olan kelimelerin altı çizilir, anlamları öğrenilir.

Konuşmanın Planlanması

Konuşma da öteki yazılı türler gibi planlanır. Uygulanan bu plana **konuşma planı** denir. Plansız konuşma olmaz. Kısa konuşmalarda planımızı zihnimizde yaparız. Kimi zaman da kısa notlarla gerçekleştiririz. Ancak uzun konuşmalarda ayrıntılı plan yapmak gerekir.

Plan yapılırken kaynaklar titiz bir şekilde taranmalı, hangi örneklerden ne ölçüde yararlanılacağı düşünülmeli, düşünce ve görüşler ana düşünce çevresinde toplanmalıdır.

Düşüncelerin düzenlenmesi: Düşüncelerin düzenlenmesi konuşmaya açıklık kazandırır ve onu çekici kılar. Düzenlemede birkaç yol denenebilir: Düşünceler zamana göre, yere, yöne ve konuma göre, sebep-sonuç ilişkisine göre; ya da eldeki malzemeye göre, önem sırasına göre; ne, nasıl, neden gibi birtakım soruları cevaplamaya göre düzenlenebilir.



B. SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Yukarıdaki bilgilerden hareketle “roman türünü” tanıtan hazırlıklı bir konuşma yapınız. Arkadaşlarınızdan dinlediklerini özetlemelerini, ön bilgileriyle karşılaştırmalarını, konu akışını takip etmelerini isteyiniz.



Çin kağanı bugün çok iradesizdi. Hangi nazır konuşursa onun tesirinde kalıyor, böylelikle durmaksızın fikir değiştiriyordu.

Nihayet, uzun tartışmalardan sonra bir sonuca varılabildi: Atılganlıkları ve korkusuzlukları dolayısıyla Çin'in içinde kalmaları tehlikeli görülen Türkler yeniden eski yurtlarına gönderilecekti. Bu karar Vey Çing'i yıldırımla çarpılmış gibi sarsmıştı. Son defa söz alarak:

— Bu kararla Kür Şad'a karşı yenilmiş olduğumuzu kabul ediyoruz; onun istediği de bundan başka bir şey değildi, dedi.

Fakat Çin kağanı ve öteki nazırlar öyle bir kâbus içinde idiler ki bu kâbusun tesirinden kurtulmak için yenilmiş olmayı kabul etmekten utanmıyorlardı.

Şimdi sıra bu kararın nasıl tatbik edileceğine gelmişti. Türkeli, Sırtarduşların hâkimiyeti altına girmişti. Çin'deki yüz bin Türk bunlarla başa çıkamazdı. Çünkü çoğu kadın ve çocuktu. Çin kağanı bu mesele hakkında parlak düşüncelere sahipti:

— Sırtarduşlar da Türk olduğu için böylece Türkleri ikiye ayırmış olacak, birini veya ötekini destekleyerek muvazene kuracağız. Böylelikle hem onları birbirine kırdıracak hem de kuzey sınırlarımızın güvenliğini sağlamış olacağız, dedi.

Bu dâhice düşünce nazırlara saygı ile baş eğdirdi. Hiçbiri itiraz etmedi. Kağan, çoktandır kaybettiği neşesini yeniden bulmuş gibiydi. Nazırlara sordu:

— Bu Türklerin başına geçirmek üzere kimi salık verirsiniz?

Bozkurt ailesinin bütün teginleri akıllardan geçer ve hiçbiri beğenilmezken kağan yeniden söze başladı.

— Sırba Tegin hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bu soru Vey Çing'in yüzünde bir buruşukluk yaptı ve gözlerinden garip bir ışık geçti:

— Çok korkunç yüzlü ve vahşi bakışlı bir adam, diye mırıldandı. Taytsung gülümsedi:

— Bu korkunç yüz göğün bize en büyük iyiliğidir, dedi. Sonra, bu sözlerden bir şey anlamayarak birbirine bakan nazırların merakını şöylece giderdi:

H. Nihal Atsız, Bozkurtlar Diriliyor

A. Aşağıdaki soruları bu parçaya göre cevaplayınız.

1. Çin kağanının en belirgin kişilik özelliği nedir?
2. İşlediği konuya göre bu parça hangi tür bir romandan alınmıştır?
3. Parçada anlatma ve gösterme tekniklerinin birlikte kullanılması romana nasıl bir katkı yapmıştır? Açıklayınız.
4. Parçadaki olayın kim tarafından anlatıldığını ve bu anlatıcının özelliklerini söyleyiniz.
5. Zamanı belirten ifadeleri bularak yazarın böyle bir yola başvurma nedenini açıklayınız.

Ben de artık oradan her geçişimde durup çadıra, çadırdakilere bir iyice bakar oldum. Bir gün, iki, üç, beş gün, çadırı göz hapsine aldım, hiçbir şey göremedim. Onlar da, herkesler gibi ağlarını germişler, kafeslerini ağın yöresine dizmişler, petaniyalarını (tuzak) bağlamışlar, ıslıklarını çalıyorlar dudaklarını büzerek üstlerinden kuş kümeleri geçtikçe, dikenlerine kuşlar kondukça, onlar da coşkuyla, içleri sökülerek, gözleri dışarı uğrayarak ağlarını çekiyorlar. Dikenlere konan kuşlar ağın içinde kalıyor ve çırpınan kuşlara çocukların üçü üç yerden koşuyor, telaşla, coşkulu, hırslı, açgözlü…

Sonunda ben de edemedim, Tuğrul gibi vardım, çadırın öteki yanına kocamış çitlembik ağacının altına oturdum, gözümü de onlara diktim. Bir Tuğrul'a bir onlara bakıyorum. Hiçbir yere bakmayan, bakmamış Tuğrul da bana bakıyor, hem de belli ederek bakıyor. Gökten kuş kümeleri geçtikçe, kuşlar çocukların dikenlerine kondukça, çocukların kuşları doldurdukları büyük kafesleri doldurdukça, kafesin içinde sarı, boz, kırmızı kuşlar vıcır vıcır kaynaştıkça Tuğrul göğe, ağa, çocuklara, kafeslere de gözlerini dikip bakıyor, sonra gene gözlerini indirip çenesini dizlerinin üstüne koyuyordu, ta ki gökten bir kuş sürüsü geçinceye, dikenlere kuşlar konuncaya, çocuklar kapanmış ağa doğru sevinç çığlıkları atarak koşuncaya kadar…

Bir ara yanından geçiyordum, başını kaldırdı bana baktı, uzunca, sonra kuş kaynaşan kafese, daha sonra da çocuklara baktı. Bakışları çocukların üstüne çakıldı kaldı.

Yaşar Kemal, Kuşlar da Gitti

B. Aşağıdaki yargılar, yukarıda verilen parçaya göre doğru ise cümlelerin başına "D"**, yanlış ise** "Y" **yazınız.**

1. ☐ Bu parça kahraman anlatıcının bakış açısıyla yazılmıştır.

2. ☐ Bu parçadan hareketle yazarın üslup özelliğine ulaşılabilir.

3. ☐ Betimleyici anlatıma başvurulmuştur.

4. ☐ Birinci paragrafta gösterme tekniğinden yararlanılmıştır.

5. ☐ Zaman ve mekâna dair ayrıntılara yer verilmiştir.

6. ☐ Olaylar, kahramanlardan biri olan Tuğrul tarafından anlatılmıştır.

7. ☐ İşlediği konuya göre bilim kurgu roman türüne girmektedir.

8. ☐ Son paragrafta kişi zamiri kullanılmıştır.

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurunuz.

1. “Hakikaten çocukken oynamasını o kadar sevdiği ve ömrünün sonuna kadar seveceği bir balçık parçası bu kayaların yanında ne kadar canlıydı. Onun yumuşak ve şekilsiz varlığı, her şekli, her iradeyi, hatta düşünceyi bile kabul edebilirdi. Fakat bu sert kaya parçaları hayattan ebediyen uzaktılar; rüzgâr eser, yağmur yağar, zerre zerre ufalırlar, dev cüsselerinde derin izler, oluklar peydahlanır; fakat hiçbiri onlardan ilk felaketin eliyle yoğrulup kaldıkları hali gideremezdi. Onlar hayat yolunun üzerinde soracak belli hiçbir sualleri olmadığı için, her suali birden soran sonsuz zamanın içinden gelmiş zalim, haşin sembollerdi. (Ahmet Hamdi Tanpınar, Huzur)”

   Bu parçada .... bakış açısı kullanılmıştır.

2. “Prenses Aylin bir daha bu eve adım atmayacak. Yoksa sonunuz fena olur.” dedi öteki Arap.

   “Bir daha beni ziyarete gelecek olursa mesajınızı bildiririm. Ama bu mesajı vermek benim değil, sizin işiniz. Bizim geleneklerde evden konuk kovmak yoktur.”

   “Sizi son kez uyarıyoruz. Bu kadını bir daha görmek yok!” dedi. (Ayşe Kulin, Adı Aylin)

   Bu parçada roman anlatım tekniklerinden .... kullanılmıştır.

3. .... , ..., ... ve .... romanın yapı unsurlarındandır?

4. Günlük hayatta sıkça rastlanmayan olayları işleyen roman türüne .... romanı denir.

5. Hikâyede .... sınırlıdır, romanda ise bu konuda herhangi bir sınırlama yoktur; bir romanda kahraman, dünyanın bir ucundan öbür ucuna kadar dolaşabilir.

6. “Para kaygısıyla yazdığı sıradan yazılarda annesi Server Bedia’nın adından esinlenerek yarattığı ‘Server Bedii’ takma adını kullanan Peyami Safa’nın bu isimle kaleme aldığı ‘Cingöz Recai’ adlı polisiye dizi romanları herkesten büyük ilgi gördü.” cümlesinde .... kelimesi zamir olarak kullanılmıştır.

Ç. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Romanda olaylar mutlaka bir zaman diliminde cereyan eder. Bütün romanlar insanı tek başına değil, başka insanlarla ilişkisi bulunan, geçmişi ve geleceği olan bir varlık olarak ele alır. Buna göre romanlarda zaman “geçmiş, içinde bulunulan an ve gelecek” olmak üzere üç boyutuyla ele alınır. Yazar, bu üç boyutlu zamanı, bazen yaşanan andan geleceğe doğru akıtır bazen de hatırlamalarla geriye doğru taşır. Çünkü insan yalnızca geçmişin, yalnızca yaşanılan anın ve yalnızca geleceğin değil, her üçünün bir birleşimidir.

   Yukarıda verilen parçada aşağıdakilerden hangisi üzerinde durulmamıştır?

   A) Romanların yapı unsurlarından biri de zamandır.

   B) Romanlar insanı yaşadığı çevrede bütünüyle ele alır.

   C) Romanlarda sadece içinde bulunan an değil öncesi ve sonrası da işlenir.

   D) Zaman akışı bazen yaşanandan geleceğe doğru verilebilir.

   E) İnsan; geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanın birleşmesinde oluşmaktadır.

2. **Aşağıdakilerden hangisi romanın yapı unsurlarından biridir?**

A) Çatışma B) Diyalog C) Konu
D) Mekân E) Tema

3. Nasıl olduysa ortalık düzelir gibi oldu, maç yeniden başladı. Bizim takım taraftarları takımı coşturmaya başladık: "Ya ya ya, şa şa şa, bizim takım çok yaşa..." Benim artık bağırmaktan sesim soluğum kesilmiş. Oradan birinin elindeki tenekeye ben de vurmaya başladım. Asıl kıyamet de ondan sonra koptu. Sahada iki oyuncu birbirine girdi. Biz de birbirimize yapıştık. Birisi beni bacağımdan yakalayıp havaya savurdu. Şöyle bir havada uçtuğumu biliyorum. Ondan sonrasını hatırlamıyorum, birader. Gözümü hastanede açtım.

Yukarıda verilen parçada yazar, okuyucuyu etkilemek için metindeki düşünce ve kişilere yönelik aşağıdaki anlatım tutumlarından hangisini tercih etmiştir?

A) Betimleyici B) Eleştirel C) Mizahi
D) Nesnel E) Öğretici

4. Romanlarda anlatım ya I. tekil kişili veya III. tekil kişili anlatım tekniğiyle gerçekleşir. I. tekil kişili anlatımda roman kahramanı, kendi başından geçen olayları anlatır. III. tekil kişili anlatımda ise olaylar, olayların dışında üçüncü bir kişi tarafından anlatılır.

Buna göre aşağıdaki parçaların hangisi farklı bir anlatıcı tarafından aktarılmıştır?

A) Gün doğdu, sırmalanmış bulutlar açıldı, karların üstüne ışıltılı bir ışık dumanı çöktü. Ahmet atı tuttu, at uysaldı, üstüne bindi aşağılara sürdü. Atı bıraktı, döndü. Döndü ki ne görsün, at Sofi'nin yanında duruyor. Bunu üç kere yineledi. "Başa gelen çekilir, dayı." dedi Ahmet.

B) Alacakaranlık basarken Köprü'ye gelmeden önce sözcünün hemen sol tarafında otururken hayvanları izledi. Yağmur Kraliçesi'nin mükemmel yansıması olan kocaman dolunay, tam tepelerinde asılı duruyordu. Çölün sonsuz boşluğunun önünde, yol üzerinde yakılmış ateşler...

C) Poyraz Musa, günün ucu gözükünceye kadar olduğu yerde, kayıkla birlikte sallanarak orada öyle, kendinden geçmiş durdu kaldı. Önce denizin aklığı kaydı gitti, bir anda gözden silindi. Ardından denize yansımış şeftali çiçeklerinin pembesi birden uçtu gitti, adanın üstüne kondu. Yıldızlar parladı, söndü.

D) Dün gece uyumadım ki uyanayım. Şu ne zamandır isteyip durduğun gençlik mektuplarımız var ya dün akşam yemeğinden sonra gardırobun üstünden mektup kutularını indirdim, sabaha kadar mektup ayıkladım. Türkan, inanılır gibi değil, mektuplaşmaya 1949 yılında başlamışız. Haftada üç, dört kez yazıştığımız olmuş.

E) Kayık sağa sola sallanırken denizin üstüne fırlamış yüzen kürekleri gördüler. Küreksiz kalan kayık habire dönüyordu. Uzaklaşıp giden kürekleri görünce Kerim çabucak kendine geldi, sol eliyle küpeşteye yapıştı, sağ elini kullanarak küreğe yaklaşmaya çalıştı. Kürekler yavaş da olsa uzaklaşıyorlar, Kerim eliyle kayığı çekemiyordu.

5. Şirketin büyük kapısı önünde biraz durarak ne yapacağını kendi kendine sordu. Hiçbir şeye muvaffak olmadan Vaniköy'üne dönemez, kocasını mutlaka aramak, bulmak lazım. Lami'nin o sıralarda nerede olduğunu tahmin etmek ne güç? Üç gündür hep Kadıköyü'nde gündüzleri nerede vakit geçiriyor? Düşündü, düşündü en sonunda, yine Kadıköyü'ne geçerek biraderi Şemseddin'i görmeye karar verdi.

Peyami Safa, Canan

Yukarıda verilen parçanın dil ve anlatımı için aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?

A) Hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır.

B) Öyküleyici anlatıma başvurulmuştur.

C) Kelimeler terim ve mecaz anlamlarıyla kullanılmıştır.

D) Anlatım üçüncü kişi ağzından yapılmıştır.

E) İç çözümleme tekniğinden yararlanılmıştır.

6. "<u>Bu</u> sözlerimden bir şey anlamadınız galiba." Anlamadık. Başını salladı. "Tören yapılıyor." <u>O</u> kadarını anladık. Gözlerini yere dikti, tören için parlatılmış döşemenin üstünde eski ve tozlu ayakkabılarını gördü. Orta yaşlı adam güldü: "Zarar yok, ceket ve kravat yeter." Sonra <u>hemen</u> sözü değiştirdi: "Ama tören için gelmedin <u>buraya</u>, değil mi?" Genç adam başını kaldırdı: Koyu renk giyinmiş olmakla birlikte <u>bu</u> ihtiyar, bir yetkiliye hiç benzemiyordu; <u>gene</u> de "Giriş imtihanı," dedi, sustu.

Oğuz Atay

Yukarıdaki parçada altı çizili kelimelerden kaçı zamir görevinde kullanılmıştır?

A) 2 B) 3 C) 4 D) 5 E) 6

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı vardır?

A) Dışarda, köyün içinde benden hiç mi hiç söz etmeyeceksin.

B) İşte bunun üstüne Taşbaş'ın eski öfkeli hâli üstüne geldi, küplere bindi.

C) Sevdiği insana istediği bir temiz havayı bile aldıramamak ne acı şey.

D) Onu memnun etmek, rahat yaşatmak için hiçbir fedakârlıktan çekinmiyorum.

E) Taşın üstüne eğildi, yukarıdan iki eliyle sıkıca kavrayıp olanca gücüyle dayanarak bir yana yıktı.

6. ÜNİTE

TİYATRO

OKUMA

- Tiyatro ve tiyatro türleri
- Temel tiyatro terimleri
- İncelenen tiyatroları dünya edebiyatından bir tiyatroyla karşılaştırma
- Zarflar ve bunların metindeki işlevleri (dil bilgisi)
- İmla ve noktalama (dil bilgisi)

YAZMA

- 3-5 dakikada oynanabilecek kısa bir oyun yazma

SÖZLÜ İLETİŞİM

- Yazılan oyunları sınıf imkânları dâhilinde sergileme

"Sözlü İletişim" bölümünde kullanmak üzere yazdığınız kısa oyun için rol dağılımı yaparak hazırlıklara başlayınız.

I. OKUMA



HAZIRLIK

1. Türk tarihini anlatan eserler okumak ya da bunları konu edinen tiyatro ve film izlemekten hoşlanır mısınız? Neden?
2. Tarihî bir olayın tiyatro metni yazılıp sahnede canlandırılmasının izleyiciye katkıları neler olabilir? Tartışınız.
3. Aşağıda, Arif Nihat Asya'nın "Fetih Marşı" şiirinden bir bölüm verilmiştir. Bu şiirle ilgili duygu ve düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Yelkenler biçilecek, yelkenler dikilecek;
Dağlardan çektiriler, kalyonlar çekilecek...
Kerpetenlerle surun dişleri sökülecek!

Yürü; hâlâ ne diye oyunda, oynaştasın?
Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!..

Sen de geçebilirsin yârdan, anadan, serden...
Senin de destanını okuyalım ezberden...
Haberin yok gibidir taşıdığın değerden...

Elde sensin, dilde sen; gönüldesin, baştasın,
Fatih'in İstanbul'u fethettiği yaştasın!..
(...)



1. METİN

FATİH



Edirne Sarayı'nda, Fatih'in kılıç kuşanma merasimiyle başlayan oyunda Akşemsettin, Fatih'e kılıç kuşatırken ülkesini genişletmesini, babası Murat'ın yolundan gitmesini, zaferden zafere koşmasını söylerek hiçbir zaman haktan ayrılmaması gerektiğini öğütler. Fatih'in küçük yaşta Osmanlı tahtına oturmasını Bizanslar fırsat olarak görür. Bu sırada Osmanlı şehzadelerinden Orhan, Bizans'ın elinde rehin olarak tutulmaktadır. Orhan'ı ziyarete gidenler Bizans'a yük olmakta çünkü masrafları çoğaltmaktadır. Bunu fırsata çevirmek isteyen Bizans, Osmanlı'nın ödediği üç yüz bin akçenin iki katına çıkartılmasını ister. Bu amaçla Osmanlı'ya bir elçi göndererek İmparator Paleologos'un Osmanlı'dan neler istediğini bildirir. Fatih de İmparator'un istediği parayı bizzat kendisinin getireceğini söyleyerek elçiyi nazikçe gönderir. Elçi, aldığı cevaptan son derece memnundur fakat Fatih'in yanında bulunanlar bu durumdan rahatsız olurlar. Bunu anlayan Fatih, asıl niyetinin ne olduğunu yanındakilere ima eder: İstanbul'u fethedecektir.

(Aşağıda, Fatih'in İstanbul'u almak için karar verdiği bölüm verilmiştir.)

(Boğaz'ın Rumeli yakası. Mehmet, Akşemsettin, Halil, Zağanos ve çevrede Türk askerleri.)

MEHMET:

Doğuya doğru sefere çıksam
Bizans'ı arkamda duyarım;
batıya yönelmeye kalksam
yine arkamdadır Bizans.
Bu sürekli pusuya son verip
gelişme yolunu açmalıyız.

AKŞEMSETTİN:

Ortak derinliklere dalmak gerek.
Ele geçmez inciyi bulmak gerek.
Hayatın hakkını tam vermek için
hem güvercin hem şahin olmak gerek.

HALİL:

Bizans'ı almaya kalkışırsak
bütün Avrupa birleşir bize karşı.

ZAĞANOS:

Devletimiz varlığını duyurduğundan beri
Avrupa zaten birleşik bize karşı.

AKŞEMSETTİN *(Mehmet'e doğru):*

Baban bir ağaç dikti senden önce,
meyvesini devşirmeyecek misin?

HALİL:

Biz Bizans'ı kuşatırken hünkârım
ya güçlü bir Avrupa ordusu gelip
arkamızdan vurursa bizi? O zaman
bu devlet belini doğrultamaz bir daha.
Timur belasını hatırlayalım.

AKŞEMSETTİN *(Mehmet'e ve bütün askerlere):*

Ey Tanrı ordusu, kalk, atlan
zaferin ışıklı elleriyle yaz!
Tanrı buyruğuyla davrananları
dünyada hiçbir güç durduramaz.

HALİL:

Yıkıma doğru yol almasak derim
düşmanlarımız bize karşı birleşirken.

MEHMET:

Ok da ben, yay da ben
yayı geren de ben...

HALİL:

Avrupa'nın bütün orduları
tek bir ordu olacak bize karşı.

AKŞEMSETTİN *(Mehmet'e):*

Haydi zaferin altın elleriyle yaz!
Kartal bir kez kanatlandı mı
serçeler havalanmayı göze alamaz.

MEHMET *(Çevreyi inceleyerek):*

Buraya kurulacak Rumelihisar,
Güzelcehisar'ın tam karşısına.
(Türk askerleri, ritmik hareketlerle hisarı kurmaya başlarlar.)

AKŞEMSETTİN:

Başbuğ düşüncesinin oklarını sivriltti
ve düşmanın yıldızları söndü baştan başa;
Tanrı'ya şükürler olsun!

KORO:

Şükürler olsun Tanrı'ya!

AKŞEMSETTİN:

Dünyaya heybet salasınız diye
evreni kuran güçlerle donattı sizleri,
ayak basmadığınız yerleri sizler için ayırdı;
Tanrı'ya şükürler olsun!

KORO:

Şükürler olsun Tanrı'ya!
şükürler olsun!
(Mehmet yaklaşırken)



AKŞEMSETTİN:

Çağın alnında beyaz bir nur gibi parlayan
ve günlerin sayfasına güzellik olan bu fetih
sana kutlu olsun!

KORO:

Kutlu olsun!

AKŞEMSETTİN:

Ayakların Tanrı yolunda toza bulanırsa
sular boğamaz seni, ateşler yakamaz!
Suların ve ateşlerin müjdelediği bu fetih
kutlu olsun sana!

KORO:

Kutlu olsun! Kutlu olsun!
Durup dinlenmeden arandığımız
Sendin içimizdeki ormanda, sen;
Sendin kaygılar içre andığımız
Çevremize karanlıklar inerken.
(Bizans elçisi girer, Mehmet'in ayaklarına kapanır.)



MEHMET:

Bizans'ın ağırladığı şehzade
yine harçlığı tüketti anlaşılan.
Yoksa şehzadeyi ziyaret edenler
Bizans'a sığmayacak kadar çoğaldı mı?

ELÇİ:

İmparatorun en derin saygısıyla
en sürekli bağlılığını getirdim
yüceler yücesi sultana.

MEHMET *(Gülerek):*

Düğün değil, bayram değil...

ELÇİ:

Aramızdaki antlaşmalar
burada yapı kurmanıza engeldir.
Sizin soylu ve şanlı atalarınız
her zaman saygı duydular
iki devlet arasındaki hukuka.

MEHMET:

Yarısı Asya'da ülkemin,
öbür yarısı Avrupa'da.
Birleşip büyümeyi sağlamak için
burda bir hisar gerek bana.



(Bizans. Saray. Konstantin Françez, Notaras)

KONSTANTİN:

Türk tehlikesi belirir belirmez
Katolik Roma'ya sığındı Bizans.

FRANÇEZ:

Denize düşen yılana sarılır.

KONSTANTİN:

Bize yardıma hazır Roma,
ama çok ağır bir şartı var:
Ayasofya'da yapılacak bir ayinde
Katolikliğin üstünlüğü onaylanacak.

NOTARAS:

Taş çatlasa razı olmaz buna halk.
Daha şerefli bir yol bulunsun derim.

FRANÇEZ:

Yani şehrin kapılarını açıp
Sultan Mehmet'i buyur edelim.

NOTARAS:

Bütün kapıları sımsıkı kapayıp
öz gücümüzle savunalım kendimizi.

KONSTANTIN:

Ne kadar dayanabiliriz ki?

NOTARAS:

Gücümüz yettiği kadar.

FRANÇEZ:

Ancak Avrupa kurtarır bizi.

NOTARAS:

Avrupa bizi kurtarır belki,
ama kendisi için kurtarır Avrupa.
Biz Batı'ya yaklaşacak olursak
bizden uzaklaşır Bizans halkı.

FRANÇEZ:

Dini, töresi, her şeyi yabancı
Türklere mi açalım kucağımızı?

NOTARAS:

Hiçbir ulusun dinine, töresine
karışmamıştır onlar bugüne dek.
Türklerin dünyaya getirdiği yeni düzen
bizi biz yapan her şeyi koruyacaktır.

KONSTANTİN:

Tek yol Batı'yla birleşmek...
(...)

NOTARAS:

Bizans'ta Latin şapkası yerine
Türk sarığı görünsün daha iyi!

İstanbul'un fethi için hazırlıklara başlayan Fatih; Rumeli Hisarı'nı yaptırır, Urban'a güçlü toplar döktürür. Durumu fark eden Bizans, olacaklardan korkarak padişaha tekrar bir elçi gönderip barışın devam etmesini ister fakat bir sonuç alamaz. Savaşın kaçınılmaz olduğunu gören Bizans, Roma'dan yardım ister. Roma da Ayasofya'da ayin yapmalarına izin verilmesi şartıyla yardım göndereceğini söyler. Bu duruma bazı Bizans komutanları karşı çıkar çünkü halkın Avrupalıları değil, Osmanlıyı İstanbul'da görmek isteyeceklerini bildirir.

İtalya'dan gelen bir komutan Bizans ordusunun başına geçer. Bizanslı üst yöneticiler bu durumu hazmedemez çünkü bir yabancının İstanbul'u koruyamayacağını, İstanbul için ölümü göze alamayacağını, İstanbul'u ancak bir Bizanslının koruyabileceğini söyler. Fakat denize düşen yılana sarılır misali, Bizans'ın başka çaresi yoktur.

Osmanlı, hazırlıkları bitirdikten sonra İstanbul'u kuşatır ancak kan dökülmesini istemediği için bir elçi göndererek Bizans'ın İstanbul'un kapılarını Türklere açmasını ister. Avrupa'dan yardım alacağını bilen Konstantin bu teklifi kabul etmez. Yine bu arada Macaristan, Osmanlıya bir elçi göndererek kuşatmayı kaldırmasını, aksi takdirde barış ortamının bozulacağını söyler. Fatih ,kararlı olduğunu bunlara da bildirir. Bunun üzerine Venedik'ten ve Macaristan'dan donanma ve ordular gelir. Osmanlı, kimsenin düşünemeyeceği son hamleyi yapar: gemileri karadan yürütmek. Bu hamle Osmanlının zaferiyle sonuçlanır.

(Aşağıda İstanbul fethinin başladığı bölüm verilmiştir.)

(Türk ordugâhı. Mehmet. Zağanos, Akşemsettin vs.)

AKŞEMSETTİN:

Düşmanla boğazlaşmak için karşılaşırken
bir şey var, öncelikle hatırlanması gereken:
Sana kendini alt etmeyi de öğretmemişse
boşa gitmiş sayılır düşmanına üstün gelmen.
Ruhu derinleştirip genişletmelidir zafer.
Umutları en uzağa iletmelidir zafer.
Yalnız kazananları değil, kaybedenleri de
içerden aydınlatarak yüceltmelidir zafer.

MEHMET:

Ben Bizans'ı düşüreceğim ama
hasmım da nasibini almalı zaferimden.
Her kim imparatorla karşılaşırsa
kıyasıya vuruşsun onunla
ama kimse tutsak almasın onu,
kimse tutsaklığı tattırmasın hasmıma.
Ne alçalırım ne de alçaltırım ben.
Atalarımla torunlarımın bakışları
benim üstümde şu an. Bu zafer,
mutlak kazanılması gereken bu zafer
hem geçmişini aydınlatacak ulusumun
hem geleceğini... Kutlu olsun!

KORO:

Kutlu olsun!

MEHMET *(Akşemsettin'e):*

Sizinkiler de hücuma hazır mı hocam?

AKŞEMSETTİN:

O mübarek salıyı getiren şu gece
yeryüzünden çekilirken inanç ordusu
tekbir kılıçlarını kuşanıp şafağın
saflarında yer alacak padişahın.

MEHMET:

Sancaklar çözüle;
Bizans'ın defteri
artık dürüle!

KORO:

Allahu ekber!

MEHMET:

Paşalarım görev yerine,
kutlu İstanbul zaferine!

KORO:

Allahu ekber!

(Paşalar Mehmet'i selamlayıp ayrılırlar.)

(Bizans. Şafak sökmekte. Top atışları ve gittikçe yükselen tekbire karşı alarm çanları. Mehmet, hangi yönden "Hücum!" diye seslenirse Konstantin'le öbür komutanlar ve askerler o yöne koşuşurlar.)



MEHMETİN SESİ:

Hamza Bey, hücum! Zağanos Paşa, hücum!
Hücum, Karaca Bey! Hücum, Sarıca Bey!
Mahmut Paşa, İshak Paşa, Halil Paşa
hücum, hücum, hücum!

(Tekbir sesleri doruğa yükselirken çan sesleri yavaş yavaş susar.)

JÜSTİNYANİ *(Bir askere dayanarak girer.):*

Size hizmetim, yazık ki sona eriyor
çünkü ölümcül yara aldım haşmetlim.

KONSTANTİN:

Az daha sıkın dişinizi, general.
Siz savaş yerinden ayrılırsanız
hemen çöker Bizans'ın savunması.

JÜSTİNYANİ:

Çöktü bile.

(Burçta dalgalanan Osmanlı bayrağını gösterir.)

Götürün beni.

(Jüstinyani götürülür.)

I. ASKER *(Bağırarak gider.):*

Şehir düştü! Düştü Bizans!

KONSTANTİN *(Kılıcını çekerek):*

Sus köpek! Uydurma! Uydurma!

(Askeri kovalayarak çıkar. Zafer marşıyla bir yandan Türkler öbür yandan da Bizantina'yla birlikte Bizanslılar girer. Mehmet, paşalarla görünerek bir yükseltide yer alır.)

MEHMET:

Bizans kurtarılmıştır. Bundan böyle
herkes özgür olacak düşüncesinde,
özgür olacak inancında herkes!

KORO:

Düşüncesinde, inancında.

MEHMET:

Herkes düzen ve güzellik içre yaşasın!

KORO:

Düzen ve güzellik içre.

MEHMET:

Açılan çağ kutlu olsun insanlığa!

KORO:

Kutlu olsun! Kutlu olsun!

Sen nice putları kıransın sultan.
Bunalmışları kurtaransın sultan.
Gönlünü herkese açık tutarak
tüm gönüllere taht kuransın sultan.

Umut karanlığı deldi seninle.
Ötelerden müjde geldi seninle.
Düşüncen göklere yöneldiğinden
İnsan daha da yükseldi seninle.

Daralmış ufuklardan taşan sultan.
Her adımda bir doruk aşan sultan.
Yüzyılları bir anda eskiterek
yepyeni bir çağa ulaşan sultan

A. Turan Oflazoğlu, Fatih



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

belini doğrultmak (veya doğrultamamak): Yeniden durumunu düzeltmek.

defterini dürmek: Öldürmek.

hünkâr: Osmanlılarda yalnız padişahlar için kullanılan bir unvan.

Katolik: Roma kilisesinin kendine verdiği ad.

pusu: Birine saldırmak için saklanarak beklenen yer.

taş çatlasa: Zorlansa, ne yapılsa gerçekleşmesi imkânsız.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

TİYATRO

Tiyatro, yaşamdaki olayları sahnede canlandırma sanatıdır. Olayları oluş hâlinde gösteren tiyatro eserlerinde; olaylar yazarın ağzından anlatılmaz, eserdeki kişiler tarafından doğrudan doğruya söylenir ve yapılır. Tümüyle konuşma ve harekete dayalı bir gösteri sanatıdır.

Tiyatroda perde ve sahne olmak üzere iki bölüm vardır. Perde, konunun ana parçalarından her biridir. Sahne ise her perdede kişilerin girip çıkmasıyla oluşan küçük bölümlerdir. Tiyatronun olay ve kişiler olmak üzere iki temel ögesi vardır.

Her tiyatro eserinde bir olay ya da olaylar zinciri vardır. Bu olaylar eyleme dönüşmüş tutkular, özlemler, düşler ve isteklerdir. Her oyunda dramatik eylem, bir ana düşünceye, bir duyguya dayanır.

Tiyatro eserlerinde olaylar bir mücadeleden doğar. Bu savaşımda farklı güçler karşı karşıya gelir. Olayların ortaya çıkışında etken olan varlıklara **oyunun kişileri** denir. Tiyatronun amacı insan ve toplum yaşamını anlatmak olduğuna göre insansız bir tiyatro düşünülemeyeceği açıktır. Anlatmaya bağlı metinlerde olduğu gibi, tiyatroda da yazar tipleştirme ya da karakter çizme yöntemine başvurabilir.

Olay ve kişiler gibi temel ögelerin yanında dekor, kostüm ve ışık gibi yardımcı ögeleri de olan tiyatro eserleri; serim (başlangıç), düğüm (gelişim) ve çözüm (sonuç) bölümlerinden oluşur.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Françez, Notaras ve Kostantin'in hangi konuda bir görüş ayrılığı yaşadığını söyleyiniz?
2. "Fatih" metninin konusunu ve temasını bulunuz.
3. Tiyatro metinlerinde olay örgüsüne **dramatik örgü** denir. Buna göre, okuduğunuz metnin dramatik örgüsünü belirleyiniz.
4. Okuduğunuz tiyatronun dil, anlatım ve sunum özelliklerini belirleyiniz.

5. Aşağıdaki diyalogdan hareketle Türklerin hangi değerlere sahip çıktığını söyleyiniz.

FRANÇEZ:

Dini, töresi, her şeyi yabancı
Türklere mi açalım kucağımızı?

NOTARAS:

Hiçbir ulusun dinine, töresine
Karışmamıştır onlar bugüne dek.
Türklerin dünyaya getirdiği yeni düzen
Bizi biz yapan her şeyi koruyacaktır.

6. Aşağıda, Akşemsettin'in Mehmet (Fatih) hakkındaki düşünceleri verilmiştir. Bu replikten hareketle Fatih'in hangi özellikleri ön plana çıkartılmak istenmiştir? Akşemsettin'in bu sözleriyle yazarın üzerinde durduğu evrensel değer nedir?

AKŞEMSETTİN:

Düşmanla boğazlaşmak için karşılaşırken
bir şey var, öncelikle hatırlanması gereken:
Sana kendini alt etmeyi de öğretmemişse
boşa gitmiş sayılır düşmanına üstün gelmen.

Ruhu derinleştirip genişletmelidir zafer.
Umutları en uzağa iletmelidir zafer.
Yalnız kazananları değil, kaybedenleri de
içerden aydınlatarak yüceltmelidir zafer.

7. Akşemsettin'in "Hayatın hakkını tam vermek için hem güvercin hem şahin olmak gerek.", "Tanrı buyruğuyla davrananları dünyada hiçbir güç durduramaz.", "Ayakların Tanrı yolunda toza bulanırsa sular boğamaz seni, ateşler yakamaz!" repliklerinde hangi örtük iletiler olduğunu bulunuz.

1. ETKİNLİK

Okuduğunuz metindeki repliklerden yola çıkarak aşağıda verilen kişilerin özelliklerini belirleyiniz.

Kişiler	Özellikleri
Akşemsettin	
Mehmet	
Halil	
Notaras	
Françez	
Kostantin	



YAZARIN BİYOGRAFİSİ



AHMET TURAN OFLAZOĞLU (1932-...)

Oyun yazarı, şair ve eleştirmen olan Turan Oflazoğlu; İstanbul Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünde ve Felsefe Bölümünde eğitim gördü. ABD'de tiyatro üzerine çalışma ve araştırmalar yaptı. Oyun yazarlığı konusunda eğitim aldı. 1967 yılında Amerika'da ilk oyunu olan *Keziban*'ı yazan sanatçı, yazdığı oyunların konularını genellikle tarihe dayandırmakla birlikte, tarihi incelemeye yönelik değil, karakterlerin kişilik ve iç dünyalarını yansıtmaya önem verdi.

Oyunlarında daha çok, tarihî olayları ve tarihî şahsiyetleri işlemiştir. İsmail Dede Efendi'nin yaşamını anlattığı "Yine Bir Gülnihal" ve henüz tahta çıkmaya hazır olamayan bir şehzadenin içinde bulunduğu durumu anlattığı "Deli İbrahim" adlı oyunları bunun başarılı örnekleridir. Tiyatro eserleri dışında şiir, deneme, çeviri, senaryo türlerinde eserler verdi; oyunlarıyla çeşitli ödüller kazandı.

"IV. Murat, Elif Ana, Genç Osman, Kösem Sultan, Atatürk, Sinan, Korkut Ata, Sokrates Savunuyor (oyun); Topkapı, Mütarekeden Büyük Taarruza (senaryo)" eserlerinden bazılarıdır.

aA DİL BİLGİSİ

2. ETKİNLİK

ZAĞANOS:

Devletimiz varlığını duyurduğundan beri
Avrupa zaten birleşik bize karşı.
AKŞEMSETTİN (Mehmet'e doğru):
Baban bir ağaç dikti senden önce,
meyvesini devşirmeyecek misin?

HALİL:

Biz Bizans'ı kuşatırken hünkârım
ya güçlü bir Avrupa ordusu gelip
arkamızdan vurursa bizi? O zaman
bu devlet belini doğrultamaz bir daha.
Timur belasını hatırlayalım.

Bu parçada altı çizili kelime grupları fiili durum, miktar, zaman gibi bakımlardan belirterek zarf olmuştur. Fiillerin, fiilimsilerin, sıfatların ya da kendi türünden olan kelimelerin anlamlarını türlü yönlerden (yer-yön, zaman, durum, miktar, soru) etkileyen; onları belirten, dereceleyen kelimelere **zarf** denir.

Siz de okuduğunuz metindeki zarfları bularak metne katkısını tartışınız.



HAZIRLIK

1. Bir tiyatro oyunun farklı oyuncular tarafından sergilenmesi izleyici üzerinde nasıl bir etki bırakır?
2. Kişilere kendi yetenekleri doğrultusunda sorumluluk verilmesi, işlerin yolunda gitmesine ve kişilerin meslekî doyumuna nasıl katkı sağlar?



2. METİN

BUZLAR ÇÖZÜLMEDEN

Şiddetli kış şartları sebebiyle yolları kapanan ıssız bir ilçeye yeni bir kaymakam gelir. Yeni kaymakam, halkı aldatıp haksız kazanç sağlayan zenginlerin düzenini bozar. Kurtlu pirinç, bozulmuş et satarak halkın sağlığı ile oynayan esnafa dükkânındaki malzemelerle yapılan yemeği zorla yedirir.

(Aşağıda, Kaymakam'ın Deli Çavuş'u işe aldığı bölüm verilmiştir.)

BİRİNCİ PERDE

ÜÇÜNCÜ MECLİS

(Deli Çavuş, Kaymakam)



DELİ ÇAVUŞ: Sen kaymakam değil, paşasın bre kardeş. Sana Paşam diyeceğim bundan sonra. Daha aşağısını söylemem.

KAYMAKAM: Bana bak, bunları isteğini yapayım diye söylüyorsan hiç ümitlenme. Benim kitabımda verdiğim emri geri almak yoktur. Böyle değil de yürekten söylüyorsan yine vazgeç, insan denen yaratık böyle böyle şımarır. Gün gelir ki paşalığı az görür. O zaman ne yaparsın?

DELİ ÇAVUŞ: Mareşal yaparım.

KAYMAKAM: Peki, ya sonra? Bana mutlaka bir askerî rütbe vermek istiyorsan yüzbaşı de ki eğer şımarırsam elinde bir müddet idare edecek rütbe bulunsun. Hem böyle hitaba kulağım alışık olduğundan yadırgamam.

DELİ ÇAVUŞ: Yüzbaşım, sana canım kurban olsun bre kardeş.

KAYMAKAM: Hah şöyle... Şimdi konuşalım seninle. Benim prensibim şu: Bu memlekette karnı tok, şerefli, haysiyetli insanlar arasında herkesin bir yeri olmalı. Ama geniş yer, ama dar yer. Geniş diyorsam alabildiğine geniş değil, dar diyorsam o da sığılmayacak kadar değil. Bana bak çalışacaksın.

DELİ ÇAVUŞ: Yüzbaşım yaş yetmiş dört. Ne davar güdebilirim ne de tarlada çalışabilirim, artık bre kardeş. Geçti o günler.



KAYMAKAM: Ukalalığı bırak, her yaşa göre iş bulunur... Gözlerin görüyor, kolların bacakların tutuyor, ağzın laf yapıyor. Benim yanımda çalışacaksın.

DELİ ÇAVUŞ: Sahi mi söylüyorsun?

KAYMAKAM: Evet.

DELİ ÇAVUŞ: Can baş üstüne ama kasabalı ne der?

KAYMAKAM: Hele biri bir şey söylesin, görüşürüz.

DELİ ÇAVUŞ: Peki ben ne iş göreceğim?

KAYMAKAM: Kaymakamlığın bir hademesi varmış; bizim geldiğimiz günlerde vefat etmiş. Onun yerine sen geçeceksin.

DELİ ÇAVUŞ: Demek ben hademe Deli Çavuş olacağım.

KAYMAKAM: Deli Çavuş lakabını bırak. Asıl ismini kullan. Bu partalları da çıkart. Sana devlet malı bir hademe elbisesi uyduralım. Asker elbisesine de benzer. Tabii aylığın olacak. Ama az, ama çok, karnın doyar.

DELİ ÇAVUŞ: Sağ ol yüzbaşım.

İçerde devrilen dolapların çıkardığı gürültü.

DELİ ÇAVUŞ: Dolaplar gürrr...

KAYMAKAM: Askerlikte hakikaten çavuş muydun?

DELİ ÇAVUŞ: Yok bre kardeş, bu kadar yara aldım da onbaşı zor yaptılar.

KAYMAKAM: Zarar yok, sen bana yüzbaşı rütbesi verdin, ben de seni çavuş yapıyorum. Hiç kimseye borçlu kalmak istemem. Mehmet Çavuş...

DELİ ÇAVUŞ: *(Asker selamıyla)* Buyur yüzbaşım...

KAYMAKAM: Güzel, yerinde rahat.

Büyük bir patlama sesi işitilir. İlçedeki köprünün havaya uçtuğu haberi gelir. Köprü yapılmadan önce insanları salla karşıya geçirerek geçimini sağlayan dört çocuk annesi Hatice'nin köprüyü havaya uçurduğu anlaşılır. Eşi İstanbul'a gitmiş ve bir daha dönmemiş olan Hatice çaresiz kalmıştır.

Kaymakam; halkın sevgisini, zenginlerin ise nefretini kazanmıştır. Hatice'nin haber vermesiyle zenginlerin kaymakama kurduğu tuzak boşa çıkar. Planları tutmayan kötü niyetli zenginler, Eşkıya Yılanoğlu'na başvurarak ondan kaymakamı ortadan kaldırmasını isterler. Eşkıya Yılanoğlu, dinlenmek için kaymakamın yerine oturan Deli Çavuş'u kaymakam zannederek öldürür.

Bir ay sonra buzlar çözülünce gerçek Kaymakam Vekili ile Jandarma Komutanı gelir. Bu sırada Yılanoğlu ile tuzağı kuranlar yakalanır. Kaymakam Vekili ile Jandarma Komutanı'nı tanımayan halk, onların niçin geldiklerini sorunca gerçekler ortaya çıkar. Halkın aylardır kaymakam zannedip bağrına bastığı kişinin akıl hastanesinden kaçan bir deli olduğunu anlaşılır.

(Aşağıda, Kaymakam'ın ilçeden gidişinin anlatıldığı bölüm verilmiştir.)

ÜÇÜNCÜ PERDE

ALTINCI MECLİS



(Kaymakam, Hatice, Tahrirat Kâtibi, Kaymakam Vekili, sonra Jandarma Kumandanı)

Kaymakam ve Hatice balkondan içeri girerler.

HATİCE: Yoluna öldüğüm, gördün ya milleti... Seni devlet baba yollamamış da kendiliğinden kaymakam olmuşsun. İyi de etmişsin. Biz seni beğendik. Milleti yine sen idare et.

KAYMAKAM VEKİLİ: Bacı, bu konuda biraz da beni dinle. Yanlış düşünüyorsun. İyi işler yapmış, çok iyi işler yapmış fakat bu adam deli. Bir delinin halkı idare ettiği nerede görülmüş?

HATİCE: (...) Onun bize yaptığı iyilikleri unutmayacağız. Onun gibi yiğit adam, onun gibi iyi adam, onun gibi fukara babası görmedik. Varsın, birazcık deli olsun. Zaten hangimiz birazcık deli değiliz. *(Kaymakama)* Kurban olduğum, ister deli ol, ister akıllı. Sen bizim makbulümüzsün. Bizi bırakma sakın. Sana canımız feda olsun.

Kaymakam, şefkatle Hatice'nin ellerini okşamaktadır. O, sözünü bitirince Kaymakam Vekili'ne döner.

KAYMAKAM: Müsaade buyurulur mu efendim?

KAYMAKAM VEKİLİ: Tabii.

KAYMAKAM: Hatice, halka söyle, Deli Kaymakam ayrı ayrı gözlerinizden öptü dersin. Uslu uslu, gürültüsüz patırtısız dağılsınlar. Bu işin sonu nasıl olsa böyle bitecekti.

HATİCE: Onu bunu bilmem ben, sen bizim başımızda kalacaksın.

KAYMAKAM VEKİLİ: Bacı biraz makul ol. Sana kalsa demek bütün tımarhaneleri boşaltacak, devlet makinesinin başına toptan delileri getireceksin.

KAYMAKAM: Size, bizim gibiler değil, akıllı idareciler lazım. Çok akıllı idareciler. Zaten onların hepsi çok akıllı kişilerdir. İçlerinde az akıllısı yoktur ki ayrıca çoğu aransın.

HATİCE: Ben bu laflardan anlamam. Milletin dediği olacak. Bizim Kaymakam başımızda kalacak diyorlar.

KAYMAKAM: Deli mi oldunuz siz? Bak hele bir deliye deli mi oldunuz dedirttin. Çok acayip laf oldu. Yavrum, Kaymakam Bey doğru söylüyor. Biz akıllılarla kıyaslanamayız. Ne kimseyi tanırız biz ne de kimse bizi. Şöhretimiz yoktur, mevkiimiz yoktur, nüfusumuz yoktur... Canım ne uzağa gidiyorsun, adımız yoktur bizim, adımız. Topumuza deli der çıkarlar... Tek üstünlüğümüz galiba kısa adresli oluşumuzdan ibarettir. Falan şehir akıl hastanesi dedin mi mektup şıpın işi gelir bizi bulur. Semt ismi aramazlar, sokak adı istemezler, hane numarasına lüzum kalmaz. Yaaa, pek şaşarım, böyledir de yine mektup, telgraf alanımız bulunmaz.



Hatice sessiz sessiz ağlar. Jandarma Kumandanı içeri girer.

KAYMAKAM: Ağlıyor musun Hatice? Hadi hadi çocuk olma, ağlayacağına gül. Kadına gülmek yakışır. Neyse konuyu değiştirelim. Bak sana bir hikâye anlatayım. Sokaktan gelen bir adam tımarhanenin kapısına yaklaşıp suratını demir parmaklıklara yapıştırarak bahçede gezinen deliye seslenmiş "Hey bana bak, siz içerde kaç kişisiniz?" deli durmuş, düşünmüş cevap vermiş, "Bu sualin mühim değil, asıl sen cevap ver bana. Siz dışarda kaç kişisiniz?" *(Kimse gülmez. Kaymakam birer birer Hatice'nin, Tahrirat Kâtibinin, Jandarma Kumandanının, Kaymakam Vekilinin yüzlerine bakar en sonunda gözleri ısrarla Hatice'nin yüzünde durur.)* Gülsene Hatice, sana en güzel deli hikâyelerinden birini anlattım. *(Kaymakam Vekiline)* Gülmeyi unutan bu insanlara ben onu yeniden bir türlü öğretemedim. (...).

JANDARMA KUMANDANI: *(Kaymakama)* Artık gitsek. Arkadaşlarımızın hepsini kamyona bindirdiler, sizi bekliyorlar.

KAYMAKAM VEKİLİ: Olmaz, halkın içinden mi geçireceksiniz bunları?

JANDARMA KUMANDANI: Yok efendim, izniniz olursa arka kapıdan hareket edeceğiz. Hiç kimse görmez. Gitmeleri lazım.

KAYMAKAM VEKİLİ: Pekâlâ...

JANDARMA KUMANDANI: *(Kaymakama)* Gidelim.

KAYMAKAM: Gidelim Yüzbaşı. Yalnız bir saniye *(Tahrirat Kâtibine)* Kâtip, eşrafa ve esnafa söyle, evvela tembihlerimi, sonra da beni unutmasınlar, işi yine azıtırlarsa belli olmaz, yolların kapandığı bir gün belki bizler yine geliriz. Haydi Allah'a ısmarladık.

HATİCE: *(Feryat ederek)* Gitme, kurban olduğum gitme.

Kaymakam bir dakika durur, kulağına gelen bir sesi dinler gibidir. Bu sesi biz de duyarız.

DELİ ÇAVUŞUN SESİ: Gitme. Sen lazımsın bize. Allah senin canını alacağına benimkini alsın.

KAYMAKAM: *(Sesin geldiği yana hitap ederek)* Hayır, gitmem lazım Çavuş... (...)

Masanın üstünden cetveli kapar, sahnenin önüne gelir, arkası halka dönük esas duruşa geçer. Sonra yine gaipten bir marş duyulur.

KAYMAKAM: *(Bütün kuvvetiyle bağırarak kumanda verir)* Dikkat, merasim yürüyüşü...

Marş çalmaya devam ederken Kaymakam sert asker adımları ile kapıdan çıkar. Sahnedekiler şaşırmış, korkmuş, acımış arkasından bakmaktadırlar.

PERDE

Cevat Fehmi Başkut, Bütün Tiyatro Eserleri



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

eşraf: Bir yerin zenginleri, sözü geçenler, ileri gelenler.

gaip: Göz önünde olmayan, hazır bulunmayan, nerede olduğu bilinmeyen.

partal: Çok kullanılmaktan yıpranmış.

şıpın işi: Özensiz, çabucak yapılan iş.

tahrirat: Resmî bir daire tarafından yazılan yazılar ve mektuplar.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

TİYATRO TERİMLERİ

aksesuar: Konunun gerektirdiği ölçüde kullanılan, bir sahne içinde yer alan veya oyuncunun dekor gereği kullandığı çeşitli eşya.

aksiyon: Bir oyuncunun sahne üzerindeki hareketi.

aktör: Erkek oyuncu.

aktris: Kadın oyuncu.

dekor: Tiyatro, sinema ve televizyonda sahneye konulan eserin olayının geçtiği yerin ve çağın özelliklerini belirleyen perde, aksesuar vb. ögelerin bütünü.

diksiyon: 1. Seslerin, sözlerin, vurguların, anlam ve heyecan duraklarını kurallarına uygun olarak söyleme. 2. Duru, açık vurgulama ve çıkaklara tam uyarak konuşma.

doğaçlama: Yazılı metni olmayan, kararlaştırılmış taslağı; yerine, zamanına göre oyuncular tarafından, sahnede yakıştırılan sözlerle tamamlanan oyun, tuluat.

dram: 1. Sahnede oynanmak için yazılmış oyun, drama. 2. Acıklı, üzüntülü olayları, bazen güldürücü yönlerini de katarak konu alan sahne oyunu. 3. Tiyatro edebiyatı.

dramatik: 1. Sahne oyununa özgü olan. 2. İçinde gerilim, çatışma vb. olaylar bulunan, insan ilişkileri ile gelişen (eser, olay).

dramatize etmek: Bir edebî eseri radyo, televizyon veya sahne oyunu biçimine getirmek.

entrika: Bir işi sağlamak veya bozmak için girişilen gizli çalışma, oyun, dolap, düzen, dalavere, desise, hile, dek.

jest: Herhangi bir şeyi açıklamak için genellikle el, kol ve baş ile yapılan içgüdüsel veya iradeli hareket.

koro: Tek veya çok sesli olarak yazılmış bir müzik eserini seslendirmek için bir araya gelen topluluk.

kostüm: Sinema ve tiyatroda rol gereği giyilen kıyafetlerin genel adı.

kulis: Sahnenin gerisinde ve yanlarında bulunan bölüm.

makyaj: İyi görüntü sağlamak, belli bir tipi yaratmak veya yalnızca bazı düzeltmeler yapmak için oyuncunun yüzünde ve başka organlarında yapılan boyama ve değişimler.

mimik: Yüz, el, kol hareketleriyle düşünceyi anlatma sanatı.

mizansen: Yönetmenin belli bir oyun içinde oyuncuları düzene alması ve onları oyuna uygun bir uyum içine sokması için yaptığı hazırlık, çalışma.

oyuncu: Herhangi bir oyunda oynayan kimse.

pandomim: Sözsüz oyun.

perde: Bir sahne eserinin büyük bölümlerinin her biri.

piyes: Oyun.

prömiyer: İlk gösteri.

reji: Sinema, tiyatro, radyo ve televizyon oyunlarında oyunu yönetme.

rejisör: Yönetmen.

replik: Sahne oyunlarında konuşanların birbirlerine söyledikleri sözlerden her biri.

rol: Bir kişiliği canlandıran oyuncunun söylemesi ve yapması gereken hareketlerin genel adı.

sahne: 1. Bir oyun veya filmin başlıca bölümlerinden her biri. 2. İzleyicilerin kolayca görebilmeleri için genellikle yerden belli bir ölçüde yüksek yapılan, oyun, müzik vb. gösteri yapmaya uygun yer, oyunluk.

skeç: Güldürü niteliğinde kısa oyun.

suflör: Oyunculara, rollerinde unuttukları sözleri izleyicilere duyurmadan söyleyip hatırlatan erkek.

tablo: Bir perdenin dekor değişikliğiyle oluşan alt bölümü.

temsil: Oyun.

tirat: 1. Sahnede kişilerin birbirlerine söyledikleri uzun sözler. 2. Bir tiyatro oyununda, oyuncunun uzun ve kesintisiz konuşması.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelime ve kelime gruplarının anlamını metnin bağlamından hareketle bulunuz.
   - Bacı biraz makul ol.
   - Sen bizim makbulümüzsün.
   - Bu sualin mühim değil, asıl sen cevap ver bana.
   - Sonra yine gaipten bir marş duyulur.
   - Onun gibi yiğit adam, onun gibi iyi adam, onun gibi fukara babası görmedik.
2. Oyun kişilerinin belirleyici özellikleri tasvir edilmemiş, konuşmalardan çıkarılması sağlanmıştır. Bir eserde kişilerin ayırt edici özelliklerinin tasvir edilmesi, eserin başarısını nasıl etkiler? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Okuduğunuz metinden diyalog, monolog, replik, sahne, perde gibi tiyatro terimlerinden hangilerine karşılık gelen bölümler vardır? Bu bölümleri gösteriniz.

4. Okuduğunuz metnin tema ve konusunu belirleyiniz.

5. Okuduğunuz metinde, metnin yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan unsurları bularak metnin dönemin gerçekliğiyle ilişkisini değerlendiriniz.

6. “Buzlar Çözülmeden” oyununda güldürü unsurları nasıl sağlanmıştır? Bu yönüyle geleneksel Türk tiyatrosuna benzediği söylenebilir mi? Buradan hareketle türün ortaya çıkışını ve tarihsel dönemle ilişkisini belirleyiniz.

1. ETKİNLİK

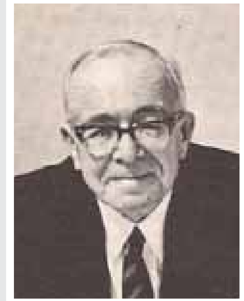
Modern tiyatroda efekt, ışık, dekor, kostüm, aksesuar, makyaj gibi teknik uygulamalar söz konusudur. Bu uygulamalar metin çerçevesinde yazar, yönetmen, yapımcı, oyuncu, tasarımcı ve teknik ekip iş birliğiyle yorumlanarak gerçekleştirilir.

Bu açıklamaya göre “Buzlar Çözülmeden” **parçasını sahneye koyacak olsanız nasıl bir çalışma yapardınız? Açıklayınız.**



YAZARIN BİYOGRAFİSİ

CEVAT FEHMİ BAŞKUT (1905-1971)



“Geceleri Bizi Kimler Bekliyor” adlı bir röportaj kitabı ve birkaç roman denemesi olan yazarın ilk oyunu “Büyük Şehir” büyük ilgi gördü. Bu ilgi üzerine çalışmalarını tiyatroda yoğunlaştırdı. Cevat Fehmi, cumhuriyet sonrası ortaya çıkan değişimleri mizah unsurlarını kullanarak anlattığı oyunlarıyla ün kazandı. Biçim denemelerine de giriştiği oyunlarında bütün toplum katlarından ve her çevreden insanı tiplemeye çalıştı. Dış ülkelerde oyunu sahnelenen ilk Türk yazarı unvanını aldı.

Konularını günlük yaşamdan, olay ve kişiler arasındaki gülünç çatışmalardan alan oyunlarıyla tanındı.

“Büyük Şehir, Ayarsızlar, Hacı Kaptan, Küçük Şehir, Hepimiz Birimiz İçin, Paydos, Sana Rey Veriyorum (tiyatro); Dişi Aslan, Valde Sultanın Gerdanlığı (roman)” eserlerinden bazılarıdır.



DİL BİLGİSİ

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde geçen zarfları bularak türlerini belirtiniz.

KAYMAKAM: Gidelim Yüzbaşı. Yalnız bir saniye *(Tahrirat Kâtibine)* Kâtip, eşrafa ve esnafa söyle, evvela tembihlerimi, sonra da beni unutmasınlar, işi yine azıtırlarsa belli olmaz, yolların kapandığı bir gün belki bizler yine geliriz. Haydi Allahaısmarladık.

HATİCE: *(Feryat ederek)* Gitme, kurban olduğum gitme.



HAZIRLIK

1. Sizce aile bireylerini bir arada tutan en büyük etken ne olabilir?
2. Yakın çevrenizdekilerin sizin düşüncelerinize veya kurduğunuz hayallere yönelik eleştirileri oluyor mu? Bu kişilerin eleştirileri karar vermenizde etkili midir? Arkadaşlarınızla sözlü olarak paylaşınız.
3. Can Yücel'in aşağıdaki şiirinde hangi öğütler verilmektedir? Bir insanın mutlu olabilmesi, hayata gülümseyebilmesi için bunlar yeterli midir? Neden?

Öyle sabah uyanır uyanmaz yataktan fırlama.
Yarım saat erkene kurulsun saatin.
Kedi gibi gerin, ohh ne güzel yine uyandım diye sevin...
Pencereni aç, yağmur da olsa,
fırtına da olsa nefes al derin derin.
Yüzüne su çarpma, adamakıllı yıka yüzünü serin serin.
Geceden hazır olsun, yarın ne giyeceğin.
Ona harcayacağın vakitte bir dilim ekmek kızart.
Çek kızarmış ekmek kokusunu içine
Bak güzelim kahvaltının keyfine...
Ayakkabıların boyalı olsun, kokun mis.
Önce sana güzel gelsin aynadaki silüetin.
Çık evinden neşeyle, karşına ilk çıkana gülümse,
aydınlık bir gün dile.
(...)

Can Yücel, Çocuğum, İşim, Eşim, Peki Ya Ben



3. METİN

OCAK



Oyunda dört çocuk, anne, baba ve büyükanneden oluşan bir emekçi ailesinde yokluğun, yoksulluğun baskısının yol açtığı çatışmalar sergilenmektedir. Bir otomobil tamircisi olan Tarık ve karısı Safiye'nin amacı, tüm sorunlara rağmen aileyi bir arada tutmaktır. Çok çalışmasına karşın ekonomik durumunu bir türlü düzeltemeyen Tarık, sürekli olarak zengin olma hayalleri kurar. Evin geçimini sağlayabilmek için babasına tek yardım eden çocuk, ortanca oğul Fazıl'dır. Babası ne kadar hayalperestse Fazıl o kadar gerçekçidir. Evin içinde bütün yükü omuzlayan Safiye ise gerçekçi bir insan olmasına rağmen, çaresizlikten, zaman zaman kurulan hayallere katılır. Evin tek kızı Sevda, büyükanne ve okula giden en küçük oğul Özcan bakıma muhtaç insanlardır.



Ailenin eve gelen parayla kıt kanaat geçinebilmesine, yarına güvenle bakamamanın ezikliği içinde olmasına rağmen, en büyük oğul Nihat bir işe girip çalışmaz. O sorumsuz ve hayalci bir insandır. Fazıl ve Safiye dışında tüm aile bireyleri birtakım hayaller kurmakta ve onlarla avunmaktadır. Hayallerle yaşamaktan dolayı yapılan ya da yapılabilecek olan hataları önlemeye çalışan Fazıl, bu yüzden hemen hemen ailenin tüm bireyleriyle çatışma hâlindedir. Babasının boş hayaller peşinde koşarak zamanını ve parasını harcaması, Nihat'ın çalışmayarak gününü gün etmesi, Özcan'ın ders çalışmaması, Sevda'nın evlilik hayalleri kurarak sinema makinisti bir çocukla gezmesi Fazıl'ı sinirlendiren, hırçınlaştıran olaylardır. Hatta Fazıl, büyükannesinin kendisini bir paşa karısı sanmasına ve sürekli olarak etrafındakilere "uşaklar" diye bağırmasına bile sinirlenir. Safiye ise ocağın dağılmaması, ailenin bir arada kalabilmesi için çatışmaları gidermeye, ilişkileri yumuşatmaya çalışır.

(Aşağıda, Nihat'ın işten ayrıldığını söylediği bölüm verilmiştir.)

İKİNCİ BÖLÜM

(...)

*(Mutfağa yürür, Nihat girer, ne*şelidir.)

NİHAT — Selam size, selam batan güne, tuza, ekmeğe; selam kurda, kuşa, dala, yaprağa...

SAFİYE — Hoş geldin.

NİHAT — Hanımefendi nasılsınız? *(El öper.)*

BÜYÜKANNE — Teşekkür ederim oğlum. Siz nasılsınız?

NİHAT — Sağ olunuz. *(Dostça Özcan'ın* sırtına vurur.) Nasılsın bey?

ÖZCAN — *(Sevinçle)* Eyvallah ağabey.

NİHAT — Anam... *(Mutfağa yürür, öper.)* Açlıktan ölüyorum. Oh! Bugün çok keyifliyim.

SAFİYE — Tabii oğlum, çalışmak insanın içini açar.

NİHAT — İlgisi bile yok. Bir sazan balığı, bir kırlangıç, bir yonca tarlası gibi mutluyum. *(Tabii)* Çünkü bugün istifa ettim.

SAFİYE — *(Bir tabureye çöker)* Neden?

NİHAT — Bastım istifayı, çıktım geldim. Oh, dünya varmış.

SAFİYE — *(Soluğu kesilmişçesine)* Neden ama?

NİHAT — *(Şirin)* Eee, yürümedi anne. Zaten ta başından biliyordum. Bunu bilip dururken kalkıp işe gitmek düpedüz ikiyüzlülük. Sonra ben öyle saatle filan iş yapamam. Delilik bu. Yağmur saatle mi yağıyor, rüzgâr takvimle mi esiyor?

SAFİYE — Bunu nasıl yapabildin?

NİHAT — Gayet kolay, yarın gelmiyorum dedim. İnanır mısın, gık bile diyemediler.

SAFİYE — Ya Fazıl?

NİHAT — Merak etme, ona ben anlatırım.

SAFİYE — İçerde, banyoda.

NİHAT — Sahi mi? Çok iyi.

SAFİYE — Şimdi ne olacak?

NİHAT — Ne gibi?

SAFİYE — Şimdi ne olacak Nihat?

NİHAT — Daha ne olsun anne? Kuş gibi hafifledim. Dört günlük paramı da verdiler. Bak sana ne aldım bununla. Ne dersin? *(Gösterir)* Bir sıra inci. Bir güzel mısra gibi Yalancı tabii. Sevinmedin mi yoksa?

SAFİYE — *(Ezik, şaşkın)* Sevindim oğlum.

NİHAT — Teşekkür bile etmedin anne.

SAFİYE — *(Tonsuz)* Teşekkür ederim.

NİHAT — Anam benim. Dur bir dakika. *(Takmaya çalışır.)* Eğ başını... Gitmeye bıraksaydınız beni, belki bir gün bir sepet sahici inci ile dönerdim. Oldu işte. Bakayım

SAFİYE — *(Teslimiyetle; acı gülümser.)* Oğlum!..

NİHAT — *(Büyükanneye)* Nasıl hanımefendi, göz kamaştırıyor değil mi? Tabii sizinkiler kadar değerli değil ama...

SAFİYE — Oğlum bunu Sevda'ya verelim.

NİHAT — *(Coşkun)* Hay Allah... Ben ne budalayım... Budala bile değilim. Ne olacak, ona da bir tane alırım, bir işe girince. Daha doğrusu, ben işe mişe girmem. Ver bunu Sevda'ya.

(...)

Nihat, işten ayrıldığını Fazıl'a söyler. Bunun üzerine kardeşler tartışmaya başlar, anneleri onları sakinleştirmek için mücadele eder. Daha sonra babaları eve gelir.

(Tarık girer, elinde bir büyük kutu.)

TARIK — *(Sesi sevinçten güler.)* Işığı açın, çabuk. Fazıl, burada mısın? Gel öp elimi.

SAFİYE — *(Işığı açar.)* Ne oldu?

TARIK — Öp (...) elimi. Bu sağ elime selam dur. El değil, mucize. *(Fazıl öper.)* Berhudar ol. Sorsanıza be, ne oldu diye?

FAZIL — 2.000'e sattın.

TARIK — Sen delisin. Motoru çalıştırdım. Fazıl, Safiye, duydunuz mu? Motor çalıştı

(Safiye çöker, gözlerini kapar.)

TARIK — Şimdi tepelerim ha, yalan mı söyleyeceğim! *(Kutuyu masaya koyar.)* İşte bu ellerimle çalıştırdım. Tek başıma. Saat gibi. Hey babam hey. Nasılmış Fazıl Usta, nasılmış baban? Demire can verdim (...). Böyle kalp gibi atıyor. Şimdi bir boya, bir döşeme, dört tekerlek. Saltanat arabası gibi olur. Başka kimse yok mu?

SAFİYE — Çocuklar sinemaya gittiler.

TARIK — Sevda? O nerede?

SAFİYE — Bakkalda.

(...)

TARIK — Hay Allah razı olsun. Kıza ne aldım biliyor musunuz? *(Kutudan bir guguklu saat çıkarır.)* Guguklu saat. *(Güler.)* Ne dersin Safiye zevkime, inceliğime? (...) neşem oldu mu, üstüme yoktur dünyada. Bir taneyim be. Kıza karşı mahcubum. Yolda gelirken dedim ki kendi kendime...

SAFİYE — *(Ayağa kalkar.)* Biz onunla konuştuk, anlaştık.

TARIK — Olsun. Bana "baba" dedi ya. Hani, "git yap" dedi. Yolda uçtum (...). *(Saati asar.)* Nasıl, ne güzel durdu değil mi? *(Zincirini çeker.)* Safiye bak, bak nasıl kuruluyor *(...). (Gevrek gevrek güler.)* Bizim araba gibi... Tıkır tıkır... Fazıl yarın sabah işbaşı yapıyoruz. Tamam mı?

FAZIL — *(Donuk)* Tamam baba.

TARIK — Hey, ben şıkır şıkır oynayacaksın diye bekliyordum, kazık gibi dikiliyorsun karşımda. Bayağı keyfin kaçtı. Neyin var senin?

FAZIL — Baba.

TARIK — Söyle.

FAZIL — Önce, affedersin.

TARIK — Ne oldu?

(...)

FAZIL — O delikanlıya gitti baba, dönmeyecek.

(Taş kesilmiş gibi dururlar, anne boynundaki kolyeyi çeker, inciler ayaklarının dibine dökülür. Guguklu saat çalışır.)

İkinci Bölümün Sonu

Safiye, kızının sevdiği çocukla parasızlık yüzünden evlenemeyeceğini anladığında en zor günler için sakladığı bileziğini satıp parasını kızına vermeyi düşünür ve bu düşüncesini kızıyla da paylaşır. Bu arada yine olmayacak bir düşün peşinde koşan Tarık, bir hurda otomobili alıp tamir etmeyi ve onunla çalışarak zengin olmayı tasarlamaktadır. Kocasının coşkusuna ve çaresizliğine dayanamayan Safiye, Fazıl'ın karşı çıkmasına rağmen, bileziği, kızı yerine kocasına verir. Bunun üzerine evlenebilmek için hiçbir umudu kalmadığını düşünen Sevda, sevdiği çocukla kaçar. Fazıl, kardeşinin kaçacağını önceden anlamasına rağmen çaresizlikten kız kardeşinin gitmesine izin verir; alınan hurdanın da bir işe yaramaması üzerine bir hayli zor günler yaşar. Bu arada Nihat da babasıyla birlikte çalışmaya başlar ancak yine de ucu ucuna geçinebilmektedirler. Sevda, kaçtığı çocuğun nikah yapmaması ve kendisini hırpalaması nedeniyle bir süre sonra eve geri döner. Ailenin eski düzeni yeniden kurulur; zengin olmamışlardır ama yine bir aradadırlar. Oyunun sonunda, Tarık'ın yine bir hayal kurduğu; bu sefer de bir çiftlik alarak zengin olmayı düşlediği görülür. Ekonomik durumunu düzeltme olanağından yoksun, toplumsal güvensizlik ve yoksulluk içinde olan aile, her şeye rağmen ocağını tüttürmeyi başarmıştır. Tüm sorunlara rağmen ocağın dağılmaması, güçlüklere birlikte göğüs germek en iyi çözümdür.

Turgut Özakman, Bütün Oyunları 4



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

berhudar olmak: Mutlu olmak.

tonsuz: Ötümsüz.

teslimiyet: Teslim olma, kendini verme, boyun eğme.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Kişiyi sevinciyle üzüntüsüyle ele alan gündelik yaşamdan bir kesit sunan bir dram örneği okudunuz.

TİYATRO TÜRLERİ

Tarihsel gelişim süreci içinde tiyatro üç bölümde incelenir: trajedi, komedi ve dram.

1) Trajedi

Seyircide korku ve acıma gibi duygular uyandırır. Böylece ruhun tutkulardan temizlenmesi hedeflenir. Halkı temsil eden ve eyleme karışmayan "koro" klasik trajedinin temel ögesidir. Erdeme ve ahlaka değer veren trajedide kaba saba sözlere yer verilmez. Kahramanları sıradan insanlardan değil; Tanrılar, Tanrıçalar, krallar, soylular gibi doğaüstü varlıklar ya da yüksek tabakadan kişilerden oluşur. Eser, baştan sona kadar ciddi bir hava içinde geçer. Acı veren; vurma, yaralama, öldürme gibi olaylar sahnede seyirciye gösterilmez. Yalnızca bu olayların öyküsü anlatılır. Şiir biçiminde yazılır. Sahnede üç birlik kuralına (yer, zaman, olay) uyulur. Zaman birliği, olayların yirmi dört saat içinde, mekân birliği de olayların tek bir yerde geçmesidir. Olay birliği ise trajedinin tek bir olay çevresinde gelişmesidir. Kral Oidipus, Elektra (Sofokles), Andromak (Racine), Le Cid (Corneille) bu türe örnektir.

2) Komedi

Olayların, insanların, durumların gülünç yanlarını ortaya koyan klasik komedi, insanları güldürürken düşündürmeyi hedefler. Komediler, konularını günlük yaşamdan seçer, kahramanlar genellikle halktan kişilerdir. Olaylar çirkin ya da acılı olsa da sahnede seyirciye gösterilir. Anlatımda soyluluk aranmaz. Sahnede kaba saba sözlere de yer verilebilir. Trajediler gibi koro ve diyolog bölümlerinden oluşur. Üç birlik kuralına uyulur. Şiir biçiminde yazılır. Komedinin karakter komedisi, töre komedisi ve entrika komedisi olmak üzere üç türü vardır.

Karakter komedisi: İnsanların karakterlerinin ve kişiliklerinin aksak ve gülünç taraflarını gösteren komedidir. *Tartuffe, Cimri*, (Moliere), *Venedik Taciri* (Shakespeare) bu türe örnektir.

Töre komedisi: Toplumların gülünç ve aksak yanlarını, gelenek-göreneklerin ve törelerin bozuk taraflarını anlatan komedi türlerindendir. *Şair Evlenmesi* (Şinasi), *Gülünç Kibarlar* (Moliere), *Eşek Arıları* (Aristophanes), *Müfettiş* (Gogol) bu türe örnektir.

Entrika komedisi: Günlük yaşamdaki olayları merak uyandıracak ve insanları şaşırtacak biçimde anlatan komedidir. *Yanlışlıklar Komedyası* (Shakespeare), *Scapin'in Dolapları* (Moliere) bu türe örnektir.

3) Dram

İnsan yaşamını çirkin ve güzel yanlarıyla canlandırmak amacıyla ortaya çıkar. Kahramanlar her tabakadan seçilebilir. Hem acıklı hem de güldürücü olaylar, bir arada bulunabilir. Üç birlik kuralına uyma zorunluluğu yoktur. Kişiler tek yönlüdür, bütünüyle iyi ya da kötüdür. Olay, tarihten ya da günlük yaşamdan alınabilir. Perde sayısı, yazarın isteğine bağlı olan dramlar, şiir biçiminde ya da düzyazıyla yazılabilir. Hernani (Victor Hugo), Faust (Goethe), Don Carlos (Schiller), Kış Masalı (Shakespeare) bu türe örnektir.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metnin konusunu bularak konunun güncelliğini koruyup korumadığını söyleyiniz.
2. "Ocak" metninin temasını metnin dramatik örgüsünden hareketle belirleyiniz. Bu temanın insan ve gerçeklikle ilişkisini açıklayınız.

3. Okuduğunuz metinde zaman ve mekân nasıl verilmiştir?
4. Tarık, oyun boyunca çevresi, ailesi ve kendisiyle çatışma içindedir. Tarık'ın çevresiyle ve kendisiyle olan çatışmalarına metinden örnekler gösteriniz.
5. Nihat'ın ve Safiye'nin kişilik özelliğini en iyi yansıtan repliklerini bulunuz. Bu repliklerde hangi özelliklerinin ön plana çıkarıldığını söyleyiniz.
6. Tarık'ın ve çocukların bir işte dikiş tutturamaması, ailenin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntı, Sevda'nın evden kaçması gibi dramatik örgü ile Tarık'ın her şeye rağmen mücadele etmesi arasında nasıl bir ilişki olduğunu belirleyiniz.
7. Okuduğunuz tiyatroda yazarın vermek istediği ileti nedir? Bu iletinin metnin yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan unsurlar olup olmadığını tartışınız.
8. Tiyatro yazarları kişilerinin repliklerini verirken onları kişiliklerine göre konuşturmayı amaçlar. Yazarın kişileri konuştururken izleyiciyi etkilemek için nasıl bir tutum izlediğini açıklayınız.
9. Yazar, oyun boyunca gerilimi canlı tutmak için hangi unsurları ön plana çıkarmıştır?
10. Modern tiyatroda belirlenen bütün sahne yerleştirmeleri ve hareketlerini destekleyecek dekor, kostüm, aksesuar, ışık, makyaj gibi teknik konularla ilgilenecek olan tasarımcılar bu süreçte yazar, yönetmen, yapımcı, oyuncu ve teknik ekiple fikir alışverişinde bulunur. Mümkün olduğu kadar taslaklar çizerek bu sürece dâhil olur. Buna göre "Ocak" parçasını sahneye koyacak olsanız nasıl bir çalışma yapardınız? Açıklayınız.
11. Aşağıdaki parçada Tarık'ın davranışı "kendine, çevresine, ailesine, vatanına karşı sorumlu olma" duygusundan hangisinin ya da hangilerinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

TARIK — Hay Allah razı olsun. Kıza ne aldım biliyor musunuz? *(Kutudan bir guguklu saat çıkarır.)* Guguklu saat. *(Güler.)* Ne dersin Safiye zevkime, inceliğime? (...) neşem oldu mu, üstüme yoktur dünyada. Bir taneyim be. Kıza karşı mahcubum. Yolda gelirken dedim ki kendi kendime...

SAFİYE — *(Ayağa kalkar.)* Biz onunla konuştuk, anlaştık.

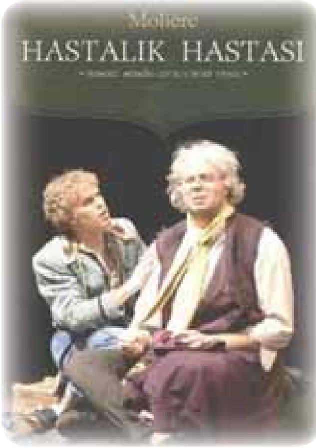
TARIK — Olsun. Bana "baba" dedi ya. Hani, "git yap" dedi. Yolda uçtum (...). *(Saati asar.)* Nasıl, ne güzel durdu değil mi? *(Zincirini çeker.)* Safiye bak, bak nasıl kuruluyor *(...). (Gevrek gevrek güler.)* Bizim araba gibi... Tıkır tıkır... Fazıl yarın sabah işbaşı yapıyoruz. Tamam mı?

1. ETKİNLİK

Aşağıda Batı edebiyatından bir tiyatro örneği verilmiştir. Bu parça ile okuduğunuz tiyatro metinlerini (*Fatih*, *Buzlar Çözülmeden, Ocak*) verilen ölçütlere göre değerlendirerek tabloyu doldurunuz.

HASTALIK HASTASI

Hastalık hastası Argan, tedavisini daha ucuza getirebilmek için, mesleğinde çok başarılı olduğunu zannettiği genç bir doktorla kızını evlendirmek ister. Oysa Argan'ın kızı başka bir genç adamla evlenmek istemektedir. Argan'ın karısı ve doktoru da onun kuruntularından faydalanıp servetine el koymak niyetindedir. Hizmetçi Toinette ise her şeyin farkında olan tek kişidir. Dolayısıyla düğümü çözebilecek kişi de Toinette'dir.



(Aşağıda, Argan'ın kızını evlendirmek istediği kişi hakkında düşüncelerini açıkladığı bölüm verilmiştir.)

SAHNE V ARGAN, ANGELIQUE, TOINETTE.

ARGAN — *(iskemlesine oturarak.)* Şöyle gel bakayım kızım! Sana, sanırım hiç beklemediğin bir haber vereceğim. Seni birisine istiyorlar. Ne o? Gülüyor musun? Öyledir ya, evlenmenin sözü bile hoştur; hele kızlar için bundan tuhaf şey olamaz. Ah! Doğa, doğa! Belki de, öyle görüyorum ki, sana evlenmek isteyip istemediğini sormaya bile gerek yok, kızım.

ANGELIQUE — Her ne buyurursanız uymayı görev bilirim, babacığım.

ARGAN — Böyle söz dinleyen bir kızım olduğuna doğrusu çok hoşnutum. Öyleyse sorun çözümlendi... ben söz verdim.

ANGELIQUE — Her buyruğunuza körü körüne uymak boynumun borcudur, babacığım.

ARGAN — Üvey analık bu ya, karım benden, hem senin, hem de küçük kardeşin Louison'un rahibe olmanızı sağlamamı istiyordu; öteden beri aklı buna takılmış kalmıştı.

TOINETTE — *(Yavaşça.)* Hınzır karının kim bilir ne hesapları vardır.

ARGAN — O bir türlü bu evlenmeye razı olmak istemiyordu; ama ben ona söz geçirdim, hem öbür tarafa da söz verdim.

ANGELIQUE — Ah, babacığım bana yaptığınız iyiliklere öyle minnet duyuyorum ki!

TOINETTE — Doğrusu buna ben de sevindim; sizin bütün ömrünüzde yaptığınız en doğru iş, bu iş.

ARGAN — Adamı daha görmedim; ama görünce hem benim hoşnut olacağımı, hem senin hoşlanacağını söylediler.

ANGELIQUE — Elbette hoşnut olursunuz, babacığım.

ARGAN — Nasıl! Sen gördün mü?

ANGELIQUE — Bu işi onaylamanızdan yüreklenerek size içimi açabileceğim için, artık ne saklayayım: Doğrusunu isterseniz, biz bundan tam altı gün önce, bir rastlantıyla tanışmıştık; size yapılan başvuru, bizim işte bu ilk tanışmamızdan sonra birbirimize karşı duyduğumuz ilginin sonucudur.

ARGAN — Onlar bana bundan söz etmediler; ama ben şimdi daha hoşnut oldum; sanırım bu işin böyle oluşu daha iyi; yakışıklı, aslan gibi bir delikanlı olduğunu söylüyorlar.

(...)

TOINETTE — Aman efendim, siz bunca servet sahibi olduğunuz halde, nasıl olur da kızınızı bir doktora vermek istersiniz?

ARGAN — Vereceğim işte. Sen ne karışıyorsun, (...)?

TOINETTE — Aman Tanrı aşkına, birdenbire parlamayın! Anlamadan, dinlemeden azarlamaya başlıyorsunuz. Öfkemize kapılmadan, hep birlikte şu işin enini boyunu bir hesap etsek olmaz mı? Ha şöyle, soğukkanlılıkla konuşalım. Bir kez, siz ne amaçla böyle bir karar veriyorsunuz, lütfen söyler misiniz?

ARGAN — Benim amacım şu: Ben hasta, sakat bir adam olduğum için kendime bir doktor damat bulup hekimlerle hısım akraba olarak, hastalığıma karşı bilimin yardımını sağlamak; vücuduma gereken ilaçların kaynaklarını evimin içinde bulundurmak; böylece de istediğim kadar muayene olup reçete yazdırabilmek istiyorum.

TOINETTE — Ha şöyle, işte siz, kendinizce bir neden söylemiş oldunuz; bakın, böyle tatlı tatlı konuşup danışmak ne hoş oluyor. Ama efendim, şimdi biraz da elinizi vicdanınıza koyun da öyle söyleyin; siz gerçekten hasta mısınız?

ARGAN — Ne dedin sürtük, gerçekten hasta mıyım, ha? Demek ben gerçekten hasta değilmişim, öyle mi edepsiz?

TOINETTE — Öyleyse, pek iyi efendim, evet, siz hastasınız; bunun için kavga etmeyelim. Evet, siz çok hastasınız; işte artık bir diyeceğiniz kalmadı. Ama kızınız sizin için değil, kendisi için kocaya varacak. Kendi de hasta olmadığı için bir doktorla evlenmesine hiçbir gerek yok...

ARGAN — Ben kendim için onu doktora veriyorum; helal süt emmiş bir kız, babasının sağlığına yarayacak bir kocaya sevine sevine varır.

TOINETTE — Vallahi efendim, izin verirseniz size dostça bir öğütte bulunayım mı?

ARGAN — Söyle bakalım, neymiş?

TOINETTE — Siz bu sevdadan vazgeçin.

ARGAN — Niçin, neden?

TOINETTE — İşte nedeni: Kızınız bu işe kesinlikle razı olmayacak.

ARGAN — Kesinlikle razı olmayacak mı?

TOINETTE — Hayır, olmayacak.

ARGAN — Benim kızım mı?

TOINETTE — Evet, sizin kızınız. Mösyö Diafoirus de, dünyanın bütün Diafoirusleri de ona vız gelir!

(...)

Argan; bencil, acımasız, çıkarcı, ikiyüzlü insanlar tarafından kuşatılmıştır. Öylesine saftır ki çevresinde dönen dolapların hiçbirinin farkına varamaz. Hasta olmadığı hâlde, doktoru sürekli olarak muayeneye gelir, türlü türlü ilaçlar yazar. Eczacı da ilaç fiyatlarını kafasına göre yükseltir. Doktor ve eczacı için yağlı bir müşteridir Argan. İkinci karısı tarafından da sevilmez. Beline, sırf parası, malı mülkü için evlenmiştir. Kocasına yapmacık bir sevgi, şefkat gösterir fakat gerçekte kocasının ölmesini ve mirasa konmayı sabırsızlıkla bekler.

Argan'ın çevresi çıkar düşkünü, kötü kalpli insanlar tarafından kuşatılmıştır. Argan, içinde bulunduğu güç durumdan erkek kardeşi Beralde ile hizmetçisi Toinette sayesinde kurtulur. Beralde ile Toinette, kötü insanların maskelerini birer birer düşürür. Beralde, sözde hasta olan ağabeyini, sözde tedavi etmek için eve gelen eczacı ve doktoru kovar. Karısının ikiyüzlülüğünü göstermek için de küçük bir oyun oynarlar. Rol gereği Argan ölü taklidi yapar. Beralde, kocasından kurtulduğu için sevinir, haince emellerini açığa vurur. Karısının gerçek yüzünü gören Argan, onu evinden kovar, mirasından mahrum bırakır.

Moliere, Hastalık Hastası
çev.: Lütfi Ay

	Fatih	Buzlar Çözülmeden	Ocak	Hastalık Hastası
Konu				
Türü				
Çatışma				
Kişiler				
Mekân				

YAZARIN BİYOGRAFİSİ



TURGUT ÖZAKMAN (1930-2013)

Hukuk öğrenimi gördükten sonra Almanya'da bir yıl Tiyatro Bilimi Enstitüsü'nde tiyatro eğitimi alan sanatçı; Devlet Tiyatrosunda, TRT'de çalıştı. Üniversitelerde tiyatro dersi verdi. Birçok tiyatro oyunu ve senaryo yazan sanatçı, belgesel tarzı yazdığı romanlarla da dikkat çekti. Kuşaklar arası çatışma, suç ve suçluya yaklaşım, eğitim sorunları gibi birçok toplumsal konuyu ve bireyin iç dünyasını eserlerinde gerçekçi bir dille ele aldı. Oyun kahramanlarını konuşturma tarzı ve kurgu tekniğinde büyük başarı gösterdi.

"Pembe Evin Kaderi, Kanaviçe, Ocak, Ah Şu Gençler, Fehim Paşa Konağı, Ben Mimar Sinan (oyun); Keloğlan Aramızda, Tuzsuz Deli Bekir, Mevlâna, Kurtuluş, Cumhuriyet, Dersimiz: Atatürk (senaryo); Şu Çılgın Türkler, Diriliş-Çanakkale, (roman)" eserlerinden bazılarıdır.

aA DİL BİLGİSİ

1. "Ocak" metninden zarf görevinde kullanılan kelime ve kelime gruplarına örnekler bularak bunları birer cümlede kullanınız.
2. "Ocak" metninde kullanılan yay ayraç, üç nokta ve virgüllerin işlevlerini söyleyiniz.

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki yay ayraç içine uygun noktalama işaretlerini koyunuz.

S. SAY — Bugünlerde saatsiz yaşıyorum ( ) Acıkınca yiyorum ( ) uykum gelince uyuyorum ( )

S. FİNCANCIBAŞI — Duruşmanız nasıl geçti ( )

S. SAY — Değişik bir şey yok ( )

S. FİNCANCIBAŞI — Yani ( )

S. SAY — Umutsuz görünüyor ( )

S. FİNCANCIBAŞI — Ben başlangıçtan beri umutsuzdum ( )

S. SAY — Doğrusunu isterseniz tam anlamıyla ilgilenemiyorum da ( )

S. FİNCANCIBAŞI — İzin verirseniz bir de ben gireyim araya ( ) Ortaklarınızla bazı anlaşma yolları bulunabilir( )

S. SAY — Teşekkür ederim Sadri Bey ( ) Avukatım elinden geleni yapıyor ( ) Siz yorulmayın ( ) Ne yapalım ( ) gerekirse ben de bir iş bulur çalışırım ( )

II. YAZMA



A. YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

KISA OYUN YAZMA



Grup olarak yazma çalışmasında sınıf mevcuduna göre 3-5 kişilik yazma grupları oluşturulur. İlk olarak bir tiyatro konusu belirlenir ve konunun hangi açılardan ele alınacağına karar verilir. Oyunda kaç kişinin yer alacağı, bu kişilerin birbirleriyle olan ilişkileri ve aralarında nasıl bir bağ olacağı belirlenir.

Yazılacak oyunun sahne sayısı belirlenir. 3-5 dakikalık bir oyun için sahne sayısı az tutularak ve kısa bir dramatik örgü belirlenir. Çatışmanın kimler arasında olacağına karar verilir.

Oyunun dekor ve kostümüyle ilgili ayrıntılar hazırlanarak olayın nasıl bir ortamda geçeceği, oyunda hangi eşyaların kullanılacağı, oyuncuların neler giyeceği vb. bilgiler açıklanır. Işık, ses, efekt gibi unsurlar belirlenir.

Karakterlerinin özelliklerine göre hareketlere ait betimlemeler yazılır. Karakter sert birini canlandırıyorsa "bağırarak, yerinden bir hamlede ok gibi fırlayarak, üzerine yürüyerek vb." ifadeler, betimlemeler yapılabilir. Bu aşamadan sonra kişilerin ruh hâlleri, karakter özellikleri göz önünde bulundurularak diyaloglar ve monologlar oluşturulur. Farklı cümle yapıları (basit, birleşik, sıralı, bağlı, eksiltili, devrik, kurallı cümle; isim cümlesi, fiil cümlesi) kullanılır.

Olayların oluş sırasındaki mantıksal bağ, kişilerin birbirleriyle olan bağ ve ilişkileri, dramatik çatışma verilirken duygu ve diyaloglardaki değişimler gözden geçirilir. Metin; dramatik örgü ile mekân ve kişilerin uyumu, anlatım bozuklukları, biçim ve içerik bakımından değerlendirilerek geliştirilir.

Taslak metin biçim açısından gözden geçirilirken yazım, noktalama, sayfa düzeni, okunaklılık vb. açılardan değerlendirilip düzeltilir. Açıklık, duruluk, akıcılık, yalınlık ve kelime tercihleri bakımından gözden geçirilir. Diyaloglar, bölümler, dramatik örgü, başlık gibi yapı ve şekil unsurları arasındaki anlam bağlantıları, tutarlılık, denge ve akış bakımından incelenir. Metnin içeriği ve üslubu/anlatımı tiyatro türüne uygunluğu bakımından değerlendirilir.

Düzenlenip geliştirilen kısa oyun, sınıf ortamında paylaşılır. İstenirse okulda diğer sınıflarla da paylaşılabilir.



B. YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Siz de verilen bilgilerden yararlanarak yukarıda aşamaları verilen kısa oyun yazma çalışmasını yapınız.

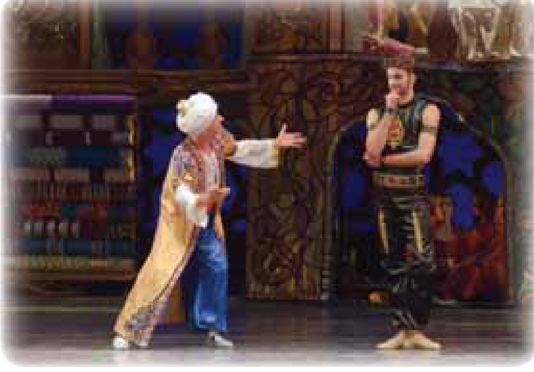
Gerekli düzeltmeleri yaptıktan sonra oyun metninizi okul veya sınıf panolarına asabilir, okul çapında "En Güzel Kısa Oyun Yazma" yarışması düzenleyebilirsiniz. Grupların yazdığı kısa oyunları bir araya getirerek bir kitap hazırlayabilir ya da bir dergiye yollayabilirsiniz.

III. SÖZLÜ İLETİŞİM



A. SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

KISA OYUN SAHNELEME



Sahne çalışmaları üç başlık altında incelenebilir.

Metin incelemesi, araştırması: Sahneye konacak metnin incelenmesi ve gereken araştırmanın yapılması sahne üstü çalışmalarının ilk ve önemli bir aşamasıdır. Amaç genelden başlayan bir okuma ile daha sonra yavaş yavaş asıl söylenmek istenilenin bulunmaya çalışılmasıdır. Yazın dilini, sahne diline çevirmektir. Bu bölümde metindeki parantez içleri, oyun kişilerinin sayıları, yaşları, cinsiyetleri, belirgin özellikleri, kiminle, nasıl konuştukları, mekânın belirlenmesi, oyun örgüsü, vb. çalışmalar yapılır.

Masabaşı çalışması: Masabaşı çalışmalarında, oyunu seyirciye taşıyacak, onu seyirciye götürecek gerçek kişiler bir araya gelir. Metin ve sahneleme konusunda bilgi alışverişi gerçekleşir. Ayrıca masabaşı çalışmalarında ilk kez roller sese bürünür. Bir anlamda ilk provadır ve metinden sahneye geçişte ara çizgiyi oluşturur.

Sahne provaları: Daha önceden üzerinde uzun uzun düşünülen sahneleme için kullanılacak malzemelerin, ögelerin (dekor, kostüm, ışık vb.) kısacası metnin sahnede yaşayabilmesi için denemelerin yapıldığı alandır.

Role hazırlanmak: Oyundaki her karakterin ifade ettiği fikir çok önemlidir. Bu fikirler saptanmalı, oyunun geçtiği dönemi ve ortamı tanımak için araştırma yapılmalıdır. Okuma ve tahlil provalarından sonra ezber çalışması yapılır. Provalarda, oynanacak kişinin karakterine bürünmek, rol arkadaşlarıyla ortak bir uyum ve biçim elde etmek gerekir.

Ezberleme: Ezbere başlamadan önce ses ve beden egzersizi yapılmalıdır. Ezber yapılan mekân sade ve sessiz olmalıdır. Ezber çalışması hafif sesli yapılmalı çünkü harflerin telaffuzları önemlidir. Yanlış ezberlenen kelimelerin düzeltilmesi çok zor olur. Ezberlenecek bölümlerin anlamı iyi kavranırsa duygular daha iyi verilir. Bölümler sırasıyla ezberlenmelidir.

Sahne ve dekor: Sınıf imkânları dâhilinde sahne ve dekor düzenlenmelidir. Oynanacak eser incelenir, eserde olayın geçtiği döneme özgü dekor ve sahne hazırlanır. Giysi, saç ve eşya modelleri eserin niteliğine göre kullanılır.



B. SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Verilen bilgilerden hareketle yazdığınız kısa oyunları aşağıdaki aşamalara göre sahneleyiniz.

- Karakterlerin özelliklerine göre aranızda rol dağılımı yapınız.
- Rollerinizi ezberleyiniz.
- Dekor ve sahne -varsa müzik- sorumlularını belirleyiniz. Sınıf imkânları dâhilinde sahne ve dekoru düzenleyiniz.
- Birkaç kez prova yapınız.
- Oyununuzu sahneleyiniz.
- Sahnelediğiniz kısa oyunu bilişim teknolojilerinden yararlanarak kayda alınız ve düzenleyiniz. Daha sonra performansınızı değerlendiriniz.



AH ŞU GENÇLER

1.OYUNCU: Doğru... Öyleyse yine gençlik sorunlarına ya da sorunlu gençlere dönelim, yani kendimize gelelim... Şimdi, boş durmaktan bunalmış, yetenekli bir genci, iş ararken izleyeceksiniz. Yani, beni!

(Adam, masada yerini alır. Delikanlı olanca enerjikliği ile girer.)

ADAM: Bir şey mi istiyorsun?

DELİKANLI: Evet.

ADAM: Söyle!

DELİKANLI: İş istiyorum.

ADAM: Ya?

DELİKANLI: Canıma yetti. Burama geldi. Yeter artık. İş istiyorum!

ADAM: Otur.

DELİKANLI: Oturamam. İş istiyorum.

ADAM: Anladım. Peki. Nasıl bir iş istiyorsun?

DELİKANLI: Fark etmez. Yeter ki şartlarıma uygun olsun! Tamam mı?

ADAM: Tamam da...

DELİKANLI: Ama Ankara dışındaysa kabul edemem! Neden? Çünkü ailem burada, çevrem burada, berberim burada ağabey! Kafamı emanet edeceğim adam, kafama denk olmalı. Haksız mıyım? Sonra, bak söyleyeyim, bir amirin emrine de girmem. Başıma buyruk olacaksam, ne ala.. Neden mi? Çünkü evde babam, okulda müdür, kahvede patron, maçta hakem.. yetti artık.. Amirsiz memur olmaz diyorsan, beni ırgalamaz. O senin sorunun! Sonra, sabahtan akşama kadar hep aynı masada oturup kalamam. Ben vazo muyum ağabey, yapma Allah aşkına, hokka mıyım? Hareket çağındayız... (Söyler.) ... “yürüyelim arkadaşlar... lay lay lay lam!” Israr edersen otururum tabii, otururum, otururum, otururum ama bir gün, garavvbom cuf, patlarım (...). Sorumluluk senin! Ona göre. Ben de yalan yok, sabahları da vaktinde gelemem. Neden? Çünkü ben, tavuk da değilim ağabey. Benim gece hayatım var. Yaşadığımı, sonuna kadar algılamadan, özümsemeden yatamam. Ben çağdaş bir insanım; yakışıklı ceset değilim! Niye yatayım? Gencim, arzular kanında bir çağlayan! Ha, şunu da hatırlatayım, pazartesi, çarşamba, cuma günleri gelemem, antrenmanım var. Çünkü sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur. Bu konuda tartışmam bile! Öğle yemeği veriyorsanız, şunu söyleyeyim! Çorba içmem, sebze yemem, midemi bulandırır, parça etten nefret ederim. Kızma ağabey! Evdekiler de kızıyor ama nafile! Benim için varsa pizza, yoksa lahmacun. Ücrete gelince, boş geç, paranın ne önemi var? Ama asgari ücretle çalışmam. Neden? Asgari ücreti babam da verir; zavallı ekliyor, kenetliyor, veriyor da. Bir işe girdiğime göre, bir kârım olmalı, değil mi ağabey, haksız mıyım? Sonra söylemedi deme, nasihate bozulurum, eleştiriye katlanamam, uyarı istemem. Bu kadarcık da kaprisim olsun artık, değil mi ağabey? Şunun şurasında, it gibi çalışacağız. Eh, ne diyorsun?

ADAM: Özür dilerim. Sana uygun bir işimiz yok!

DELİKANLI: Ne? Yok ha? Bana? Olaaamaaazzzz!..

Turgut Özakman, Ah Şu Gençler

A. Aşağıdaki soruları “Ah Şu Gençler” **parçasına göre cevaplayınız.**

1. Dramatik örgüyü oluşturan çatışmayı bulunuz.
2. “Adam” ile “Delikanlı” arasında geçen konuşmalardan hareketle tiyatronun türünü belirleyiniz.
3. Ayraç içindeki yazıların işlevi nedir? Bunlar olmasaydı ne gibi bir eksiklik doğabilirdi? Açıklayınız.
4. Sizce delikanlı, iş bulma ve bulduğu işte çalışma konusunda gerçekçi midir? Neden?
5. Repliklerden yola çıkılarak parçanın dil ve anlatımıyla ilgili olarak ne söylenebilir?

MEHMET *(Birden Turhan’a dönüp):* Benim yeni lalam kim olacak, anne mührümü kime vereceğim? *(Turhan şaşırmış, mahcup bakınırken)*

KÖSEM *(Keskin, Murat’ı göstererek)*: Saltanatını bütün tehlikelere karşı koruyan yeniçeri ocağının başı Murat Ağa kulunuz uygundur sadrazamlığa, artık lalanız odur.

(Mehmet kalkıp mührü götürmeye davranınca)

TURHAN: Otur yerinde, oğlum!

KÖSEM *(Turhan’ı çabucak süzüp Mehmet’e gülümseyerek):* Elbette.

(Mehmet oturur, Kösem, Murat’a)

Alın mührü, Murat Ağa, alın da Murat Paşa olun bir an önce.

(Murat saygıyla yaklaşarak Mehmet’in önünde bekler.)

KÖSEM *(Mehmet’e)*: Mührünüzü lalanıza teslim edin.

MEHMET *(Kararsız, Turhan’a dönerek):* Anne?

KÖSEM *(Yumuşak ama buyururcasına)***:** Ver mührünü sadrazamına, yavrum, büyükvaliden söylüyor sana.

TURHAN *(İster istemez)***:** Büyükvalidenin dediğini yap, oğlum.

(Murat, Mehmet’in uzattığı mührü alıp öperek çekilir.)

KÖSEM *(Gezinerek):* Rahmetli Sultan Ahmet’in başkadını ve rahmetli Sultan Murat’la Sultan İbrahim’in valideleri olarak devlete hizmetten sonra Eski Saray’a yol göründü bize, çok şükür. Çok şükür, torunumuzun dahi devletini görmek nasip oldu bize.

A. Turan Oflazoğlu, Kösem Sultan

B. Aşağıdaki yargılar, yukarıda verilen parçaya göre doğru ise cümlenin başına "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. ☐ Anlatımda konuşma dilinin doğallığından yararlanılmıştır.
2. ☐ Sahne ve kostümle ilgili ayrıntılara yer verilmiştir.
3. ☐ Anlatmaya bağlı edebî bir metinden alınmıştır.
4. ☐ Konusunu günlük yaşamdan almıştır.
5. ☐ Kişilerin ele alınışı, kurgusu, dramatik örgüsü, dil ve anlatım özellikleri dikkate alındığında trajedi özellikleri göstermektedir.
6. ☐ Ayraç içindeki ifadeler okuyucuya yol göstermek için verilmiştir.
7. ☐ Gösterme anlatım tekniği kullanılmıştır.

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurunuz.

1. Tiyatro metinlerinde oyuncuların sergilemeleri gereken davranışlar .... içinde verilir.
2. Tiyatro oyunlarında anlatım, karşılıklı .... şeklindedir.
3. .... türü tiyatrolarda argo ve çirkin sözlere yer verilmez.
4. Dramatik örgünün gelişmesinde basamakları ortaya çıkaran, kişiler arasındaki iç ve dış mücadelelere, anlaşmazlıklara .... denir.
5. .... perde gerisinde oyunu metinden takip eden ve unutulan sözleri fısıldayarak oyunculara hatırlatan görevlidir.
6. .... türü tiyatrolarda konular, günlük yaşamdan alınır; kahramanlar ise halk kesiminden kimselerdir.
7. ...., bazı töre ve gelenekleri eleştirel bir tutumla yansıtan komedi türüdür.
8. .... türü tiyatrolarda üç birlik kuralına uyulmaz; kişiler tek yönlüdür, bütünüyle iyi ya da kötüdür.
9. "S. SAY- Bugünlerde saatsiz yaşıyorum! Acıkınca yiyorum, uykum gelince uyuyorum..." repliğindeki altı çizili kelime ve kelime grupları .... görevinde kullanılmıştır.

Ç. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. **Aşağıdakilerden hangisi trajedi ile komedinin ortak yönlerinden biridir?**

   A) Kahramanlar soylular arasından seçilir.

   B) İzleyiciyi güldürerek eğlendirmeyi amaçlar.

   C) Anlatmaya bağlı edebî metinler grubundandır.

   D) Acı veren olaylar sahnede gösterilmez.

   E) Üç birlik kuralına uygun olarak yazılır.

2. **Aşağıdakilerden hangisi komedinin özelliklerinden değildir?**

A) Üç birlik kuralına uyulur.

B) Acıklı ve komik olaylar bir arada verilir.

C) Konular günlük olaylardan alınır.

D) Dilde ve üslupta soyluluk aranmaz.

E) İşlediği konuya göre isimler alır.

3.
- Oyunda rol gereği giyilen kıyafetlerin genel adı.
- Oyuncunun dekor gereği kullandığı eşyalar, dekora yardımcı sahne eşyaları.
- Oyunun geçtiği yeri canlandırmak için kullanılan ışık, eşya gibi araçların tümü.
- Oyuncunun rolüne uygun olarak yüze şekil verme, yüzü boyama işlemi.
- Sahne gerisinde oyuncuların oyuna hazırlandıkları ve sahneye çıkış sırasını bekledikleri yer.

Aşağıdaki tiyatro terimlerinden hangisinin tanımı yukarıda verilmemiştir?

A) Aksesuar B) Dekor C) Kostüm D) Makyaj E) Sahne

4. Tiyatrolarda rol gereği, duygu ve düşünceleri yüz ifadeleri ile yansıtmaya .... ; oyunda tek kişinin kendi kendine konuşmasına .... ; oyuncunun, sözü karşısındakine bırakırken söyleyeceği son söze .... ; kişilerin birbirlerine karşı söylediği uzun soluklu, coşkulu sözlere de .... denir.

Bu cümlede boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilemez?

A) jest B) mimik C) monolog D) replik E) tirat

5. **Yönetmenin belli bir oyun içinde oyuncuları düzene sokmak ve onları oyuna uygun bir duruma getirmek için yaptığı hazırlık ve çalışmaya ne ad verilir?**

A) Aksiyon B) Dramatize etmek C) Epizot D) Mizansen E) Monolog

6. **MUNİSE:** Söyle elmasım?

SEHER : *(Hırçın)* Elmasım deme bana!

MUNİSE : Niye demeyim a yavrum?

SEHER: Hiç elmas gördün mü ki?

MUNİSE: Görmesem de olur, a benim kehribar yavrum...

SEHER: Ya kehribar? Hiç kehribar gördün mü sen? *(Munise bir elini acele boynuna götürür.)* Bilip görmediğin şeyleri ad takıp durma bana! (Yine yarı beline dek pencereden sarkıp ileri geri konuşmaya başlar.)

Adalet Ağaoğlu, Kendini Yazan Şarkı

Yukarıdaki parçada altı çizili kelimelerden kaçı zarf olarak kullanılmıştır?

A) 2 B) 3 C) 4 D) 5 E) 6



7. ÜNİTE

BİYOGRAFİ/OTOBİYOGRAFİ

OKUMA

- Otobiyografi, monografi, öz geçmiş/CV, hâl tercümesi ve portre
- Biyografi ve otobiyografiden yararlanan hikâye ve romanlar
- Fiiller ve bunların metindeki işlevleri (dil bilgisi)
- İmla ve noktalama (dil bilgisi)

YAZMA

- Öz geçmiş/CV, portre yazma
- Çizgi portre yapma

SÖZLÜ İLETİŞİM

- Kendini ve yakından tanıdığı birini tanıtma, bu iki anlatım arasındaki farkı değerlendirme

"Sözlü İletişim" bölümünde kullanmak üzere, tanıtacağınız kişiyle ilgili gözlemler yapınız.

I. OKUMA



HAZIRLIK

1. Biyografik filmleri izlemeyi sever misiniz? Bu filmlerin izleyiciye katkısı ne olabilir?
2. Sporcu, yazar, ressam, müzisyen, iş adamı, sosyal girişimci vb. kişilerden hangisinin ya da hangilerinin hayatını okumak hoşunuza gider? Neden?



1. METİN

BEDRİ RAHMİ EYUBOĞLU (1913-1975)

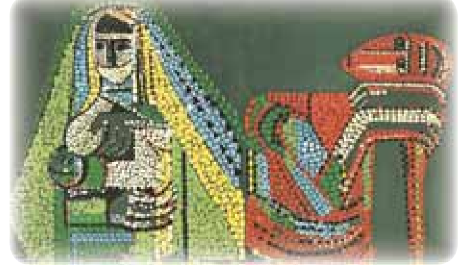
Türk, ressam ve şair. Geleneksel süsleme ve halk el sanatlarından seçtiği motifleri yapıtlarında başarılı bir bireşim içinde kullanmıştır.

Görele'de doğdu, 21 Eylül 1975'te İstanbul'da öldü. Ailesinin beş çocuğundan ikincisidir. Trabzon Lisesinde okurken 1927'de bu okula resim öğretmeni olarak atanan Zeki Kocamemi'nin öğrencisi oldu. Onun derslerinin etkisi ve okul müdürünün özendirmesiyle 1929'da İstanbul Güzel Sanatlar Akademisine (Şimdi, Mimar Sinan Üniversitesi) girdi. Burada Nazmi Ziya ve İbrahim Çallı'nın öğrencisi oldu. 1930'da eğitimini bitirmeden, ağabey Sabahattin Eyuboğlu'nun yanına Paris'e gitti. Orada Andre Lhote'un yanında resim çalıştı. Daha sonra evleneceği Rumen asıllı eşi Eren Eyuboğlu ile de burada tanıştı.



Yurda döndükten sonra 1934'te D Grubu'nun dördüncü sergisine otuz resmiyle katıldı. İlk kişisel sergisini de aynı yıl Bükreş'te açtı. 1934'te katıldığı Akademi'nin diploma yarışmasında üçüncü oldu. Bu derece ile mezun olmak istemediği için bir yandan diploma yarışmasına yeniden hazırlanırken bir yandan da bir süre Çerkeş demiryolu yapımında çevirmenlik yaptı, Tekel Genel Müdürlüğünde çalıştı. 1936'daki diploma yarışmasında Hamam adlı kompozisyonuyla birinci oldu. Aynı yıl Moskova'da düzenlenen Çağdaş Türk Sanatı Sergisi'ne katıldı. 1937'de Cemal Tollu'yla birlikte Akademi'nin Resim Bölümü Şefi Leopold Levy'nin asistanı oldu. Bedri Rahmi, birçok ressamın katıldığı (...) kültür programı çerçevesinde resim yapmak için 1938'de Edirne'ye, 1941'de de Çorum'a gitti. Bu dönem resimlerinde köy manzaraları, köy kahveleri, faytonlu yollar, iğde dalı takmış gelinler gibi Anadolu'ya özgü görünümler egemendir.

1940'lardan sonra duvar resimlerine yöneldi. İlk duvar resmini 1943'te İstanbul'da, Ortaköy'deki (...) Yüzme Havuzu için yaptı. 1947'de İstanbul'da özel bir atölye ve galeri açtı. 1950'de Ankara'da sanatının o güne kadarki bütün dönemlerini kapsayan bir sergisi düzenlendi. Bedri Rahmi, aynı yıl bir kez daha Paris'e gitti ve İnsan Müzesinde (Musee de l'homme) ilkel kavimlerin sanatını inceledi. Bu İncelemeleri "güzel"in aynı zamanda "yararlı" da olabileceği, "yararlı" olmanın "güzel"in gücünü eksiltmeyeceği düşüncesine ulaşmasına yol açtı. Bu düşünce ise onun bundan sonraki sanat görüşünü tümüyle etkiledi, yönlendirdi.



Mozaik çalışmalarına 1950'de başladı. 1958'de Uluslararası Brüksel Sergisi için 272 m^2lik bir mozaik pano gerçekleştirdi ve bu yapıtıyla serginin büyük ödülü olan altın madalyayı kazandı. Bundan bir yıl sonra Paris'teki NATO yapısı için şimdi Brüksel'de bulunan, 50 m^2lik bir mozaik pano hazırladı. 1960 ve 1961'de iki kez ABD'ye gitti. Orada birçok geziye katıldı, konferanslar verdi ve resim çalışmaları yaptı. 1969'da Sao Paulo Bienali'nde (iki yıllık sergi) onur madalyası kazandı. Ayrıca 1940'ta Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nde resim dalında üçüncülük, 1943'te aynı serginin 4.sünde ikincilik ve 1972'de de 33. sergide birincilik ödülünü aldı. Ölümünden sonra 1976'da Ankara'da "Yaşayan Bedri Rahmi" adıyla bir sergisi düzenlendi. Aynı yıl İstanbul'da da Devlet Güzel Sanatlar Akademisinde adına düzenlenen bir sergiyle anıldı. 1984'te İstanbul'da "Bedri Rahmi-Her Dönemden" adlı bir toplu sergisi açıldı.

Bedri Rahmi, Akademi'deki ilk yıllarından sonra resminin temel bilgilerini Paris'te, Andre Lhote'un akademisinde edinmesine karşın onun kübist ve yapımcı (konstrüktif) yaklaşımını benimsememiş, Dufy ve Matisse'i kendine daha yakın bulmuştur. Paris'ten döndükten sonra Anadolu ve Trakya gezilerinde yaptığı resimlerle İstanbul görünümlerinde Dufy'nin renk ve çizgi anlayışının etkileri görülür. Zamanla bu etkiden sıyrılan Bedri Rahmi, halk sanatını sağlam bir kaynak olarak görmeye başlamıştır. Halk sanatından yola çıkarak yeni anlatım biçimleri aramıştır. Minyatürlerden de esinlenmiştir. Anadolu kilimlerinin geometrik, soyut biçimleri, çini, cicim, heybe, yazma ve çorapların bezeme düzeni ve renk uyumlarını kaynak olarak kullanmış, motifin ağırlık kazandığı süslemeci bir tutumla resimler yapmıştır. Ancak, yalnızca motifleri resme uygulamakla yetinmemiş, renk ve malzeme araştırmalarına da girmiştir. Çeşitli teknikleri deneyerek gravür, mozaik, heykel ve seramik alanlarında birçok ürün vermiştir. Yine bir halk sanatı olan yazmacılığa da yönelmiş, kumaş üstüne baskılar yapmış, bu çalışmalarını öğrencileriyle birlikte de yürütmüştür.



İki yıl kadar süren ABD gezisinden sonra değişik malzemelerden yararlanarak soyut resimler ve renk düzenlemelerine yönelmişse de son yıllarında yeniden eski konularına dönmüştür. Kemençeciler, gecekondular, hanlar, kendi portreleri, balıklar ve kahvelerle, yeni renk ve doku deneyimlerinden de yararlanarak, doğaya eğilişin ustaca ve yetkin örneklerini vermiştir. Çağdaş resim ögelerini de içeren bu çalışmalarında, konu soyuta yaklaştığı oranda, resmin de bir tür "nakış"a dönüştüğü izlenir.

Bedri Rahmi, 1927'de başladığı resim öğretmenliğini ölümüne değin sürdürmüş, Akademi'deki atölyesinde sayısız öğrenci yetiştirerek çağdaş Türk resmi için bu açıdan da etkili ve yararlı olmuştur.

Bedri Rahmi, 1928'de daha lise öğrencisiyken şiir yazmaya başlamıştır. Şiirlerine, 1933'ten sonra Yeditepe, Ses, Güney, İnsan, İnkılapçı Gençlik ve Varlık dergilerinde yer verilmiştir. 1941'den başlayarak çeşitli şiir kitapları yayımlanmıştır. Halk edebiyatının masal, şiir, deyiş gibi her türüne karşı duyduğu hayranlık, şiirlerine de yansımıştır. Halk dilinden ve şiirinden aldığı ögeleri kendine özgü bir biçimde kullanarak halk diline yaklaşma çabasını sonuna dek götürmüştür. Bu nitelikleriyle şiirleri, resimleriyle büyük bir benzerlik gösterir. Akıcı, rahat bir dille kaleme aldığı gezi ve deneme yazılarında ise sürekli gündeminde olan halk kültürü, halk sanatı konularındaki görüşlerini sergilemiştir.

YAPITLAR (başlıca):

Resim: Paris, 1930; Mustafa Eyuboğlu, 1933; Yazılı Natürmort, 1936; Salı Pazarı, 1938; Eren, 1940; Nallanan Öküz, 1947; Düşünen Adam, 1953; Köylü Kadın (Tren-Yataklı Vagon), İstanbul Resim ve Heykel Müzesi; Karadut Satıcısı, 1954; Çömelmiş Köylü, 1972; Ankara'nın Kavakları, 1973; Mor Takkeli Hacı, 1974; Son Kahve, 1975, Anadoluhisarı, Ankara Resim ve Heykel Müzesi; Çıplak; Ev İçi, İstanbul Resim ve Heykel Müzesi; Han, 1975, son resmi. **Duvar Resmi:** (...) Yüzme Havuzu'nda duvar resmi; 1943, Ortaköy/İstanbul; (...) Oteli'nde duvar resmi; (...) Oteli'nde duvar resmi. **Mozaik Pano:** Uluslararası Brüksel Sergisi için mozaik pano, 1958; Nato yapısında mozaik pano. **Şiir:** Yaradana Mektuplar, 1941; Karadut, 1948; Tuz, 1952; Üçü Birden, 1953; Dördü Birden, 1956; Karadut 69, 1969; Dol Karabakır Dol, 1974, tüm şiirleri; Yaşadım, (ö.s.), 1977. **Gezi ve Deneme:** Canım Anadolu, 1953; Tezek, 1975; Delifişek, 1975; Resme Başlarken, (ö.s.), 1977. **Monografi:** Nazmi Ziya, 1937. **Resim Albümü:** Binbir Bedros, (ö.s.), 1977, Karadut, (ö.s.), 1979; Babatomiler, (ö.s.), 1979.

Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi 37. Cilt



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

akademi: Yüksekokul.

atölye: Zanaatçıların veya resim, heykel sanatlarıyla uğraşanların çalıştığı yer, işlik.

cicim: Ensiz olarak dokunmuş parçaların yan yana eklenmesiyle oluşan, perde veya örtü olarak kullanılan nakışlı ince kilim.

D Grubu: 1933 yılında, beş ressam (Zeki Faik İzer, Nurullah Berk, Elif Naci, Cemal Tollu, Abidin Dino) ve bir heykeltıraş (Zühtü Müridoğlu) tarafından kurulan sanatçı birliği.

gravür: Ağaç, metal veya taş bir yüzeye ayrı katlar hâlinde değişik renkli boyalar sürüldükten sonra üstteki katları yer yer kazıyarak alttaki renklerden yararlanma tekniği, kazıma resim.

kübist: Nesneleri geometrik biçimlerde gösteren sanat dalını edebiyata uygulayan kimse.

minyatür: Çoğunlukla eski yazma kitaplarda görülen, ışık, gölge ve hacim duygusu yansıtılmayan küçük, renkli resim sanatı.

mozaik: Türlü renklerde, küçük küp biçiminde mermer, taş veya pişmiş toprak parçalarının yan yana getirilmesiyle yapılan resim ve bezeme işi.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

BİYOGRAFİ (YAŞAM ÖYKÜSÜ)

Sanat, edebiyat, spor, bilim, politika, iş ve ticaret vb. alanlarda başarılı, tanınmış kişilerin doğumlarından itibaren hayat evrelerini anlatan yazılara **biyografi** denir. Bu bakımdan biyografiler sanat, politika ve diğer alanlarda belge niteliği taşır; edebiyat ve siyaset tarihine ışık tutar. Nesnel ve tarafsız bir yaklaşımla araştırma sonucu kaleme alınan bu eserlerde kişisel yorumlardan ve öznel bakış açılarından uzak durulur.

Biyografiler, bir plan dâhilinde, bir kişinin hayat serüvenini anlatır. Doğum, çocukluk, gençlik, yaşlılık, öğrenim, meslek, eser vb. ayrıntılar ele alınır. Eserleri hakkında yazılmış metinler incelenir. Kendisinden söz edilen eleştiri, günlük, mektup vb. metinler gözden geçirilir. Ailesi ve çevresi hakkında bilgi ve belge toplanır. Onu yakından tanıyan kimselerle, akrabalarıyla görüşülür.

Öyküleyici, betimleyici, açıklayıcı anlatım biçimlerine başvurulan biyografilerde, tanık gösterme (alıntı yapma), karşılaştırma gibi düşünceyi geliştirme yollarından yararlanılabilir.

Ünlü kişilerin hayatlarını konu alan, bunları roman tarzında işleyen edebî yazılara **biyografik roman** denir. Mehmet Emin Erişilgil'in "Bir Fikir Adamının Romanı: Ziya Gökalp", "Bir İslam Şairinin Romanı: Mehmet Âkif"; Tahir Alangu'nun "Ülkücü Bir Yazarın Romanı: Ömer Seyfettin"; Oğuz Atay'ın "Bir Bilim Adamının Romanı: Mustafa İnan", Ayşe Kulin'in "Füreya", İskender Pala'nın "Şah ve Sultan" adlı eserleri biyografik romana örnek olarak gösterilebilir.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde Bedri Rahmi Eyuboğlu hakkında hangi bilgilere yer verilmiştir? Bu bilgiler öznel bir anlatımla mı yoksa nesnel bir anlatımla mı verilmiştir?

2. Bedri Rahmi Eyuboğlu hangi güzel sanat dallarında eserler vermiştir? Bu sanat dallarının birbiriyle nasıl bir ilişkisi olabilir?

3. *Bu incelemeleri "güzel"in aynı zamanda "yararlı" da olabileceği, "yararlı" olmanın "güzel"in gücünü eksiltmeyeceği düşüncesine ulaşmasına yol açtı. Bu düşünce ise onun bundan sonraki sanat görüşünü tümüyle etkiledi, yönlendirdi.*

   Yukarıdaki parçada ileri sürülen görüşe katılıp katılmadığınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

4. Okuduğunuz metinde hangi anlatım biçimi ya da biçimleri kullanılmıştır?

5. Okuduğunuz metni akıcılık, yalınlık, nesnellik, öznellik, duygusallık, coşkunluk, zenginlik, sıcaklık, kuruluk gibi hususlara göre değerlendirerek yazarın üslubu hakkında bilgi veriniz.



DİL BİLGİSİ

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki parçada "kesme işareti, nokta, yay ayraç, tırnak işareti, kısa çizgi"**nin hangi işlevde kullanıldığını belirleyiniz. Bu noktalama işaretlerini aynı işlevde kullanarak defterinize örnek cümleler yazınız.**

Mozaik çalışmalarına 1950'de başladı. 1958'de Uluslararası Brüksel Sergisi için 272 m²'lik bir mozaik pano gerçekleştirdi ve bu yapıtıyla serginin büyük ödülü olan altın madalyayı kazandı. Bundan bir yıl sonra Paris'teki NATO yapısı için, şimdi Brüksel'de bulunan, 50 m²'lik bir mozaik pano hazırladı. 1960 ve 1961'de iki kez ABD'ye gitti. Orada birçok geziye katıldı, konferanslar verdi ve resim çalışmaları yaptı. 1969'da Sao Paulo Bienali'nde (iki yıllık sergi) onur madalyası kazandı. Ayrıca 1940'ta Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nde resim dalında üçüncülük, 1943'te aynı serginin 4. sünde ikincilik ve 1972'de de 33. sergide birincilik ödülünü aldı. Ölümünden sonra 1976'da Ankara'da "Yaşayan Bedri Rahmi" adıyla bir sergisi düzenlendi. Aynı yıl İstanbul'da da Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde adına düzenlenen bir sergiyle anıldı. 1984'te İstanbul'da "Bedri Rahmi-Her Dönemden" adlı bir toplu sergisi açıldı.



HAZIRLIK

1. Kişi kendisini anlatırken nesnel davranabilir mi? Neden?
2. Otobiyografilerde kişi kendisiyle birlikte sosyal çevresini de anlatır. Bu tür bir anlatımın gelecek nesillere kültür bakımından bir birikim sağlayıp sağlamayacağını arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Aşağıda bir bölümü verilen şiirinden, yazarın otobiyografisine ulaşılabilir mi?

BEN ORHAN VELİ

Ben Orhan Veli,
"Yazık oldu Süleyman Efendiye"
Mısra-ı meşhurunun mübdii…
Duydum ki merak ediyormuşsunuz
Hususi hayatımı,
Anlatayım:
Evvela adamım, yani
(...)
Burnum var, kulağım var,
Pek biçimli olmamakla beraber.
Evde otururum,
Masa başında çalışırım.
Bir anne ile babadan dünyaya geldim
Bir işte çalışırım.
(...)

Ispanağı çok severim
Puf böreğine hele
Bayılırım.
Malda mülkte gözüm yoktur.
Vallahi yoktur.
Yayan dolaşırım,
Mütenekkiren seyahat ederim.
Oktay Rıfat'la Melih Cevdet'tir
En yakın arkadaşlarım.
Bir de sevgilim vardır pek muteber;
İsmini söyleyemem
Edebiyat tarihçisi bulsun.
Ehemmiyetsiz şeylerle de uğraşırım,
Meşgul olmadığım ehemmiyetsiz
(...)

Orhan Veli Kanık, Bütün Şiirleri



2. METİN

ORHAN VELİ KANIK

1914'te İstanbul'da doğdum (Beykoz). Babam Riyaseticumhur armoni orkestrası şefi klarnetist Veli Kanık. Anne tarafımdan da sanatla uğraşanlar varsa da hep amatör kalmışlardır. Çocukluğum umumiyetle İstanbul'da geçti. Cihangir'de ve İstanbul'un muhtelif semtlerinde oturduk. Annem bir eşraf kızıdır. İlk tahsilimi Galatasaray'da yaptım. Sonra babamın işi Ankara'ya nakledilince Ankara Lisesinde okudum. Edebiyat merakım ilk mektepten başladı. İlk mektebin daha ilk sınıflarında iken ileri sınıflarda okutulan bazı derslere karşı -bu arada tahrir dersi de vardır. Bilhassa buna karşı- bir zorluk duyacağımı tahmin ederdim. Lakin sonradan bu tahrir benim en çok sevdiğim şey oldu. Daha ufak yaşta tarih, edebiyat kitapları okurdum. Yaşıma göre hayli ağır olan bu eserlerin de edebiyata hevesim üzerine bir tesiri olmuş olabilir. Gene bu yaşlarda yazı yazmağa başladım. İlk zamanlar yalnız şiir değil başka tarz yazılar da yazıyordum. Sonra şiir çalışmalarımın gelişmesinde çok tesiri olan iki arkadaşımdan Oktay Rifat'ı yedinci sınıfta tanıdım. Melih Cevdet ile arkadaşlığımız bir iki sene sonra başlar. O tarihlerden sonra bu iki arkadaşımla aynı meseleler üzerinde düşündük, konuştuk. Bu arkadaşlık, mektepten sonra da devam etti. Şiir tarzlarımız arasındaki yakınlık da bu münasebetin yakınlığından olsa gerektir.

Lise 1933'te bitti. Birkaç sene Edebiyat Fakültesine devam ettim. Felsefe okuyordum. Burayı bitiremedim. Bazı memuriyetlerde bulundum. Muallim muavinliği yaptım. PTT'de çalıştım. Tercüme

Bürosu'nda da çalıştım. 1941'den 1944'e kadar askerlik yaptım (Tercüme Bürosu'nda çalışmam askerlikten sonra olmuştur.). Şairlik ile memurluğun bağdaşamıyacağını gördüm. Şairliği tercih ettim. Mizacım beni buna mecbur etmiştir. Tercüme Bürosu'ndaki işim, temayüllerim ile telif edilebilecek gibi bir işti. Orada faydalı olabileceğimi sanıyordum. Fakat, Reşat Şemsettin vekil olunca maarifte antidemokratik bir hava esmeğe başladı. Bunun üzerine istifa etmek mecburiyetinde kaldım. Her devrede zamanımızın bütün sanatkârlarıyla tanışmalarım olmuştur. Nahid Sırrı'nın ısrarı üzerine ilk şiirlerimizi arkadaşlarımla beraber Varlık dergisine verdik.

1935'te Melih Belçika'da idi. Oktay ile (Sürrealistleri) okuyorduk. Melih ile de irtibatımızı kesmemiştik. Şiirimiz muhtelif merhalelerden geçmiştir.

Asım Bezirci, Orhan Veli



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

eşraf: Bir yerin zenginleri, sözü geçenler, ileri gelenler.

merhale: Derece, basamak, aşama, evre.

mizaç: Huy, yaradılış, tabiat.

muavin: Yardımcı, yardım eden.

münasebet: İlişik, ilişki, ilinti.

tahrir: Yazma, kitabet, kompozisyon.

telif etmek: Uzlaştırmak.

temayül: Bir tarafa eğilme, meyletme.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

OTOBİYOGRAFİ (ÖZ YAŞAM ÖYKÜSÜ)

Bir kimsenin kendi hayatını kısaca anlattığı düzyazı biçimine **otobiyografi** denir. Yazar, yazısını kendi özel dünyasıyla sınırlandırır, çeşitli ayrıntılara girmez. Edebiyat, sanat, siyaset, spor gibi değişik alanlarda ünlü bir kişi; diğer insanlarca bilinmeyen yönlerini, başarısını nelere borçlu olduğunu ve nasıl kazandığını anlatmak amacıyla otobiyografisini yazar.

Doğumdan itibaren otobiyografinin yazıldığı ana kadar yaşananlardan ancak anlatmaya değer olanlar yazılır. Çoğu zaman sanatçı kendisiyle beraber aile büyüklerinden, sosyal çevresinden, aile içi durumlarından da söz eder. Otobiyografi her ne kadar öznel bir anlayışla kaleme alınsa da gerçekler göz ardı edilmemelidir. Buna rağmen otobiyografiler öznel eserler olarak kabul edilir. Çünkü kişi kendisini anlatmaktadır ve bunu yaparken tarafsız davranamaz.

Bir yazarın kendi hayatını roman şeklinde yazması sonucunda ortaya çıkan esere **otobiyografik roman** denir. Peyami Safa'nın "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu", Orhan Kemal'in "Baba Evi" ve "Avare Yıllar" adlı eserleri otobiyografik romana örnek olarak gösterilebilir.

Öz geçmiş (CV) : İnsanın hayatını, kabiliyetini, yeteneğini, iş yapma gücü ve tecrübelerini ortaya koyan belgelere **öz geçmiş (CV)** denir. CV, yaşam özeti anlamına gelen "Curriculum Vitae" kelimesinin kısaltmasıdır. Otobiyografide, herhangi bir alanda tanınmış bir kişi, kendi yaşam öyküsünü anlatır. Biyografide ise bir kişinin hayatı bir başka kişi tarafından anlatılır. Eskiden **tercüme-i hâl** denilen biyografi, öz geçmiş anlamında kullanılırdı.

Monografi: Meşhur kimselere ait ilgi çekici bir konuyu, onların tek bir eserini veya herhangi bir ilim, sanat konusunu derin bir şekilde inceleyen eserlere **monografi** adı verilir.

Portre: Konusuna göre “fiziksel (tensel) portre” ve “ruhsal (tinsel, moral) portre” olmak üzere ikiye ayrılır. Edebî eserlerde genellikle “fiziksel portre” ile “ruhsal portre” iç içe bulunur. Portrelerden hikâye, roman, masal, biyografi gibi türlerde çokça yararlanılır.

Fiziksel (tensel) portre: Kişinin sadece dış görünüşünün, boyunun, yüzünün, giyinişinin, hareketlerinin anlatıldığı portrelerdir. Bu portrede, kişi diğer insanlardan ayrılan dış özellikleri ile uygun sıfatlar kullanılarak özgün bir şekilde anlatılır.

Ruhsal (tinsel, moral) portre: Kişinin iç dünyasının, duygularının, fikirlerinin, zayıf taraflarının vb. anlatıldığı portrelerdir. Bu portrede; kişinin ahlakı, alışkanlıkları, düşünceleri ilginç bir üslupla anlatılır.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime gruplarının anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Daha sonra tahminlerinizi *TDK Türkçe Sözlük*’ten kontrol ediniz.
2. Okuduğunuz metinde anlatıcı yazarın kendisi midir? Bu anlatıcı, metnin inandırıcılığına nasıl bir katkı sağlamaktadır? Bu yönüyle okuduğunuz metnin, edebî metinlerdeki anlatıcıdan farkı nedir?
3. Okuduğunuz metnin konusunu ve hedef kitlesini söyleyiniz. Hedef kitlenin metnin türüyle ilişkisini tartışınız.
4. Orhan Veli, ailesiyle ilgili hangi bilgileri veriyor. Bu bilgiler onu daha iyi tanımamıza ya da onun eserlerini anlamımıza yardımcı olabilecek nitelikte midir?
5. Orhan Veli, şairliği tercih etmesini neye bağlıyor?
6. Okuduğunuz metinde hangi anlatım biçimlerinin kullanıldığını gösteriniz.



YAZARIN BİYOGRAFİSİ



ASIM BEZİRCİ (1927-1993)

Çeşitli dergilerde yayımlanan edebiyatımızın temel sorunlarına ilişkin araştırma, değerlendirme yazılarıyla tanındı. Nesnel ve bilimsel yöntemle eleştiri anlayışını temel aldı.

“Çok Kapılı Oda (deneme), Edip Cansever (inceleme); Orhan Veli Kanık, Ahmet Hâşim, Nurullah Ataç, Nezihe Meriç (biyografi); On Şair On Şiir (eleştiri)” eserlerinden bazılarıdır.



DİL BİLGİSİ

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde geçen fiilleri bularak bunların cümlelerdeki işlevlerini belirleyiniz.

- Anne tarafımdan da sanatla uğraşanlar varsa da hep amatör kalmışlardır.
- Cihangir’de ve İstanbul’un muhtelif semtlerinde oturduk.
- İlk mektebin daha ilk sınıflarında iken ileri sınıflarda okutulan bazı derslere karşı -bu arada tahrir dersi de vardır. Bilhassa buna karşı- bir zorluk duyacağımı tahmin ederdim. Lakin sonradan bu tahrir benim en çok sevdiğim şey oldu.
- Melih Cevdet ile arkadaşlığımız bir iki sene sonra başlar.
- Şairlik ile memurluğun bağdaşamayacağını gördüm.



HAZIRLIK

1. Sizce bir sanatçıyı en iyi hangi tür eserler tanıtır? Neden?
2. Eski şiirimizin güzel örneklerini veren şairlerden hangilerini biliyorsunuz? Bu şairleri tanımanızda o kişi hakkında yazılan eserler mi yoksa o şairin şiirleri mi etkili oldu?



3. METİN

AHMED PAŞA

-Allah'ın mağfiret ve övgüsü ona olsun-

Bursalı'dır. Vezirlerin bilginlerinden, şairlerin bilgililerindendir. Halk arasında Veliyüddin oğlu sanıyla tanınmış, özellikle de ulu bir neseb ve yüce bir soyla öğülmüştür. Babaları merhum Sultan Murad'a kazasker oldu. Kendisi de Sultan Mehmed'in hocası iken eşsiz bir şanla vezir olup yüksek iltifatlarına mazhar düşmüşlerdir. Söz nazmı cevherinde mahir bir usta, bilim ve şiir meselelerinde hâkim biri idi. Nükte dolu beyitleri söz ve mana bakımından son derece sağlam, kaside konusunda herkesin oy birliği ile hakkını teslim ettiği biri idi. Hatta Osmanlı aydınları bu Farsça beyti, Osmanlı şairlerinin ileri gelenleri hakkında şu şekilde değiştirip okurlar.

Beyt: "*Şiirde Âhî'nin yakıcılığı, Ahmed Paşa'nın sözleri,*
Kemal'in hayalleri ile Necati'nin nâzikliği ön plandadır."

Mürâât-ı nazîr sanatıyla yazılmış, eşinin meydana getirilmesi imkânsız bu beyitte fazladan tek bir kelime yoktur.

Matlâ: *Hüsn içinde sen garîb ü şehr içinde ben garîb*
Gel ikimiz bir olalım sen garîb ü ben garîb

"Güzellik içinde sen bir tane şehir içinde ise ben tek başımayım; sen de garip ben de, gel ikimiz birleşelim."

Farsçadaki divan ve kitapları bütünüyle inceleyip araştırdığı ve tüm Farsça manzumeleri değerlendirip yararlandığı, onların san'at ve estetiğinden bilgiler edinip faydalandığı için,

Beyt: *"Her ne kadar farklı çevreler için değişik elbiseler*
gerekse de temiz bedene güzel mana yakışır.

sözü gereği, Fars ibareleri giydirilmiş mana güzeline Türkçe elbiseler giydirdi. Böylece o yeni yöntem ve güzel kaftanlar ile her bir mana güzelini neşeli ve işveli bir Türk güzeli şeklinde göstermiş oldu. Aslında tercüme yolu, bazı aydınlar katında makul ve makbul, bazılarının yanında kusurdur.

Fakat edebiyat eleştirmenlerinin kanaati şudur; eğer merhum, mütercim olarak itham edilmemiş olsaydı Osmanlı şairlerinin tartışmasız önde geleni ve tümünün en önemlisi olurdu. Nitekim Tâczâde, Hevesnâme adlı kitabında Ahmed Paşa'yı kasd ederek şöyle demiştir.

Nazm: *Ser-âmed dediğinin belli hâli*
Oluptur terceme evlî-i hâli
Bu ehl olan yanında sehldir sehl
Benim katımda belki cehldir cehl

"Senin önde gelen dediğinin durumu ortada, onların en iyisinin hâli mütercimliktir. Bu, işten anlayanın yanında kolay bir şeydir, benim katımda ise aksine cahilliktir."

(...)

Bu şiir, Sultan Mehmed'in değerli kulaklarına ulaşınca adı geçene Yedikule'de müebbet hapis emretmiş. Merhum Ahmed Paşa, orada üzgün bir mahpus iken bu günahı için özür dileyip hatasının bağışlanması dileğiyle Kerem kasidesini söylemiş. Bu birkaç beyit, o kasidedendir.

Kul hata etse nola afv-ı şehinşâhî kanı
Tutalım iki elim kandayımış kanı kerem
Ne kerem ola ki mağlûb edine anı günâh
Ne günâh ola ki mağlûb edemez anı kerem
Su batırmaz bitirir kendi murabbâlarını
Beni niçin hatıra gussaya ummân-ı kerem

"Kul hata etse bunda şaşılacak bir şey yok, sultanın bağışlaması nerede, tutalım ki iki elim kanda olsun, peki kerem nerede.

Bu nasıl kerem ki onu suç yenebilsin, keremin yenemeyeceği günah olur mu?

Su kendi yetiştirdiklerini batırmaz, aksine onları büyütür, peki niçin kerem denizi beni derde, üzüntüye boğuyor."

Kısacası o kasidede suçunun bağışlanması ve gazabdan doğan öfkeyi kontrol etmeyle ilgili o kadar yararlı bilgiler vardır ki Sultan Mehmed Han hazretleri, görünce ister istemez suçunu bağışlayıp esirgeme yoluna gitti.

"Bu tatlı anlatım ve fasih dil madem ki Ahmed'de vardır, ona sultanlardan zeval yoktur." demişlerdir. Kısacası burada yazılıp zikredilen birkaç rengîn beyit çok beğenilmiş ve adı geçenin büyük suçunun bağışlanmasına sebep olmuş, ayrıca onu, kurtuluşunun dışında yüce makamlara da eriştirmiştir.

Şiir: *Suhandân ola çünki şah-ı devran*
Sözüyle kadr bulur ehl-i irfan

"Çağın padişahı söz ustası olunca marifet sahipleri bir sözüyle değer ve yücelik bulur."

Merhum son derece güzel söz söyleyen, bu konuda orijinal şeyler ortaya koyan düşünmeden şiir söylemede yetenekli olan ve uzağı gören biriydi. Bir gün Sultan Mehmed hazretlerinin yüce meclislerinde Hoca Hafız'ı çok överler ve sırları beyan eden divanından ileri gelenlerin inanıp güvenerek fal baktıklarını söylerler. Tesadüfen bu defa karşılarına şu matlâ çıkar:

Matlâ: *"Toprağa kimya gözüyle bakanlar, acaba bize göz*
ucuyla bakarlar mı?

Sultan Mehmed Han hazretleri bunu çok beğenince adı geçen hemen o anda sözü edilen matlaı şu şekilde tazmin etmiş:

Tazmin: *"Toprağa, kimya gözüyle bakanlar, senin bastığın*
yerin değerli toprağını sürme yaparlar."

Bu tazmin, Sultan Mehmed Han hazretleri tarafından beğenilip övülmüş ve aşırı cömertliğinden padişah, Ahmed Paşa'nın ağzını mücevherle doldurmuş. Böylece söz cevherlerine kıymet ve itibar buldurmuş diye rivayet ederler.

Latîfî Tezkiresi, haz.: Mustafa İsen



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

kazasker: İlmiye sınıfının yüksek derecesinde bulunan devlet görevlisi.

müebbet: Sonu olmayan.

müraat-ı nazir: Anlamca birbiriyle ilgili kelimeleri bir arada kullanma sanatı, tenasüp.

tazmin: Başka bir şairin mısra veya beytini şiirde kullanma.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

TEZKİRE

Günümüz edebiyatında biyografinin karşılığıdır. Tezkireler bugünkü edebiyat tarihlerinin ve şiir antolojilerinin yerini tutmaktadır. Tezkirelerde divan şairlerinin hayat hikâyeleri, eserleri, edebî özellikleri anlatılır ve şiirlerinden örnekler verilir. Ali Şîr Nevâî'nin "Mecâlisü'n-Nefâis"i, edebiyatımızda ilk tezkire kabul edilir. Osmanlı sahasındaki ilk tezkire ise Sehi Bey'in "Heşt Behişt" adlı eseridir.

Şuarâ tezkireleri, günümüz biyografilerinden bazı farklılıklar gösterir. Genellikle şairlerin mahlas veya isimlerine göre hazırlanır. Mukaddime (dîbâce/ön söz), asıl metin ve hatimeden oluşur. Mukaddimede eserin sunulduğu kişiye dair övgü, tezkireyi yazanın sanata ait fikirleri, eserin yazılma sebebi yer alır. Metin kısmında şairin biyografisi verilir, yöresel tabirler ve kelimeler açıklanmaya çalışılır. Hatime denilen son kısımda eserin özellikleri, tamamlanma tarihi, dönemin yöneticilerine dualar yer alır.



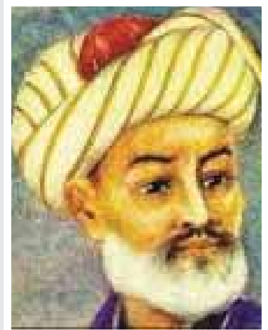
METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metnin konusunu ve metnin yazılış amacını belirleyiniz.
2. "Fakat edebiyat eleştirmenlerinin kanaati şudur; eğer merhum mütercim olarak iham edilmemiş olsaydı Osmanlı şairlerinin tartışmasız önde geleni ve tümümün en önemlisi olurdu." görüşüne katılıp katılmadığınızı söyleyiniz.
3. Metinde Ahmed Paşa'nın hangi üstün yönlerinden söz edilmiştir?
4. Ahmed Paşa'nın hapisten çıkmasında ne etkili olmuştur?
5. Yazar, Ahmed Paşa'yı anlatırken hem nesnel hem de öznel ifadelere başvurmuştur. Buna göre metinde anlatılanlardan hangisinin bilgi, hangisinin yorum olduğunu belirleyiniz.



YAZARIN BİYOGRAFİSİ

LÂTİFÎ (1491-1582)



Şairliğinden çok, tezkiresiyle ünlenmiştir. Kendisi, bir divanı olduğunu söylese de bulunamamıştır. Dergilerde rastlanan şiirleri, pek güçlü bir şair olmadığını gösteriyor. Asıl ustalığı, düzyazıdadır. Alfabetik sıraya göre düzenlenen ilk tezkireyi o yazmıştır. Beğenisi ve şairler üstüne yargıları açısından en güvenilir kaynak odur.

En tanınmış eseri "Lâtifî Tezkiresi"dir. İstanbul'u tanıttığı "Risâle-i Evsâf-ı İstanbul", manzum olarak Kur'an-ı Kerim surelerinin adlarını içeren "Esamâü's-Suveri'l-Kur'an" başlıca eserleridir.



DİL BİLGİSİ

1. Okuduğunuz metni yazım ve noktalama açısından inceleyerek yanlışlıkları -varsa- düzeltiniz.

II. YAZMA



A. YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

ÖZ GEÇMİŞ (CV) VE PORTRE YAZMA

Öz geçmiş (CV): Kişinin, hayatındaki önemli evreleri; elde ettiği bilgi, beceri ve tecrübeleri kendi ağzından anlattığı yazı türüdür. Öz geçmiş, çoğunlukla bir iş başvurusunda, kişinin kendini tanıtmak için başvuru yaptığı kurum ya da kuruluşa verilmek üzere yazılır. Öz geçmiş; kişinin öğrenim durumunu, iş tecrübelerini, özelliklerini eksiksiz olarak yansıtmalıdır.

Örnek

Öz Geçmiş Formu

Kişisel Bilgiler

Adı soyadı : ....

Doğum yeri ve tarihi : ....

Medeni durumu : Evli ( ) Bekâr ( ) Diğer ( ) ....

Askerlik durumu : Yaptı ( ) Yapmadı ( ) Muaf ( )

Sürücü belgesi : Yok ( ) Var ( ) Sınıfı ( )

Eğitim Bilgileri

Yer Tarih

İlkokul : ....

Ortaokul : ....

Lise : ....

Üniversite : ....

Yüksek lisans : ....

Doktora : ....

Yabancı dili ve derecesi: Orta ( ) İyi ( ) Çok iyi ( )

Bilgisayar bilgisi : ....

İş Deneyimi

Kurum veya kuruluş adı: Göreve Başlama tarihi/Ayrılma tarihi

....

....

Nitelikler, Beceriler

Sertifikaları : ....

Yapılan projeler : ....

Ödülleri : ....

Yayınları : ....

İlgi alanları : ....

Kişisel özellikler : ....

Amaç : ....

Bilgi alınabilecek kişiler : ....

....

Haberleşme adresi : ....

Portre

Fiziksel ve ruhsal olmak üzere ikiye ayrılan portrede amaç kişiyi tanıtmaktır. Portrelerde, kişinin diğer insanlardan ayrılan dış özellikleri, görünüşü, boyu, yüzü, giyim tarzı, hareketleri; iç dünyası, alışkanlıkları, duyguları, fikirleri, zayıf ve güçlü yönleri vb. uygun sıfatlar kullanılarak özgün bir tarzda anlatılır.

Örnek

NAMIK KEMAL



Namık Kemal, gayet büyük yuvarlak başlı, pek yüksek alınlı, pembe çehreli, hiddetlendikçe çatılır az eğri kaşlı, koyu ela gözlü, irice burunlu, fevkalade güzel ağızlı, kırk yaşından sonra siyah denecek kadar koyulaşmış uzunca, kumral sakallı, kısaya mail orta boylu, şişmanca, omuzları geniş, elleri ayakları küçük bir insandı.

Burnunun sağ tarafında attan düştüğü zaman hasıl olan yaradan kalma bir çizgi vardı. Pek nadir hiddetlenir fakat şiddeti uzun sürerdi. Simasındaki ilahi cazibeyi tasvirden acizim. O ulvi simada pek çok manalar dolaşırdı.

Hele gözleri, mükemmel bir insan fıtratının en güzel ma'kesiydi. Şimdi şimşekler fırlatır, şimdi tebessümlerle dolar, derken hazin hazin ruha işler. Her dakika, her saniye ulvi, ümitli, emin, mahzun düşünceli, hâkim, ilahi manalar arz eden cevval bir nur...

Onu her gören meftun, bütün vicdaniyle hürmetkâr olurdu. Kendisini tanıyanlardan bu hakikati itiraf etmeyen tek kimse yoktu.

Bu fevkaladeliğiyle beraber gayet sade idi. Süs, lüks denilebilecek hiçbir hâlini bilmiyorum. Pek sade giyinir, saatine altın kordon takmayacak kadar ziynet eşyasından nefret eder, kolonyadan başka koku sürünmezdi.

Asla işlemeli gömlekler, mendiller kullanmaz, altın başlı bastonları eline almaz, hele paradan iyice tiksinirdi.

Ali Ekrem Bolayır, www.turkedebiyati.org



B. YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Aşağıdaki çalışmaları yapınız.

- Yukarıda bilgi ve örneklerden hareketle öz geçmişinizi (CV) yazınız.
- Tanıdığınız bir kişinin fiziksel ve ruhsal portresini yazınız.
- Çizgi portre yapabilirsiniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM



A. SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

KENDİNİ VE YAKINDAN TANIDIĞIN BİRİNİ TANITMA

Aşağıda, kişi tanıtım aşamaları verilmiştir. Bu aşamalara uygun olarak kişi ister kendini ister yakından tanıdığı birini tanıtabilir. Tanıtılacak kişiyle ilgili araştırma yapılmalıdır.



B. SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA



Sınıf ortamında kendinizi ve yakından tanıdığınız birini tanıtınız. Bu iki anlatım arasındaki farkı değerlendiriniz. Konuşmanıza etkili bir başlangıç yapınız. Konuşmanızda önemli noktaları vurgulayarak konuşmayı takip etmeyi kolaylaştıran ifadeleri (bundan dolayı, özellikle, kısacası vb.) kullanınız. Konuşmanızı anı, vecize, deyim, atasözü, söz sanatları vb. unsurlarla zenginleştiriniz.

Tanıtımın “giriş” bölümünde, yakından tanıdığınız birinin;

- Doğum yeri ve tarihini
- Ailesi hakkında kısa bilgileri
- Ailenin kaçıncı çocuğu olarak dünyaya geldiğini

Tanıtımın “gelişme” bölümünde, yakından tanıdığınız birinin;

- Çocukluk dönemini
- Okul öncesini (ilgileri, oyunları, oyuncakları, korkuları, sevinçleri vb.)
- İlkokul hayatını (Kayıt, okulda ilk gün, başarıları, başarısızlıkları, arkadaşlarıyla geçimi vb.)
- Ailesinin ve kendisinin geleceğe yönelik düşüncelerini
- Ortaokula başlaması ve devamını
- Ders dışı faaliyetlerini ve zevklerini
- Liseye başlaması ve devamını
- Ders durumunu
- Üniversiteye hazırlığını
- Netleşen ideallerini
- Kişiliği, çevresiyle ilişkileri, eğilimleri, yeteneklerini vb. anlatınız.

Tanıtımın “sonuç” bölümünde, yakından tanıdığınız birinin;

- Ailesinin ve çevresinin bu kişiyle ilgili devam eden veya değişen beklentileri
- İdealleri doğrultusunda gösterdiği kararlılıkları söyleyiniz.



ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Ruşen Eşref'in yazı hayatı da öğretmenlik hayatı ile birlikte başladı. 1914 yılından itibaren imzası sıra ile Servet-i Fünûn, Donanma, Türk Yurdu, Talebe Defteri mecmualarında ve (...) gazetesinde sık sık görülmeye başladı.

1916-1918 yılları arasında "Eskiler", "Ziyaretler", "Edebi Ziyaretler ve Mülakatlar" başlıkları altında çıkan röportajları ile üne kavuşan muharrir 1916 yılında Yeni Mecmua'nın "Çanakkale" Özel sayısında neşrettiği "Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat"la bu büyük Türk askerini ilk defa Türk okuyucusuna tanıttı.

Ruşen Eşref, 1918 yılı baharında, devrin bahriye nazırı Cemal Paşa'nın davetlisi ve (...) gazetesinin muhabiri olarak Batum'a gitti. Bu gezi ile ilgili intibalarını "Anadolu Kıyılarında" başlığı altında neşretti. Bu yazılarda Zonguldak'tan Batum'a kadar Karadeniz sahillerinin bazı vilayetleri hakkında çeşitli bilgiler verdi. Bilhassa Rus işgal kuvvetlerini ve Ermenilerin Trabzon'un çevresinde yaptıkları mezalimi anlattı. Aynı yılın sonbaharında, bu defa Yeni Gün muhabiri olarak güney ve kuzey Kafkasya'ya gönderilen muharrir, bu yolculuğunu konu alan yazılarını da "Kafkasya'da Bir Cevelan" başlığı altında, birkaç bölüm hâlinde yayımladı. Bu yazılarda da Bakü merkez olmak üzere Kafkasya'nın sosyal ve siyasi durumu hakkında bilgiler verdi, intibalarını anlattı.

Eserleri

Diyorlar ki: Muharririn 1916-1918 yılları arasında, devrin ünlü şair ve edipleriyle yaptığı mülakatları ihtiva eder. Bu mülakatlar daha önce Servet-i Fünûn, Donanma, Türk Yurdu mecmuaları ile Vakit gazetesinde neşrolunmuştur.

İki Saltanat Arasında: Sultan Reşad'ın ölümünü, Sultan Vahideddin'in cülus ve kılıç alayını tasvir eden küçük bir eserdir. İçindeki yazılar daha önce (...) gazetesi ile Talebe Defteri mecmuasında neşrolunmuştur.

Bunların dışında yazarın "Geçmiş Günler, İstiklal Yolunda, Damla Damla, Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülâkat, Boğaziçi-Yakından" gibi eserleri de vardır.

Ruşen Eşref Ünaydın, haz.: Necat Birinci

A. Aşağıdaki soruları yukarıda verilen parçaya göre cevaplayınız.

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin anlamını metnin bağlamından hareketle söyleyiniz.
   - Bu mülakatlar daha önce Servet-i Fünûn, Donanma, Türk Yurdu mecmuaları ile (...) gazetesinde <u>neşrolunmuştur</u>.
   - İçindeki yazılar daha önce (...) gazetesi ile Talebe Defteri <u>mecmua</u>sında neşrolunmuştur.
   - <u>Muharririn</u> 1916 - 1918 yılları arasında, devrin ünlü şair ve edipleriyle yaptığı mülakatları <u>ihtiva eder</u>.
2. Okuduğunuz parçada Ruşen Eşref Ünaydın hakkında hangi bilgilere ulaşılmaktadır?
3. Okuduğunuz parçada anlatım kim tarafından yapılmıştır?
4. Ruşen Eşref Ünaydın hakkında verilen bilgilerde öznel mi yoksa nesnel bir anlatım mı hâkimdir? Bu hâliyle belge niteliği taşır mı? Açıklayınız.
5. Parçadan günümüz yazım kurallarına uymayan kelimeleri bularak bunların günümüzdeki yazımını gösteriniz.

B. Aşağıdaki yargılar doğru ise cümlenin başına “D”, yanlış ise “Y” yazınız.

1. ☐ Monografide herhangi bir yer, bir eser, bir yazar, tarihî bir olay, bilimsel bir alana ait bir sorun, özel bir görüşle veya bakış açısıyla değerlendirilebileceği gibi bir konu üzerinde derinlemesine bir inceleme de yapılabilir.
2. ☐ Otobiyografisi yazılan kişinin sanatı, düşünceleri, yaptığı işler vb. hakkında bilgiler verilir.
3. ☐ “Heşt Behişt”, Ali Şîr Nevâî’nin tezkire türünde verdiği eseridir.
4. ☐ Öz geçmiş yazılırken kişinin aldığı ödüllere, referanslara, iletişim bilgilerine de yer verilebilir.
5. ☐ Bir iş görüşmesinde öz güven, ses tonu, kıyafet seçimi, oturuş şekli, beden dili, sorulara açık ve net cevaplar verme vb. hususlara dikkat edilmelidir.
6. ☐ Tezkireler günümüz araştırmaları için birer belge ve kaynak olarak değerlendirilebilir.

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurunuz.

1. Bir tezkirede yazıldığı çağın .... ortamına dair bilgilere yer verilir.
2. Türk edebiyatında tezkire yazma geleneğinin temeli .... ’nin “Mecâlisü’n-Nefâis” adlı eserine dayanır.
3. Edebiyat, sanat, siyaset, ticaret gibi alanlarda haklı bir üne kavuşmuş, tanınmış insanların hayatlarını, eserlerini, başarılarını okuyucuya duyurmak amacıyla yalın bir dille, tarafsız bir görüşle yazılan inceleme yazılarına .... denir. Eskiden bu tür yazılara “tercüme-i hâl” denirdi.
4. Öz geçmiş yazarken .... gibi kişisel bilgilere yer verilmelidir.

Ç. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. **Ünlü bir kimsenin hayatını, kişiliğini, eserlerini ve başarılarını ayrıntılarıyla ele alan veya bilimsel bir alanda özel bir konu ya da sorun üzerine yazılan inceleme yazısına ne ad verilir?**

   A) Biyografi

   B) Hâl tercümesi

   C) Monografi

   D) Otobiyografi

   E) Öz geçmiş

2. O cennete benzeyen yöreden, yani Kastamonu'dan, Hatipzâdelerden, alaka kaydından uzak, belâya düşmüş biriyim. Adım Abdüllatif olduğu için Latîfî mahlasını kullandım. Adımdaki nisbet yâsı Cenabı Allah'a yöneliktir. Çünkü Latîf adı Allah'ın isimlerinden, onun zâtî adlarındandır. "İsimler gökten iner." sözü gereği, söz güzelliği bu fakir yazara Allah vergisidir. Ne bir ustanın öğretmesi ne de taklid iledir. Özellikle de Osmanlı ülkesi, güzel hava ve suyu ile tertemiz bir toprak olup bu güzel hava ve suyun tabii hâlinden tatlı sesli hafızlar, güzel ve hoş sesli şarkıcılar ile çok yetenekli şairler ve gösterişli güzeller yetişmektedir. İnsanlarının çoğu güzel sever, güzelleri âşıklara tutkun, sevgi ve vefâ ile el eledirler.

Bu parça için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Açıklayıcı anlatım biçimi kullanılmıştır.
B) Dil, göndergesel işlevde kullanılmıştır.
C) Üçüncü kişi ağzından anlatılmıştır.
D) Öznel anlatım tutumu sergilenmiştir.
E) Belge niteliği taşımaktadır.

3. Aşağıdakilerden hangisi biyografinin özelliklerinden biri değildir?

A) Amaç, söz konusu kişiyi tüm yönleriyle tanıtmaktır.
B) Anlatılan kişinin bilhassa edebî özelliklerine değinilir.
C) Belgelere ve örneklere dayandırılarak hazırlanır.
D) Sanat ve meslek alanındaki tarihçiler için önemli kaynaktır.
E) Açık, anlaşılır, sade bir dil ve anlatım kullanılır.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisi biyografi ile otobiyografi arasındaki farklardan biri olarak gösterilemez?

A) Biyografide nesnel, otobiyografide öznel anlatım vardır.
B) Biyografide belgeler, otobiyografide kişinin belleği önemlidir.
C) Biyografi yaşam öyküsü, otobiyografi ise öz yaşam öyküsüdür.
D) Biyografide kişi başkasını, otobiyografide ise kendisini anlatır.
E) Biyografide bilgi, otobiyografide ise tanıklara başvurulur.

5. Adı, soyadı
Açılır parantez
Doğduğu yıl, çizgi, öldüğü yıl, bitti
Kapanır, parantez.

Behçet Necatigil

Yukarıda verilen şiirde sözü edilen yazı türü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Biyografi B) Eleştiri C) Günlük
D) Hikâye E) Otobiyografi

6. Vezniyle, kafiyesiyle, kitaplardan öğrenilmiş çeşitli sanatlarıyla, bütün bir geleneğin, fakat dar görünüşlü bir geleneğin getirdiği kalıplardan, klişelerden kurtulmaya kalkar. Bunun için, ilkin ölçüyle uyağı atar. Geleneğin getirdiği kayıtlara baş kaldırır. Teşbih, istiare, mecaz, mübalağa gibi edebî sanatlara sırt çevirir. Şiiri müzikten, resimden ayırır. Şairaneliğe kapıyı kapar. Hayale ve tasvire boş verir. Süsten, karmaşıklıktan, zekâ oyunlarından vazgeçer. Sadeliği, basitliği ve yalınlığı benimser. Duygudan çok akla dayanır. Şiiri bütün hususiyeti edasında olan ve insanın beş duygusuna değil, kafasına hitap eden bir söz sanatı hâline getirmek ister.

Asım Bezirci

Yukarıdaki parça aşağıda belirtilen türlerin hangisinden alınmış olabilir?

A) Biyografi
B) Günlük
C) Hikâye
D) Mektup
E) Otobiyografi

7. (I) Türkçede *Husrev ile Şîrin* hikâyesini ondan güzel söyleyen yoktur. (II) Her ne kadar o eşsiz mesneviye nazire söylemiş olan çoksa da bu dereceye ulaşmış kimse yoktur. (III) Mesnevi tarzı son derece başarılı olup gazelinden yüz kat daha güzeldir. (IV) Ama mesnevisi, eski devirlerde söylendiği için, fesahati bozan garip sözlerden bazı ibareler, zerafet ve belagat dairesinden uzak Türkçe tabirler kullanmıştır. (V) Kültürlü kişilerce bilindiği gibi, Türkçede o dönemde pek o kadar zerafet ve o çağ şairlerinin dil ve üsluplarında hemen hiç fesahat yoktu.

Lâtifî Tezkiresi

Yukarıdaki parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde fiil kullanılmıştır?

A) I
B) II
C) III
D) IV
E) V

8. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı vardır?**

A) Eve doğru giderken onunla karşılaşmasın mı?
B) Yarın getirmek üzere kitabı alabilirsin, dedi.
C) Sabahleyin trafik sıkışdığı için işe geç kaldı.
D) Hava dünküne göre daha bir bunaltıcıydı.
E) Durakta yarım saat kadar bekledi ama gelen olmadı.

9. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde noktalama yanlışı yoktur?**

A) Ne kendi eyledi rahat; ne halka verdi huzur.
B) Ne şiş yansın ne kebap...
C) Günlerce ne gördüm, ne de bir kimseye sordum.
D) Gitti, ne bir tel çekti ne de mektup yazdı.
E) Yeni komşumuz ne uzun ne kısaydı!



8. ÜNİTE

MEKTUP/E-POSTA

OKUMA

- Mektup türünün özellikleri
- Hikâye, roman ve şiir gibi türlerde mektubun bir anlatım biçimi/tekniği olarak kullanılması
- İncelenen mektupları dünya edebiyatından bir mektupla karşılaştırma
- E-posta yazarken kişisel bilgilerin güvenlik altına alınmasının gerekliliği
- Özel mektup ile edebî mektup arasındaki benzerlik ve farklılıklar
- Fiiller ve bunların metindeki işlevleri (dil bilgisi)
- İmla ve noktalama (dil bilgisi)

YAZMA

- Aşamalarına uygun olarak mektup/e-posta yazma
- Mektup yazma geleneği üzerine düşünce ve izlenimlerini yazma
- Dilekçe ve tutanak yazma kuralları
- Örneklerden hareketle dilekçe ve tutanak yazma

SÖZLÜ İLETİŞİM

- Açık oturumun genel özellikleri
- Bir açık oturumu izleyip değerlendirme

"Sözlü İletişim" bölümünde kullanmak üzere bir açık oturum CD'si hazırlayınız. Bu konuda EBA'dan yardım alabilirsiniz.

I. OKUMA



HAZIRLIK

1. Sizce mektup türünün ortaya çıkmasında neler etkili olmuştur?
2. Aşağıdaki mektupta hangi duyguların hâkim olduğunu söyleyiniz.

ÇOBANDAN MEKTUP

Nihayetsiz sevgi ve selamlarımla,

Dün, yarım asır önce kaçırdığımı yakalamış gibi bir hisse kapıldım ya da yitirdiğimi bulmanın buruk hazzını tattım.

Dağların eteklerindeki köylerden birinde 10-12 yaşlarında dört çocuk çiçek toplamak, gezmek için yukarılara çıkmışlardı.

Yanıma geldiklerinde büyük adamlar gibi selam verdiler. Buyurun, oturun dediğimde her biri bir taşın üzerine oturdu. Edepli ve sevimli bir hâlleri vardı. Belli ki önce benim konuşmamı istiyorlardı.

Ağzımdan "Buralarda ne arıyorsunuz?" sorusu çıktı.

İçlerinden birisi "Aradığımız bir şey yok, gezip eğleniyoruz." cevabını verdi. Bir diğeri "Emmi, yoksa bir şeyler mi aramamız lazım?" dedi.

Gayri ihtiyari, "Evet çocuklar, bir şeyler aramak lazımdı. Geleceği, yarınları, dostlukları, sevgiyi, mutlak hakikati veya kaybettiğimiz herhangi bir nesneyi." diyebildim.

Abdurrahim Karakoç, Çoban'dan Mektuplar



1. METİN

SABAHATTİN ALİ'DEN KARISI VE KIZINA MEKTUPLAR

10.1.1948

Çok Sevgili Aliye,

Mektubunuzu aldım. Siparişlerini hemen gönderiyorum. Kombinezonun birinin büyük gelmesi ihtimali vardır, ufaltırsın. Bunları Avrupa'dan getiren bir terziden aldım. Yani yerli malı değildir. Kurdeleyi de bir tek yerde buldum. Filiz'in çantasına gelince maalesef plastik oldu çünkü deriler bunlardan çok daha adi ve dayanıksız. İyileri yok. Plastiklerin en iyisi imiş. Bir de başlık gönderiyorum. Bunu Ziyad Ebüzziya'nın karısı (artık değil, ayrılıyorlarmış) Vâlâ Hanım, Filiz için ördü; sana da çok selamı var. Gömlekleri de Adalet [Cimcoz] buldu. Ben her ikisine sizin adınıza teşekkür ettim, sen de et!

Ben iyiyim, fakat pis bir nezle, iki haftadır geçiremiyorum. Sonra da maddi vaziyetim berbat. Makine parasını bugün, yarın diye hep bekliyoruz, hâlâ alamadık. Zaten hepsi beş bin lira, üç bini borca yatacak fakat kalan iki bin lira birkaç ay ayakta durmamıza sebep olur, o zamana kadar da yeni bir ekmek parası çaresi düşünürüz.

Mehmet Ali'nin çıkaracağı gazeteye yazı ile yardım edeceğim. Fakat mesuliyete iştirak edecek değilim, merak etme. Bundan sonra biraz da dostlar kahramanlık etsin. Ben elimden geleni yaptım ve bu hâle geldim. Dünkü takdirkârlarımız şimdi yüzümüze bakmıyor. Artık pes dedim. Siz ne yapıp yapın, beş on gün daha dayanın, herhâlde bir çaresine bakacağım. Mahmut size uğradı mı? Hiç bahsetmiyorsun. Belki ben çıktım diye lüzum kalmadı zannetmiştir. Bana yaz ki ben de ona tekrar haber vereyim.

Bana mufassal mektup yaz. Maşallah daktiloyu ilerletmişsin. Ama bizim daktilo ne hâldedir kim bilir?

Gözlerinden, yanaklarından, (...) hasretle öperim, ruhum zevcem!

Kocan

S. Ali

Sevgili Filiz'im,

Şeker gibi güzel mektubuna çok teşekkür ederim. Karnendeki numerolara fazla üzülme, fakat ikinci karnede düzeltmeye bak. Benim asıl evim İstanbul değil, sizin yanınız ama işlerden, felaketlerden baş alamıyorum. İnşallah hepsi düzelir. Vâlâ teyzenin ördüğü başlığa teşekkür et, başlığın içindeki mektubuna cevap yaz. Gözlerinden, yanaklarından 10.000.000.000 defa öperim canım.



Baban

S. Ali

Sabahattin Ali, Canım Aliye, Ruhum Filiz



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

iştirak etmek: Ortak olmak.

kombinezon: Kadınların giydikleri kısa ve kolsuz iç çamaşırı.

mesuliyet: Sorumluluk.

mufassal: Ayrıntılı.

numero: Sayı.

sipariş: Yapılması ısmarlanan şey.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

MEKTUP

Bir kişinin uzaktaki bir tanıdığına haber vermek, bir dileğini iletmek ya da ondan bir şey istemek amacıyla yazıp gönderdiği yazılara **mektup** denir. Mektup her zaman başvurulan resmî ve özel bir iletişim aracıdır. Mektuplar; özel mektuplar, resmî mektuplar ve iş mektupları olmak üzere üçe ayrılır. Kişilerin anne, baba, akraba, arkadaş gibi yakınlarına yazdıkları mektuplara **özel mektup** denir. Özel mektuplar, iki kişi arasında geçen bir tür konuşmanın yazıyla ifadesidir. Okuduğunuz mektup, Sabahattin Ali tarafından karısı ve kızına yazılmış özel bir mektuptur.

İyi mektup yazma zamanla geliştirilen bir beceridir. Bunun için yazan kişinin iyi bir gözlemci olması gerekir. Ayrıca mektup yazılacak kişinin ilgi alanları hakkında ayrıntılı bilgi vermekten kaçınılmamalıdır. Bunlar; sanat, yeni ve ilgi çekici yerler, güzel bir tablo, okunup beğenilen bir roman ya da yakında izlenen bir film, tiyatro eseri, maç, konser, konferans gibi konularda olabilir. Bu ve bunlara benzer konulardan biri ya da birkaçı hakkında ayrıntılı bilgi vermek ve kişisel yorum ve değerlendirmelerde bulunmak, mektubu ilgi çekici yapar.

Mektup yazılan kişinin ilgisini çekmeyen konularda yazmak, söz gelişi spora ilgi duymayan birine uzun uzadıya bir spor karşılaşmasından söz etmek mektubun değerini düşürür.

Mektupların şekil bakımından değişmez ölçüleri vardır. Mektuplar, beyaz çizgisiz kâğıda siyah ya da mavi mürekkepli kalemle yazılır. Renkli ya da kurşun kalemle mektup yazılmaz. Özel mektuplar elle yazılır. İş mektuplarında daktilo veya bilgisayar kullanılabilir. Günün tarihi ve mektubun yazıldığı yerin adı kâğıdın sağ üst köşesine yazılır. Ay ve gün adı yazılmaz.

Mektup, hikâye, roman ve şiir gibi türlerde bir anlatım biçimi/tekniği olarak da kullanılmıştır.

Aşağıda bu eserlere örnekler verilmiştir.

Roman	*Mutallaka*	Hüseyin Rahmi Gürpınar
	Handan	Halide Edip Adıvar
Hikâye	*İmzasız Mektuplar (Harap Mabetler)*	Halide Edip Adıvar
	Bir Serencam, Millî Savaş Hikâyeleri, Okun Ucundan	Yakup Kadri Karaosmanoğlu
	Bahar ve Kelebekler, Tarih Ezelî Bir Tekerrürdür, Aşk ve Ayak Parmakları, Sivrisinek, Lokantanın Esrarı, Memlekete Mektup	Ömer Seyfettin
	Sönmüş Yaldızlar, Bir Damla Gözyaşı, Bir Hazin Hakikat, Yalan, Bir Hayal Kırıklığı, Kumandanın Şoförü	Reşat Nuri Güntekin
Şiir	*Ana Mektupları, İki Bayram*	Aka Gündüz
	Bayram Mektubu	Halit Fahri Ozansoy
	İzmir Yollarında, Son Mektup	Kemalettin Kamu
	Sevgili'ye Mektup	Orhan Seyfi Orhon
	Anneme Mektup, Zindandan Mehmed'e Mektup	Necip Fazıl Kısakürek
	Birinci Mektup, İkinci Mektup	Bedri Rahmi Eyuboğlu
	Oktay'a Mektuplar	Orhan Veli Kanık
Gezi Yazıları	*Hac Yolunda, Avrupa Mektupları*	Cenap Şahabettin
	Romanya Mektupları	Ahmet Rasim
	Londra Konferansı Mektupları	Falih Rıfkı Atay



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Metinde anlamını bilmediğiniz kelime ve kelime grupları varsa bunları belirleyerek anlamlarını sözlüklerden öğreniniz.

2. Okuduğunuz mektubun konusu ve yazılış amacı nedir? Metnin konusu ve amacı ile metnin türü arasında nasıl bir ilişki olduğunu açıklayınız.

3. Farklı kişiye yazılmış iki mektup okudunuz. Yazar, karısına ve kızına aynı samimiyet, sıcaklık ve yalınlıkta mı hitap etmektedir? Buradan hareketle mektupların üslubu hakkında çıkarımlarda bulununuz.

4. Aşağıdaki parçada yazarın eleştirdiği kişiler kimlerdir? Yazar, bu kişilerin hangi durumlarını eleştirmektedir?

Mehmet Ali'nin çıkaracağı gazeteye yazı ile yardım edeceğim. Fakat mesuliyete iştirak edecek değilim, merak etme. Bundan sonra biraz da dostlar kahramanlık etsin. Ben elimden geleni yaptım ve bu hâle geldim. Dünkü takdirkârlarımız şimdi yüzümüze bakmıyor. Artık pes dedim.

5. Okuduğunuz mektuplarda daha çok hangi anlatım biçimleri kullanılmıştır? Metinden örnekler gösteriniz.

6. "Sabahattin Ali'den Karısı ve Kızına Mektuplar" metninde geçen " makine, kademe, kurdele, kombinezon, felaket, sipariş, daktilo" kelimelerinin doğru telaffuzuna yönelik çalışmalar yapınız.

1. ETKİNLİK

Aşağıda verilen parçalardan hareketle mektup tarzının diğer edebî türlerde bir anlatım tarzı olarak kullanılması hakkındaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

TARİH EZELİ BİR TEKRARDIR

-Tarihçi S... Beye Mektup-

Son tarih makalenizi büyük bir dikkatle okudum. Sizi bütün gücümle, bütün özbenliğimle destekliyorum. Gözlerini sınırsız geleceğe dikip geçmişe asla önem vermeyen bugünkü gençliğe güzel bir ders veriyorsunuz. Diyorsunuz ki: "Yeni bir şey yoktur. Her şey eskidir. Eskiden meydana gelmiş bir olayın aynı sebepler ve şartlarda yenilenmesidir. İlimler ve teknolojiler bile eskidir. Örneğin tıbbın ilk kuralları geçmişte konulmuş, yalnız bazı detaylarında buluşlar ve yenilikler yapılmıştır. (...)

Ömer Seyfettin, Bütün Hikâyeleri

OKTAY'A MEKTUPLAR

III

Ankara, 1.1.38

Saat 10

Bir aydan beri iş arıyorum, meteliksiz.

Ne üstte var, ne başta.

Onu sevmeseydim

Belki de beklemezdim

İnsanlar için öleceğim günü.

Orhan Veli Kanık, Bütün Şiirleri

REFİK CEMAL'DEN SERVER'E

1 Mart 1318

Evleniyorum Server, hem de kiminle olduğunu bilsen. Cemal Bey'in alafranga kızlarından biriyle! Unutamazsın değil mi, Kuzguncuk Tepesi'ndeki büyük evin kızlarını? Senin bize hafta başında geldiğin zamanlar onların gezmeye gidişini görmek için bazen çıkardık. O sıra ile kısa yeldirmeleri, serbest tavırları, hızlı İngilizceleriyle giden kızlar! Bilir misin, bunların sokakta İngilizce konuşmalarına ben itiraz ederdim de sen, "Kendi aralarında, ne var?" derdin. Komşuların mutaassıp omuz silkmeleriyle yeni dünya kızları dedikleri ve bütün alafranga deliliklerine rağmen mahallede hiçbir gence dönüp bakmayan bu kızlara senin bir zaafın vardı. (...)

Fakat ben hâlâ biraz muhafazakârım. İntihap ettiğim, aralarında en sakin ve sessizi! Cemal Bey'in hareminin hemşirezadesi. Fakat onu da kendi çocuklarıyla beraber büyütüp aynı terbiyeyi verdiği için ona da mahalle Cemal Bey'in kızı diyor. Görücü giden halam bile muteriz değil; hatta benim alafrangalığın ifratını sevmediğimi onlara anlatmış ve bunda Cemal Bey'in haremi Sabire Hanım'ı kendine hemfikir bulmuştur. Kadın, Cemal Bey'in, çocuklarına verdiği terbiyeden pek de memnun değil, fakat şimdi evli ve bilmem nerede olan üvey kızının nüfuzuna atfediyor. Yeğenine lazım gelen nasihatlerde bulunmuş. Resmimi Cemal Bey, müstakbel nişanlım Neriman'a bizzat göstermiş ve fikrini sormuş. Neriman hemen kabul etmiş. Bu benim korkak izzet-i nefsimi azıcık okşadı.

Halide Edip Adıvar, Handan



YAZARIN BİYOGRAFİSİ



SABAHATTİN ALİ (1907-1948)

Edebiyata şiirle başlayan Sabahattin Ali, halk şiiri etkisinde kalmış ve hece ölçüsünü kullanmıştır. Daha sonra roman ve hikâyelere yönelen yazar, konularını Anadolu halkının ve Anadolu köylüsünün yaşamından, toplumsal eşitsizliklerden almış, eserlerinde aydınların köylüleri küçümsemelerini eleştirmiştir. Canlı, güzel bir dil ve etkileyici bir üslup kullanan yazar, karamsar bir yapıda değil iyimser bir anlayışla eserlerini kaleme almıştır. Tasvirci yönü kuvvetli olan, çevre betimlemelerinde ve psikolojik çözümlemelerde oldukça başarılı olan Sabahattin Ali, eserlerinde realizm ve natüralizm akımlarından etkilenmiştir.

"Dağlar ve Rüzgâr, Kurbağaların Serenadı (şiir); Kuyucaklı Yusuf, İçimizdeki Şeytan, Kürk Mantolu Madonna (roman); Değirmen, Kağnı, Ses, Yeni Dünya (hikâye)" eserlerinden bazılarıdır.

aA DİL BİLGİSİ

2. ETKİNLİK

Makine parasını bugün, yarın diye hep bekliyoruz, hâlâ alamadık. Zaten hepsi beş bin lira, üç bini borca yatacak, fakat kalan iki bin lira birkaç ay ayakta durmamıza sebep olur, o zamana kadar da yeni bir ekmek parası çaresi düşünürüz.

Bu parçada geçen altı çizili "bekliyoruz, alamadık, düşünürüz" fiilleri "Ne?", "Neyi?", "Kimi?" sorularına cevap verirken "yatacak, sebep olur" fiilleri ise bu sorulara cevap veremez. "Ne?", "Neyi?", "Kimi?" sorularına cevap verebilen fiille **iş (kılış)**, bu sorulara cevap veremeyen ve varlığın durumunu bildiren fiillere de **durum fiilleri** denir. Bir de **oluş fiilleri** vardır. Bu fiiller irademiz dışında gerçekleşen, kendi kendine olan eylemleri anlatır: bayatla-, esmerleş-, sol-, küçül- vb.

Siz de okuduğunuz mektuptan bu fiillere örnek bulunuz.

3. ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde verilen yargılar doğru ise cümlenin başına "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. ☐ "Çok Sevgili Aliye", ifadesinde virgül, hitap bildiren ifadeden sonra kullanılmıştır.
2. ☐ "Filiz'in çantasına gelince, maalesef plastik oldu." cümlesinde virgül yanlış kullanılmıştır.
3. ☐ "Mehmet Ali'nin çıkaracağı gazeteye yazı ile yardım edeceğim." cümlesinde kesme işaretinin kullanılmasına gerek yoktur.
4. ☐ "Vâlâ Hanım, Filiz için ördü, sana da çok selamı var." cümlesinde virgül iki farklı işlevde kullanılmıştır: Özneyi belirlemek ve sıralı cümleleri belirlemek için.
5. ☐ "Karnendeki numaralara fazla üzülme, fakat ikinci kademede düzeltmeye bak." cümlesinde virgüle gerek yok çünkü bağlaç zaten virgülün işlevini yerine getirmektedir.
6. ☐ "Vâlâ teyzenin ördüğü başlığa teşekkür et, başlığın içindeki mektubuna cevap yaz." cümlesinde virgül, başkasında aktarılan cümleyi belirtmek işlevinde kullanılmıştır.



HAZIRLIK

1. Yazar ya da herhangi bir müzisyen, ressam, heykeltıraş vb. sanatçının mektuplarını okumak ister miydiniz? Neden?
2. Sanatçıların mektuplarını okumak, toplumun sanat ve kültür bakımından gelişmesinde nasıl etkili olur? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Aşağıda verilen mektup örneğinde anlatılanlar başka hangi metin türleriyle ya da iletişim araçlarıyla ifade edilebilirdi? Bu ifadenin bu kadar etkili olup olmayacağı hakkındaki görüşlerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Oğlum,

Buralara bahar geldi. İlk güzden beri geleceğim diye gözümüzü yolda bıraktın. Güzden ayva, nar sakladım. Belki Kurban Bayramı'nda gelir diye; ayvalar, narlar askıda oldu; zehir olsun dilimize sürdüysek...

Bu sıralar harımda (bahçe) diktiğim enginarlar büyüdü, yozup gider; sen yoksun diye pişirip de içimize sine sine yiyemiyoruz. Gelirsin de göğsüne sokarsın diye sünbülü, nergizi kimselere vermediydim. Gelmedin; akranlarına verdim. Göğüslerine soktular. Şimdi karanfiller, güller açtı. Yine de gelecem diye söz vermiyorsun. Baban, her oduna gidişinde dağdan tutam tutam dağ lalesi getirir. Oğlan gelince sokunsun diye. Onlar da ellerin göğsünde kurudu...

Arif Hikmet Par, Planlı Yazma Sanatı, Kompozisyon



2. METİN

HÜSAMETTİN BOZOK'A MEKTUPLAR

Paris, 7 Eylül 1959

Aziz Kardeşim ve Dostum,



Seyahate çıktığım günden beri sana yazmak istedim. Fakat olmadı. Belki hastalığın tesiri, belki de iklim değiştirmenin, bilhassa manevî havayı değiştirmenin neticesi. Bu iki ay içinde, hiçbir ehemmiyetli mesele ile meşgul olamadım. Kütüphanelerde, müzelerde, otomatik vesika çalışmalarından başka bir şey elimden gelmedi. Şimdi yavaş yavaş açılmış gibiyim. On günden beri Paris'te kendim olarak çalışmaya başladım. İşte bu çalışmanın içinde, onun heyecanıyla bu selamı gönderiyorum.

Seyahatimin şimdiye kadar olan kısmından memnunum. Paris, Londra beni ayrı ayrı yakaladılar. Şimdi artık alıştım. Mukavelemize göre kitabın çıkma zamanı yaklaşıyor. Ve bu beni çok düşündürüyor. Dinlenmenin, birtakım abes para işlerinin arasından çıkmanın verdiği bir sükûnetle kitaba bakıyorum, onu gözümün önünde tutuyorum, doğrusunu ister misin. pek beğenmiyorum hatta korkuyorum. Bana bir kitap haysiyetiyle tamamlanmamış, birtakım itinalara, daha mahiyetlerini bilmediğim dikkatlere, hülasa üzerine bir müddet kapanmaya muhtaç gibi geliyor. Şiirlerimin aleyhinde bulunduğumu sanma. Bu iç takvim yapraklarını daima kendileri olarak aldım ve sevdim. Hacı Bayram'ın şiirindeki şehir gibi onları söylerken ben kendimi yaptım.

Şimdi öyle ki hangimiz hangimizin çocuğuyuz pek bilmiyorum. Fakat hayatlarından ve bilhassa kitap denen toplu hayatlarından daha ziyade benim mesul olduğum aşikâr. Kitap bütünlüğü mühim bir şey. Bunu sen, benden iyi bilirsin. Hülasa bir daha gözden geçirmem, tasfiye edilecekleri tasfiye etmem, değiştirilecekleri değiştirmem, değiştiremeyeceklerime razı olmam lazım.

Ne yapabiliriz? Zannetme ki büsbütün bırakmayı teklif edeceğim. Bu şiirlerin çıkmasını istiyorum. Yerlerine yenileri gelecekler. Onlardan kurtulmam benim için en büyük sıhhi şart. Fakat en iyi şartlar altında, mümkünün en iyisiyle olmasını istiyorum. Hatırıma üç şey geliyor: 1. Gelecek seneye, dönüşüme bırakmak. 2. Nisana veya mayısa bırakmak. 3. Mutlaka yakında çıkması lazımsa, kânun-ı saninin ortasında çıkarmak.

Birinci şartı kabul edersen büyük bir mesele yok demektir. Ben haziranda döneceğim. Allah izin verirse kitap gelecek teşrin-i sanide çıkar (tasavvurum budur, asıl bunu tercih ediyorum). Bu olmadığı takdirde neşrinden bir, bir buçuk ay evvel müsveddeleri bana göndermeni (yani dizgi provasını) rica edeceğim. Bu takdirde de mayısı beklemeyi, yahut nisanı beklemeyi, fazla görürsen o şartı da kabul etmezsen, hiç olmazsa kânun-ı saninin on beşinden sonrayı kabul et. Ve kânun-ı evvelde dizgileri bana bütünüyle gönder. On beşinde bütün değişiklikleriyle elinde olur.

... Aziz Hüsamettin, bütün bu olanlar, benim isteğimle olmamış şeylerdir. Buna emin ol. Adresimi yazıyorum. Mektubunu beklerim. Yanlış yazdım, sabırsızlıkla bekliyorum, diyecektim. En iyi hâl tarzını seçeceğine eminim. Ayrıca da verilmiş sözüm var. Yalnız kitabın her zaman senin olduğunu düşün.

Hasretle, muhabbetle gözlerinden öperim kardeşim efendim.

Fikret'e ve dostlara selam. Silintileri affet.

A. H. Tanpınar

Ahmet Hamdi Tanpınar, Tanpınar'ın Mektupları

haz.: Zeynep Kerman



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

kânun-ı evvel: Aralık.

kânun-ı sani: Ocak.

müsvedde: Yazı taslağı, karalama.

sıhhi: Sağlıkla ilgili, sağlığa yarar.

tasavvur: Göz önüne getirme, hayal etme, zihinde bir kişilik kazandırma.

teşrin-i sani: Kasım.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

EDEBÎ MEKTUP

Edebî türlerin yazımında olduğu gibi duygu ve izlenimleri başkalarına aktarma; duygu, heyecan ve düşünceleri başkalarıyla paylaşma isteği insanın doğasında vardır. Bu bakımdan sanatçılar arasında yazılan mektuplar aynı zamanda bir edebî değer taşır ve **edebî mektup** diye adlandırılır. Önemli kişilerin yazdıkları mektuplar, sanat ya da siyasi değeri bakımından tarihsel çalışmalara ışık tutabilir.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin anlamını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Daha sonra tahminlerinizi *TDK Türkçe Sözlük*'ten kontrol ediniz.

- Bu iki ay içinde, hiçbir ehemmiyetli mesele ile meşgul olamadım.
- Mukavelemize göre kitabın çıkma zamanı yaklaşıyor.

- Hülasa bir daha gözden geçirmem, tasfiye edilecekleri tasfiye etmem, değiştirilecekleri değiştirmem, değiştiremeyeceklerime razı olmam lazım.
- Dinlenmenin, birtakım abes para işlerinin arasından çıkmanın verdiği bir sükûnetle kitaba bakıyorum, onu gözümün önünde tutuyorum, doğrusunu ister misin pek beğenmiyorum.
- Bana bir kitap haysiyetiyle tamamlanmamış, birtakım itinalara, daha mahiyetlerini bilmediğim dikkatlere, hülasa üzerine bir müddet kapanmaya muhtaç gibi geliyor.

2. Okuduğunuz metnin yazılış amacını ve hedef kitlesini bulunuz.
3. Okuduğunuz metnin ana düşüncesini bulunuz.
4. Okuduğunuz mektup için "Belge niteliği taşımaktadır." denilebilir mi? Buradan hareketle mektubun yazıldığı döneme ait sanat, edebiyat ve fikir olayları hakkında ne gibi çıkarımlarda bulunulabilir?
5. Aşağıdaki parçanın örtük iletisini bulunuz. Okuduğunuz metnin örtük ileti bakımından yoğun olup olmadığını tartışınız.

Şimdi öyle ki hangimiz hangimizin çocuğuyuz pek bilmiyorum. Fakat hayatlarından ve bilhassa kitap denen toplu hayatlarından daha ziyade benim mesul olduğum aşikâr. Kitap bütünlüğü mühim bir şey. Bunu sen benden iyi bilirsin. Hülasa bir daha gözden geçirmem, tasfiye edilecekleri tasfiye etmem, değiştirilecekleri değiştirmem, değiştiremeyeceklerime razı olmam lazım.

6. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın hayatı ile ilgili sayfa 221'de verilen bilgiler ışığında okuduğunuz metni değerlendirerek yazar ile metin arasında nasıl bir ilişki olduğunu belirtiniz.

1. ETKİNLİK

Aşağıda verilen ölçütlere göre Sabahattin Ali ile Ahmet Hamdi Tanpınar'ın mektuplarını karşılaştırarak özel mektup ile edebî mektup arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirleyiniz.

	Sabahattin Ali'den Karısı ve Kızına Mektuplar	Hüsamettin Bozok'a Mektuplar
Konusu		
Teması		
Yazılış amacı		
Hitap şekli		
Üslubu		
Biçim özellikleri		
Planı		

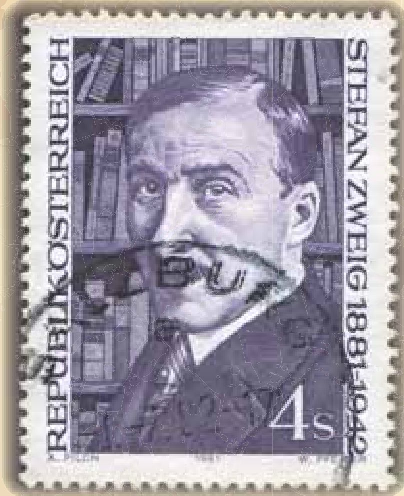
2. ETKİNLİK

Aşağıda Stefan Zweig'ın (Sitefın Zıvayg) Maksim Gorki'ye yazdığı bir mektup verilmiştir. Bu mektubu, incelediğiniz mektuplarla içerik ve biçim bakımından karşılaştırarak benzer ve farklı yönlerini belirleyiniz.

16 Aralık 1929
Salzburg
Kapuçinlerdagı 5

Değerli Maksim Gorki,

Yaşayışımın ve size duyduğum sevginin bir belirtisini göstermeden yıl sona ersin istemiyorum. Belki ocak ya da şubatta iki haftalığına Sorrent ve Amalfi'ye gelmek de tasarılarım arasında var. Orada sizi yine görmek sevincini elde ederim belki!



Yazacağım şey sevindirici değil, öfkelendirici. İstrati'nin kitabını yeni okudum ve sizin davranışınızı yanlış anlama tutumuna kızdım. Az buçuk dünya tarihi görüşü olan biri sizin pek zor durumunuzu kavrardı; tutumunuzu çok iyi anladığımı sanıyorum. Rusya'da şu sıra işbaşında bulunanların birçok şeyini günümüzde hırpalamak pek kolay. İstrati gibi bir yabancı kitaplarını sadece olumsuz yanlarının saldırı için kullanıldığını ve Rusların dünya çapında değişimi üzerine olumlu görüşlerin sessizce, geçiştirildiğini bilmeyerek böyle davranabilir belki! Fakat sizin gibi gözde bir Rus edebiyatçısını eleştirmek konusunda sonsuz bir sorumsuzluğu var. Şu sıra susmak zorunda bulunduğunuzun size pek ağır geldiğini biliyorum. Fakat aklı başında herkes, uzakgörüşlü her insan, bu suskunluğa saygı duyacaktır. Böylesine bir suskunluk, açıklanmış bir söz kadar güçlüdür kimi zaman. Günümüzün politikasında katışıksız düşün ve moral sorunlarından daha çok ekonomi sorunları her yerde ağır basıyor ve bizlerin bir "Evet" ya da "Hayır" hakkımızı yiyor. Fakat bana dostça inanın, inanmanızı dilerim, sizi seven, tanıyan ve sayan hiç kimse, aklı başında hiçbir insan, İstrati'nin size karşı ileri sürdüğü bu gülünç gerekçeleri doğru bulduğunu söylemeyecektir.

İstrati'yi biraz tanırım, yüzde yüz hayal ve masal dünyasında yaşar, aşırı tutkuları olan bir insandır, hemen duygulanıverir. Serinkanlı, doğrudan yana, geniş görüşlü ve aklı başında davrandığı hiç görülmemiştir. Bugün Rusya'da olup bitenleri çağdaş hiç kimse iyi değerlendiremez ve kesin bir yargıya varamaz. Ben kendi payıma bir görüş ileri sürmeyi asla göze alamam. Gözlemlerinde sadece katkısız insancıl görüntülerle yetinenlere derin saygı duyarım. Aslında ben, günümüz dünyasını için için kaynaşmalar, hazırlanmalar ve kesinlikten yoksun çizgilerle dolu bir perde arası politikası gibi görmekteyim. Biçimler iyice belli oluncaya kadar iç yanımızın, beklemesi gerekiyor.

Zamandan yeni yeni eserler için yararlandığınızı ve İtalya'ya gelince sizden bir haber alacağımı umarım.

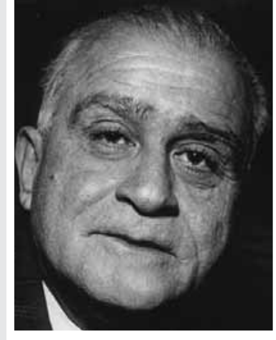
Bu mektubumu bir selâm ve içtenlik dolu bir anı olarak sunuyorum.

Her zaman dostunuz
Stefan Zweig



YAZARIN BİYOGRAFİSİ

AHMET HAMDİ TANPINAR (1901-1962)



Hece ölçüsünü en güzel uygulayan şairlerden biri olan Tanpınar'ın, şiirlerinde derin bir müzik, zaman teması, renkli bir imajın yanı sıra, bilinçaltına inen bir duyarlılık görülür. Yurt sevgisi, geçmiş özlemi, sevme-sevilme isteği, şiirlerinde sık sık karşılaşılan motiflerdir. Seçkin, çeşitli mecazlara, düşüncelere, soyut kelimelere geniş yer veren, kendine özgü zengin bir cümle yapısı vardır. Şiir diliyle nesir dili arasında kesin bir ayrılık görülmez. "Şiirde sustuğum şeyleri, roman ve hikâyelerimde anlatırım." der. Hikâye ve romanlarında da şiirsel nitelik görülür. Sembolizme, empresyonizme varan bir belirsizlikle psikolojik anları işler. Hikâye ve romanlarında, "tek bir insan çevresinde dünyayı toplamak" ister. Yaşantısını, istek ve umutlarını, acı ve sevinçlerini titiz bir çalışmayla eserlerine konu yapmıştır.

"Huzur, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Sahnenin Dışındakiler (roman); Abdullah Efendi'nin Rüyaları, Yaz Yağmuru (hikâyeler); Şiirler (şiir)" eserlerinden bazılarıdır.



DİL BİLGİSİ

1. Okuduğunuz metinde nokta, virgül, kısa çizgi ve kesme işaretinin kullanıldığı yerleri bularak bunların hangi işlevlerde kullanıldığını tespit ediniz.

3. ETKİNLİK

- *On günden beri Paris'te kendim olarak çalışmaya başladım. İşte bu çalışmanın içinde, onun heyecanıyla bu selamı gönderiyorum.*
- *Ne yapabiliriz? Zannetme ki büsbütün bırakmayı teklif edeceğim. Bu şiirlerin çıkmasını istiyorum.*
- *Bu takdirde de mayısı beklemeyi yahut nisanı beklemeyi, fazla görürsen o şartı da kabul etmezsen, hiç olmazsa kânun-ı saninin on beşinden sonrayı kabul et. Ve kânun-ı evvelde dizgileri bana bütünüyle gönder.*

Okuduğunuz metinden alınan yukarıda verilen cümlelerdeki altı çizili fiiller farklı kiplerde kullanılmıştır. "başladım" geçmiş zaman, "gönderiyorum, istiyorum" şimdiki zaman, "yapabiliriz" geniş zaman, "edeceğim" gelecek zamanda gerçekleşen eylemleri bildirmektedir. Eylemin ne zaman yapıldığı, yapılmakta olduğu, yapılacağını veya her zaman yapıldığını bildiren bu kiplere **haber kipleri** denir. "kabul et, gönder" fiilleri emir kipinde çekimlenmiştir. Fiillere zaman anlamı değil de dilek anlamı katan kiplere de **dilek kipleri** denir. Dilek kipleri şart, gereklilik, istek, ve emir kiplerinden oluşmaktadır.

Siz de okuduğunuz mektuptaki çekimli fiilleri bularak bunların kiplerini belirleyiniz. Bir yazıda farklı kipte çekimlenmiş fiil kullanılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

HAZIRLIK

1. Kitap, bilişim, pazarlama vb. ulusal ya da uluslararası fuarlar hangi amaçlarla düzenlenir?
2. E-postalar günümüzde neden çok tercih edilen bir haberleşme aracı olarak kullanılmaktadır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. E-posta yazarken kişisel bilgilerin güvenlik altına alınması konusunda neler düşünüyorsunuz?



3. METİN

ÇOCUK ŞENLİĞİ VE KİTAP FUARI

Feza Gürsey Bilim Merkezi duyuru@e.fezagurseybilimmerkezi.com 15:52 (7saat önce)



ANNE-BABALAR KİTAP FUARINDA, ÇOCUKLAR EĞLENCEDE

Ankara'nın en büyük kitap fuarı Altınpark'ta açıldı.

Her gün 12.00-01.00 saatleri arasında açık olan ve 21 Haziran'a kadar devam edecek "Kitap Günleri Fuarı"nda, tiyatro gösterileri, eğlence atölyesi, kukla gösterileri vb. etkinliklerin yer aldığı "Çocuk Şenliği" de yapılıyor.

DÜNYADA BİR İLK ALTINPARK'TA

Dünyada ilk kez düzenlenen "Osmanlı Dönemi Kabe-i Şerif, Medine-i Münevvere Örtüleri Sergisi" de Altınpark Fuar ve Kongre Merkezinde açıldı. 6 adet Kâbe Kapı Örtüsü ve 8 adet Mescid-i Nebevî olmak üzere 15 eser sergilenecek.

Bu eserler arasında Sultan Abdülhamit, Sultan Abdülaziz, Sultan Abdülmecit, Sultan II. Mahmut, Sultan III. Selim ve Kanuni Sultan Süleyman'ın yaptırarak Kâbe'ye örtülmek üzere hediye edilen Kâbe Kapı Örtüleri bulunuyor.

Ayrıca Hattat Recai Özsoy tarafından yazılan 150 kilogram ağırlığındaki Dünyanın El Yazması En Büyük Kur'an-ı Kerim'i de sergide yer alıyor.

Altınpark Fuar ve Kongre Merkezinde sergiler ve kitap fuarı ile çocuk etkinlik alanı, Altınpark ana meydanda da iftar yemeği alanı, çocuk panayır alanı ve çeşitli konserler ve etkinlikler yer alıyor.

30 Mayıs-21 Haziran günleri arasında Altınpark'ta düzenlenen ramazan etkinlikleri, gündüz saat 12.00'de başlıyor ve gece yarısı saat 01.00'e kadar sürüyor.

Siz değerli ziyaretçilerimizi bekliyoruz.



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

atölye: Zanaatçıların veya resim, heykel sanatlarıyla uğraşanların çalıştığı yer, işlik.

fuar: Belli zamanlarda, belli yerlerde ticarî mal sergilemek amacıyla açılan büyük sergi.

hattat: Çok güzel el yazısı yazan sanatçı.

kongre: Çeşitli ülkelerden yöneticilerin, elçilerin, delegelerin katılmasıyla yapılan toplantı.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

E-POSTA (ELEKTRONİK POSTA)

E-posta; Genel Ağ üzerinden kullanıcıların birbirlerine gönderdikleri dijital mektuptur. E-postaya (elektronik posta), **elektronik mektup (elmek)** da denir. E-postalara resim, müzik, video gibi her türlü dosya türü eklenebilir ve alıcının bilgisayarına transfer edilebilir. E-posta yazılan kişinin yakınlık derecesine bağlı olarak bir hitap kullanılır. İlk kez e-posta atılıyorsa konuya girmeden önce kişi kendini kısaca tanıtmalıdır.

Bir e-postada iki bileşen vardır: üstbilgi, e-posta bedeni.

Üstbilgi: Bu bileşende ileti özeti, gönderen, alan ve iletiye ilişkin diğer bilgiler bulunur.

E-posta bedeni: Burada iletinin kendisi ve genel olarak kullanıcı imzası yer alır.

E-postada gönderen (kimden), alıcı (kime), konu ve tarih adında dört önemli alan vardır. "Gönderen" bölümünde iletiyi gönderenin adresi ve adı, "alıcı"da iletiyi alanın adresi ve adı, "konu"da iletiyi özetleyen birkaç kelime "tarih"te ise ileti gönderildiğindeki yerel tarih ve saat yer alır.

Feza Gürsey Bilim Merkezinin etkinliklerini duyurmak amacıyla gönderdiği bir elektronik posta okudunuz.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz e-postanın konusu ile başlığının uyumlu olup olmadığını değerlendiriniz.
2. Metnin içeriğinden hareketle gönderen ile alıcının birbirini tanıyıp tanımadığı hakkında ne söyleyebilirsiniz?
3. Okuduğunuz e-posta üzerinde gönderen, alıcı, konu ve tarih bölümlerini gösteriniz.
4. Metinde kullanılan resmin e-postanın içeriğini destekleyip desteklemediğini tartışınız.
5. Okuduğunuz metni, e-posta yazılırken dikkat edilecek hususlara uyulup uyulmadığı bakımından değerlendiriniz.
6. E-postada tercih edilen anlatım biçimini ve dilin hangi işlevde kullanıldığını belirleyiniz.

1. ETKİNLİK

Okuduğunuz e-postayı aşağıdaki davet mektubuyla biçim ve içerik bakımından karşılaştırınız. Okuduğunuz e-posta için bir davet mektubu denilebilir mi? Neden?

09 Nisan 2017

Londra

Konu: ....’ın vize başvurusuna ek davet mektubu

İlgili makama,

Yaz okulundan tanıştığım ve 10 senedir arkadaşım olan .... yüksek lisans eğitimi sebebiyle, 30 Eylül 2017 tarihinden itibaren iki yıl boyunca yanımda kalacak; bu süre zarfında tüm masrafları tarafımdan karşılanacaktır. Fransa’da eğitim hayatı boyunca aşağıda belirttiğim adreste, benim evimde kalacaktır.

55 A, Elm Sokağı,

Paris WC2H 9LA

DİL BİLGİSİ

2. ETKİNLİK

- Her gün 12.00-01.00 saatleri arasında açık olan ve 21 Haziran’a kadar devam edecek “Kitap Günleri Fuarı”nda, tiyatro gösterileri, eğlence atölyesi, kukla gösterileri vb. etkinliklerin yer aldığı “Çocuk Şenliği” de <u>yapılıyor</u>.
- Ayrıca Hattat Recai Özsoy tarafından yazılan 150 kilogram ağırlığındaki Dünyanın El Yazması En Büyük Kur’an-ı Kerim’i de sergide <u>yer alıyor</u>.
- 30 Mayıs-21 Haziran günleri arasında Altınpark’ta düzenlenen ramazan etkinlikleri, gündüz saat 12.00’da <u>başlıyor</u> ve gece yarısı saat 01.00’e kadar <u>sürüyor</u>.

Bu parçadaki altı çizili fiiller yapı bakımından farklılık göstermektedir. “Sür-” fiili herhangi bir yapım eki almadığı ve başka bir kelimeyle birleşmediği için basit fiildir. “Yapıl-, başla-” fiilleri yapım eki alarak yeni bir anlam kazanmıştır. Bu kelimeler de türemiş fiillerdir. “Yer al-” fiili iki kelimenin birleşmesiyle oluştuğu için yapı bakımından birleşik fiildir.

Siz de okuduğunuz e-postadaki fiilleri yapı bakımında inceleyiniz.



HAZIRLIK

1. Herhangi bir resmî kuruma dilekçe yazdınız mı? Yazarken nelere dikkat ettiniz.
2. Aşağıdaki elektronik postanın gönderiliş amacını söyleyiniz. Bu amacın başka yollarla gerçekleşip gerçekleşemeyeceğini tartışınız.

Değerli Katılımcımız,

13-14 Temmuz 2017 tarihlerinde İstanbul (...) Otel'de gerçekleşecek olan Ulusal Konferans için uçak bileti, konaklama ve transfer detaylarınız aşağıda bilgilerinize sunulmuştur.

Konaklama Detayları:

12 Temmuz giriş-14 Temmuz çıkış olmak üzere İstanbul (...) Otel'de konaklamanız ayarlanmıştır. Konaklamaya akşam yemekleri de dâhildir. Konferans aynı otelde gerçekleşecektir.

Transfer Detayları:

Atatürk Havalimanı-(...) Otel-Atatürk Havalimanı transferleriniz, tarafımızca karşılanacaktır. İstanbul'da uçaktan indiğinizde sürücü arkadaşlarımız sizleri arayacak veya (...) yazısı ile karşılayacaklardır. Lütfen bu yazılara dikkat ediniz.



4. METİN

İSTEK/ŞİKÂYET

eislem@yenimahalle.bel.tr 02.10.2017

Alıcı: bana

Sayın (...),

Belediyemize göstermiş olduğunuz ilgiden dolayı teşekkür ederiz. İstek/şikâyet konusundaki istek/öneriniz sonuçlandırılmıştır. Yapılan işlemde söz konusu meskeninizi sattığınıza dair herhangi bir bildirimde bulunulmamış olup alan kişi de emlak bildiriminde bulunmamıştır. Emlak devrettiğinize dair alan kişinin ismini ve satış tarihini (gün, ay ve yıl olarak) belirten bir dilekçe ile müracaatınız hâlinde satış tarihinize göre gerekli işlemler yapılarak vergi kaydınız kapatılacaktır. Bilgilerinize rica ederim.

Detaylı bilgi için (...) arayabilirsiniz.

Başvuru Numaranız: 670858

Bu e-posta, bilgilendirme amaçlıdır. Lütfen cevap yazmayınız. Saygılarımızla...

YENİMAHALLE BELEDİYESİ



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

devretmek: Bir malın mülkiyetini, bir mal üzerindeki hakkı başkasına geçirmek.

emlak: Ev, arsa, bahçe gibi taşınamayan mal ve mülklerin ortak adı, taşınmazlar, gayrimenkul.

mesken: Konut, ikametgâh.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

E-POSTA YAZARKEN DİKKAT EDİLMESİ GEREKENLER

E-posta, mektup gibi düşünülmeli ona göre özen gösterilmelidir. E-posta gönderilen kişi, sanal dünya dışında tanınmıyorsa resmî bir dille yazılmalı, kesinlikle “siz” ifadesi kullanılmalıdır. E-postaya uygun bir hitapla başlamak gerekir. E-posta atılan kişi tanıdık biriyse daha samimi ifadeler kullanılabilir.

Ad-soyad içeren bir e-posta adresi kullanılmalıdır. Bir kişiye ilk kez e-posta atılıyorsa konuya girmeden önce kendimizi çok kısa tanıtmamız faydalı olacaktır.

E-postanın “konu” bölümü boş geçilmemeli, konuyu açıklamaya çalışan ufak ama özellikli bir cümle kurulmalıdır. Uzun mesajlarda okunabilirliği kolaylaştırmak için cümleleri kısaltmakta ve paragraflara bölmekte fayda vardır. Sorun, tam olarak dile getirilmeli ve mesaj sayısı azaltılmalıdır.

E-postalar; sade ve anlaşılır cümleler kullanılarak yazım hatası yapmadan yazılmalıdır. Yazının sonunda “teşekkür ederim, iyi çalışmalar, iyi günler vb.” nazik ifadeler kullanılmalıdır. E-posta gönderilmeden önce okunmalı ve yazım hataları düzeltilmelidir.

E-postaya cevap yazarken yeni bir e-posta oluşturmak yerine “yanıtla” butonu kullanılmalıdır çünkü e-posta gönderilen kişi günde yüzlerce e-posta okuyor olabilir.

Yenimahalle Belediyesinin bir dilekçeye cevap olarak gönderdiği bir elektronik posta okudunuz.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz e-posta bilgilendirme amaçlı mı yoksa uyarı amaçlı mıdır?
2. Okuduğunuz e-postanın konusunu ve hedef kitlesini bularak bunların metnin türüyle ilişkisini tartışınız.
3. Okuduğunuz e-postanın özel bir mektupla benzer ve farklı yönlerini belirleyiniz.
4. Metindeki ifadelerin açıklık ve kesinlik düzeylerini, metinde terim, kavram ve gündelik hayatla ilgili kelimelerden nasıl yararlanıldığını belirleyiniz.
5. E-posta türünün ortaya çıkmasında sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişimlerin ve etkileşimlerin, yayın organlarının ve teknolojinin ne gibi etkisi olduğunu belirleyiniz.
6. Okuduğunuz e-postada “öyküleme, betimleme, açıklama, tartışma” anlatım biçimlerinden hangisinin kullanıldığını bularak bu anlatım biçiminin metnin türüyle ilişkisini belirtiniz.



DİL BİLGİSİ

1. Okuduğunuz e-postadaki fiilleri bulunuz ve bunları anlamlarına, kiplerine ve yapılarına göre inceleyiniz.
2. Okuduğunuz e-postada belli başlı hangi noktalama işaretlerinin kullanıldığını ve bunların işlevlerini belirleyiniz.
3. Okuduğunuz e-postada varsa yazımı yanlış olan kelimeleri bularak düzeltiniz.



HAZIRLIK

1. Bir konuda şikâyet ya da istekte bulunmak için nereye ve nasıl başvurulduğunu biliyor musunuz?
2. BİMER, Başbakanlık Bilgi İşlem Başkanlığınca yazılımı gerçekleştirilen bir program ile web sayfası üzerinden kullanılan bir sistem olup vatandaş ile devlet arasındaki iletişim kanallarını açık tutarak müracaatların her zaman ve her yerden yapılabilmesini mümkün kılan sistemdir. Bu sistem üzerinden herhangi bir bilgi paylaşımı gerçekleştirdiniz mi? Arkadaşlarınızla paylaşınız.



5. METİN

ŞİKÂYETNÂME

"Huzûrlarına gitdüm. Bir cem' gördüm, hikâyetleri perîşan, ne sâfadan anda eser ü ne sıdkdan anda nişan var."

"Selam verdüm, rüşvet değüldür deyû almadılar. Hükm gösterdüm, fâidesüzdür deyû mültefit olmadılar. Eğerçi zâhirde sûret-i itâat gösterdiler, ammâ zebân-ı hâl ile cemî-i suâlüme cevab verdiler.

Dedüm: Yâ eyyühe'l-ashâb bu ne fi'l-i hatâ ve çîn-i ebrûdur?

Dediler: Mutasıl âdetimüz bûdur.

Dedüm: Benüm riâyetüm vâcib görmüşler ve bana berât-ı tekaaüd vermişler ki Evkâf'dan hemîşe behre-mend olam ve Pâdişâha ferâğ-ı hâl ile duâ kılam.

Dediler: Ey miskin senün mezâlimüne girmişler ve sana sermâye-i tereddüd vermişler ki müdâm bî-fâide cidâl edesün ve nâ-mubârek yüzler görüb nâ-mülâyim sözler işidesün.

Dedüm: Berâtımun mazmûnı ne içün sûret bulmaz?

Dediler: Zevâiddür husûli mümkin olmaz.

Dedüm: Böyle Evkaf zevâidsüz olur mı?

Dediler: Zarûriyyât-ı Astâneden ziyâde kalursa bizden kalur mı?



Dedüm: Vakıf mâlin ziyâde tasarruf etmek vebâldür?

Dediler: Akçemüzle satun almışuz bize helâldür.

Dedüm: Hisâb alsalar bu sülûkinüzün fesâdı bulunur.

Dediler: Bu hisâb kıyâmetde alınur.

Dedüm: Dünyâda dahi hisâb olur, haberin işitmişüz.

Dediler: Andan dahi bâkimüz yokdur, kâtibleri râzî etmişüz.

Gördüm ki suâlime cevâbdan gayrı nesne vermezler ve bu berat ile hâcetüm revâ görmezler, nâçâr terk-i mücâdele kıldum ve me'yûs ü mahrûm gûşe-i uzletime çekildüm."

Fuzûlî , Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I. Cilt



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

çin-ebru: Kaş çatıklığı.
evkaf: 1. Vakıflar. 2. Vakıf mallarını yöneten kuruluş.
eyyühel ashab: Arkadaşlar.
fi'l-i hata: Yanlış iş.
guşe-i uzlet: Tenha ve ıssız köşe.
hemişe: Her zaman.
mazmun: Anlam, kavram.
mültefit: İltifat edici, iyi muamele edip dostluk gösteren.
reva görmek: Uygun görmek.
riayet: İyi karşılamak, ağırlamak.
sûret-i itaat: Söz dinler gibi.
süluk: Belli bir gruba girme.
tekaüt beratı: Emeklilik belgesi.
zahir: Görünen, açık belli olan.
Zarûriyyât-ı Astâne: İstanbul'un mecburi işleri.
zebân-ı hâl: Hâl diliyle.
zevaid: Fazlalıklar, fazla şeyler, faydasız şeyler.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

ŞİKÂYETNÂME

Kanuni Sultan Süleyman Bağdat'ı fethettiğinde Fuzûlî, "Geldi Burc-ı Evliyâ-ya Pâdşâh-ı Nâmdâr" (Namdar padişah Evliyâ Burcu'na geldi.) sözleriyle karşılar ve ona meşhur "Bağdat Kasidesi"ni sunar. Bunun üzerine Fuzûlî'ye Bağdat Vakıflarından günde dokuz akçelik bir maaş bağlanarak bir belge verilir. Belgesine rağmen, vakıf memurlarının hileleri yüzünden uzun müddet oyalanır, bu parayı alamaz. Fuzûlî, Şikâyetnâme'yi fakir olduğu ve para alamadığı için değil, sırf Vakıf idaresindeki yolsuzluklardan dolayı üzüldüğü için devrin Nişancı Paşası'na (Nişancı Celâlzâde Mustafa Çelebi) yazar.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. ETKİNLİK

Aşağıda, okuduğunuz mektuptan alınan bazı kelimeler ve bunların anlamları verilmiştir. Kelimeler ile anlamları örnekteki gibi eşleştiriniz.

muttasıl	Çaresiz, elinden iş gelmeyen.
hisab	Hasıl olma, meydana gelme.
hacet	Hesap.
naçar	Ümitsiz, kederli.
miskin	Uyuşuk, tembel, hareketsiz.
vacip görmek	Bitişik, aralıksız, hiç durmadan.
meyus	Lüzumlu olan.
husul	ihtiyaç, lüzum, muhtaçlık.



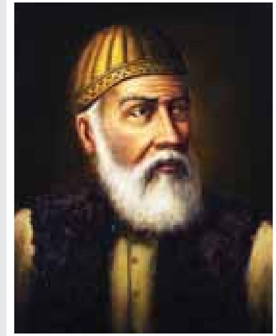
METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Fuzûlî'nin şikâyetçi olduğu durum nedir? Yazarın sorularına, karşı tarafın verdiği cevapları "adil olma, etik davranma, davranışlarını kontrol etme" çerçevesinde değerlendiriniz.
2. Fuzûlî bu mektubu yazmakla neyi amaçlamış olabilir? Sizce amacına ulaşmış mıdır?
3. Metinde başka dilden dilimize geçen kelime ve söz kalıplarının fazla kullanılması nasıl açıklanabilir?
4. Şikâyetnâme'nin ana düşüncesini bulunuz.
5. Yazarın "dedim, dediler" şeklinde bir üslup belirlemesinin metne katkısını tartışınız.
6. Aşağıda yazarın biyografisi verilmiştir. Verilen biyografiden hareketle Şikâyetnâme'yi yazarın hayatıyla ilişkilendirmenin mümkün olup olmadığını söyleyiniz.



YAZARIN BİYOGRAFİSİ

FUZÛLÎ (1485-1556)



Arapça ve Farsçayı bu dillerde kusursuz eser yazabilecek ve şiir söyleyebilecek derecede bilen Fuzûlî, şiirlerinde içtenliği yakalamış ve bu coşkunluğu okuyucu ile buluşturabilmiş bir şairdir. Fuzûlî'nin dili; bütün klasik Türk şiirinin ortak zemini olan Türkçe konuşma dilinin temel kalıplarına, halk diline, şehir diline ve Türkçenin binlerce yıllık birikimine dayanır. Bunun için şairin şiirleri çok geniş kitlelerce sevilerek okunmuştur. Şairin dilinde yaşadığı coğrafyanın etkisiyle Azeri Türkçesinin etkileri baskındır. Ancak bunun yanında Çağatay ve Osmanlı Türkçelerinin de söyleyiş özelliklerinden yararlanmıştır. Türkçenin dışında, Arapça ve Farsça yapıtlar da kaleme almıştır. Fuzûlî'ye göre şiirde önemli olan sözdür çünkü şiir düşüncelerle değil kelimelerle yazılır. Ancak bir şiirin başarılı olabilmesi için anlam ve yapı dengesinin kurulması gerekir. Şiir yazmak bilgi gerektirir. Bilimsiz şiir olmaz ancak bilgi ve sanat şiirde farklı katmanlarda bulunmalıdır.

Fuzûlî'nin işlediği aşk acısı, yaşamın zorluğu gibi temel insani duygular onun söyleminin sürekli evrensel bir güncellik taşımasını kolaylaştırmış, şiirinde kullandığı konuların zaman aşımına uğramamasını sağlamıştır.

"Arapça Divan, Farsça Divan, Türkçe Divan, Leylâ vü Mecnûn, Beng ü Bade, Hadîs-i Erbain Tercümesi, Rind ü Zâhid, Sıhhat u Maraz" eserlerinden bazılarıdır.



DİL BİLGİSİ

1. "Şikâyetnâme"de geçen çekimli fiilleri tespit ederek günümüzde bu fiillerin yazımında ve telaffuzunda ne gibi değişikler olduğunu belirleyiniz.



HAZIRLIK

1. Mektup türünde önemli eser veren (yerli ve yabancı) yazarlardan kimleri tanıyorsunuz?
2. Mektuplardan hareketle o dönemin sosyal, kültürel ve siyasi anlayışı hakkında bilgi edinilebilir mi?
3. Aşağıda, Âşık Veysel Şatıroğlu'nun "Mektup" şiirinden bir dörtlük verilmiştir. Bu dörtlükte işlenen temayı söyleyiniz.

   Yeni mektup aldım gül yüzlü yardan
   Gözetme yolları, gel deyi yazmış.
   Sivrialan köyünden, bizim diyardan
   Dağlar mor menevşe gül deyi yazmış.



6. METİN

HÜSEYİN HİLMİ EFENDİ'YE

Bir mektubunu aldım ki Beyrut'tan gönderdiğin mektuba cevap alamadığından şikâyet ediyorsun. Bi-eyyi-evvel buradan oraya on beş günde bir vapur gidiyor. Mektup aldıktan sonra da Suriye'ye uğrayacak vapuru bir hafta beklemek lazım geliyor. O cihetle bir mektubun cevabı çaresiz üç haftada alınacak. Vali beyden bir resmî mektup aldım. Pek teşrifatlı idi. Mübarek bize kur yapıyor. Kendisine bir cevapçık da yazdık. Vücutça iyiyim, işlerim de mümkün olduğu kadar iyi gidiyor. Şimdilik yalnız intihap komisyonuyla uğraşıyorum. O memur nasbediyor, ben koğuyorum, bakalım neticesi ne olacak. Sizin yeni mutasarrıflar tuhaf, hele Ârif Bey'e hiç aklım ermedi. Galiba Diyojen'in fenerini yakaladınız da adam arıyorsunuz. Şimdilik başka yazacak bir şey yok.

Fî 4 Teşrinisânî sene [1]301 [16 Kasım 1885]

Kemal

Namık Kemal'den Mektup Var
Ali Akyıldız, Azmi Özcan



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

bi eyyi: Hangisi, hangisine.

cihet: Yön, taraf, yan.

Diyojen: Teodor Kasap tarafından çıkarılan Namık Kemal'in de yazarlarından biri olduğu ülkemizdeki ilk mizah gazetesi.

intihab: Seçmek, ayırıp beğenmek.

mutasarrıf: Vilayetten küçük olan sancağın en büyük idari amiri.

nasbetmek: Tayin etmek.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

NAMIK KEMAL'İN MEKTUPLARI

Namık Kemal'in Hüseyin Hilmi Paşa'ya yazdığı bir mektubu okudunuz. Hüseyin Hilmi Paşa Midilli Tahrirat Kaleminde memurken Namık Kemal ile tanışmış ve sonrasında dostlukları ilerlemiştir. Aralarındaki mektuplar dönemin sosyal ve siyasi olaylarına; şiir, roman, nesir, dil, imla, alfabe vb. konulardaki edebî tartışmalarına ışık tutar. Bu mektuplar aynı zamanda sevinç ve mutluluklarıyla, öfke ve kızgınlıklarıyla, çaresizlikleriyle, üzüntüleriyle, heyecanlarıyla okuyucuya bambaşka bir Namık Kemal de tanıtmış olur.

Namık Kemal'in mektuplarında kullandığı dil, muhatabıyla olan resmiyet, yakınlık ve dostluğun derecesine göre değişir. Onun bir devlet adamına yazdığı tebrik, teşekkür, şikâyet, rica vb. amaçlı mektuplar ile arkadaşlarına şiir, nesir, dil, yazı vb. edebî konularla, yeni çıkan kitaplarla, siyasi ve sosyal olaylarla ilgili düşüncelerini anlattığı mektupların dili aynı değildir.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metnin konusunu ve yazılış amacını bulunuz.
2. Okuduğunuz metinde, mektubun yazıldığı dönemin sosyal ve siyasi yaşamına dair neler verilmiştir?
3. Okuduğunuz metinde hangi anlatım biçimi kullanılmıştır?

1. ETKİNLİK

Mektup; hikaye, roman, gezi yazısı ve şiir gibi türlerde bir anlatım tekniği olarak kullanılır. Aşağıda bu türde yazılmış eserlerden bazıları verilmiştir. **Eserlerin hangi yazarlara ait olduğunu yazınız.**

Handan ....

Bir Damla Gözyaşı ....

Zindandan Mehmed'e Mektup ....

Romanya Mektupları ....



YAZARIN BİYOGRAFİSİ

NAMIK KEMAL (1840-1888)



Edebiyatın hemen her türünde eser verdi. Eserlerinde çoğunlukla toplumsal konuları; yurt, ulus, özgürlük kavramlarını işleyip "toplum için sanat" ilkesine bağlandı. Klasik şiirin biçim özeliklerinden yararlanarak yeni içerikli şiirler yazdı. Mazmunlardan, mecazlardan, söz oyunlarından arınmış bir şiir dili yarattı. Eleştiri, makale, oyun, roman türlerindeki eserlerinde, halkı eğitmeyi amaçladı. Oyun ve romanlarında, romantizmin etkisi altında kaldı. Dilde yalınlaşmayı, konuşma diline yaklaşmayı savunmasına karşın, oyunları dışındaki eserlerini süslü, ağır bir dille yazdı.

"İntibah, Cezmi (roman); Vatan yahut Silistre, Zavallı Çocuk, Âkif Bey (tiyatro); Namık Kemal'in Mektupları (mektup)" eserlerinden bazılarıdır.

aA DİL BİLGİSİ

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili çekimli fiillerin yapı özelliklerini tablodan işaretleyiniz.

Cümle	Basit Fiil	Türemiş Fiil	Birleşik Fiil
Bir mektubunu aldım ki Beyrut'tan gönderdiğin mektuba cevap alamadığından şikâyet ediyorsun.			
Bi-eyyi-evvel buradan oraya on beş günde bir vapur gidiyor.			
Mektup aldıktan sonra da Suriye'ye uğrayacak vapuru bir hafta beklemek lazım geliyor.			
O cihetle bir mektubun cevabı çaresiz üç haftada alınacak.			
Vali Bey'den bir resmî mektup aldım.			
Kendisine bir cevapçık da yazdık.			
Şimdilik yalnız intihap komisyonuyla uğraşıyorum.			
Sizin yeni mutasarrıflar tuhaf, hele Ârif Bey'e hiç aklım ermedi.			
Galiba Diyojen'in fenerini yakaladınız da adam arıyorsunuz.			

II. YAZMA



A. YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

MEKTUP/E-POSTA YAZMA

Mektup yazarken aşağıdaki plan takip edilir.

1. **Tarih ve yer:** Kâğıdın sağ üst köşesine mektubun yazıldığı yer ve tarih yazılır (Yozgat, 27.04.2017).
2. **Hitap:** Sol üst köşede yer alan hitap, mektup yazılan kişi ile samimiyete göre seçilir ve satır başı yapılarak yazılır. Hitap başlığındaki her kelimenin ilk harfi büyük yazılır ve hitap başlığından sonra virgül kullanılır (Canım Anneciğim, Aziz Dostum, Sayın Apartman Yöneticisi, Saygıdeğer Öğretmenim,).

Mektuplarda giriş, gelişme ve sonuç olmak üzere üç bölüm bulunur.

3. **Giriş:** Bu bölümde; mektubun yazılış nedeni birkaç cümleyle ortaya konulur. Mektup alamamadan doğan merak, mektubun cevabının geciktirilmesinden doğan üzüntü, alınan mektuba cevap oluşturduğu bu bölümde belirtilir. Genellikle bir paragraftan oluşur ve satır başı yapılarak başlanır.
4. **Gelişme:** Bu bölümde; mektubun konusu, bütün ayrıntılarıyla ortaya konur. Birden fazla konudan söz edilir. Anlatılanların birbirine karışmaması, konuların rahatlıkla anlaşılması için her konu ve ayrıntı, ayrı paragraf hâlinde yazılır. Yazışma ilk defa yapılıyorsa mektubu yazan kişi kendini tanıtır.
5. **Sonuç:** Bu bölümde; mektup yazılan kişinin hatırı ve durumu sorulur, kendi durumundan söz edilir, iyi dilekler, sevgi ve saygı duyguları belirtilir. Dilek ve duyguların belirtilmesinde aşırılığa kaçılmamalıdır.
6. **Adı-soyadı ve imza:** Kâğıdın sağ alt köşesine adı-soyadı yazılır ve imza edilir.
7. **Adres:** Mektup yazılan kişi, gönderenin adresini bilmiyorsa veya adresi değişmişse kâğıdın sol alt köşesine açık adres yazılır.

Özel mektupların anlatımı, yazılan kişi ile aradaki yakınlığa göre değişir. Aradaki yakınlık derecesi arttıkça daha içten bir anlatım, yakınlık derecesi azaldıkça ciddi bir anlatım kullanılır. Genel olarak özel mektupların anlatımında; kısa cümleler kullanılmasına, konu dışına çıkılmamasına, süslü söyleyişlere ve gereksiz ayrıntılara yer verilmemesine, anlatılanların gerçek biçimde yansıtılmasına dikkat etmelidir.

Mektup gönderilmeden önce dil, yazım ve noktalama hataları düzeltilerek çizgisiz ve beyaz bir kâğıda temize çekilir. Mektup, yazıldıktan sonra temiz bir zarfa konur ve zarfın sol üst köşesine gönderenin açık adresi, ortasına da gönderilen kişinin açık adresi yazılır.

DİLEKÇE YAZMA KURALLARI

1. **Başlık:** Kurumun yasal adı büyük harfle eklenir. Alt satırda ise kurum isminin sonuna denk gelecek şekilde bir alt satıra kurumun bulunduğu il/ilçe adı yazılmalıdır.
2. **İstek veya şikâyet:** Önce kişi kendini kısaca tanıtır, daha sonra istek veya şikâyetler öz bir anlatımla yazılır. Dilekçe; üst makama yazılıyorsa “Gereğini arz ederim.”, alt makama yazılıyorsa “Gereğini rica ederim.” Eşit makama yazılıyorsa “Gereğini arz ve rica ederim.” şeklinde saygı sözüyle bitirilir.
3. **Tarih, imza, adı-soyadı:** Dilekçenin sağ altına dilekçe tarihi belirtilir, onun altına imza atılır ve adı-soyadı yazılır.
4. **Adres:** Karşı tarafın, dilekçe yazan kişiye/kuruma ulaşabilmesi için kâğıdın sol alt köşesine adres yazılır.
5. **Ekler:** Dilekçeyle birlikte ek belgeler de verilmesi gerekirse sol alt köşeye 1, 2, 3 diye sıralanır, belgelerin isimleri yazılarak dilekçede belirtilir.

Örnek

T.C.

Sağlık Bakanlığı

Teftiş Kurulu Başkanlığına

Ankara

Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü mezunuyum. 23 Temmuz 2017 tarihinde yapılan “Kurumlar İçin Merkezî Eleme Sınavı”nda (KMSV) müfettiş yardımcılığı sınavını kazanmış bulunuyorum. Söz konusu kadroya atanabilmem için Başkanlığınızca istenen belgeler ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Adres: 16.11.2017

Cumhuriyet Caddesi (imza)

Özgürlük Sokağı No: 37 Osman AKAR

Keçiören/Ankara

EKLER:

EK-1 (1 adet ÖSYM sonuç belgesi)

Ek-2 (1 adet onaylı nüfus hüviyet cüzdanı örneği)

EK-3 (1 adet ikametgâh belgesi)

EK-4 (1 adet diploma aslı)

EK-5 (5 adet fotoğraf)

EK-6 (1 adet savcılık belgesi)

TUTANAK YAZMA KURALLARI

Tutanaklar 3 nüsha düzenlenir.

Amacı ve muhatabı belirleme: Yazmak istenilen tutanağın türü (olay tutanağı, toplantı tutanağı) belirlenir.

Başlığı belirleme: Tutanağın başlığı belirlenir, kâğıdın üst-orta kısmına tamamı büyük harflerle yazılır. İçerik, kelime ya da cümle ile belirtilemeyecek şekilde ise sadece “TUTANAK” ifadesi kullanılabilir.

Yer, tarih ve saati belirleme: Tutanağın yeri, tarihi ve saati mutlaka belirtilmelidir. Tutanakta, olayın meydana geldiği yer ile zaman dilimi (hangi gün, hangi saatte başlayıp ne zaman bittiği) mutlaka bulunmalıdır. Tutanaklar tarih ve saatle başlar, tarih ve saatle biter.

Kararların yazılması: Tutanaklarda kâğıdın sadece bir yüzüne alınan kararlar yazılır. Eğer birden fazla sayfaya yazılacaksa üst tarafa sayfa numaraları verilir. Her sayfası tutanağı tutan kişi veya kişilerce paraflanmalıdır. Tutanak düzenlenirken olay mahallinde bulunan iz ve deliller tespit edilip tutanağa geçirilir.

Tutanağa katılanların belirlenmesi ve imzalanması: Tutanağın alt kısmına katılanların veya orada bulunanların adlarıyla birlikte unvanları yazılır. Tutanak tamamlandıktan sonra imzalar atılır. Tutanak yazısı sonuçlandırıldıktan sonra belgenin altı, tutanağı düzenleyen görevliler (en az iki görevli), şüpheliler, tanıklar ve mağdurlar tarafından imzalanır.

Örnek

OLAY TUTANAĞI

28.09.2016 tarihinde 10.00-10.20 saatleri arasında nöbet görevini yürüttüğüm Çankırı Anadolu Lisesi ön bahçesinde bir kalabalık fark edilmiş, futbol maçı yaparken 9C şubesi öğrencilerinden Z... yere düşerken kafasını kale direğine vurması sonucu bayılmıştır. İlk müdahalesi yapılarak Z...'nin hemen en yakın sağlık ocağına sevk edilmesi sağlanmıştır.

İşbu olay tutanağı tarafımdan olay yerinde tanzim edildikten sonra imza altına alınmıştır.
28.09.2016 saat 10.15

1. Tanık	2. Tanık	Nöbetçi Öğretmen	Okul Müdürü
İmza	İmza	İmza	İmza
Adı-soyadı	Adı-soyadı	Adı-soyadı	Adı-soyadı

(Bu kitap için yazılmıştır.)



B. YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Aşağıdaki yazma çalışmalarını yapabilirsiniz.

- Verilen mektup planından ve yazma kurallarından hareketle yazacağınız kişiyi, yazma amacınızı, mektubunuzun içeriğini belirleyerek bir mektup yazınız.
- Mektup yazma geleneği üzerine düşünce ve izlenimlerinizi anlatan bir yazı yazınız.
- Dilekçe örneğinden hareketle yazma kurallarını uygulayarak bir dilekçe yazınız.
- Tutanak örneğinden hareketle yazma kurallarını uygulayarak bir tutanak yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM



A. SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

AÇIK OTURUM

Önceden belirlenen ve kamuoyunda tartışılan, bir konunun çeşitli yönleriyle o konudaki farklı görüşlere sahip olan uzman kişilerce topluluk önünde tartışılmasına **açık oturum** denir.

Açık oturumda bir başkan ve en az üç konuşmacı bulunur. Açık oturum, başkanın konuyu ana hatlarıyla dinleyicilere açması ve konuşmacıları tanıtması ile başlar. Başkanın söz vermesiyle öteki konuşmacılar belli bir süreyle sınırlı olan konuşmalarını yaparlar. Başkanın belirleyeceği bir plana ve düzenlemeye göre her konuşmacı konuyu bir yönüyle ele alır ve inceler. Başkan önceden not aldığı konuşmaları özetler, birbiriyle ilişkilendirir; yakın ve zıt görüşleri gruplandırarak konunun açılımını ve yönlendirilmesini sağlar. Aradaki kısır tartışmaları, çatışmaları birtakım müdahalelerle önler. Süreyi aşan, konu dışına çıkan ya da tartışmayı kişiselleştiren konuşmacıları uyarır. Yönetici, zaman zaman tartışmanın akışı içinde dinleyicilerin de görüşlerine ve konuşmacılara yönelik soru sormalarına yer verir. Kimi zaman da dinleyicilerden çeşitli kanallarla kendisine ulaşan soruları düzenler, gruplandırır ve onların adına konuşmacılara sorar.

Konuşmacılar konuya hazırlıklı gelir, hatta görüşlerini yeri geldiğince kanıtlamak için birtakım belgeleri ve dokümanları yanlarında bulundurur. Bu belgeler, ana başlıkları ve alt başlıkları gösteren kısa notlar şeklinde de düzenlenebilir. Bu belgeler önceden hazırlanmış konuşma metni anlamına gelmemelidir.

Açık oturumun süresi, yöneticinin inisiyatifinde olsa da tartışmanın seyrine, konunun güncelliğine ve dinleyicilerin/kamuoyunun ilgisine göre bir saat ile üç saat arasında değişir. Eğer konu bu süre içinde tamamlanmamışsa yönetici açık oturumun tekrar düzenlenebileceğini söyleyerek oturumu kapatır.

Açık oturumun gayesi bir sonuca varmak değil, merak edilen bir konuyu farklı bakış açılarıyla değerlendirmek, kamuoyu önünde tartışarak ve dinleyenleri ayrıntılı olarak bilgilendirmektir. Forum, panel ve sempozyum sunuş şekilleri farklı olmasına rağmen bir tür açık oturum sayılır.



B. SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Aşağıdaki çalışmaları yapınız.

- Sınıf mevcudunuza göre 4-6 kişilik gruplar oluşturunuz. Yukarıda verilen bilgilerden hareketle “sorumluluk, adalet, saygı” temalarından birini seçerek bir açık oturum düzenleyiniz.
- Bir açık oturum izleyiniz. Daha sonra izlediğiniz açık oturumu aşağıda verilen sözlü iletişim kazanımları çerçevesinde değerlendiriniz.

Ölçütler	Evet	Hayır
Amacıma uygun dinleme teknikleri kullandım.		
Dinlediğim konuşmanın konu ve ana düşüncesini tespit ettim.		
Konuşmanın konu akışını takip edebildim.		
Dinlediklerimdeki açık ve örtük iletileri belirledim.		
Dinlediklerimi ön bilgilerimle karşılaştırdım.		
Konuşmanın tutarlılığını sorguladım.		
Konuşmada öne sürülen düşüncelerin dayanaklarının geçerliliğini sorguladım.		
Dinlediklerimi özetleyebilirim.		



Ankara, 24.3.1979

Sevgili Dostumuz,

Şiirlerinizi aldık. Yayınlayabileceğimiz kadar başarılı. Yazar ya da şair, gelişmesini bir noktadan sonra eserlerini yayımlayarak yapmalı. İşte şiirleriniz bana göre tam bu noktada. Buna rağmen yine de bu sayıya da koymadık sizden bir şeyler. Bilmiyorum daha önce bir yerlerde yayımlanıyor muydu şiirleriniz? Eğer, ilk kez, hiç olmazsa ciddi bir edebiyat dergisinde yayınlanacaksa, bunların bir kez daha, gözden geçirilmesinde yarar görüyorum. Başlangıç, mümkün olduğu kadar iyi olsun. Seviye yönünden alta düşmemek için. Kaçamamak için.

Şiirlerinizi bir kez daha gözden geçirin derim. Nedenlerini dört başı mamur bir eleştiriyle birlikte açıklamak isterdim. Eleştirisiz edebiyat az besleniyor demektir falan filan. Yararlı olmak isterdim, size genel olarak da herkese ama bakmayın “Okuyucularla” sütununu ben yazıyorum fakat edebiyattan pek anlamam ben. Şiirlerinizi bu nedenle eleştirisiz bırakıyorum.

Umarım yazım okunuyor. Yazarken yeterince dikkat edemiyorum. Çok yazmak ve bir ara gazetelerde çalışmış olmam yüzünden ancak acele yazabiliyorum. Ve umarım şiirlerinizin sizde birer nüshası vardır. İlk şiirinizin başlığı “Zulmü Gözlerinden”. Bu başlık eksik ve tedirgin edici.

Üçüncü mısrada bir pekiştirmeyle tedirgin ediyorsunuz şiiri, ama dördüncü mısrada hiç beklenmedik şekilde bırakıveriyorsunuz. Yani son iki mısranın psikolojik yapıları zıt. Birinde hırslı bir gerginlik sonrakinde ise bir iradesizlik var.

İkinci kıtada genel ve gizli bir zayıflık mevcut. Bu kıtaya bir çekidüzen vermek gerekiyor.

Üçüncü kıtada son iki mısra çok zayıf. Bu tip mısralar, yani dava mısraları diyelim. İdeolojik mısralar bunlar, amiyane deyimle cuk oturmadıkça şiir ve şiiriyet için en zor unsurlardır. Son iki kıta için de biraz daha çalışma ve sıklaştırma önerilebilir.

Diğer şiirlerin için de buna benzer şeyler söylediğimi farz ederek onları yeniden ele almaya karar verirseniz sanırım isabetli olur. Bir gün hepimiz için iyi bir eleştirmen doğar ve yararlanabileceğimiz şeyler söylerse elbet âlâ olur.

Selamlar.

Cahit

Cahit Zarifoğlu, Mektuplar

A. Aşağıdaki soruları yukarıda verilen parçaya göre cevaplayınız.

1. Şairin dergiye gönderdiği şiirler neden yayımlanmamıştır? Bunun nedeni olarak hangi gerekçeler ileri sürülmektedir?
2. Yazar, şair dostuna hangi tavsiyelerde bulunuyor? Bir şairin yetişmesi, kendini geliştirmesi için bu tür eleştirilere ihtiyaç olup olmadığını tartışınız.
3. Bu parçada üzerinde durulan konu nedir?
4. Okuduğunuz mektubun yazıldığı döneme dair hangi edebiyat ve fikir olayları hakkında bilgiler yer almaktadır?
5. Bu mektuptan hareketle yazarın üslubu hakkında bilgi veriniz.

Anket Katılım Talebi

ATA-AÖF aof@atauni.edu.tr 2.11.2016

Alıcı: bana

Sayın Katılımcı;

Atatürk Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi'nde yürütülen akademik bir çalışmada kullanılmak üzere aşağıdaki adreste yer alan anket ile veri toplanması amaçlanmaktadır. Anketi hiçbir soruyu boş bırakmadan, objektif esaslarla cevaplandırmanız, sözü edilen çalışmaya önemli katkılar sağlayacaktır.

Tamamen bilimsel amaçlı kullanılacak olan bilgiler, 3. kişiler ile paylaşılmayacaktır.

Çalışmamıza göstermiş olduğunuz ilgiden ve yapacağınız katkılardan dolayı şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda kolaylıklar dileriz.

Anket Adresi: http://www.(...)

Yanıtlamak veya Yönlendirmek için burayı tıklayın.

B. Aşağıdaki yargılar yukarıda verilen parçaya göre doğru ise cümlenin başına "D", **yanlış ise** "Y" **yazınız.**

1. ☐ E- posta gönderilen kişi, sanal dünya dışında gönderen kişi/kurum tarafından tanınmamaktadır.

2. ☐ E-posta atılan kişi tanıdık biri olmadığından resmî bir dil kullanılmıştır.

3. ☐ Ad-soyadı içeren bir e-posta adresi kullanılmıştır.

4. ☐ Bu e-postaya cevap yazarken yeni bir e-posta oluşturmak gerekir.

5. ☐ Okunabilirliği kolaylaştırmak için cümleler kısa tutulmuş, metin paragraflara bölünmüştür.

6. ☐ Süslü ve sanatlı cümleler kullanılarak yazım hatası yapılmadan yazılmıştır.

7. ☐ E-postanın sonunda iyi dilekler, nazik ifadeler kullanılmıştır.

8. ☐ "Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi'nde yürütülen akademik bir çalışmada kullanılmak üzere aşağıdaki adreste yer alan anket ile veri toplanması amaçlanmaktadır." cümlesinde kesme işaretinin kullanılmasına gerek yoktur.

8 Şubat 1967

Ankara

Sevgili İsmet,

Şiirini İstanbul'da okumuş, sevmediğimi sanmıştım. Az önce yatağımın üzerinde uzanıp dururken hiç ezberlemediğim hâlde şu mısralar geçti aklımdan:

Saçları bukleli bir çocuğu öperek uyandıran

içimize güneşler bırakan nal sesleri.

Bu mısralarda eğer yanılmıyorsam bir Lorka sadeliği, güzelliği var. Lorka'dan etkilenmişsin demiyorum, mısralarının Lorka ayarında olduğunu söylemek istiyorum. Sonra şiirini dergide bulup bir kaç kere yüksek sesle okudum. Bütünüyle güzel bir şiir. Türk şiirinde yeni bir ses oluyorsun yavaş yavaş. Fakat nedense "evet, isyan" sonlara doğru coşkunluğunu yitiriyor. Bir hikâye etme havasına bürünüyor. Belki yanılıyorum fakat

köylü-biraz sessizlik-ne tuhaf bir kelime

mısraından sonra gelen mısralar son kıta hariç atılabilirdi şiirden. Atılması daha iyi olurdu diye düşündüğüm o kesimde tek tek çok güzel mısralar var şüphesiz. Fakat

Asfalt yakıyor genzimi

mısraı ile başlayan bu kesim şiirin genel etki gücünü azaltıyor. Her neyse.

(...)

Ataol Behramoğlu

Ataol Behramoğlu- İsmet Özel, Genç Bir Şairden Genç Bir Şaire Mektuplar

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri yukarıda verilen parçaya göre uygun ifadelerle doldurunuz.

1. Mektup yazan kişi, mektup yazdığı kişiye şu itirafta bulunuyor: ....
....

2. Mektup, tür olarak .... mektup özelliği göstermektedir.

3. Mektupta .... anlatım biçiminden yararlanılmıştır.

4. Mektubun .... ifadesine bakılırsa Ataol Behramoğlu ile İsmet Özel birbirlerini daha önceden tanıyan iki samimi dosttur.

5. *"köylü-biraz sessizlik-ne tuhaf bir kelime"* dizesinde kısa çizgi .... göstermek amacıyla kullanılmıştır.

Ç. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Aşağıdakilerden hangisi edebî mektup ile özel mektup arasındaki benzerliklerden biri olamaz?

A) Gönderici ile alıcı arasındaki yakınlığa göre değişen bir hitapla başlaması
B) Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşması
C) Günlük konuşma dilinin kullanılması
D) Yazılı birer iletişim aracı olması
E) Sağ üst köşeye tarih, sağ alt köşeye de isim yazılması

2. Aşağıdaki özelliklerden hangisi açık oturumla ilgili olamaz?

A) Bir salonda dinleyiciler önünde ya da stüdyoda yapılabilir.
B) Tüm konuşmacılara eşit süre tanınır.
C) Açık oturumun sonunda başkan konuyu özetler.
D) Katılımcıların isteği doğrultusunda birkaç tur tartışılır.
E) Başkan, konuşmacılara sırasıyla söz verir.

3. Aşağıdaki eserlerden hangisi mektup tarzında yazılmış bir romandır?

A) Oktay'a Mektuplar
B) Romanya Mektupları
C) Bahar ve Kelebekler
D) Lokantanın Esrarı
E) Handan

4. (I) Bizi de edebiyatsever sayan ve inanan bir zat hafta postasıyla Talim-i Edebiyat'tan bir tane göndermiş. (II) Nasılsa, hastalık yüzünden okuyamamıştım. (III) Dün gece yatağa girdiğim gibi, kitap gözüme ilişti. (IV) Okuyayım, dedim, ele aldım. (V) Dileğim, beş on sayfa okuduktan sonra uyku âlemine varmaktı.

Yukarıdaki parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde çekimli fiil yoktur?

A) I B) II C) III D) IV E) V

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde noktalama işareti yanlış kullanılmıştır?

A) Yazarın "Turfanda mı, Turfa mı?" eserini okumaya henüz başladım.
B) Kurumun 29.Mayıs 2016'da düzenlediği toplantıya katılım çok oldu.
C) Binanın 4. katındaki boş daireyi gözüne kestirmiş, iş yeri için kiralamak istemişti.
D) Şimdi de size arkadaşımı takdim edeyim: Türkçe Öğretmeni Asım Bey.
E) "Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak" dizesini açıklayarak derse başladık.



9. ÜNİTE

GÜNLÜK / BLOG

OKUMA

- Günlük ve blog hakkında bilgi
- Günlük şeklinde düzenlenen roman, hikâye ve şiirler
- Fiiller ve bunların metindeki işlevleri (dil bilgisi)
- İmla ve noktalama (dil bilgisi)

YAZMA

- Günlük yazmada gözlem ve kişisel izlenimlerin önemi
- Blog oluşturma
- Günlükleri ve diğer yazılı veya görsel üretimleri blogda paylaşma

SÖZLÜ İLETİŞİM

- Farklı günlüklerden / bloglardan seçilen metinlerden bir sunu hazırlama

"Sözlü İletişim" bölümünde kullanmak üzere yazdığınız günlük ya da bloglardan seçme metinler hazırlayınız.

I. OKUMA



HAZIRLIK

1. Gün boyu yaşadıklarınızdan ilginç bulduklarınızı arkadaşlarınıza anlatınız.
2. Yolculuk sırasında yanınızda en çok nelerin olmasını istersiniz? Niçin?
3. Şimdiye dek hangi şehirleri gezdiniz? Bu şehirlerden hangisini çok beğendiniz? Bu şehri sizin için özel kılan yönleri nelerdir? Söyleyiniz.



1. METİN

YOLCULUK

Pazar, 11 Nisan1954

Adana'ya gidiyorum bugün. Ne zaman gitsem Adana'ya, bir sevinç duyarım içimde. Çok sevdiklerim vardır orada, şehri de severim, bütün Çukurova'yı severim. Biliyorum, şehir güzel değildir, ne İstanbul'a, İzmit'e benzer ne de Ankara'ya. Gene de ben Adana'yı, İstanbul'dan da, İzmir'den de yeğlerim. Ankara başka. Ah! Bu Ankara'nın yüksekliği olmasa! Damarlarım gergin, dokunuyor bana buranın yüksekliği. İngin yerlere gittim mi, daha bir iyilik, daha bir ferahlık duyuyorum kendimde. Adana'ya gideceğime biraz da onun için seviniyorum.

Sonra yolculuğun keyfi var. Bir türlü fırsat olmadı, büyük yolculuklara çıkamadım. Oysaki Avrupa ülkelerini, Amerika'yı, bütün dünyayı görmek isterdim. Bazı yokluyorum da kendimi, içimde serüvenler isteyen bir adam buluyorum. Biliyorum serüvenci olmadığımı, bir yere bağlanıp oturan kişilerdenim. Gerçekten serüvenci olsaydım ne yapar yapar dolaşırdım yeryüzünü. Gerçekten serüvenci olanlar fırsat mı bekler, başlarını alıp yollara düzülmek için? Kendileri yaratırlar fırsatı. Ama insanoğlu tek parça değil ki! Bencileyin bir yerde oturanlarda bile bir serüvenci var, serüvencilik eğilimleri var, ara sıra gösteriyor kendini.

Birkaç kitap alıyorum yanıma, saymadım ya, onu, on ikiyi aşkın. Bırakamıyorum, tam çantamı kapatırken şu da kalmasın diyorum. Biliyorum ki okuyamayacağım, çantamı götürdüğüm gibi getireceğim, açmadan. Yolculukta okuyabileceklerini sananlar yanılırlar. Gördüğü yerler ilgilendirir kişiyi, kitap okumağa vakit kalmaz. Hem okuyacak olduktan sonra neden yolculuğa çıkmalı? Evimiz, odamız o işe daha elverişli değil mi? Ama olmuyor işte, yanımda kitap bulunmadı mı bir eksiklik duyuyorum. Okumayayım ama yanımda dursun...

Bu son günlerde Monsieur Paul Léautaud'nun Passe Temps'ını okuyorum, yeni değildir o kitap,ama şimdiye kadar getirtememiştim. Çabucak tükenirdi o adamın kitapları, yeniden de bastırtmak istemezdi. Radyo konuşmalarıyle ün kazandıktan sonra biraz daha yumuşadı, yakında belki Le Petit Ami'yi de yeniden bastırtır. Onu okumuştum ama otuz yıldan çok oluyor hem de kitap hâlinde değil, (...) dergisinde okudum. Şimdi iyice hatırlamıyorum yalnız çok güzel bir şey olduğunu biliyorum, Monsieur Léautaud'nun yazdığı her yazı gibi. Şimdi okuduğum kitap da öyle. Şüphesiz büyük bir şey söylemiyor, öyle derin bir düşünür değil ama süsten, edebiyattan uzak, sade bir söyleyişi var, her sayfasına vuruluyor insan. Benim André Gide'e benzemek istediğimi sanırlar, doğrusu ben de bir zaman öyle sandım, yanlış, şimdi iyice anlıyorum ki ben bütün ömrümce yalnız Monsieur Léautaud'ya benzemek, onun gibi yazmak istemişim. Başarabildim mi? Ummuyorum. Bir kere bende onun cesareti yok, aklından her geçeni söylüyor, kimseyi üzmekten, kırmaktan çekinmiyor. Tam özgür bir adam. Özgürlüğü aradığı için özgür olmamış, yaradılışından öyle. Onu hapse, dört duvarın arasına kapatsanız, gene yitirmez özgürlüğünü.

Nurullah Ataç, Günce



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

derin: (mecaz) Ayrıntıya önem verilerek hazırlanan.

serüven: Bir kimsenin başından geçen veya içine atılmış olduğu heyecanlı olay, macera, sergüzeşt.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

GÜNLÜK

Bir kimsenin günü gününe tuttuğu, üzerine tarih attığı, günlük yaşamından kesitler sunduğu notlara **günlük** denir.

Günlükler dışa dönük günlükler ve içe dönük günlükler diye ikiye ayrılır. Dışa dönük günlükler yayımlanmak için tutulur. Bu yönden de günlükçü gözlerini kendi içine değil, dışa çevirir. Hemen hemen her olay, olgu, ya da insanlık durumundan söz açar. Böylece kendi zaman dilimi içindeki devinimlerden, kımıltılardan, düşünsel akımlardan haber verir. Bunun için de bunların belgesel değeri vardır. Tarihçiler bu günlüklerden yararlanarak kimi olayları açıklamaya, aydınlatmaya çalışır.

İçe dönük günlüklere ruh bilimsel günlük de denilebilir. Günlük yazarı gözlerini kendi içine çevirir, kendini tanımaya çalışır. Bu türde yazılan günlüklere özel günlük diyenler de vardır. Yazar, okuduğu bir kitaptan, bir dostundan ya da arkadaşından bile söz ederken sürekli olarak kendini öne çıkarır. Günce, günü gününe tutulan yazılardır. Anılar bir defada kaleme alınır, günlük ise değişik zamanlarda, olayların meydana geldiği zaman diliminde yazılır.

Anıları üst düzey görevlerde bulunmuş, önemli eserler bırakmış insanlar yazar. Fakat günlükleri herkes yazabilir. Çünkü günlüklerde insanların yaşadıkları güne ait duyguları ve izlenimleri yer alır. Günlüklerde, yazıların başına kaleme alındıkları tarih de eklenir.

Okuduğunuz metin Nurullah Ataç'ın "Günce" sinden alınmıştır. Ataç, bu eserinde devrinin edebî eğilimlerine yön veren bir edebiyat adamının düşüncelerini yansıtmıştır.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Yazar, Adana'yı neden diğer şehirlere tercih etmektedir? Bir şehri sevmek için yazarın ileri sürdüğü gerekçe yeterli midir?
2. Yazar, ömrü boyunca hangi yazara ve niçin özenmektedir?
3. Aşağıdaki parçada yazarın yolculuk sırasında kitap okuma hakkındaki görüşlerine katılıp katılmadığınızı söyleyiniz.

Birkaç kitap alıyorum yanıma, saymadım ya, onu, on ikiyi aşkın. Bırakamıyorum, tam çantamı kapatırken şu da kalmasın diyorum. Biliyorum ki okuyamayacağım, çantamı götürdüğüm gibi getireceğim, açmadan. Yolculukta okuyabileceklerini sananlar yanılırlar. Gördüğü yerler ilgilendirir kişiyi, kitap okumağa vakit kalmaz. Hem okuyacak olduktan sonra neden yolculuğa çıkmalı? Evimiz, odamız o işe daha elverişli değil mi? Ama olmuyor işte, yanımda kitap bulunmadı mı, bir eksiklik duyuyorum. Okumayayım, ama yanımda dursun...

4. Nurullah Ataç'ın aşağıdaki yazısından hareketle yazarın, düşüncelerini "Yolculuk" metnine ne ölçüde yansıttığını değerlendirerek günlük yazılarının içerik kapsamı hakkında çıkarımlarda bulununuz.

"Her gün ne yaptığımı mı anlatacağım? Hayır. Her gün benim ne yaptığımdan kime ne? Okuduklarım bana bir şeyler düşündürürse onu yazacağım. Okuduklarım yahut gördüklerim, duyduklarım. Olur a! Kimi de kendiliğinden bir şey esiverir."

5. Okuduğunuz metnin ana düşüncesi ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.
6. “Yolculuk” metninde anlatılanların yaşanma zamanı ile günlüğün yazılma zamanı arasında bir fark olup olmadığını belirleyiniz.
7. Okuduğunuz günlüğü, yazar kendisi için mi yoksa okuyucu için mi yazmıştır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
8. İçe dönük günlüklerde yazar, gözlerini kendi içine çevirir, kendini tanımaya çalışır. Dışa dönük günlüklerde ise yazar, gözlerini kendi içine değil, dışa çevirir. Hemen hemen her olay, olgu, ya da insanlık durumundan söz açar. Özel günlük de denilen bu tür yazılara yazar, okuduğu bir kitaptan, bir dostundan ya da arkadaşından bile söz ederken sürekli olarak kendini öne çıkarır. Buna göre “Yolculuk” metninin içe dönük mü yoksa dışa dönük mü olduğunu belirleyiniz.
9. Okuduğunuz metinde ağırlıklı olarak hangi anlatım biçimi (öyküleyici, betimleyici, tartışmacı, açıklayıcı) kullanılmıştır? Bu tercih, günlük yazılarının hangi özelliğini ortaya koymaktadır? Açıklayınız.
10. Okuduğunuz metnin son paragrafında ortaya konanlardan hangilerinin yazarın yorumu hangisinin bilgi olduğunu belirleyiniz.

1. ETKİNLİK

“Yolculuk” **metninden aşağıdaki dil ve anlatım özelliklerine örnek cümleler gösteriniz.**

Dil ve Anlatım Özelliği	Metinde Örnek Cümleler
Yalınlık	
Öznellik	
Nesnellik	
Duygusallık	
Sıcaklık	



YAZARIN BİYOGRAFİSİ



NURULLAH ATAÇ (1898-1957)

Türk edebiyatında modern anlamda deneme türünde ürün veren Nurullah Ataç, yazmaya Yahya Kemal Beyatlı’nın yönettiği *Dergâh* dergisinde yayımlanan şiir ve yazılarıyla başladı. Daha sonra yalnızca deneme ve eleştiri türünde ürünler verdi ve çeviriler yaptı. Eski Türk edebiyatı ile çağdaş Batı edebiyatını inceledi. Yeni bir kültür, edebiyat ve dil arayışı içinde oldu. Türkiye’de, ulusal benliği koruyan bir Batılılaşma modeli uygulanmasını önerdi. Kendi türettiği kelimeleri, devrik cümleleri ve kendine özgü biçemiyle dili bir uygarlık sorunu olarak ele aldı.

“Günlerin Getirdiği, Sözden Söze, Karalama Defteri, Karalama, Okuruma Mektuplar, Günce” eserlerinden bazılarıdır.



DİL BİLGİSİ

1. Metinde geçen fiilleri bularak yapı bakımından inceleyiniz.
2. Yazarın üslubundan kaynaklı bazı kelimelerin günümüz yazım kurallarına göre yanlış olduğu görülmektedir. Bu kelimeleri bularak günümüz yazımındaki karşılığını defterinize yazınız.
3. Metinde geçen noktalama işaretlerinin hangi işlevlerde kullanıldığını belirleyiniz.



HAZIRLIK

1. Dilimize önceden geçmiş ve yerleşmiş yabancı kelimelerin bugün yazı ve konuşma dilinde kullanılması hakkında neler düşünüyorsunuz?
2. Aynı yazarın kaleminden çıkmış olmasına rağmen bütün eserlerin aynı başarıyı yakalayamamış olması nasıl açıklanabilir?
3. En az iki eserini okuduğunuz bir yazar var mı? Varsa bu iki eser arasındaki en büyük fark sizce nedir?
4. Bugün yaşadığınız önemli bir olayı anlatacak olsanız bu olay ne olurdu?



2. METİN

HACİVAT GÜNLÜĞÜ'NDEN

Ankara, 3 Kasım

Bir kitapta resim şart. Bu güzelim dize Cemal Süreya'nın elinden çıkmıştır.

Ben "şart" sözcüğü yerine "koşul" sözcüğünü yeğlerim. Ama işte her yerde onu kullanamıyorsunuz. Burada da kullanamazsınız. Gerçi, Cemal, bu imgeyi başka bir biçimde de dile getirebilirdi ama o başka bir dize olurdu. Yani bu olmazdı.

Bir gün "şart" sözcüğü dilimizden bütün bütüne silinir mi? Silinirse Cemal'in dizesi ne olur? Şimdiden bir şey söylenemez. Belki gelecek kuşakların okurları onda eskil bir tat bulurlar. İyi bir şey bu. Ne var, onlar, tümcelerin, dizelerin sonuna gelen, çatlatılarak okunmaya da pek elverişli bulunan "şart" sözcüğünden bizim bugünkü günde aldığımız tadı alabilirler mi? Pek ummam. Yalnız, burada bir şiirin güzelliğinin öyle yüzyıllarca sürüp gitmeyeceği de düşünülmelidir.

18 Aralık

Bugün, öğleden önce, bütün vaktim hemen hemen mutfakta geçti. Sebze çorbası pişirmek için kerevizleri, havuçları, patatesleri bol suyla yıkayıp soydum. İnce ince kıydıktan sonra büyük bir tencereye yerleştirdim. Jale, kereviz koyduktan sonra maydanoza gerek olmadığını söyledi. Ama ben bir demet de maydanoz doğradım. Sonra çorbanın pişmesi için kırk dakika başında bekledim. Bunu yaparken de büyük hazlar aldım.

— Çorbadan iki tabak içince de gevşedim. Gelip defterime şu özdeyişi döktürdüm:

— Yemek, çoğu evlerin bir eğlence aracıdır.

11 Mayıs

Can Şenliği'nin kırkıncı sayfasında Abbas Sayar'dan ayrılmaya karar veriyorum. Pek fena denemez. Ama oku oku bir şey çıkmıyor. İlerde belki yine dönerim ona. Bugün için okunacak başka kitaplarım var.

Sayar'ın geçen yıl *Çelo*'sunu okumuştum. O, *Can Şenliği* ile aynı çizgi üzerinde değil. Daha bir dolu. Daha doyurucu. Konuşmalar da çok canlı. Gerçi *Can Şenliği*'ndeki konuşmalar da canlı ama,bunlar bana *Çelo*'dakilerin bir yinelemesi gibi geldi.

Doğrusu *Çelo* her yazarın kolayca erişemeyeceği bir dorukta. Gönül isterdi ki Sayar, bu noktaya eriştikten sonra aşağılara düşmek değil, o noktayı aşacak ürünler versin. Gelgelelim, Sayar, başarısının kurbanı olmuş. Daha çok çalışacağına, işi savrukluğa vurmuş.

Salâh Birsel, Hacivat Günlüğü



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

imge: Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş, hayal, hülya.

kurban olmak: Bir kimse veya bir şey için kendini feda etmek.

savruk: Düzensiz, dağınık.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

GÜNLÜK TÜRÜNÜN GELİŞİMİ

Günlük, tarihte ilk defa Romalılar tarafından birtakım kamu kuruluşlarındaki işlemlerin unutulmaması amacıyla kullanılmıştır. İngiliz Kraliçesi'nin yardımcısı Burney'in (Börniy) 19. yüzyılın başlarında kaleme aldığı eser, bu türün ilk örneği olarak kabul edilir. Alfred de Vigny'nin (Alfred dö Vicni) "Bir Ozanın Günlüğü", Stendhal'ın (Stendal) "Öznel Günlük", Gogol'ün (Gogol) "Journal", Daniel Defoe'nun (Danyel Defo) "Veba Yılı Günlüğü", Dostoyevski'nin (Dostoyevski) "Bir Yazarın Günlüğü" bu türün dünya edebiyatındaki önemli eserleridir.

Türk edebiyatında "ruzname" adıyla tutulan savaş notları tam olarak günlük niteliğinde olmasa bile günlük türüne oldukça yakındır. Bir edebî tür olarak günlük, ilk defa Tanzimat Dönemi'nde yazılmıştır. Direktör Ali Bey'in "Seyahat Jurnali" adlı gezi kitabı Batı'daki anlamıyla Türk edebiyatında görülen ilk günlüktür. Şair Nigâr Hanım'ın "Hayatımın Hikâyesi", Nurullah Ataç'ın "Günce, Uçuş Günlüğü", Salâh Birsel'in "Kuşları Örtünmek, Bay Sessizlik", Oktay Akbal'in "Yeryüzü Korkusu, Anılarda Görmek", Tomris Uyar'ın "Gündökümü, Günlerin Tortusu", Cahit Zarifoğlu'nun "Yaşamak", Cemal Süreya'nın "Günler" gibi eserler günlük türünün önemli örnekleridir.

Bazı yazarlar, günlük türünü bir tarz olarak benimsemiş, günlük türünün biçimsel özelliğini kullanarak roman, hikâye ve şiirler yazmışlardır. Reşat Nuri Güntekin'in "Çalıkuşu", Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "Yaban" Peride Celâl'in "Evli Bir Kadının Günlüğü", Nâzım Hikmet'in "Piraye'ye Mektuplar Saat 21-22 Şiirleri" adlı eserler, buna örnek gösterilebilir.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelime ve kelime gruplarının anlamını bağlamdan hareketle tahmin ediniz. Daha sonra tahminlerinizi *TDK Türkçe Sözlük*'ten kontrol ediniz.

   - Bu güzelim dize Cemal Süreya'nın <u>elinden çıkmıştır</u>.
   - Belki gelecek kuşakların okurları onda <u>eskil bir tat bulurlar</u>.
   - Gerçi, Cemal, bu imgeyi başka bir biçimde de <u>dile getirebilirdi</u> ama o başka bir dize olurdu.
   - Daha bunu yaparken de büyük <u>hazlar aldım</u>.
   - O, *Can Şenliği* ile <u>aynı çizgi üzerinde</u> değil.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

2. Okuduğunuz günlüklerin konusu nedir? Buradan hareketle günlüklerde ne tür konular işlenmiştir?
3. “3 Kasım” tarihli günlükte “Bir eserin güzelliği, özgün şeklini korumasıyla mümkündür.” ana düşüncesi işlenmiştir. Siz de “18 Aralık” ve “11 Mayıs” günlüklerinin ana düşüncesini tespit ediniz.
4. “11 Mayıs” tarihli günlükte yazar, düşüncesini geliştirmek için karşılaştırma tekniğini kullanarak “Çelo” ile “Can Şenliği” eserlerinin farklı yönlerine değinmiştir. Bu iki eserin hangi yönlerden karşılaştırıldığını bularak düşünceyi geliştirme yollarının metne katkısını tartışınız.
5. Metnin bakış açısını belirleyiniz. Edebî metinlerdeki bakış açısı ile bu metnin nasıl bir farklılık gösterdiğini ifade ediniz.
6. Türk ve dünya edebiyatından günlük türünde yazılmış yazar ve eserlerini söyleyiniz.

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki parçada altı çizili kelime ve kelime gruplarından hareketle yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz. Okuduğunuz metinden yazara özgü cümle yapılarına, deyimlere, kelime kadrosuna örnekler gösteriniz.

Sayar’ın geçen yıl Çelo’sunu okumuştum. O, Can Şenliği ile aynı çizgi üzerinde değil. Daha bir dolu. Daha doyurucu. Konuşmalar da çok canlı. Gerçi Can Şenliği'ndeki konuşmalar da canlı ama bunlar bana Çelo’dakilerin bir yinelemesi gibi geldi.



YAZARIN BİYOGRAFİSİ

SALÂH BİRSEL (1919-1999)



Şair, deneme ve inceleme yazarı olan Salâh Birsel öncelikle zekâya, ince alaya dayanan yergi ağırlıklı şiirler yazdı. Şiirlerinde halk şiirine yaklaşan bir söyleyiş yöntemine ulaştı. Yalın üslubu, hoşgörülü konu seçimleri ve ince alaylı yaklaşımıyla, kendine özgü farklı bir yerde bulundu. Asıl ününü, 1970’lerde peş peşe yayımlanan denemelerle kazandı. Günlük konuşma dilinde pek az bilinen kelime ve deyimlerden başka, kendi oluşturduğu ilginç deyişleri de sıkça kullandığı ve anlatımına egemen kıldığı alaycı tavrıyla bu denemelerde özgün bir üslup meydana getirdi.

“Hacivat’ın Karısı, Dünya İşleri, Köçekçeler, Yaşama Sevinci (şiir); Boğaziçi Şıngır Mıngır, Kurutulmuş Felsefe Bahçesi, Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu (deneme); Hacivat Günlüğü, Yaşlılık Günlüğü, Nezleli Karga (günlük)” eserlerinden bazılarıdır.



DİL BİLGİSİ

1. Okuduğunuz metindeki fiilleri bularak bunların metindeki işlevlerini belirleyiniz.
2. Bu ünitede okuduğunuz günlüklerin özgün imlası ve noktalaması korunmuş, asıllarına uygun olarak verilmiştir. *Yazım Kılavuzu* ise bazı dönemlerde güncellenerek birtakım değişiklikler yapılmaktadır. Son *Yazım Kılavuzu*’na göre metinde düzeltilmesi gereken kelimeleri bularak defterinizde yeni yazımlarını gösteriniz.



HAZIRLIK

1. Necip Fazıl Kısakürek'in aşağıda verilen şiirinde çay nasıl tasvir edilmiştir?

   Çaycı, getir, ilaç kokulu çaydan!
   Dakika düşelim, senelik paydan!
   Zindanda dakika farksızdır aydan.
   Karıştır çayını zaman erisin;
   Köpük köpük, duman duman erisin!

2. Çay, Türk toplumunda çok tüketilen bir içecek olmasına rağmen kahve için söylenen "Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır." veciz sözü niçin çay için söylenmemiş olabilir?

3. Blog yazılarda daha çok hangi konular üzerinde durulur?



3. METİN

EDEBİYAT-I ÇAY

Biz neden çayı şekersiz içeriz bilir misin? Neden süslü, porselen fincanlarda değil de ince belli cam bardakta? Çay kaşığının sesini neden bizden duyamazsın? Yanına neden pasta-kek değil de limon isteriz? Neden lüks, pahalı cafelerde değil de sahil kenarında, salaş çay bahçelerinde otururuz?

Biz çayı şekersiz içeriz. Dostun muhabbeti, gülümsemesi tatlandırır yüreğimizi. İnce belli bardakta içeriz. Sıkıca kavrayıp hissederiz o çayın vereceği hazzı, lezzeti. Sohbetin koyuluğunu bölmesin diye duyulmaz bizden kaşık sesi. Limon isteriz yanına. Açsın diye muhabbet yolu enfeksiyonumuzu, alsın acımızı, içimizdeki o malum derdi. Bir tek semaver isteriz. Gerek yok cebe-cüzdana, yeter bize gönlümüzün zenginliği.

Çay kullanımının Türkiye'de uzun bir geçmişinin olması, Türklerin kendi çay kültürlerini yaratıp geliştirmelerini sağlamıştır. Çay yalnızca evlerde değil, çayhanelerde, çay bahçelerinde, kıraathane ve kahvehanelerde de içilmiştir. Zamanla, Türkiye'de çay kullanımı giderek kahve kullanımının önüne geçmiştir. Bugün ise ülkemizde çay, sudan sonra en çok tüketilen içecektir. Bu durum doğal olarak zengin bir çay kültürünün oluşmasına yol açmıştır.

Çay türkülere, mânilere, bilmecelere, tekerlemelere girmiş; şiirlerde, hikâyelerde, romanlarda çaydan söz edilmiş; ressamlar, çay kültürünü işleyen resimler yapmışlar; karikatüristler, çayla ilgili karikatürler çizmişlerdir.

Kültürümüzde ve edebiyatımızda bambaşka yeri olan çay! Bir bardağına kendimizi koyverdiğimiz, rengine ne adlar, tadına ne oh'lar ithaf ettiğimiz bildiğimiz şu bizim çay...

"Çayın edebiyatı mı olur?" demeyin. Çaysız edebiyat olur mu? Olmaz olur mu! Ama olmaz olsun... Tabi, bazılarına göre de edebiyat karın doyurmaz, çay içirir. O zaman "Edebiyatçılar nasıl para kazanıyor edebiyattan?" diye de sorarlar adama.

Bir bardak çay belki de kendini ifade edebilme yöntemidir. Söylemek isteyip de söyleyemediklerini yudumlar insan. Şairin dediği gibi "Biz de 'özledim' diyemeyiz, oturur bir çay daha içeriz. Hatta severiz, söyleyemeyiz, bir çay daha içeriz. Utanırız ağlayamayız, bir çay daha içeriz. Başımız ağrır, bir çay daha içeriz. Gönlümüz kırılır bir çay daha içeriz. Üzülürüz, seviniriz vesaire."

Her zaman "çay"dır bizim yegâne yârenimiz.

Şimdi diyeceksiniz ki "Çay edebiyatı vardır da neden kahve edebiyatı yoktur? Çaydaki sır nedir?"

Çay, kültürümüzde dostluk emaresidir. Dostluk deyince akla muhabbet gelir. Çay, geçmişten günümüze en çok tamah edilen ikram türüdür aynı zamanda. Misafirin evimize adım atmasıyla birlikte çay suyu da düşer ocağa. Çay ikram eden bir insandan zarar gelmez. Kötülük yapamaz o. Elleri ayakları titrer. Çay gibi dumanı başından tüter. Nasıl ki başın ağrıdığında çaresi envai çeşit ağrı kesici ise aklın ağrıdığında, gönlün ağrıdığında yegâne çaresidir çay.



Çay sevdadır.

Bir fincan kahvenin de kırk yıl hatırı vardır, derler. Edebiyata gerek var mı? Onun da edebiyatı var, kahve yalnızların dostudur vs. diye. Çayın kahvenin önüne geçme sebeplerinden ilki iki bardaktan fazla içilebilmesi. Çay muhabbettir; dostluk, sevgi, aile, aşk vesairedir. Nihayetinde kahvede çayın samimiyeti bulunmaz bence, rahatlığı ve lezzeti de... Aslında her ikisinin yeri ayrı fakat çay edebiyatı daha gerçekçi, daha bizden. Denildiği gibi çayın kalabalıkla, muhabbetle, insanlarla arası daha iyidir, kahve yalnızlık ister.

Çay dediğimizin usulü üçtür usta. Çay, üç şeyde yapılır; ateş, semaver, demlik. Üç şeyde ikram edilir; çay tepsisi, çay tabağı, çay bardağı. Çayın birçok dilde karşılığı üç harftir! Bir de çay, "üç"ün olduğu yerde içilir! Bir sen, bir seni yaradan, bir de seni seven.

Edebiyatımızda da geniş bir yer bulmuştur kendine çay. Biz inanan çocuklar, efkârlanınca çay içiyoruz. "Çay bulaşıcıdır, efkâr da." diye açıklıyor Bekir Erdoğan.

Bizim insanımız birdir. Aşağı yukarı hepimiz aynı dertten muzdaribiz. Şairlerimiz, üstatlarımız da bizler gibi. Bundandır çaya yazılan şiirler, çaya atılan türküler, çaya söylenen maniler. Ve bazen çay, umutsuzlukları yeniden demleyip umuda varmaktır. Şairin de dediği gibi: "Çay içiyorsanız bitmemiş bir şeyler vardır." Demlenmiş çay gibisi yoktur… Çünkü demlenmiş çay samimiyettir. Hadi tüm sevdiklerimize çay demleyelim.

Edebiyatımızda çaya yüklenen birçok anlam yazılmıştır. Mustafa Duman'ın bir kitabı var mesela;,Çay Kitabı. Okumanızı tavsiye ederim. Orda incelikleriyle anlatılmış çay. Örneğin, Ahmet Yesevî'den günümüze kadar uzanan bir gelenekte çay şifadır. Çayın hazırlandığı suyu ısıtan semaver de şifa dağıtıcı olarak görülür. Yalnızca sohbetlerde değil, mevlitlerde, hamam çıkışlarında insanları rahatlatmak için semaver kaynatılır ve çay verilir.



Semaver bir şifahaneye, dertlilere şifa veren bir manevi çeşmeye benzetilir. Semaver sohbetlerinde üç ana unsur; saki, gazelhan ve muhibbandır. Bu sohbetlerde çaya “küçük derviş” denir. Semaverin ise bağrı ateşte yanar. Musluğundan akan sular ve çaylar; yaşlar, kanlı yaşlardır. Sohbetlerde küçük çay bardakları kullanılır ve sessizliğin bozulmaması için çay kaşığı kullanılmaz, çaylar sert şekerle kıtlama olarak içilir. Sessizlik içinde yudumlanan çay (mey) insanı başka âlemlere taşır. Semaverli çay sohbetlerini çok seven Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi semaver hakkında şöyle der:



“Semaver yar u yaranıyla hazır

Çiçek altında teşrifine nazır

Zaman hoştur, zemin hoştur, mekân hoş

Bu hoş demde hoş olup gel misafir”

(...)

Ağır ağır ölür; yolculuğa çıkmayanlar, okumayanlar, gönlünde incelik barındırmayanlar, hiç çay içmeyenler… Bazı beklenenler vardır hayatın her deminde. Gelince onlar, heybesinde şiir olsun. Çay kokusu olsun. Utangaç ama değdiği yeri aydınlatan gözleri olsun. Gerisi boş. Öyle ya gidenleri beklerken yapacak bir şey yok; yine özler, yine bekleriz. Çay içer, kitap okur, namaz kılar, dua ederiz. Hem çay içmek sadece "çay içmek" değildir. Mesela içerken düşündüğün gözler vardır. “Benim çay bardağımda senin gözlerin olur.” diyor Sezai Karakoç. Ya da mesela Alper Gencer, “İçemediğimiz çayın şiiridir yazdığımız. İçtiğimiz çay ise yazamadığımız şiirin tesellisidir…” sözüyle anlatmış çayda gizlediklerini. Yahut yine çay-göz ilişkisini, “Dudak payı çay bardağında bırakılan dudak payı kadar bile uzak kalamam gözlerine...” diye sergiliyor Sunay Akın.

Bu ve bunun gibi birçok dizemizde geçerken duygularımıza tercüman oluyor çay. Mesela aşağıda hemen diziyorum örneklerinden birkaçını, size keyifli okumalar. Sağlıcakla, çaydan insanlara selam olsun…

“Masada çay bardakları ve ellerin olsun yeter” (Tarık Tufan)

“İki çay söylemiştik orda, biri açık, keşke yalnız bunun için sevseydim seni” (Cemal Süreya)

“Ve oturdu mu bir masaya, hakkını verir çay içmenin.” (Cahit Zarifoğlu)

“Biz, çayın yalnızlığa iyi gelen tarafını da severiz.” (Oğuz Atay)

(...)

Hatice Aydoğdu, http://uzunincebiyoldainceliklibihayata.blogspot.com



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

dem: Zaman, çağ.

efkârlanmak: Tasalanmak, kaygılanmak, üzülmek.

muzdarip: Izdırap ve acı çeken.

şifahane: Hastane.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

BLOG

Genel Ağ'ın yaygınlaşmasıyla kişiler; bloglar, kişisel siteler ve sosyal medya aracılığıyla gün içinde neler yaptıklarını bir deftere yazar gibi bu sitelerdeki ilgili bölümlere yazmaktadır. Milyonlarca kişi, yazılan bu metinleri istedikleri zaman okuma imkânına sahiptir. Çoğunlukla görsel ve işitsel verilerle zenginleştirilebilme imkânına sahip olan bu sayfalar, başkalarının yorum yazmasına da fırsat tanımaktadır. Bir çeşit günlük sayılabilecek bu sayfalar, alışılagelmiş günlük yazılarından bu yönüyle farklıdır.

Bloglarda kişisel konular, kültür, gezi, teknoloji, yemek, ekonomi, fotoğraf gibi konular işlenir. Kişisel blogların yanında birçok kişinin katkısıyla yazılan topluluk blogları, kurum ve kuruluşların kendileriyle ilgili haber ve duyuruları halkla paylaştığı kurumsal bloglar da vardır.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelime ve kelime gruplarının anlamını bağlamdan hareketle çıkarınız. Daha sonra *TDK Türkçe Sözlük*'ten anlamlarını kontrol ediniz.

- Her zaman "çay"dır bizim yegâne yârenimiz.
- Çay kültürümüzde dostluk emaresidir.
- Çay geçmişten günümüze en çok tamah edilen ikram türüdür aynı zamanda.
- Nasıl ki başın ağrıdığında çaresi envaiçeşit ağrı kesici ise; aklın ağrıdığında, gönlün ağrıdığında yegâne çaresidir çay.
- Sıkıca kavrayıp hissederiz o çayın vereceği hazzı, lezzeti.
- Açsın diye muhabbet yolu enfeksiyonumuzu, alsın acımızı, içimizdeki o malum derdi.
- Dostun muhabbeti, gülümsemesi tatlandırır yüreğimizi.

2. Yazar; Cahit Zarifoğlu, Oğuz Atay, Cemal Süreya, Tarık Tufan gibi yazarların sözlerinden niçin alıntı yapmıştır? Bu alıntıların metne katkısını söyleyiniz.

3. Okuduğunuz metnin konusunu tespit ederek yazılış amacını ve hedef kitlesini söyleyiniz.

4. Bu blogu Genel Ağ ortamında okusaydınız ve bir yorum yazmak isteseydiniz nasıl bir yorum yazardınız.

5. Yazarın çay hakkındaki düşüncelerini aktarırken takındığı tavrın öznel ya da nesnel olup olmadığını değerlendiriniz. Buradan hareketle blogların dil ve anlatım özellikleri hakkında çıkarımlarda bulununuz.

6. Parçaya göre çayın "dostluk, sevgi, paylaşma, misafirperver olma" gibi millî ve manevi değerler çevresinde insanları bir araya getirmesinin toplumsal gerçeklikle ilişkisini belirtiniz.

7. Yazar daha çok hangi anlatım biçimini kullanmıştır? Metinden örnekler gösteriniz.

8. Günümüzde teknolojinin hızla değişmesi; seyahat, iletişim, finansman, ticaret, spor müsabakaları, meslekler ve popüler müziğin artık tek bir ülkenin sınırları içinde kalmayıp tüm dünyaya aynı hızda yayılması, kültürlerin birbirini etkilemesi gibi durumlar günlük türünde kendini nasıl göstermiştir?

1. ETKİNLİK

Aşağıda okuduğunuz metinde bilgi ve yorum içeren parçalar verilmiştir. Siz de okuduğunuz metinde ortaya konan bilgi ve yorumları gösteren parçalara örnekler veriniz.

Bilgi	Yorum
Çay türkülere, mânilere, bilmecelere, tekerlemelere girmiş; şiirlerde, hikâyelerde, romanlarda çaydan söz edilmiş; ressamlar, çay kültürünü işleyen resimler yapmışlar; karikatüristler, çayla ilgili karikatürler çizmişlerdir.	“Çayın edebiyatı mı olur?” demeyin. Çaysız edebiyat olur mu? Olmaz olur mu! Ama olmaz olsun... Tabi bazılarına göre de edebiyat karın doyurmaz, çay içirir. O zaman “Edebiyatçılar nasıl para kazanıyor edebiyattan?” diye de sorarlar adama.

aA DİL BİLGİSİ

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde geçen fiilleri bularak kip ve kişisini söyleyiniz.

- “Çayın edebiyatı mı olur?” demeyin.
- Söylemek isteyip de söyleyemediklerini yudumlar insan.
- Edebiyatımızda da geniş bir yer bulmuştur kendine çay. Biz inanan çocuklar, efkârlanınca çay içiyoruz.
- Açsın diye muhabbet yolu enfeksiyonumuzu, alsın acımızı, içimizdeki o malum derdi.
- “İki çay söylemiştik orada, biri açık, keşke yalnız bunun için sevseydim seni!”
- Yalnızca sohbetlerde değil, mevlitlerde, hamam çıkışlarında insanları rahatlatmak için semaver kaynatılır ve çay verilir.

3. ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde geçen noktalama işaretlerinin işlevlerini belirleyiniz.

- Sessizlik içinde yudumlanan çay (mey) insanı başka âlemlere taşır.
- Bu sohbetlerde çaya “küçük derviş” denir.
- Demlenmiş çay gibisi yoktur…
- Çay kullanımının Türkiye’de uzun bir geçmişinin olması, Türklerin kendi çay kültürlerini yaratıp geliştirmelerini sağlamıştır.
- Biz neden çayı şekersiz içeriz bilir misin?
- Bir fincan kahvenin de kırk yıl hatırı vardır, derler.
- “Çay bulaşıcıdır, efkâr da.” diye açıklıyor Bekir Erdoğan.



HAZIRLIK

1. Okuduğunuz bir kitabı tanıtınız. Bu kitabı arkadaşlarınızın da okuması için ne gibi tavsiyelerde bulunursunuz?
2. Bugüne değin herhangi bir blog için yorum yazdınız mı? Sizce yorum yazarken nelere dikkat etmek gerekir?
3. İyi insanların ve iyiliklerin anlatılması topluma nasıl yansır? Açıklayınız.



4. METİN

İYİLİK VAROLDUKÇA İYİLER ÖLMEZ

8 Aralık 2016 Perşembe

"İyiliğin karşılığı ancak iyilik değil midir?"

Sure-i Rahmân 55/60



Her yıl bizleri muhakkak bir roman yahut hikâye kitabıyla selamlayan, kendini bir kez daha hatırlatan Mustafa Kutlu; bu kez keşmekeş içindeki toplumumuza çok önemli duyguları hatırlatıyor: merhameti, sevgiyi, iyiliği, yardımlaşmayı ve paylaşmayı. Bu duyguları hatırlatırken okuyucuyu aşırı bir iyimserliğe boğmadığı gibi, kendiyle konuşarak ve karakterlerini sık sık birbirleriyle konuşturarak kelimeler, sayfalar arasında bir sohbet halkası kuruveriyor farkında olmadan.

Hani Peyami Safa demiş ya "*İyiler kaybetmez, kaybedilir.*" diye, bu aslında bir fakir avuntusu söz falan değildir. Bizim toplumumuzda iyiler daima baştacıdır ama kendilerini belli etmezler, orada burada iyiliklerinden bahsedilmesinden -doğal olarak- hiç hoşlanmazlar. Yananı olduğu gibi iyiyi de görür Allah. Yaşadığımız çağ itibariyle iyilik ne kadar meydanlardan, mahallelerden, sokak aralarından, komşu kapılarından çekildiyse; iyiler de birer birer toprak olup gittiler. Geriye kötülüğün sıradanlığı kaldı. Sıradan bir şey oluverdi kötülük, iyilik göze batar oldu. Ne denir ki? Kıyamet alameti.

Dört başrol oyuncusu var İyiler Ölmez'in. Sıtkı, Civan, Fotoğrafçı (...) Mustafa ve Doktor. Mustafa Kutlu bu hikâye kitabını bir roman gibi kurgulamış ya da okuyucuya roman gibi hikâyeler sunuyor dersem haddi aşmış olmam diye düşünüyorum. Tüm başrol oyuncularının birbirleriyle ilişkileri var fakat bu ilişki çok önceden düşünülmüş bir kurgu gibi okuyucunun zihninde görünmüyor. Daha çok hayatın sıradanlığı, insanın hayattaki biricikliği ve insan-hayat dengesindeki kader faktörünün ağırlığı hissediliyor karakterler arası hikâyelerde. Zaten klişe çok abartılıyor gibi geliyor bana, belki de klişe hayatın bir gerçeğidir. Nitekim Kutlu, Civan öyküsünde şöyle diyor: "*Kapıcının oğlu. Oh tam Yeşilçam. Olamaz, kapıcının oğlu olamazsın. Neden? Çok klişe oluyor. Ne yapayım yani, yalan mı söyleyeyim.*"

Fotoğrafçı (...) Mustafa öyküsünde ise sanki bu 'kendinle konuşma' hâli daha da derinleşiyor ve bir taarruza dönüşüyor. Öyle ki; son yıllarda Mustafa Kutlu kitaplarının birbirini çok takip ettiği, tekrar ettiği söylenegeldi. Oysa Mustafa Kutlu, sanatın hakikat yolunda işaretler göstermedikçe bir hiç olduğunu düşünen kıymetli kalemlerimizdendir, büyüklerimizdendir. Bir bildiği vardır. Kitapta kendiyle konuşarak öykü sırrını bizlerle paylaşıyor gibidir:

"— Sayın Kutlu bu macera kelimesi kelimesine 'Uzun Hikâye' adlı kitabınızda yer alıyor. Ancak oradaki fotoğrafçının adı Selâmi. Böyle bir tekrara düşerek yazdığınız metni bozduğunuzu düşünüyor musunuz?

—Yoo! Olur böyle şeyler.

— Nasıl olur?

— Benim kahramanlar laf dinlemiyor. Bazen böyle kılık değiştirip yazdığım kitaba sızıyorlar.

— Bu izah yeterli değil. Hikâyeyi zedeliyor.

— Elbette. Ama siz şu sanat denilen şeyi fazla ciddiye alıyorsunuz.

— Almayalım mı?

— Alın ama ölçüyü kaçırmayın.

— Nasıl yani?

— Sanat da tıpkı şu yalan dünya gibi bir oyun eğlenceden ibarettir. Uydurma bir şey. Kendinizi fazla kaptırmayın.

— Olmadı Sayın Kutlu. Sanatı bu kadar küçümsemeyin.

— Küçümsemiyorum. Eğer inanıyorsak sanat hakikate giden yolda bize yardımcı olur. Kalbimizi açar, bizi merhamet ve şefkat sahibi kılar. Kâinatın kitabını, yani temaşayı öğretir. Güzelliğin farkına varırız."

Elbette sözcükler boyunca tanıdık Mustafa Kutlu ritmi, ahengi ve estetiği yüzümüze çarpıyor. Ancak zihnimizde bıraktığı tatlar tamamen hayattan, tamamen gerçek. Hep olduğu gibi. Nedir bunlar? Yoksulluk, keder, dürüstlük, makam tutkusu, yardımlaşma, paylaşma, muhabbet, aşk veya aşksızlık, doğa, kentsel dönüşüm, gelenekler, görenekler, âdetler, kaybolan hassasiyetler, zamanın değişimi, ahlakın yitişi... Tüm bunlar onun kaleminin ruhta yarattığı psikolojinin samimi birer taşları. Tekrar değil, ikrar belki.

Kitabın son öyküsü Dörtler Makamı, bu kitabı Kutlu külliyatında şüphesiz çok önemli bir yere koyacaktır. Her ne kadar onun son kitaplarında bu hikmetli, tasavvufî kokuyu alsak da buradaki âdeta zirveye ulaşmadır. Sanki sülûk tamamlanmış, derviş artık hakikatten marifet kapısına ulaşmış gibidir. İşte orada da bir tokadı gelecektir Yaratıcının. Onu da sabırla, merhametle göğüste yumuşatmak gerekir.

"Böyledir. Bizde iyiler ölmez. Evliya olup aramızda yaşarlar. Nitekim görüyorsunuz işte."

Sözün bittiği yerde hasret vardır çünkü biz bu dünyada gurbetteyiz.

Yağız Gönüler

Editör: Yağız Gönüler Saat: 16:38

Ruhuna İyi Gelecekler: İyiler Ölmez, Mustafa Kutlu

http://ruhunakitap.blogspot.com

(Aşağıya bu blog için yapılan bazı yorumlar alınmıştır.)

mustafa3 Temmuz 2018 10:00

İyiyi, iyiliği paylaşmak da güzel bir şey. Bu güzelliği bizlerle paylaştığınız için teşekkür ederiz. Başka bir Mustafa Kutlu incelemenizi okumak üzere iyi çalışmalar dilerim.

a.tunali 4 Temmuz 2018 11:44

Anadolu insanının, hoş sohbeti, tatlı dili, dertleşmeyi, iyiliği, selamı, tebessümü böyle güzel anlatan yazarlara ihtiyacımız var.

hasansaygili914 Temmuz 2018 15:50

Yazarın diğer kitaplarında da aynı doğallığı, güzelliği, insanlığı görüyoruz. Aramızda dolaştığını hissettiren bir yazar. Allah uzun ömürler versin. Nice eseriyle biz okurlarını sevindirsin.



METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

ikrar: Benimseme, onama, kabul, tasdik.

keşmekeş: Karışık olma durumu, karışıklık.

klişe: Basmakalıp (söz, görüş vb.).

külliyat: Bir yazarın bütün eserlerini içeren dizi.

sülûk: Bir yola girme, bir yol tutma.



METİN VE TÜR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

BLOG TÜRLERİ

Kişisel: Genel Ağ üzerinde bireysel olarak oluşturulan, genel veya belli bir odak noktası olan blog çeşididir. Büyük oranda blog yazarının ismini veya takma adını alır. Yazarın bireysel günlüğü olması dışında, gündemi kendi kalemi ile yansıttığı ortamdır. Kişilerin günlük yaşamda yaşadıkları olayları, karşılaştıkları durumları okurlarıyla paylaşmasını sağlar.

Tematik: Sadece belirli bir alanda yazılan gönderilerin yer aldığı, belirli bir konuda uzman kişilerin yazdığı ve düzenlediği bloglardır.

Politika, pazarlama, yemek, Genel Ağ, ekonomi, tasarım, fotoğraf, programlama dilleri, blogger temaları ve benzeri konularda odaklanmış bloglar bulunmaktadır.

Topluluk: Üyelik sistemine sahip olan ve bu üyelerin yazdıkları gönderilerden meydana gelen bloglardır. Komünite olarak da adlandırılan bu türdeki blogların çoğu kendi sunucularındaki blog yazılımını kullanmaktadır.

Kurumsal: Şirketlerin kendileri ile ilgili haber ve duyurularını daha samimi bir şekilde halka açtıkları bloglar, dünyada ve iş hayatında giderek önem kazanmaktadır. Türkiye'de az sayıda olsa da bazı şirketler, şirket bloglarını hizmete sunmaya başlamıştır.



METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelime ve kelime gruplarının anlamını metnin bağlamından hareketle bulunuz.
   - Bu <u>izah</u> yeterli değil.
   - Derviş artık hakikatten <u>marifet</u> kapısına ulaşmış gibidir.
   - Fotoğrafçı (...) Mustafa öyküsünde ise sanki bu 'kendinle konuşma' hâli daha da derinleşiyor ve bir <u>taarruza</u> dönüşüyor.
   - Kâinatın kitabını, yani <u>temaşayı</u> öğretir.
   - Mustafa Kutlu bu hikâye kitabını bir roman gibi kurgulamış ya da okuyucuya roman gibi hikâyeler sunuyor dersem <u>haddi aşmış</u> olmam diye düşünüyorum.
2. Gazete, dergi, Genel Ağ vb. organlarda yapılan kitap tanıtımları o kitabın okunmasında ne kadar etkili olmaktadır?
3. Okuduğunuz blogun yazılış amacı nedir? Sizce yazar amacına ulaş mıdır? Neden?

4. Yazarın “İyiler Ölmez” adlı eser hakkında ileri sürdüğü görüşleri öznel ya da nesnel olma durumlarına göre değerlendiriniz.
5. Okuduğunuz blogun konusunu bularak işlediği konu bakımından hangi blog türüne girdiğini söyleyiniz.
6. Blog için yapılan yorumları blogun içeriği bakımından değerlendiriniz.
7. Metinde kullanılan anlatım türlerini belirleyerek bu anlatım türlerinin özelliklerini açıklayınız.
8. Metinde kullanılan görsel unsur ile metnin içeriği arasında nasıl bir ilişkisi olduğunu belirleyiniz.
9. Aşağıdaki blog örneklerini inceleyerek blogların hangi konuları işlediğini söyleyiniz.

a.	Tatilin en farklı, en lüks ve en konforlusu gemi turları ile yapılandır. Geniş bitki örtüsü ve faunası olan adalar, kurak toprak ve yanardağlardan başka hiçbir şey olmayan adalar gibi farklı ekosistemlere sahip adaları keşfetme gibi bir merakınız varsa eğer bu yazımızı kesinlikle okumanızı öneriyorum. Adalar turuyla veya gemi turlarıyla ilgiliyseniz de dünyanın en büyük adalarını da rotanıza ekleyebilirsiniz. ***www.hasanyalcin.com.tr***
b.	Sizin de davranışlarınız, içine girdiğiniz çevreye göre değişiyor mu? Annenizin-babanızın yanındaki kişiliğinizle arkadaşlarınızın yanındaki kişiliğiniz aynı mı? Eğer cevabınız evetse bilin ki yalnız değilsiniz. Hayatınızda öyle insanlar vardır ki onların yanında bambaşka bir insan olursunuz. Öyle ortamlar vardır ki sizi sahip olduğunuz kişilikten çıkarır, başka bir insan yapar. Bazı insanların yanında inanılmaz neşeli ve dışa dönük, bazılarının yanında kendinizi tanıyamayacağınız kadar içine kapalı bir insan olursunuz. ***www.temelaksoy.com.tr***
c.	Her gün farklı ihtiyaçlarımıza cevap veren yeni yeni giyilebilir cihazlar hayatımıza giriyor. Akıllı saat ve gözlüklerle başlayan bu furya, akıllı bileklik, akıllı kıyafet vb… birçok ürünle devam ediyor. Hayatımızı kolaylaştıran ve yaşam kalitemizi artıran bu ürünler, marka ve müşteri ilişkisini de bambaşka bir boyuta taşımış durumda. ***www.sibelhos.com.tr***
ç.	Aile içi huzuru bulamayan çocuklar, psikolojik olarak büyük sarsıntılar geçiriyor ve bu durum kişilik gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebiliyor. Aile içi huzursuzluğun kaynağında; Ebeveyn-çocuk iletişiminin sağlıksız olması, Anne-baba iletişiminin sağlıksız olması, Aile bireyleri arasındaki iletişimin sağlıksız olması vardır. ***www.mehmetcabar.com.tr***

aA DİL BİLGİSİ

1. Okuduğunuz metindeki fiilleri bularak yapı bakımından inceleyiniz.
2. Okuduğunuz metinde yanlış kullanılan noktalama işaretlerine örnekler gösteriniz.

II. YAZMA



A. YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

GÜNLÜK YAZMA

Günlük yazmak, yaşanan bir günü olduğu gibi özetlemek değildir. O gün içinde yaşanan ya da tanık olunan olay veya durumlardan kişiyi etkileyenler anlatılır. Bu olay veya durumun, kişide oluşturduğu duygu ve düşünceler içten bir anlatımla yazılır.

Günlüklerde gözlem ve kişisel izlenimlerin önemli bir yeri vardır. Gözlem yapmak, çevrede görülen her şeyi dikkatli bir şekilde incelemek, başkalarının dikkat etmediği ayrıntıları görmek demektir.

Örnek

20 Şubat Cumartesi

Günce tutmayı çocukluğumdan beri sevdim. Ortaokul, lise sıralarından beri defterlere yazdım gündelik izlenimlerimi. On beş, yirmi defter tutar bunlar. 40 yılından 55'e kadar sürekli yazardım her gün. Sonra usandım herhâlde. İşte şimdi yeniden başlıyorum. Günlerde olup bitenleri bir kâğıt üzerine bırakmak. Mümkünse. Yaşam öyle çeşitli, öyle anlamlı ki, ya da öyle tekdüze, öyle boş ki, sözcükler yetersiz kalıyor. Bir düşünceyi, kâğıda dökerken ille bir biçim vermek zorundayız. Oysa düşünceler elle tutulmaz, uçucu şeyler. Sözcükler birer kalıp. Hazır birer kalıp. O kalıp ancak belli bir anlamı belirtiyor. Çaresiz bizler o kalıpların taşıdığı hazır anlamları yan yana dizerek kendimize göre yeni, değişik anlamlar çıkartmaya, bulmaya çalışıyoruz. Boş çaba. Kafamda geçenlerle kâğıda dizilenler arasında öylesine ayrım var ki. Aradan bir süre geçince bu yazıları sanki başka biri yazmış sanıyorum.

Oktay Akbal, Anılarda Görmek



B. YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Aşağıdaki yazma çalışmalarını yapınız.

- Yukarıda anlatılanlardan yola çıkarak yaşadığınız ya da tanık olduğunuz olay ve durumları, duygu ve düşüncelerinizi, gözlem ve izlenimlerinizi anlattığınız bir "günlük" yazınız.
- Bir blog oluşturunuz. Bu blogda, günlüklerinizi, diğer yazılı veya görsel ürünlerinizi paylaşınız.

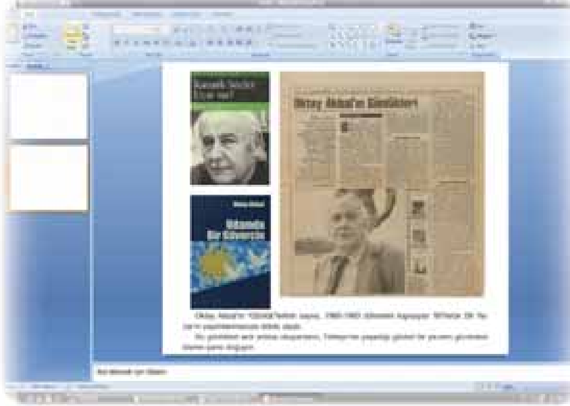


SÖZLÜ İLETİŞİM



A. SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

SUNU HAZIRLAMA



2. ünitede bir sununun nasıl hazırlandığını öğrendiniz.

Tanınmış kişilerin günlük ve bloglarından -kişinin kendi yazdığı günlükler de olabilir- bir derleme yapılır. Sunum için bu günlük metinlerini ya da blog örneklerini hazırlayınız.



B. SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Farklı günlüklerden ya da bloglardan seçtiğiniz metinlerden bir sunu hazırlayınız. Günlükleri; kendi günlüklerinizden, tanınmış kişilerin günlük ve bloglarından seçebilirsiniz. Sunudan önce tüm hazırlık ve kontrolleri yapınız.

Arkadaşlarınızın sununuzu değerlendirmelerini sağlayınız. Daha sonra aşağıdaki forma göre sunumuzu değerlendiriniz.

		Evet	Hayır
1.	Sunum için günlük ve blogları belirledim.		
2.	Sunumumu aşamalarına uygun olarak hazırladım.		
3.	Yazılar için uygun görseller seçtim.		
4.	Sunum öncesi hazırlıkları kontrol ettim.		
5.	Sunum esnasında beden dilimi yerinde kullandım.		
6.	Konuşurken akıcı konuşma ve telaffuzuma özen gösterdim.		
7.	Sesimi ortama göre ayarladım.		
8.	Dinleyiciler ile göz teması kurdum.		
9.	Sorulan sorulara açık ve anlaşılır bir biçimde cevap verdim.		
10.	Sunumumu planladığım sürede bitirdim.		



ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

21 Kasım Pazar

Bu gündelik notları kimin için yazıyorum? Yalnız kendim için değil elbet. Dergide yayımladığıma göre biraz da okurlar için... Her düşüncemi yazamıyorum bu yüzden... Tutuyorum kendimi. Kişiler, olaylar, duygular zaman zaman değişik renklerle, anlamlarla yaşıyor içimde. Kâğıda geçmeyen bir düşünce, düşünce değildir. Uçucu bir şeydir o. Biçimden biçime geçen bir bulut, bir duman gibi. Kâğıda geçirdiğiniz şey düşünce oluyor. Düşünür, odasında, eli şakağında durmaksızın düşünen adam mı? Hayır, düşüncelerini başkasına ulaştıran, kâğıt üzerine dökerek uzaktakilere, gelecektekilere bırakan kişiye düşünür demeli. Kendim için yazsam daha mı serbest olurum? Kuşkusuz öyle. Nice günceler var, hâlâ yayımlanmıyor. Goncourt'larınki, daha yeni çıktı. Çağın havası değişmeli, insanlar yitip gitmeli, dedikodular unutulmalı. Benim bu günlük notlarım okurlar için. Yayımlanabilecek duygular, izlenimler, düşünceler, anılar... Yayımlanacağını bilerek yazıyorum, kendime saklamak için değil. Yazar kendi için yazsa da er geç yayımlayacaktır yazdıklarını. Onun, "kendi için" yazdıklarında başkaları kendilerini bulurlar. Yazar bu "bulurlar" umudu ile yazacak, yaşayacak.

Oktay Akbal, Günlerde

A. Aşağıdaki soruları yukarıda verilen parçaya göre cevaplayınız.

1. Yazar, yazma amacını nasıl belirtmiştir?

2. Parçada hangi konu işlenmiştir? Bu konu okuyucunun ilgisini çeker mi? Neden?

3. Yazarın "Kâğıda geçmeyen bir düşünce, düşünce değildir." görüşüne katılıyor musunuz? Neden?

4. Sizce günlük yazıları kimin için yazılmalıdır? Duygu ve düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

5. Parçada hangi anlatım biçimi kullanılmıştır? Neden bu anlatım biçiminin tercih edildiğini söyleyiniz.

6. Parçada dil hangi işlevde kullanılmıştır?

7. Parçada daha çok hangi kip ve kişi kullanılmıştır? Bu kullanımın parçanın türüyle bir ilgisi olabilir mi?

2 Mart 1953

Neydi o dünkü kar! Durmamacasına yağdı. Önce bir keyif veriyor, sonra iç sıkıyor. Kitap bile okuyamadım, gözlerim hep penceredeydi: "Şu bir dinse!" diye bakıyordum. Ama o sessiz sessiz dökülüyor, hiç dinmeyecekmiş gibi geliyor insana. Hani Yahya Kemal Bey "Bin yıl sürecek zannedilen kar sesidir bu." diyor, sesi bir yana bırakın, doğru. Bin yıl sürecek sanılan bir sessizlik, bunaltıyor. Bugün de sokaklarda yürüyebilirsen yürü! Korkunçtur Ankara'nın soğuğu! Kaldırımlarda buz, demir kesilir sanki. Düşünce de bir yandan can acısı bir yandan ötekinin berikinin gülmesi. Düşüvermek beklenmedik bir şeymiş de onun için güldürürmüş. İnanmıyorum buna. Gülenler kötülüklerinden gülüyorlar. Kendileri de bilmiyorlar belki yüreklerinin kötü olduğunu, ama var içlerinde kötülük, bir kimsenin bir yanı acıdı diye gülüyorlar. Ben düşmedim, yavaş yavaş, dikkatli dikkatli yürüdüm. Öyle yürümek, canımızın pek kıymetli olduğunu düşünmek de insanı kendi gözünde gülünç ediyor.

Nurullah Ataç, Günce

B. Aşağıdaki yargılar, yukarıda verilen parçaya göre doğru ise cümlenin başına "D"**, yanlış ise** "Y" **yazınız.**

1. ☐ Bu parça yaşanan olayların, izlenimlerin günü gününe yazılması ile oluşmuştur.

2. ☐ Konuşma diline yakın bir dil kullanılmıştır.

3. ☐ Duygu ve düşünceler üçüncü kişi ağzından anlatılmıştır.

4. ☐ Gerçekler, yaşananlar değiştirilmeden olduğu gibi aktarılmıştır.

5. ☐ Nesnel anlatıma başvurulmuştur.

6. ☐ İnandırıcı, içten ve samimi bir üslup kullanılmıştır.

7. ☐ Dolaylı bir anlatım yöntemi benimsenmiştir.

8. ☐ Açıklayıcı anlatım biçiminden yararlanılmıştır.

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurunuz.

1. Yazarın bir bakıma kendi kendisi ile konuştuğu, içinde bulunduğu doğal ve toplumsal çevreden yakındığı, yaşadığı duygusal coşkunluğu dile getirdiği günlüklere .... denir.

2. Asıl olarak günlüklerin, Batı edebiyatındaki biçim ve içeriğiyle Türk edebiyatında yer alması, Tanzimat Dönemi'ne denk gelmiştir. Direktör Ali Bey'in .... adlı gezi kitabı Batı'daki anlamıyla Türk edebiyatında görülen ilk günlüktür.

3. Günlüklerde .... , ... ve .... anlatım türleri kullanılır.

Ç. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Aşağıdaki eserlerden hangisinin yazarı yanlış verilmiştir?

A) Gündökümü – Tomris Uyar

B) Günler – Cemal Süreya

C) Yaşamak – Cahit Zarifoğlu

D) Seyahat Jurnali – Nurullah Ataç

E) Yüryüzü Korkusu – Oktay Akbal

2. *Bu defteri bugün satın aldım. Artık Sevin olmadığına göre ve kimseyle konuşmak istemediğime göre bu defter kaydetsin beni. Kimse dinlemiyorsa beni-ya da istediğim gibi dinlemiyorsa- günlük tutmaktan başka çare kalmıyor. Canım insanlar! Sonunda bana bunu da yaptınız. Peki, bu adam ne yapsın? Yıllarca benim yaptığım gibi yaşamasın mı?*

Oğuz Atay, Günlükler

Aşağıdakilerden hangisi yukarıda verilen yazının bir günlükten alındığını göstermek için kullanılamaz?

A) Açıklayıcı anlatım tercih edilmiştir.

B) Gözlemci bakış açısı kullanılmıştır.

C) Dil, konuşma diline yakın kullanılmıştır.

D) Anlatanın duygularına yer verilmiştir.

E) Olay, yaşayan kişi tarafından anlatılmıştır.

3. *Ören, 6 Temmuz*

Başkalarını tanımam ya bugün kendimi de tanımadığımı anladım. Ankara'da iken günlüğüme, yaşantım boyunca aynaya ilk kez baktığımı yazmıştım. Meğer doğru değilmiş bu. Ben de bir ayna çocuğu imişim. Kendi üzerimdeki bu gözleme şöyle vardım: Dün gece saat dokuzda Ören'e gelmiştim. İçeri girer girmez musluğa koşarak yüzümü yıkadım. İlkin hiçbir şeyin farkında değildim. Ama yüzümden sabunları akıttıktan sonra gözlerim benden habersiz musluğun üzerine kaydı. Ayna gibi bir şeyler aradı. Bulamayınca da bir hoş oldu.

Salâh Birsel, Hacivat Günlüğü

Yukarıda verilen parça için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Günlük yazı türünden alındığı

B) Öznel ifadelere yer verildiği

C) Öğretici metinlerin özelliklerini taşıdığı

D) Olaya tanık olan kişi tarafından anlatıldığı

E) Fiillerin 1.tekil kişi ile çekimlendiği

4. *(I) İnsanlar gazetelerini okuyorlar. (II) Ben gazeteleri buruşturup bir yana koyuyorum. (III) Eski bir defter açıyorum. (IV) Yarım kalmış bir öykünün kişileri karşımda. (V) Tanıyamıyorum onları, aylar geçmiş tanışalı.*

Oktay Akbal, Anılarda Görmek

Yukarıdaki parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde çekimli fiil kullanılmamıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

EDEBİYAT TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ

– A –

açıklık: Bir anlatımın hiçbir tartışmaya yol açmaksızın, bir tek yargıyı kolayca belirtme özelliği.

akıcılık: Bir anlatımın zevkle okunması veya dinlenmesi, anlatımda şiirsel bir yönün bulunma özelliği.

alıcı: Kaynaktan gelen mesajın iletici araç ve yöntemleri takip ederek ulaştığı kişi.

ana duygu: Bir edebî metnin geneline yayılan ve temayı besleyen sevinç, mutluluk, üzüntü gibi temel duygular.

anlatım tutumu: Bir yazarın kişi, olay veya durumlara karşı takındığı tavır. Bu tutum eleştirici, sorgulayıcı, tahlil edici, tasvir edici, ironik vb. yaklaşımları beraberinde getirir.

aruz: Hecelerin uzunluk ve kısalık, kapalılık veya açıklık değerlerine göre, türlü ses kalıplarından oluşan divan şiiri nazım ölçüsü.

– B –

bağlam: Bir dil birimini çevreleyen, ondan önce veya sonra gelen, birçok durumda söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını, değerini belirleyen birim veya birimler bütünü.

bakış açısı: Herhangi bir varlık, olay ve insan karşısında, sahip olduğumuz dünya görüşü, hayat tecrübesi, kültür, yaş, meslek, cinsiyet, ruh hâli ve yere göre alınan algılama, idrak etme ve yargılama tavrı.

beyin fırtınası: Fikir üretmek, geliştirmek ve karar almak için kullanılan herkesin katılımının sağlandığı, fikirlerin özgür bir şekilde ortaya konulduğu yaratıcı düşünme tekniği.

beyit: Anlam bakımından birbirine bağlı iki dizeden oluşmuş nazım birimi.

– C – Ç –

cinas: Anlamları ayrı ama ya söylenişleri ya yazılışları ya da hem söylenişleri hem de yazılışları benzer olan sözcüklerin bir arada kullanılması sanatı.

çağrışım: Bir söz, durum veya olayın insanın zihninde canlandırdığı her türlü unsur.

– D –

didaktik: Amacı bilgi vermek olan.

dönüt: Kaynaktan gelen mesaja alıcının gösterdiği tepkinin tekrar kaynağa ulaşması süreci.

dramatik örgü: Tiyatro eserlerindeki olay örgüsü.

durak: Konuşmada veya okumada anlamın daha anlaşılır ve etkileyici olması için gerekli yerlerde verilen kısa ara.

– E –

eğretileme: İstiare; bir benzetmede, benzeyen veya benzetilenden biriyle yapılan söz sanatı.

epik: Kahramanlık ve yiğitlik konularıyla ilgili olan.

– F –

fabl: Hayvan, bitki veya cansız varlıklar arasında geçen hayalî olayları konu edinen hikâyeler.

fonetik sanatlar: Ses unsuruna dayanan sanatlar.

– G –

gazel: Beyit sayısı 5-15 olan, ilk beytinin dizeleri birbiriyle, sonraki beyitlerinin ikinci dizeleri birinci beyitle kafiyeli, genellikle lirik konularda yazılan divan şiiri nazım şekli.

– H –

halk şiiri: Toplum arasından çıkan ve geleneksel yöntemlere ve ilkelere bağlı olarak halk ozanları tarafından yazılıp söylenen veya anonimleşmiş edebî tür.

– İ –

ileti: Bir edebiyat eserinde sanatçının asıl iletmek istediği temel düşünce.

iletişim: Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme.

– K –

kafiye (uyak): Dize sonlarında anlam ve görevleri farklı ses benzerliği.

kanal: Mesajın alıcıya iletilmesini sağlayan araç ve yöntemler.

kaside: Klasik Türk edebiyatında genellikle din ve devlet büyüklerini övmek amacıyla yazılan, kafiye düzeni gazelle aynı olan ve genellikle 31-99 beyitlik olan manzumeler.

konu: Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum.

koşma: Dörtlükler hâlinde ve 11'li hece ölçüsüyle yazılan; aşk, sevgi, tabiat, kahramanlık, güzellik gibi konuları işleyen; halk edebiyatının yaygın nazım şekillerinden biri.

kurmaca: Tasarlanarak üretilmiş olan.

– L –

lirik: Duyguların coşkunluğuyla ilgili olan.

– M –

manzume: Alt alta sıralanmış mısralardan oluşan, sanatsal bir değer taşıma zorunluluğu olmayan, ölçülü ve kafiyeli metinlerdir.

mektup: Bir kişiye, topluluğa ya da kuruma bir şey bildirmek için, kompozisyon ve üslup niteliklerine dikkat edilerek yazılan yazı.

mesaj: Bir iletişim sürecinde iletişim malzemesi olan fikirler.

metin: Belirli bir anlam ve anlatım bütünlüğü taşıyan, okumaya konu edilen basılı ve yazılı her şey.

mısra (dize): Manzum metinleri oluşturan satırlardan her biri.

– N –

nazım: Belli bir ölçüye ve kafiye düzenine bağlı mısralarla oluşturulan anlatım şekli.

nazım birimi: Manzume ve şiirlerde, anlam bütünlüğü gösteren, yapıyı oluşturan, kendi içinde bağımsız dize veya dizeler topluluğu.

nazım şekli: Mısra sayısı, birim sayısı, kafiye ve ölçü bakımından belli özellikler gösteren manzum yapı.

nesir (düzyazı): Cümlelerle oluşturulan, yalnızca dil kurallarının gözetildiği anlatım yolu.

– O –

olay örgüsü: Belli bir konu çevresinde var olan birden fazla olayın, sebep-sonuç ilkesine bağlı bir biçimde oluşturdukları organik bütünlük.

– P –

pastoral: Kır yaşantısını ve özellikle çobanların aşk ve yaşayışlarını anlatan şiir türü.

plastik sanatlar: Nesnelerin değişik şekillerde işlenmesiyle oluşturulan, üç boyutluluk ve hacimlilik özellikleri gösteren mimari, resim, heykel gibi görsel sanatlar.

– S –

satirik: Bir kimseyi, bir olayı ya da bir düşünüş biçimini yermeye, toplumun ya da düzenin aksayan, kusurlu yanlarını iğnelemeye, alaycı bir dille anlatmaya yönelik olan.

söz sanatları: Edebî sanatlar; edebiyat yapıtlarını etkili ve güzel kılmak amacıyla başvurulan söz ve anlam oyunlarının tümü.

sunum: Herhangi bir konunun görmeye veya duymaya dayalı ögelerden de yararlanılarak bir ortamda dinleyicilere aktarılması.

– Ş –

şahıs kadrosu: Olaya dayalı metinlerde, olayların gelişiminde herhangi bir rolü bulunan kişilerin tümü.

şarkı: Bestelenmek için yazılan, genellikle dörtlüklerden oluşan divan şiiri nazım şekli.

şifre: İletişimi sağlayan işaretler sistemi.

– T –

trajik: Trajedi ile ilgili; dehşetli, kaçınılması elde olmayan üzücü olaylarla ilgili; acıma duygusu uyandıracak hâlde olan.

türkü: Belli bir ezgisi olan ve hece ölçüsüyle yazılan halk şiiri nazım şekli.

– V –

varlık kadrosu: Bir metinde geçen varlıkların, nesnelerin tümü.

vurgu: Konuşma / okuma sırasında bir kelime veya hecenin diğerlerine oranla daha baskılı söylenmesi, okunması.

– Z –

zihniyet: Edebiyatta kullanıldığında, bir edebî eserde bulunan görüş ve düşünüş biçimini ifade eden kavram.

KAYNAKÇA

ABASIYANIK, Sait Faik, **Semaver**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015.
AKAR, Prof. Dr. Ali. **Türk Dili Tarihi**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2015.
AKBAL, Oktay, **Anılarda Görmek**, Can Yayınları, İstanbul, 1989.
AKTAŞ, Şerif; GÜNDÜZ, Osman, **Yazılı ve Sözlü Anlatım**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2014.
AKYILDIZ, Ali; ÖZCAN, Azmi **Namık Kemal'den Mektup Var**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2013.
ALİ, Sabahattin, **Canım Aliye, Ruhum Filiz**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2015.
ARİF, Ahmet, **Hasretinden Prangalar Eskittim**, Metis Yayınları, İstanbul, 2011.
ASYA, Arif Nihat, **Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor**, Ötüken Yayınları, Ankara, 2005.
ASYA, Arif Nihat, **Kova Burcu**, Ötüken Yayınları, Ankara, 2005.
ATAÇ, Nurullah, **Günce**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005.
BANARLI, Nihad Sâmi, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I**, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1988.
BANARLI, Nihad Sâmi, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi II**, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1988.
BACH, Richard, **Martı**, çev.: Feride Çiçekoğlu, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 1994.
BEYATLI, Yahya Kemal, **Kendi Gök Kubbemiz**, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1988.
Binbir Gece Masalları, çev.: Âlim Şerif Onaran, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2012.
Bingöl Çobanları, Kemâlettin Kâmi Kamu, haz.: Gültekin Sâmanoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, (1986).
BİRSEL, Salâh, **Hacivat Günlüğü,** Ada Yayınları, İstanbul, 1982.
BORATAV, Pertev Naili, **Zaman Zaman İçinde**, İmge Kitabevi, Ankara, 2009.
CANSEVER, Edip, **Yerçekimli Karanfil,** Adam Yayınları, İstanbul, 2003.
CEVDET KUDRET, **Örneklerle Edebiyat Bilgileri,** İnkılâp ve Ata Kitabevi, İstanbul, 1980.
CUMALI, Necati, **Bütün Şiirleri C1,** Ağaoğlu Yayınevi, İstanbul, 1983.
ÇEHOV, Anton, **Bütün Öyküler**, çev.: Mehmet Özgül, Cem Yayınevi, İstanbul, 2000.
DIRANAS, Ahmet Muhip, **Şiirler**, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 1999.
DOSTOYEVSKİ, Fyodor Mihayloviç, **Suç ve Ceza**, çev.: Saner Yıldız, Oda Yayınları, İstanbul, 2014.
Dünya Şiir Antolojisi, haz.: Ataol Behramoğlu, Özdemir İnce, Pozitif Yayınları C2, İstanbul, 2008.
ELÇİN, Şükrü, **Halk Edebiyatına Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1986.
ERGİN, Muharrem, **Dede Korkut Kitabı**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1988.
ERGİN, Muharrem, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım, İstanbul, 1994.
EYUBOĞLU, Bedri Rahmi, **Dol Karabakır Dol**, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1974.
EYUBOĞLU, Bedri Rahmi, **Karadut**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2005.
GÜNTEKİN, Reşat Nuri, **Acımak**, İnkılâp Yayınları, İstanbul, 2003.
HAŞİM, Ahmet, **Bize Göre,** Gece Kitaplığı, Ankara, 2004.
KABAKLI, Ahmet, **Türk Edebiyatı C1**, Türk Edebiyatı Yayınları, İstanbul, 2008.
KANIK, Orhan Veli, **Bütün Şiirleri**, Adam Yayınları, İstanbul, 2015.
KARAKOÇ, Abdurrahim, **Dosta Doğru**, Ocak Yayınları, Ankara, 1990.
KARAKOÇ, Abdurrahim, **Çobandan Mektuplar**, Tema Yayınları, Ankara, 1996.
KARAKOÇ, Bahaettin, **Uzaklara Türkü**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991.
KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri, **Yaban**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992.
KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri, **Sodom ve Gomore**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1966.
KAŞGARLI MAHMUT, **Divanü Lugâti't Türk**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2005.
KISAKÜREK, Necip Fazıl, **Çile**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 1992.
LA FONTAINE, Jean de, **Masallar**, çev.: Sabahattin Eyuboğlu, İstanbul, 2007

Latîfî Tezkiresi, haz.: Mustafa İsen, Akçağ Yayınları, Ankara, 1999.
MAUPASSANT, Guy de, **Jules Amcam**, çev.: Enver Behiç Koryak, Cumhuriyet, İstanbul, 2000.
MERİÇ, Cemil, **Işık Doğudan Yükselir**, Pınar Yayınları, İstanbul, 1984.
MOLİERE, Jean Baptiste, **Hastalık Hastası**, çev.: Lütfi Ay, İnkılâp Kitabevi, 1993.
MORAN, Berna, **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış C 2**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.
NECATİGİL, Behçet, **Yıldızlara Bakmak**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1984.
NÂZIM HİKMET, **Kuvayi Milliye Destanı**, Adam Yayınları, İstanbul, 1990.
NÂZIM HİKMET, **Henüz Vakit Varken Gülüm**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010.
OFLAZOĞLU, A. Turan, **Fatih**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2010.
OĞUZCAN, Ümit Yaşar, **Taşlamalar Hicivler I**, Özgür Yayınları, İstanbul, 2004.
OKAY, Orhan, **İslam Ansiklopedisi,** TDV Yayınları, İstanbul, 1995.
ORHAN KEMAL, **Yağmur Yüklü Bulutlar**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1982.
ORHAN KEMAL, **Gurbet Kuşları**, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1990.
ORHAN KEMAL, **Önce Ekmek**, Everest Yayınları, İstanbul, 2015.
ORWELL, George, **Hayvan Çiftliği**, çev.: Halide Edip Adıvar, Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1994.
ÖMER SEYFETTİN, **Seçmeler**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1993.
ÖZDEMİR, Emin, **Türk ve Dünya Edebiyatı,** Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1980.
ÖZDEMİR, Emin, **Yazınsal Türler**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2002.
ÖZDEMİR, Nutku, **Yeni Başlayanlar İçin Oyuncunun Çalışması**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2004.
ÖZKAN, Mustafa, **Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım**, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2006.
ÖZKIRIMLI, Atilla, **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1982.
ÖZKIRIMLI, Atilla, **Türk Dili, Dil ve Anlatım**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2002.
PAR, Arif HİKMET, **Planlı Yazma Sanatı**, Minnetoğlu, İstanbul, 1970.
PEYAMİ SAFA, **Canan**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1989.
SAİNT-EXUPÉRY, Antoine, **Küçük Prens**, çev.: Tomris Uyar, Can Yayınları, İstanbul, 1989.
SAMİ PAŞAZADE SEZAİ, **Küçük Şeyler**, Nilüfer Yayıncılık, Ankara 2015.
SATRE, Jean Paul, **Edebiyat Nedir**, çev.: Bertan Onaran, De Yayınevi, İstanbul, 1967.
SEZGİN, Bahattin, **Yeni Argo Sözlüğü**, Cinius Yayınları, İstanbul, 2013.
TANER, Haldun, **Konçinalar**, Varlık Yayınları, İstanbul,1967.
TANER, Haldun, **Hak Dostum Diye Başlayalım Söze**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2017.
T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, **Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) Öğretim Programı**, Ankara, 2018.
TECER, Ahmet Kutsi, **Bütün Şiirleri**, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2015.
TEKİN, Mehmet, **Roman Sanatı**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2001.
TOPTAŞ, Hasan Ali, **Kayıp Hayaller Kitabı**, Adam Yayınları, İstanbul, 1999.
Türkçe Sözlük, TDK, Ankara, 2011.
YAŞAR KEMAL, **Yer Demir Gök Bakır**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2016.
YILDIZ, Engin, **Gecekondu Sineması,** Hayalet Kitap, İstanbul, 2008.
Yazım Kılavuzu, TDK, Ankara, 2012.
Yunus Emre Divanı, haz.: Mustafa Tatcı, Akçağ Yayınları, Ankara, 1991.
ZİYA GÖKALP, **Altın Işık**, haz: Şevket Kutkan, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1976.

GENEL AĞ KAYNAKÇASI

http://acikerisim.iku.edu.tr/bitstream/handle/11413/1646/AytanNamazovaYLTez.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Erişim tarihi/saati 07.06.2018/14:12)

http://acikerisim.iku.edu.tr/bitstream/handle/11413/1646/AytanNamazovaYLTez.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Erişim tarihi/saati 07.06.2018/14:12)

http://dergipark.gov.tr/download/article-file/257883 (Erişim tarihi/saati 07.06.2018/14:31)

https://www.edebiyatogretmeni.org/orhan-kemal/ (Erişim tarihi/saati 06.06.2018/13:40)

http://fangirlunguncesi.blogspot.com.tr/2016/07/1984-george-orwell-kitap-yorumum-cokca.html (Erişim tarihi/saati: 28.06.2017/15:25)

http://turkoloji.cu.edu.tR (Erişim tarihi / saati 03.07.2018/18.45)

http://www.hasanyalcin.com/dunyanin-en-buyuk-8-adasi/ (Erişim tarihi/saati: 08.12.2017/20:10)

http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/kitap-boyle-yazilir-22050283 (Erişim tarihi/saati 07.06.2018/14:38)

http://www.mehmetcabar.com/anne-babalar-cocuklarinin-okul-basarisiyla-mutlu-olmali-mi-cevap-hayir/ (Erişim tarihi/saati:02.05.2017/13:00)

http://www.nurullahgenc.com/siirleri/273-15-temmuz-destani (Erişim tarihi/saati 12.06.2018/13:00)

http://www.sibelhos.com/giyilebilir-teknolojik-cihaz-pazarina-ait-guncel-istatistikler-2016 (Erişim tarihi/saati: 19.11.2017/08:55)

http://www.temelaksoy.com/insanin-kisiligi-degisir-mi/(Erişim tarihi/saati 23.09.2017/14:45)

https://www.turkedebiyati.org/portre.html (Erişim tarihi/saati 03.07.2018 / 14.30)

http://www.turkiyat.gazi.edu.tr/posts/download?id=71195 (Erişim tarihi/saati 20.02.2018/19:30)

http://uzunincebiyoldainceliklibihayta.blogspot.com.tr/2013/07/edebiyat-cay.html (Erişim tarihi/saati 10.10.2017/11:50)

GÖRSEL KAYNAKÇA

Sayfa No.	Kaynak	Açıklama
9	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 12.06.2018/16:00)	338490626
10	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 12.06.2018/16:02)	592981103
11	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 12.06.2018/16:15)	489791773
13	https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRnMG7OcRGHaTmHvVTnZj5EvSk x9DrWrBIqtGBRSJUJ-Oat_HotrQ (Erişim tarihi/saati: 12.06.2018/16:18)	
15	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 12.06.2018/16:19)	363387998
17	https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRNqLg4_hJStXbxObgs2-6EaM2B-T9id28pfjHHpQpjalcsWEdWs (Erişim tarihi/saati: 12.06.2018/16:22)	
17	https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTitHnmKvzId5r9a54xEyMmZYDuu8I 5NBOcCaSg-4ayjbBgKs7GIg (Erişim tarihi/saati: 12.06.2018/16:30)	
17	https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRL44kAMPLMjMMd8eHB9Nmg7 Ub4_ONeNjgOdGDFEj8FVHoZBKFo (Erişim tarihi/saati: 12.06.2018/16:40)	
18	http://media.dunyabizim.com/thumb.php?src=haber/2015/02/20/orhan-okay. jpg&w=190&h=220 (Erişim tarihi/saati: 20.02.2015/16:50)	
18	https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRuWnKr9DQS4Ez6x_USGxJjZHu-pInNHdsuQqOeqRPNxNXWPRjXdxw (Erişim tarihi/saati: 12.06.2018/17:01)	
19	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 12.06.2018/17:01)	520698799
24	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 12.06.2018/17:01)	124521184
29	https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcROkSH8Pgw7c8U2y4VTpm7ezszK mUgGGDOeMmMJ-G3AEfCVz2e_Fg (Erişim tarihi/saati: 12.06.2018/17:01)	
30	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 12.06.2018/17:01)	389752273
36	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 12.06.2018/12:01)	1033322581
41	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 14.06.2018/14:05)	383483116
42	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 14.06.2018/16:05)	603373673
43	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 14.06.2018/17:05)	12985786
44	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 14.06.2018/18:05)	554448463
49	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 14.06.2018/19:05)	690292129
51	https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRNoWsc9fs7MOXsOf3aKIASV24eL 7AojtQdcg51guzFJKPQyBBK (Erişim tarihi/saati: 14.06.2018/12:05)	
53	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 14.06.2018/11:05)	358937801
54	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 14.06.2018/09:05)	99391598
58	https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRF48aIyUYLtGhUajhYAvIYi6zjb8mp O5TVrHOnKkMMDgEvftHatw (Erişim tarihi/saati: 14.06.2018/10:05)	
59	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 14.06.2018/15:05)	364603016
67	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 15.05.2018/17:20)	579673876
69	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 15.05.2018/18:30)	501939019
72	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 15.05.2018/18:40)	97966253
73	https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcSM2D4QSxdw7cO6giUjP-6hE_B_9rdM3UR2H-RPEd9EAINB8IyrCw (Erişim tarihi/saati: 15.05.2018/13:15)	
73	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 15.05.2018/13:51)	153870881
76	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 15.05.2018/13:50)	415769350

80	https://www.turkedebiyati.org/images/yazarlar_sairler/kamu.jpg (Erişim tarihi/saati: 15.04.2018/13:52)	
81	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/98/Arpadfeszty.jpg/1280px-Arpad-feszty.jpg (Erişim tarihi/saati: 15.04.2018/13:53)	
85	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 12.04.2018/17:54)	673391203
86	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f4/Yahya_Kemal_Bey.jpg (Erişim tarihi/saati: 12.06.2018/17:01)	
87	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 15.04.2018/13:02)	246471766
90	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 15.04.2018/13:05)	738942997
90	http://media.haberrus.com/images/upload/55-yildir-moskovada-yatan-nazim-hikmet-116-yasin-da-12.jpg (Erişim tarihi/saati: 15.06.2018/13:19)	
91	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 14.04.2018/12:20)	462593629
93	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 14.04.2018/11:15)	574311583
94	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 14.04.2018/12:15)	1079803055
95	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 15.04.2018/13:15)	90799091
95	https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcS1J3WHis1b8TsbuUIRERGGQC0g7yi-BmXKID1hzaBvDw7jfw1KBQ (Erişim tarihi/saati: 15.03.2018/14:15)	
97	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 15.03.2018/15:15)	566687194
98	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/5/56/Ilgaz_35.JPG/1200px-Ilgaz_35.JPG (Erişim tarihi/saati: 15.03.2018/13:15)	
103	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 15.03.2018/16:15)	753725314
104	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 16.03.2018/17:15)	127157180
106	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 16.02.2018/11:15)	391230361
106	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 15.02.2018/12:55)	128190521
107	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 13.02.2018/13:20)	612863582
110	http://www.sozelti.com/pnb.jpg (Erişim tarihi/saati: 12.02.2018/14:35)	
111	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 11.02.2018/18:15)	632753402
116	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 18.02.2018/13:15)	583619758
117	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 19.02.2018/15:22)	249534757
117	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 16.02.2018/14:10)	747761203
120	http://admin.biyografya.com/_docs/photos/81d0ab424b9e1527038772dce27a9042.jpg (Erişim tarihi/saati: 16.06.2018/18:15)	
122	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 14.02.2018/18:25)	684200359
126	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 07.02.2018/17:35)	128311163
127	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 16.02.2018/18:55)	433504114
128	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 16.02.2018/19:45)	564042841
133	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 18.03.2018/18:00)	347044259
134	http://www.kitapveyorum.com/wp-content/uploads/2015/01/acimak-resat-nuri-guntekin-2.jpg (Erişim tarihi/saati: 18.04.2018/18:15)	
135	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 18.03.2018/09:15)	143091637
137	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 18.04.2018/18:10)	572384041
143	http://www.edebiyatseminerleri.com/Uploads/posters/PlayListThumb_4_649_720_405.png (Erişim tarihi/saati: 18.05.2018/18:15)	
144	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 18.05.2018/18:15)	661544455

149	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 18.05.2018/18:15)	405082006
151	https://www.insanokur.org/wp-content/2015/07/yaşar_kemal.jpg (Erişim tarihi/saati: 18.05.2018/18:15)	
153	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 18.02.2018/10:10)	608871731
154	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 18.02.2018/12:12)	360870461
155	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 18.03.2018/13:40)	271183535
161	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 18.04.2018/14:45)	189932321
162	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 19.06.2018/15:50)	171455504
164	http://tiyatrolar.com.tr/files/activity/f/fatih-bizans-dustu/gallery/9542/fatih-bizans-dustu-9542.jpg (Erişim tarihi/saati: 19.05.2018/18:15)	
164	http://www.devtiyatro.gov.tr/media/uploads/oyunlar/foto/4582/14763622351486613227-b.png (Erişim tarihi/saati: 20.04.2018/11:15)	
165	http://evrenselgundem.com/deneyimler/fatih_bizans_dustu.jpg (Erişim tarihi/saati: 19.04.2018/18:10)	
167	http://www.devtiyatro.gov.tr/media/uploads/oyunlar/foto/4582/147636223734650060-b.png (Erişim tarihi/saati: 19.04.2018/12:15)	
170	http://www.biyografi.info/kisi/turan-oflazoglu (Erişim tarihi/saati: 19.04.2018/13:15)	
171	http://www.sechaber.com.tr/wp-content/uploads/2015/12/buzlar-çözülmeden2.png (Erişim tarihi/saati: 04.07.2018/21:15)	
172	http://www.devtiyatro.gov.tr/media/uploads/oyunlar/foto/4433/1445506070759811166-b.png (Erişim tarihi/saati: 04.07.2018/22:10)	
173	http://www.netgaste.com/d/news/32654.jpg (Erişim tarihi/saati: 04.07.2018/21:00)	
174	http://www.medyarota.com/images/haberler/649b664362441aa5effd5e133e30c69d.jpg (Erişim tarihi/saati: 04.07.2018/22:30)	
177	https://www.tozlumagazin.com/wp-content/uploads/bfi_thumb/cevat-fehmi-ba%C5%9Fkut-2zqi-vaggv58ve4lqumng8w.jpg (Erişim tarihi/saati: 04.07.2018/22:00)	
178	http://www.telgraf.net/uploads/data/News/7679/ocak-adli-tiyatro-oyununa-yogun-ilgi.jpg (Erişim tarihi/saati: 04.07.2018/15:00)	
179	http://i2.wp.com/www.sanatduvari.com/wp-content/uploads/2016/01/ocak-tiyatro.jpg (Erişim tarihi/saati: 04.07.2018/14:00)	
184	https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/dia/kitadagitim/pictures/82982/hastalik-hastasi_water.jpg?1500688912 (Erişim tarihi/saati: 09.05.2018/12:15)	
186	http://admin.biyografya.com/_docs/photos/00a22732e9a03fef9df23c606decda64.jpg (Erişim tarihi/saati: 04.07.2018/12:00)	
187	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 11.05.2018/14:35)	608871632
188	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 13.05.2018/18:15)	324081656
193	Yayınevi Arşivi (Erişim tarihi/saati: 15.05.2018/18:15)	
194	http://www.modastilyasam.com/wp-content/uploads/2012/12/bedri-rahmi-eyuboglu-resim-23.jpg (Erişim tarihi/saati: 16.05.2017/18:55)	
195	http://www.modastilyasam.com/wp-content/uploads/2012/12/bedri-rahmi-eyuboglu-resim-45.jpg (Erişim tarihi/saati: 21.01.2017/18:25)	
195	http://www.edebiyathaber.net/wp-content/uploads/2017/05/04-58882-post/sergi-2-150x150.jpg (Erişim tarihi/saati: 22.01.2018/17:15)	
200	https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcTyzpAm94vuieoEVBhl1aNNUMWUa3d92Ed-ka_ncX1L95WZqXCK (Erişim tarihi/saati: 23.01.2018/16:15)	
203	https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQHs3lf7dSPwSWZ8FOd5jyMkJFSs423qfd1RdhO05jtaBGRE7Wi (Erişim tarihi/saati: 24.01.2018/15:15)	

205	http://ozlusozluk.com/yazar-resimleri/211/namik-kemal.jpg (Erişim tarihi/saati: 04.07.2018/13:15)	
206	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 27.02.2017/12:15)	621401684
211	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 28.02.2017/11:15)	147203117
213	http://4.bp.blogspot.com/-tmHqKVMTWAw/Uq0LRs3mMGI/AAAAAAAAA6c/YhNnnghwOD8/ s1600/filiz+hi%C3%A7+%C3%BCz%C3%BClmesin_kapak+foto.jpg (Erişim tarihi/saati: 21.02.2018/18:00)	
216	https://iasbh.tmgrup.com.tr/22181d/366/218/0/0/270/161?u=https://isbh.tmgrup.com.tr/ sbh/2018/02/26/sabahattin-ali-kimdir--1519635071255.jpg (Erişim tarihi/saati: 02.26.2018/18:15)	
217	https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcR4m9Zh9bySIkACFmbZIQ2dYHAbrR ssaQZ0EG0OQ8wF0FX4NY05Lw (Erişim tarihi/saati: 21.06.2017/18:15)	
220	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 21.06.2017/18:15)	136060553
221	https://i1.wp.com/www.cemcemii.com/wp-content/uploads/2017/12/Ahmet-Hamdi-Tanp%C4%B1nar.jpg (Erişim tarihi/saati: 21.12.2017/18:15)	
222	http://www.anfa.com.tr/tr/106/fairCatID/0/fairID/279/p/kitap-gunleri (Erişim tarihi/saati: 21.06.2018/18:15)	
227	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 21.06.2017/18:15)	32056522
229	http://www.islamveihsan.com/wp-content/uploads/2018/03/fuzuli.jpg (Erişim tarihi/saati: 07.03.2018/19:15)	
231	https://www.edebiyatogretmeni.org/wp-content/uploads/Nam%C4%B1k-Kemal.jpg (Erişim tarihi/saati: 21.06.2018/18:15)	
241	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 21.06.2017/18:15)	503137723
244	http://admin.biyografya.com/_docs/photos/d2785db872d47a8960c5b901784aa493.jpg (Erişim tarihi/saati: 21.06.2017/10:15)	
247	http://www.edebiyatögretmeni.net/wp-content/uploads/2013/01/Salah-Birsel-180x300.jpg (Erişim tarihi/saati: 21.06.2017/12:00)	
249	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 21.06.2017/18:15)	488592502
250	http://lezzetinyolu.com/wp-content/uploads/2017/03/semaverde_cay.jpg (Erişim tarihi/saati: 13.06.2017/18:15)	
250	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 15.03.2017/15:15)	369198785
253	http://kzlgezegen.com/wp-content/uploads/2016/11/15034815_1808239689448649_692830496 3147792384_n.jpg (Erişim tarihi/saati: 05.07.2018/10:30)	
257	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 01.04.2017/13:15)	54509632
257	https://www.shutterstock.com/ (Erişim tarihi/saati: 11.03.2017/19:15)	686863855
258	http://tolgabakimci7.weebly.com/uploads/2/9/4/4/29445827/8239628_orig.jpg (Erişim tarihi/saati: 21.02.2018/18:15)	

CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE

B. 1 → D, 2 → D, 3 → Y, 4 → D, 5 → D, 6 → Y, 7 → D

C. 1. coşku ve heyecanı dile getiren, 2. ileti (mesaj), 3. ritmik (dramatik), 4. yan ve mecaz - gerçek, 5. ağız, 6. yalınlık

Ç. 1 → A, 2 → E, 3 → A, 4 → C, 5 → E

2. ÜNİTE

B. 1 → D, 2 → D, 3 → Y, 4 → D, 5 → D, 6 → Y, 7 → D, 8 → D

C. 1. tip – tip, 2. Maupassant, 3. anlatıcı, 4. durum – olay

Ç. 1 → E, 2 → E, 3 → C, 4 → A, 5 → C, 6 → D

3. ÜNİTE

B. 1 → D, 2 → D, 3 → Y, 4 → Y, 5 → D, 6 → Y, 7 → D, 8 → Y, 9 → D, 10 → D

C. 1. İstanbul efendilerin kalmadığı, 2. sanata yeterince değer verilmediğinden, 3. satirik – taşlama – hiciv – yergi, 4. hece, 5. aaxa, 6. dörtlük, 7. şair toplumsal eleştiri yapmıştır.

Ç. 1 → A, 2 → A, 3 → C, 4 → D, 5 → C, 6 → E, 7 → E, 8 → D, 9 → E, 10 → C

4. ÜNİTE

B. 1 → D, 2 → D, 3 → D, 4 → Y, 5 → Y, 6 → D, 7 → D, 8 → D

C. 1. anonim, 2. tekerleme, 3. zaman – mekân, 4. masal, 5. sanatsal/şiirsel, 6. tip, 7. gibi – benzerlik.

Ç. 1 → A, 2 → B, 3 → E, 4 → C, 5 → A

5. ÜNİTE

B. 1 → D, 2 → D, 3 → D, 4 → Y, 5 → D 6 → D, 7 → Y, 8 → D

C. 1. hâkim, 2. gösterme, 3. olay – zaman – mekân – kişi, 4. macera (serüven), 5. mekân, 6. herkes

Ç. 1 → B, 2 → D, 3 → C, 4 → D, 5 → C, 6 → A, 7 → A

6. ÜNİTE

B. 1 → D, 2 → Y, 3 → Y, 4 → D, 5 → D, 6 → Y, 7 → D

C. 1. yay ayraç, 2. konuşma, 3. trajedi, 4. çatışma, 5. suflör, 6. komedi, 7. töre komedisi, 8. dram, 9. zarf

Ç. 1 → E, 2 → B, 3 → E, 4 → A, 5 → D, 6 → A

7. ÜNİTE

B. 1 → D, 2 → D, 3 → Y, 4 → D, 5 → D, 6 → D

C. 1. sosyal, kültürel, sanatsal, 2. Ali Şîr Nevâî, 3. biyografi/yaşam öyküsü, 4. isim, doğum tarihi ve yeri, medeni durumu, askerlik durumu

Ç. 1 → C, 2 → D, 3 → B, 4 → E, 5 → A, 6 → A, 7 → D, 8 → C, 9 → D

8. ÜNİTE

B. 1 → D, 2 → D, 3 → D, 4 → Y, 5 → D, 6 → Y, 7 → D, 8 → D

C. 1. Şiirini ilk okuduğumda beğenmemiştim ama üzerinden zaman geçince şiirin güzelliği ortaya çıkıyor., 2. edebî, 3. açıklayıcı, 4. hitap, 5. ara sözü

Ç. 1 → C, 2 → D, 3 → E, 4 → E, 5 → B

9. ÜNİTE

B. 1 → D, 2 → D, 3 → Y, 4 → D, 5 → Y, 6 → D, 7 → Y, 8 → D

C. 1. içe dönük (ruh bilimsel) günlük 2. Seyahat Jurnali, 3. öyküleyici – betimleyici – açıklayıcı

Ç. 1 → D, 2 → C, 3 → D, 4 → D